302
4

silahlara veda

hemingway / silahlara veda

b

NOBEL ÖDÜLÜ

HEMINGWAY

Bütün Eserleri / 4

silahlara veda

bilgi yayınevi

ORİJİNAL METNE UYGUN TAM ÇEVİRİ

BİLGİ YAYINLARI : 302
ERNEST HEMINGWAY BÜTÜN ESERLERİ : 4

ISBN 975 - 494 - 008 - 8
92 06 Y 0105 0453

Birinci Basım 1984
İkinci Basım 1988

ERNEST HEMINGWAY

Bütün Eserleri

4

Silahlara Veda

Türkçesi Mehmet Harmancı

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

ERNEST HEMINGWAY

BÜTÜN ESERLERİ

1 İhtiyar Balıkçı (*)
2. Afrika'nın Yeşil Tepeleri (**)
3. Kilimanjaro'nun Karları
4. Silahlara Veda (*)
5. Kazanana Ödül Yok (*)
6. Akıntı Adaları
7 Güneş de Doğar
8. Çanlar Kimin İçin Çalıyor
9. Ya Hep, Ya Hiç
10. İşgal İstanbul'u
– Paris Bir Şenliktir

BİRİNCİ BÖLÜM

1

O yıl yaz biterken, ırmakla ovanın üzerinden dağları gören köyün bir evinde kalıyorduk. Irmak yatağında, güneşte kupkuru, bembeyaz olmuş çakıllarla kayalar vardı: su duruydu, hızla akardı ve derin yerlerde masmaviydi. Askerler evin yanından geçerler, yoldan aşağı inerlerken kaldırdıkları bembeyaz toz, ağaçların yapraklarını örterdi. Ağaçların gövdeleri de tozluydu. O yıl yapraklar, erkenden döküldü: yol boyunca yürüyen askerleri, kalkan tozu, rüzgârdan savrulan yaprakların düşüşlerini, askerlerin yürüyüşlerini ve onlar geçip gittikten sonra dökülmüş yapraklar dışında, çıplak ve bembeyaz kalan yolu seyrederdik.

Verimli ovada pek çok meyve bahçesi vardı, ovanın ötesindeki dağlar da çıplak ve kahverengiydi. Dağlarda çatışmalar olur: geceleri topçu ateşinin parıltılarını görürdük. Karanlıkta yaz şimşekleri gibi gelirdi bunlar ama, geceleri serindi ve bir fırtınanın yaklaştığı izlenimini edinmezdi insan.

Kimi zaman karanlıkta askerlerin pencerenin altından geçişlerini, traktörlerin çektiği topların gürültülerini duyardık. Geceleri bu gidiş gelişler, epey yoğun olurdu. Yollar, heybeleri cephane sandıklarıyla yüklü katırlar, insan taşıyan gri kamyonlar ve üzerleri brandayla örtülü yük kamyonları ile dolar taşardı. Gündüzleri traktörlerin çektiği büyük toplar da görürdük: topların uzun

namluları yeşil dallarla örtülmüş olurdu: traktörler de yeşil yapraklı dallar ve sarmaşıklarla gizlenirdi. Kuzeye doğru baktığımızda vadinin ötesinde kestane ağaçlarından bir orman, onun ardında da nehrin bu yakasında bir dağ daha görünürdü. O dağda da çarpışma vardı ama, başarısızdı bu: sonbahar yağmurları başlayınca, kestaneler, yapraklarını döküp çırılçıplak kalırlar, gövdeleri yağmurdan kapkara kesilirdi. Bağlar da verimsizleşmiş, asmaları kupkuru kalmıştı: her taraf ıslak, kararmış ve ölüydü sonbaharda. Irmak üzerinde sis, dağlarda bulutlar vardı: kamyonlar yollardaki çamurlara batıyorlardı: askerler, pelerinleri içinde ıslak ve çamurluydular. Palaskalarının önündeki ince uzun 6.5'luk mermilerin bulunduğu deri kutular, pelerinlerini öyle şişiriyordu ki, yoldan geçerken altı aylık hamile kadınları andırıyorlardı.

Hızla geçen ufak gri arabalarda genellikle, sürücünün yanında bir subay, arkada da yine birkaç subay olurdu. Bu arabalar, kamyonlardan daha çok, çamur sıçratırlardı: arkadaki subaylardan biri çok ufak tefekse, yalnızca şapkasının tepesini ve daracık sırtını: seçebileceğiniz kadar ufak tefekse ve iki generalin ortasında oturuyorsa, araba da çok hızlı gidiyorsa, bunun Kral olduğunu anlardınız. Kral, Udine'de oturur ve durumun nasıl olduğunu görmek için her gün, bu tarafa gelirdi. Durum da hep kötü gidiyordu.

Kış başında sürekli yağmurlar, yağmurlarla birlikte de kolera başladı. Ama, salgın önlendi ve sonunda askerden yalnızca yedi bin kişi öldü.

2

Ertesi yıl pek çok zafer kazanıldı. Vadinin ötesindeki dağ ile kestane ormanının bulunduğu tepe de ele geçirildi: güneyde, ovanın ardındaki yaylada zaferler kazanıldı: biz de ağustosta ırmağı aşıp Gorizia'da, çevresi duvarla örtülü, bahçesin-

de gölgelikli kalın ağaçlarla bir havuzu bulunan ve bir duvarı mor sarmaşıkla kaplı bir eve yerleştik. Artık savaş, hemen ötemizdeki dağlarda, bir mil ötemizdeydi. Kasaba güzel, evimiz de rahattı. Irmak arkamızdan geçiyordu: kasaba pek kolay ele geçmişti ama, ardındaki dağlar aynı kolaylıkla alınamıyordu. Ben, Avusturyalıların savaş sona erdiğinde kasabaya gelmek istiyor görünmelerine pek seviniyordum, çünkü kasabayı yok etmek için bombardıman etmiyorlar, yalnızca askeri yöntemlerle hafifçe top ateşine tutuyorlardı. Kasabada yaşayanlar vardı: hastaneler, kahveler, yan sokaklarda top arabaları, biri erler, öteki subaylar için iki genelev vardı. Yaz sonunda başlayan serin geceler, kasabanın ardındaki dağlarda süren savaş, demiryolu köprüsünün mermi izleri taşıyan demirleri, ırmağın yanında çarpışmanın olduğu çökmüş tünel, meydanın çevresindeki ağaçlar, meydana açılan ağaçlıklı yollar: bunların yanısıra kasaba kızları, arabasıyla geçen Kral, kimi zaman Kralın yüzünün, uzun boynunun, keçi sakalı gibi ağarmış sakalının görünmesi: sonra bombardıman sonunda duvarlardan biri çökmüş evlerin içleri, bahçelerde, kimi zaman sokaklarda moloz yığınları, Carso'da işlerin iyi gitmesi, köyde geçirdiğimiz bu sonbaharı, geçen sonbahardan epey değişik kılmıştı. Savaş da değişmişti artık.

Kasabanın ardındaki dağı örten meşe ağaçları yok olmuştu. Kasabaya yazın geldiğimizde orman yemyeşildi: şimdi ise yalnızca devrilmiş kütükler, ağaç gövdeleri, toprakta açılmış çukurlar vardı. Sonbahar sonunda bir gün meşe ormanının olduğu yere gittiğimde, dağların üstünden yaklaşan bir bulut gördüm. Çok hızlı geliyordu bulut, güneş donuk sarı bir renk aldı, sonra her şey karardı, gökyüzü kapandı, bulut birden dağa çöktü, çevremizi sardı ve kar yağmaya başladı. Kar, rüzgârda savruluyordu: çıplak yer bir anda örtülmüş, ağaç gövdeleri beyazlığın içinden fırlamıştı, topların üstü de karla kaplıydı, siperlerin arkasındaki helalara giden yollar vardı, karın içinde.

Daha sonra kasabaya indiğimde, subay genelevinin penceresinden seyrettim, yağan karı. Bir dostumla oturmuş bir şişe Asti içiyor ve ağır ağır ama, lapa lapa yağan kara bakıp o yılın da sonunun geldiğini düşünüyorduk. Irmağın ötesindeki dağlar ele geçirilmemişti: o dağların hiçbiri ele geçirilmemişti. Hep gelecek yıla kalmıştı, bunlar. Dostum, çamurlara batmamak için dikkatle önüne bakan birlik papazımızı görünce, cama vurdu. Papaz başını kaldırdı, bizi görünce gülümsedi. Arkadaşım içeri gelmesini işaret etti. Papaz, başını sallayıp yoluna devam etti. O akşam yemekte makarna verdiler, herkes çabuk çabuk ciddiyetle yiyordu makarnasını; çatalla bir tutam alıp çatalı havaya kaldırıyor, sonra da ağzına götürüyordu, ya da sürekli çatallayıp emenler de vardı: hasır kaplı galonluk şişelerden şarap da içiyorduk: madeni bir yuvaya oturtulmuştu şişe, işaretparmağınızla boynunu tuttunuz mu duru kırmızı, yanık ve şahane şarap aynı elle tutulan kadehe doluyordu. Yemekten sonra yüzbaşı, papazla dalga geçmeye başladı.

Gençti papaz: kolaycacık kızarıyordu, üzerindeki üniforma bizimkinden farksızdı: ancak gri ceketinin sol üst cebi üstünde koyu kırmızı kadifeden bir haç vardı. Yüzbaşı benim anlamam için, söylediklerinin hiçbirini kaçırmadan çok iyi anlayabilmem için, bozuk bir İtalyancayla konuşuyordu.

"Papazla bana bakarak, "Papaz bugün kızlarla, dedi. Papaz gülümsedi, kızardı, başını iki yana salladı. Yüzbaşı sık sık takılırdı kendisine.

"Doğru değil mi?" diye sordu yüzbaşı. "Bugün papazı, kızlarla gördüm.

"Hayır, dedi papaz. Öteki subaylar, pek hoşlanmışlardı bu durumdan.

"Papaz kızlarla değil, dedi yüzbaşı. "Papaz hiç gezmez kızlarla, dedi sonra bana dönüp. Kadehini alıp doldurdu, gözlerini gözlerimden ayırmadan, ama papazı da gözden kaçırmadan.

"Papaz her gece beşe karşı bir. Masadaki herkes güldü, buna. "Anladın mı? Papaz her gece

beşe karşı bir. Eliyle yaptığı bir işarete yine güldü, hepsi. Papaz, bunu, bir şaka olarak kabullendi.

"Papaz, savaşı Avusturyalıların kazanmasını istiyor," dedi binbaşı. "Franz Josef'i çok seviyor. Paranın kaynağı orası tabii. Ben dinsizim.

"Kara Domuz'u okudunuz mu hiç?" diye, sordu teğmen. "Size bir tane bulayım, benim inancımı sarsan, o kitap oldu.

"Pis ve aşağılık bir kitap, dedi papaz. "Gerçekten beğenmemişsinizdir."

"Çok değerli, dedi teğmen. "Papazları anlatıyor. Hoşlanacaksınız, dedi bana. Papaza bakıp gülümsedim, o da mum ışığının ardından gülümsedi bana. "Sakın okumayın, dedi.

"Ben size alırım, dedi teğmen.

"Bütün düşünen insanlar dinsizdirler, dedi binbaşı. "Ama ben, Masonlara inanmam.

"Ben inanırım, dedi teğmen. "Soylu bir kurumdur. Birisi içeri girerken açılan kapıdan dışarda, kâr yağdığını gördüm.

"Kar başladığına göre, saldırılar kesilir artık, dedim.

"Elbette, dedi binbaşı. "İzne çıkmalısın şimdi. Roma'ya, Napoli'ye, Sicilya'ya gidin.

"Amalfi'ye gitmeli, diye atıldı teğmen. "Amalfi'deki aileme bir kart yazarım, sizi kendi oğulları gibi karşılarlar."

"Palermo'ya gitmeli.

"Kapri'ye gitmeli mutlaka."

"Abruzzi'yi görüp Capracotta'da ailemi ziyaret etmenizi isterdim," dedi papaz.

"Şuna bak, kalkıp da Abruzzi'den söz etmez mi? Orada buradan çok kar vardır. Üstelik o, köylü görmek istemez ki. Bırak da gidip kültür ve uygarlık merkezlerini görsün."

"Kız gerek ona. Sana Napoli'de bazı yerlerin adreslerini veririm. Güzel genç kızlar.. yanlarında anneleri. Ha, ha, ha!"

Yüzbaşı papaza bakıp bağırdı: "Papaz, her gece beşe karşı bir!" Yeniden güldüler.

"Bir an önce izne çıkmalısınız, dedi binbaşı.
"Ben de sizinle gelip sizi gezdirmek isterdim, dedi teğmen.
"Dönüşünüzde bir de gramofon getirin.
"İyi opera plakları da."
"Caruso'yu getirin.
"Caruso istemez, böğürür durur, o.
"Sen de onun gibi, böğürmek istemez miydin?"
"Böğürüyor diyorum işte. Böğürüyor diyorum size!"
"Abruzzi'ye gitmenizi isterim, dedi papaz. Diğerleri bağırıyorlardı. "İyi avlanabilirsiniz orada. Hava soğuktur ama, kuru ve temizdir; insanlarını da seveceksiniz. Babam ünlü bir avcıdır.
"Haydi, kapanmadan önce geneleve, dedi binbaşı.
"İyi geceler, dedim papaza.
"İyi geceler.

3

Cepheye döndüğümde hâlâ o kasabada kalıyorduk. Bahar gelmişti artık, çevrede de daha çok top vardı. Tarlalar yemyeşildi, asmalar da yeşil yeşil filizlenmişti; yol kenarındaki ağaçlar, küçük yapraklarla doluydu, denizden de hafif bir rüzgâr esiyordu. Ardındaki, yamaçları hafifçe yeşillenmiş kahverengi dağların olduğu tepelere yaslanmış kasabayı ve eski kaleyi gördüm. Kasabada daha çok top vardı şimdi; birkaç tane de yeni hastane, sokaklarda İngiliz erkekleri, arasıra da İngiliz kadınları görülüyordu; top ateşiyle birkaç ev daha yıkılmıştı. Hava ısınmıştı, bahar gibiydi; duvara vuran güneşten ısınmış ağaçlıklı yoldan geçince, hâlâ eski evde kaldığımızı ve her şeyin benim bıraktığım gibi olduğunu gördüm. Kapı açıktı, dışarda güneşin altındaki bir sırada bir asker oturuyor, yan kapının önünde bir cankurtaran ara-

bası bekliyordu: içeri girdiğimde mermer yerlerin ve hastanenin kokusu çarptı burnuma. Her şey bıraktığım gibiydi: yalnız şimdi bahar gelmişti. Büyük odanın kapısından başımı uzattığımda binbaşının masası başında oturduğunu gördüm: pencere açıktı, güneş ışığı içeri doluyordu. Binbaşı, beni görmemişti: içeri girip geldiğimi mi söylesem, yoksa yukarı çıkıp temizlensem mi diye bir karar veremedim. Sonunda yukarı çıktım.

Teğmen Rinaldi ile paylaştığım oda avluya bakardı. Pencere açıktı, yatağım yapılmış, üstüne battaniye serilmişti, uzun bir teneke kutu içindeki gaz maskemle, çelik miğferim duvarda aynı çiviye asılıydı. Yatağımın ayak ucunda yassı sandığım duruyordu: derisi yağla parlatılmış kışlık çizmelerim, sandığın üstündeydi. Mavileşmiş sekiz köşeli namlusu, koyu cevizden insanın çenesine rahatça oturan koruyucu dipcikli Avusturya yapısı avcı tüfeğim, yatakların arasına asılmıştı. Buna uyan dürbünün, sandığa kilitli olduğunu hatırladım. Teğmen Rinaldi, öteki yatakta uyuyordu. Benim içeri girdiğimi duyunca, uyanıp doğruldu.

"Ciaou!" dedi. "İznin nasıl geçti bakalım?"

"Şahane.

El sıkıştık, kolunu boynuma dolayıp öptü, beni.

"Öff!" dedim.

"Leş gibisin, dedi. "Git yıkan. Nereye gittin, neler yaptın bakalım? Bana hepsini anlat haydi.

"Gitmediğim yer kalmadı. Milano, Floransa, Roma, Napoli, Villa San Giovanni, Messina, Taormina...

'Tarife gibi konuşuyorsun. Güzel serüvenler yaşadın mı?"

"Evet.

"Nerede?"

"Milano, Floransa, Roma, Napoli...

"Yeter. Bana en iyisini anlat."

"Milano'dakini öyleyse.

"İlk orasıydı da ondan. Nerede rastladın ona?

Cova'da mı? Nereye gittiniz? Neler hissettin? Hepsini anlat, çabuk. Bütün gece kaldın mı?"

"Evet."

"Önemi yok artık. Şimdi burada da güzel kızlarımız var. Daha önce cepheye hiç gelmemiş, yeni kızlar.

"Çok güzel.

"Bana inanmıyor musun? Bu öğleden sonra gideriz, görürsün. Kasabada şahane İngiliz kızları da var. Ben Bayan Barkley'e âşık oldum bile. Seni götürürüm ona. Onunla evleneceğim.

"Ben yıkanıp geldiğimi bildireyim. Burada iş yok mu, artık?"

"Sen gittin gideli donmuşlarla, mayasılla, sarılıkla, belsoğukluğuyla, çıbanlarla, zatürreeyle, kendi kendini yaralayanlarla uğraşıyoruz. Her hafta biri, atılan taşlarla yaralanıyor. Gerçek yaralı pek az. Haftaya savaş, yeniden başlıyor. Belki de. Öyle diyorlar. Bayan Barkley'le evlenmem doğru olur mu dersin, savaştan sonra tabii?"

"Elbette. Leğeni suyla doldurdum.

"Bu gece her şeyi anlatırsın, dedi Rinaldi. "Şimdi yatıp uyuyayım da Bayan Barkley için taptaze ve yakışıklı olayım.

Ceketimi, gömleğimi çıkartıp leğendeki soğuk suyla yıkandım. Havluyla kurulanırken odaya, pencereden dışarı ve yatakta gözleri kapalı yatan Rinaldi'ye baktım. Yakışıklıydı, benim yaşımdaydı ve Amalfi'liydi. Doktorluğu da çok seviyordu, en yakın arkadaşımdı. Yüzüne bakarken gözlerini açtı.

"Paran var mı?"

"Var

"Bana elli liret borç versene.

Ellerimi kurulayıp duvarda asılı ceketimden cüzdanımı çıkardım. Rinaldi yerinden kalkmadan banknotu alıp pantolonunun cebine soktu. "Bayan Barkley üzerinde yeterince zengin bir insan izlenimi bırakmalıyım," diye gülümsedi. "Sen benim iyi, en yakın arkadaşım ve mali koruyucumsun."

"Canın cehenneme!" dedim.

O gece yemekte papazın yanına oturdum. adam benim. Abruzzi'ye gitmediğimi öğrenince düş kırıklığına uğrayıp birden üzülüverdi. Babasına benim geleceğimi yazmış. onlar da hazırlık yapmışlar. Ben de onun kadar üzüldüm. oraya neden gitmediğimi bir türlü bilemedim. Gitmek istemiştim oysa. papaza bunun neden olmadığını anlatmaya çalıştım. sonunda benim gerçekten gitmek istediğimi anladı. durumu kurtardım. Çok şarap içtiğimi söyledim. ardından kahve ve Strega içmiştim. insan sarhoş olunca da bir türlü istediğini yapamazdı.

Ötekiler kendi aralarında tartışırlarken. biz de ikimiz konuşuyorduk. Ben. Abruzzi'ye gitmek istemiştim. Ama. havanın soğuk ve kuru. yolları donarak demir gibi olan. temiz ve toz karların üzerinde tavşan izleri bulunan. köylülerinin insana kasketlerini çıkartıp Efendi dedikleri. iyi avlanma alanları olan o yerlere gitmemiştim. Benim gittiğim yerlerde kahveler dumanlıydı. geceleri oda. insanın çevresinde öyle dönerdi ki durdurmak için duvara bakmak zorunda kalırdın: geceler. yatakta sarhoş geçerdi: insan uyandığında yanında kimin yattığını bilmemenin heyecanını yaşardı: dünya. karanlıkta öylesine gerçekdışı ve öylesine heyecanlıydı ki. yine geceleyin bu bilinmezliğe ve aldırmazlığa devam etmek gelirdi içinden: her şey yalnızca buydu ve umursamamaktı. Sonra birden her şeyi aşırı önemsemek ve uyumak ve bazı sabahlar bu duyguyla uyanmak. var olan her şeyin yok oluşu. her şey keskin. çıplak. sağlam ve kimi zaman da fiyat konusunda pazarlık. Kimi zaman zevkli. sıcak. sevecen. kahvaltı ve öğle yemeği. Kimi zaman bütün güzel şeylerin oluşu ve yeniden sokağa çıkmaktan duyulan mutluluk. ama hemen ardından yeni bir günün ve yeni bir gecenin başlaması. Geceyi. gece ile gündüz arasındaki farkı. gündüz çok temiz ve soğuk değilse gecenin neden daha iyi olduğunu anlatmaya çalıştım ama anlatamadım işte: tıpkı şimdi de anlatamadığım gibi. Ama. onları. yaşa-

saydınız bilirdiniz. Papaz yaşamamıştı ama, yine de benim Abruzzi'ye gerçekten gitmek isteyip de gidemediğimi anladı. Dostluk yine, pek çok ortak zevklerimiz vardı ama, aramızda, yine de farklı şeylerimiz de vardı. O, her zaman benim bilmediğim şeyi bilirdi ve bense onları öğrendiğimde, hepsini unutabiliyordum. Sonraları öğrendiğim halde o zaman bilmiyordum bunu. Bu sırada yemekhanedeydik, yemeğimiz bitmişti ve tartışma sürüp gidiyordu. Biz susunca yüzbaşı, "Papaz değil mutlu," diye bağırdı. "Kız yok, papaz değil mutlu."

"Mutluyum, dedi papaz.

"Papaz mutlu değil. Papaz savaşı Avusturyalıların kazanmasını istiyor." Diğerleri dinliyorlardı. Papaz başını salladı.

"Hayır."

"Papaz, bizim saldırmamızı hiç istemez. Bizim saldırmamızı, hiç istemez misin sen?"

"Yok öyle bir şey. Savaşta olduğumuza göre saldırmak da gerekir."

"Saldırmak gerekir. Saldıracağız!"

Papaz başını eğdi.

"Rahat bırak onu, dedi binbaşı. "Kimseye bir şey yaptığı yok."

"Zaten bir şey yapamaz, dedi yüzbaşı. Hepimiz kalktık sofranın başından.

4

Sabah yan bahçedeki bataryanın sesiyle uyandığımda, güneşin pencereden girdiğini görünce kalktım. Pencereye gidip dışarı baktım. Çakıllı yollar ıslaktı, çimenler çiğden nemlenmişlerdi. Batarya, iki kez ateş etti, her seferinde hava, camları sarstı, pijamamın etekleri uçuştu. Topları göremiyordum ama, tam üstümüzden ateş ettikleri anlaşılıyordu. Onların orada olması sıkıcı bir şeydi, ama bir yandan da daha çok olmadıklarını düşününce rahatlıyordu insan. Bahçeye bakarken yoldan, hareket eden bir kamyon gürültüsü

duydum. Giyinip aşağı indim, mutfakta bir fincan kahve içip garaja geçtim.

Uzun sundurmanın altında on araba, yan yana sıralanmıştı. Bunlar kocaman, küt burunlu, gri boyalı ve eşya taşıyan kamyonları andıran cankurtaranlardı. Ustalar, bir tanesinin üzerinde çalışıyorlardı. Öteki üç tanesi dağlarda pansuman çadırlarındaydı.

Ustalardan birine, "Bu bataryayı ateşe tutarlar mı hiç?" diye sordum.

"Hayır. Signor Tenente, teğmenim. Şu küçük tepe korur bizi."

"İşler nasıl?"

"Pek kötü sayılmaz. Bu işe yaramaz ama, ötekiler çalışıyor. İşini bırakıp gülümsedi "İzinde miydiniz?"

"Evet.

Ellerini önlüğüne silip sırıttı. "İyi vakit geçirdiniz mi?" Ötekiler de sırıttılar.

"Fena değildi, dedim, "Bu arabanın nesi var?"

"İşi bitmiş artık, bir yerini yapıyorsun bir başka yeri bozuluyor işte."

"Şimdi nesi var peki?"

"Yeni gömlek gerek."

Onları işleriyle başbaşa bıraktım, açık motoru, tezgâh üzerine serilmiş parçalarıyla araba, sanki yüzkarası bir haldeydi. Sundurmaya girip öteki arabaları tek tek gözden geçirdim. Bunlar derli toplu sayılırlardı, birkaçı yeni yıkanmış, diğerleri toztoprak içindeydi. Yarık, ezik var mı, diye lastikleri dikkatle gözden geçirdim. Her şey iyi görünüyordu. Benim orada, onların başında olup olmamamın hiçbir önemi yok gibiydi. Oysa ben, arabaların durumunun, kimi parçaları getirtebilme olanaklarının, yaralıları ve hastaları pansuman çadırlarından taşımanın, onları dağlardan toplayıp dispansere, sonra da kâğıtlarında yazılı çeşitli hastanelere taşımanın, büyük bir ölçüde bana bağlı olduğunu sanıyordum. Ancak açıkça görülüyordu işte: benim orada olup olmamamın hiç önemi yoktu.

"Parça bulmakta güçlük çektiniz mi?" diye sordum, makinist çavuşa.

"Çekmedik, Signor Tenente.

"Benzin istasyonu nerede şimdi?"

"Aynı yerde.

"İyi, dedim. Eve dönüp yemek masasında bir kahve daha içtim. Kahvenin rengi soluk griydi, süttozundan şeker gibi olmuştu. Dışarda güzel bir bahar sabahı vardı. Burnumdaki kuruluktan havanın daha sonra epey ısınacağı anlaşılıyordu. O gün dağlardaki pansuman çadırlarını dolaşıp, öğleden sonra geç saatte döndüm kasabaya.

Benim yokluğumda her şey, daha düzgün gitmiş gibiydi. Saldırının yeniden başlayacağını duymuştum. Bağlı olduğumuz tümen, ırmağın yukarısına bir yere saldıracaktı. Binbaşı bana saldırı sırasında cankurtaranların başında görevli olduğumu söyledi. Saldırı, dar boğazın yukarısından ırmağı aşacak ve tepeye yayılacaktı. Cankurtaranlar olabildiğince ırmağa yakın olacaklar ve iyice gizleneceklerdi. Saklanacak yerleri piyade seçecekti ama, bizim de bir diyeceğimiz olacaktı bu konuda. İnsana yalancıktan askerlik yapıyormuş duygusu veren şeylerden biriydi bu.

Toztoprak içindeydim, kirli hissediyordum kendimi, yıkanmak için odama çıktım. Rinaldi, Hugo'nun İngilizce dilbilgisi kitabını almış, yatağının üzerinde oturuyordu. Giyinmişti, ayaklarında kara çizmeleri vardı, saçları parıl parıldı.

Beni görünce, "Çok güzel, dedi. "Benimle Bayan Barkley'i görmeye gelirsin artık.

"Olmaz.

"Olur. Lütfen gel ve onun üzerinde iyi bir etki bırakmamı sağla."

"Peki, hele bir yıkanayım da.

"Yıkan da geliver.

Yıkandım, saçlarımı fırçaladım, tam çıkarken,

"Dur bir dakika, dedi Rinaldi. "Bir içki içelim önce. Sandığından bir şişe çıkardı.

"Strega içmem, dedim.

"Strega değil, grappa.

"Pekâlâ.

İki kadeh doldurdu, işaretparmaklarımızı uzatarak tokuşturduk kadehleri. Epey sertti, grappa.

"Bir tane daha?"

"Doldur bakalım. dedim. İkinci grappayı içtik, Rinaldi şişeyi kaldırdı, aşağı indik. Sıcakta yürümek epey yorucuydu; ama, güneş batmak üzere olduğundan hoştu yine de. İngiliz hastanesi, Almanlar tarafından savaştan önce yapılmış bir villadaydı. Bayan Barkley, bahçedeydi. Yanında bir hemşire daha vardı. Ağaçlar arasında beyaz önlüklerini görüp yanlarına gittik. Rinaldi selama durdu. Ben de onun kadar askerce olmayan bir selam verdim.

"Nasılsınız?" diye sordu, Bayan Barkley. "İtalyan değilsiniz galiba?"

"Yoo, değilim.

Rinaldi öteki hemşireyle konuşuyordu. Gülüşüyorlardı.

"İtalyan ordusunda olmanız ne kadar da garip.

"Orduda değilim, gerçekte. Sağlık görevlisiyim.

"Yine de garip. Neden?"

"Bilmem," dedim. "Her şeyin bir açıklaması yoktur ki.

"Öyle mi? Bana var, diye öğretmişlerdi.

"Bu iyi işte.

"Hep böyle konuşmak zorunda mıyız?"

"Hayır," dedim.

"İşte bu iyi, değil mi?"

"O baston da ne oluyor?" diye sordum. Bayan Barkley epey uzun boyluydu. Üzerinde, bana hemşire üniforması gibi gelen, bir şey vardı, sarışındı, yanık bir teni, gri gözleri vardı. Çok güzel olduğunu düşündüm. Çevresi meşin sarılı, oyuncak kamçıya benzeyen, ince bir kamış baston vardı elinde.

"Geçen yıl ölen bir gencin bastonu.

"Özür dilerim.

"Çok iyi bir insandı. Evlenecektik, Somme'da öldü.

"Korkunç bir gösteriydi.

"Siz de orada mıydınız?"

"Hayır.

"Bana anlattılar, dedi. "Buralarda o tür savaşlar olmuyor. Bana, bu küçük bastonu gönderdiler. Annesi gönderdi. Eşyaları ile birlikte ailesine yollamışlar.

"Uzun zamandır nişanlı mıydınız?"

"Sekiz yıl. Birlikte büyüdük.

"Neden evlenmediniz peki?"

"Bilmem. Aptallık ettim evlenmemekle. Hiç olmazsa bunu verebilirdim ona. Ama, evlenmenin onun için, kötü olacağını düşünmüştüm.

"Anlıyorum.

"Siz hiç kimseyi sevdiniz mi?"

"Hayır," dedim.

Bir sıraya oturduk, yüzüne baktım.

"Saçlarınız çok güzel, dedim.

"Beğendiniz mi?"

"Hem de çok.

"Öldüğünde kökünden kesecektim az daha.

"Olamaz.

"Onun için bir şeyler yapmak istedim. Öteki işe aldırdığım yoktu, isteseydi seve seve verirdim kendimi ona. Bilmiş olsaydım, istediği her şeyi verirdim. Evlenirdim, ne isterse yapardım. Bunu şimdi anlıyorum. Ama o, savaşa gitmek istedi ve ben de hiçbir şey bilmiyordum."

Cevap vermedim.

"O zaman her şeyden habersizdim. Onun için daha kötü olacağını düşünmüştüm. Belki de dayanamaz diyordum, ama sonra öldü işte, her şey bitti.

"Acaba?"

"Öyle, dedi. "Bitti her şey.

Öteki hemşire ile konuşan Rinaldi'ye baktık.

"Adı ne?"

"Ferguson. Helen Ferguson. Arkadaşınız doktor, değil mi?"

"Evet, iyi doktordur

"Çok güzel. Cepheye bu kadar yakında iyi doktor bulunmaz pek. Cepheye çok yakınız, değil mi?"

"Epeyce.

"Saçmasapan bir cephe. Ama çok güzel. Saldırı başlayacak mı?"

"Evet.

"Çalışma başlayacak yine. Şimdi işsiz güçsüz oturuyoruz.

"Çoktandır mı hastabakıcısınız?"

"1915'in sonundan beri. Onunla birlikte başladım.. Yaralanıp benim çalıştığım hastaneye gelir, diye düşünmüştüm. Sanırım, bir kılıç yarasıyla başı sargılı olarak. Ya da omzunda bir kurşun yarasıyla. Romantik bir şey."

"Bu da romantik bir cephe, dedim.

"Öyle. İnsanlar, Fransa'nın neye benzediğini anlamıyorlar. Anlasalar, bu böyle devam edemezdi. Kılıçla yaralanmadı, paramparça havaya uçtu.

Konuşmadım yine.

"Hep böyle devam edecek mi dersiniz?"

"Hayır."

"Nasıl sona erecek peki?"

"Bir yerinden çatlar, nasıl olsa,

"Çatlayacak olan biziz. Fransa'da hem de. Somme'daki gibi savaşıp da çatlamamak olmaz.

"Burada bir şey olmaz, dedim.

"Öyle mi dersiniz?"

"Evet. Geçen yaz epey dayandılar.

"Bir çatlama olabilir," dedi. "Herhangi biri..

"Almanlar da.

"Sanmıyorum, dedi.

Rinaldi ile Bayan Ferguson'un yanına gittik.

"İtalya'yı sevdiniz mi?" diye Rinaldi, İngilizce sordu Bayan Ferguson'a.

"Oldukça.

"Anlamadım." Rinaldi başını salladı.

"Bastente bene," diye İtalyancaya çevirdim. Yine başını salladı Rinaldi.

"İyi değil. Siz İngiltere'yi seviyor musunuz?"

"Pek seviyorum sayılmaz. İskoçum ben."

Rinaldi anlayışsızca baktı, bana.

"İskoçyalıymış, o yüzden İskoçya'yı İngiltere'den çok seviyor," dedim İtalyanca.

"Ama İskoçya İngiltere'dir."

Bunu çevirdim Bayan Ferguson'a.

"Pas encore," dedi Bayan Ferguson.

"Olamaz."

"İngilizleri sevmemek? Bayan Barkley'i sevmemek?"

"O başka. O da yarım kan İskoç. Her şeyi olduğu gibi kabul etmemelisin."

Bir süre sonra, iyi geceler dileyip ayrıldık. Eve dönerken Rinaldi, "Bayan Barkley seni benden çok beğendi," dedi. "Ama, küçük İskoçyalı da çok tatlı."

"Çok," dedim. Kıza dikkat etmemiştim bile. "Hoşlandın mı ondan?"

"Hayır," dedi Rinaldi.

5

Ertesi gün öğleden sonra, bir daha gittim Bayan Barkley'i görmeye. Bahçede göremeyince, villanın cankurtaranların yanaştığı yan kapısına gittim. Başhemşire, Bayan Barkley'in nöbetçi olduğunu belirterek, "biliyorsunuz savaştayız," dedi.

Bildiğimi söyledim.

"İtalyan ordusundaki Amerikalı siz misiniz?"

"Evet, efendim."

"Neden ama? Neden bize katılmadınız?"

"Bilmem," dedim. "Şimdi katılabilir miyim?"

"Korkarım olanaksız artık, bu. Peki neden İtalyanlara katıldınız?"

"İtalya'daydım, dedim. "İtalyanca da biliyordum."

"Haa, dedi. "Ben de öğreniyorum. Güzel bir dil.

"Biri, iki haftada öğrenilebilirmiş, diyordu.

"Ben iki haftada öğrenemedim. Aylardır çalışıyorum. İsterseniz, saat yediden sonra gelip onu. görebilirsiniz. O zaman sona erecek nöbeti. Ama. yanınızda bir sürü İtalyan getirmeyin.

"O güzelim dil için de mi?"

"Hayır. Güzel üniformaları için bile değil.

"İyi akşamlar, dedim.

"A riverdeci, Tenente.

"A riverderla. Selam verip dışarı çıktım. İnsanın, hiç çekinmeden yabancıları İtalyanlar gibi selamlaması olacak şey değildi. İtalyan selamını herkes yapamazdı.

Epey sıcak bir gün geçirmiştik. Plava'daki köprübaşına, ırmağın yukarılarına gitmiştim. Saldırı, orada başlayacaktı. Geçitten dubalara kurulmuş köprüye yalnızca bir yol indiğinden ve burası da bir mil boyunca makineli tüfek ve top atesi altında tutulduğundan, geçen yıl, karşı kıyıda ilerlemek pek mümkün olamamıştı. Köprü, saldırı için gerekli tüm araçları taşıyacak kadar, geniş değildi, Avusturyalılar kolayca yıkabilirlerdi. Ama, İtalyanlar karşı kıyıya geçmişler, ırmağın Avusturyalılara ait bölümünde bir buçuk mil kadar bir alana yayılmışlardı. Berbat bir yerdi, Avusturyalıların orayı İtalyanlara bırakmamaları gerekirdi. Avusturyalıların, ırmağın aşağısında bir köprübaşları olduğu için, bu durum karşılıklı bir hoşgörünün sonucu olabilirdi. Avusturya siperleri yamaçta, İtalyanlarınkinden birkaç metre ötedeydi. Eskiden varolan bu küçük kasaba, bir yıkıntıydı şimdi. Tren istasyonu yıkıntısıyla onarılamayan ve açıkta olduğu için kullanılamayan bir de demir köprü vardı.

Dar yoldan ırmağa doğru indim, arabayı tepenin altındaki pansuman çadırı altına bıraktım. dağın sırtı arkasında kaldığı için korunan köprü-

yü geçip, yıkılmış kasabanın siperlerinden yamacın kenarına kadar gittim. Herkes sığınaklardaydı. Topçulardan yardım istemek ya da telefon telleri kesilirse işaret vermek için, sıra sıra havai fişekler diziliydi bir yanda, ortalık sessiz, sıcak ve pisti. Telörgünün ardından Avusturya hatlarına baktım. Kimseler görünmüyordu. Sığınakların birinde, tanıdığım bir yüzbaşıyla, bir içki içip köprüye döndüm sonra.

Dağı aşıp zikzaklar çizerek, köprüye ulaşan yeni, geniş bir yol yapılıyordu. Yol bitince saldırı, başlayacaktı. Yol, ormanın arasından keskin dönemeçlerle iniyordu. Bittiğinde, her şeyi yeni yoldan getirmek ve boş kamyonları, arabaları, dolu cankurtaranları, bütün geri dönen trafiği eski yola aktarmak, düşünülüyordu. Pansuman çadırı, ırmağın Avusturya yakasında, tepenin yamacındaydı ve sedyeciler yaralıları, duba köprünün üstünden taşıyacaklardı. Saldırı başladıktan sonra da yapılacak olan buydu. Gördüğüm kadarıyla, yeni yolun düzleşmeye başladığı yerdeki son birkaç mili, sürekli Avusturya ateşi altında kalacaktı. Korkunç bir felaket olacak gibiydi. Ancak cankurtaranların oldukça kötü görünen o yeri geçtikten sonra, korunabilecekleri ve yaralıların duba köprüden getirilmesini bekleyecekleri bir yer buldum. Yeni yoldan arabayla geçmek isterdim ama, henüz tamamlanmamıştı. Geniş ve iyi yapılmış görünüyordu, eğimleri azdı, dağ tarafındaki ormandan bakıldığında dönemeçleri, epey etkileyiciydi. Madeni frenli cankurtaranlar, rahatlıkla geçebileceklerdi buradan, üstelik aşağı inerken yüklü de olmayacaklardı. Dar yoldan geri döndüm.

İki jandarma arabayı durdurdu. Bir mermi düşmüştü, biz beklerken yola üç tane daha düştü. Yetmiş yedilikti bunlar, havayı yararak geliyorlar, parıltılı bir ışıkla patlıyorlardı, sonra da yolun üzerinde savrulan kurşuni bir duman çıkarıyorlardı. Jandarmalar, devam etmemizi işaret ettiler. Mermilerin düştüğü yerden geçerken, çukurlara girmemeye dikkat ettim, barutun keskin

kokusunu, parçalanmış taş ve kil kokusunu, çakmak taşı kokusunu çektim içime. Gorizia'ya, eve döndüm: daha sonra da nöbette olan Bayan Barkley'e gittim, az önce anlattığım gibi görevdeymiş.

Akşam yemeğini çok çabuk yiyip, İngilizlerin hastane olarak kullandıkları villaya doğru yola koyuldum. Burası gerçekten büyük ve güzel bir yerdi, bahçesinde çok güzel ağaçlar vardı. Bayan Barkley, bahçede bir sırada oturuyordu. Bayan Ferguson da yanındaydı. Beni gördüklerine sevinmiş gibiydiler, kısa bir süre sonra Bayan Ferguson özür dileyip bizi yalnız bıraktı.

"İkinizi başbaşa bırakayım, ben yanınızda olmasam daha iyi anlaşıyorsunuz.

"Gitme Helen. dedi Bayan Barkley.

"Gitsem daha iyi. Yazacak mektuplarım var.

"İyi geceler. dedim.

"İyi geceler, Bay Henry.

"Sansürün keyfini kaçıracak şeyler yazma.

"Merak etmeyin. Ben yalnızca oturduğumuz yerin güzelliğini ve İtalyanların ne cesur insanlar olduklarını yazarım.

"Bunun için madalya bile verirler, size.

"Çok iyi olur, bu. İyi geceler, Catherine.

"Birazdan görüşürüz. dedi Bayan Barkley. Bayan Ferguson, karanlıkta kayboldu.

"İyi kız," dedim.

"Öyledir. Hemşiredir o.

"Siz değil misiniz?"

"Hayır. Ben V.A.D. dedikleri bir şeyim, gönüllü gibi bir şey. Çok çalışırız ama, kimse güvenmez bize.

"Neden?"

"İş yokken kimse güvenmez bize. Ama, ortalık kızışınca o zaman güvenirler.

"Ne fark var aranızda?"

"Bir hemşire, biraz da bir doktora benzer Uzun bir eğitim ister, hemşire olmak için. Bizse kestirmeden gideriz.

"Anlıyorum.

"İtalyanlar, cepheye bu kadar yakında, kadın istemiyorlardı. O yüzden, hepimiz, çok özel davranış kuralları içinde yaşıyoruz. Hiç dışarı çıkmayız."

"Ben buraya gelebilirim, ama.

"Elbette, manastırdaymış gibi kapalı değiliz.

"Savaştan söz etmeyelim artık.

"Güç bir şey bu. Ne konuşacağız peki?"

"Olsun, yine de bırakalım artık.

"Peki.

Karanlıkta birbirimize baktık. Onu, çok güzel buluyordum, elini tuttum. Sesini çıkarmadı, elini bırakmadan kolumu kolunun altına soktum.

"Hayır, dedi. Ama, ben çekmedim kolumu.

"Neden?"

"Hayır.

"Evet, dedim. "Lütfen. Karanlıkta, onu öpmek için öne eğildim, birden bir parıltı belirdi gözlerimin önünde. Yüzüme tokat atmıştı. Eli burnuma ve gözlerime çarpmış, gözlerim elimde olmadan yaşarmıştı.

"Özür dilerim, dedi. Az da olsa bir üstünlüğüm olduğunu anladım.

"Haklıydınız.

"Çok üzgünüm. Bir hemşirenin izin gecesiymiş gibi bir havaya katlanamadım, birden. Canınızı incitmek istemedim. Acıttım ama, değil mi?"

Karanlıkta yüzüme bakıyordu. Öfkeliydim, ama emindim, satranç oyununda ileri hamleleri görüyordum sanki.

"Gerekeni yaptınız, dedim. "Hiç önemi yok.

"Zavallı adam.

"Çok garip bir yaşantım var, benim. İngilizce bile konuşamıyorum nerdeyse. Siz de o kadar güzelsiniz ki." Yüzüne baktım.

"Saçmasapan konuşmak zorunda değilsiniz. Üzüldüğümü söyledim. Anlaşıyoruz işte.

"Öyle, dedim. "Savaştan da uzaklaştık.

Kız güldü. İlk kez duyuyordum güldüğünü. Yüzünden ayırmadım gözlerimi.

"Tatlısınız, dedim.

"Değilim, hiç değilim.

"Öylesiniz. Bırakırsanız sizi öpmek isterdim.

Kızın gözlerine baktım, kolumu beline sarıp öptüm. Sımsıkı kucaklamış, ağzını aralamaya çalışıyordum. Kapatmıştı dudaklarını. Hâlâ öfkeliydim ben, kızı böyle kucaklamış dururken birden titrediğini hissettim. Sımsıkı bastırdım göğsüme, kalbinin atışlarını duyuyordum şimdi, birden dudakları aralandı, başı arkaya düştü, omzuma kapanıp ağlamaya başladı.

"Sevgilim, bana iyi davranacaksın değil mi" dedi.

Aman, ne çıkar, diye düşündüm. Saçlarını, omzunu okşadım. Ağlıyordu.

"İyi davranacaksın, değil mi?" Başını kaldırıp yüzüme baktı. "Çok garip bir yaşantımız olacak çünkü.

Onu villanın kapısına kadar götürdüm. Bir süre sonra, o içeri girdi ben de eve döndüm. Eve gelince yukarı odama çıktım. Yatağında yatan Rinaldi bana baktı.

"Bayan Barkley ile işi ilerlettin mi?"

"Arkadaş olduk.

"Kızışmış bir köpek rahatlığı var sende.

Sözcüğün ne anlama geldiğini anlayamamıştım.

"Ne dedin?"

Açıkladı.

"Sende ise, hani köpek..."

"Yeter, dedi. "Az sonra hakaret edeceğiz yoksa birbirimize." Güldü.

"İyi geceler, dedim.

"İyi geceler, küçük bobicik.

Yastığımla, mumunu söndürüp karanlıkta girdim yatağa.

Rinaldi mumu kaldırıp yaktı, okumaya devam etti.

6

İki günlüğüne çadırları dolaşmaya gitmiştim. Eve döndüğümde saat epey geç olmuştu. Bayan

Barkley'i ertesi akşama kadar göremedim. Bahçede yoktu, aşağıya inmesini, hastanenin yazıhanesinde beklemek zorunda kaldım. Yazıhane olarak kullandıkları bu odanın duvarları boyunca sıralanmış cilalı tahta sütunlarla, onların da üzerinde pek çok mermer büst vardı. Yazıhanenin açıldığı koridor da büstlerle doluydu. Mermere özgü olan o, birbirine benzerlik vardı hepsinde. Bronzlar bir şeye benzemekle birlikte heykelcilik, sıkıcı bir iş görünürdü bana. Mermer büstler ise hep mezarlığı andırırdı. Ama, Pisa'daki mezarlık güzel yerdi. Kötü mermer görmek istersen de Cenova'ya gitmeliydin. Bulunduğum yer, çok zengin bir Almana aitti, bu mermerlere avuç dolusu para ödemiş olmalıydı. Heykelleri, kimin, kaça yaptığını, merak ettim. Sonra acaba aile üyeleri falan mı diye düşündüm, ama hepsi de klasik hatlara sahiptiler, doğrusu hiçbir şey belli olmuyordu.

Bir iskemleye oturup kasketimi elime aldım. Doğrusu, Gorizia'da bile çelik miğfer giymemiz gerekiyordu; ama miğferler çok rahatsızdı ve sivillerin boşaltılmadığı bir kasabada da çok tiyatrovari oluyordu. Çadırlara giderken giyer, yanımda da bir İngiliz gaz maskesi taşırdım. Yeni yeni verilmeye başlanmıştı bunlar. Gerçek maskelerdi. Ayrıca doktorlar ve sıhhiye subayları dahil herkesin, otomatik tabanca taşımaları zorunluydu. Görünürde bir tabancanız yoksa tutuklanabilirdiniz. Rinaldi, tabanca kılıfına tuvalet kâğıdı doldurur, öyle dolaşırdı. Bense tabancamı gerçekten taşırdım, ateş etmeyi deneyene kadar bir soyguncu gibi görürdüm kendimi. 7.65 kalibrelik, kısa namlulu bir Astra olan tabanca, ateş edilince öylesine geri teperdi ki, herhangi bir şeyi vurmak olanaksızdı. Ben, tabancayı hedefin altına doğru tutar, o gülünç denecek kadar kısa namlunun sıçramasını hesap ederek ateş ederdim; sonunda yirmi metreden hedefin bir metre yakınına isabet ettirmeye başlayınca, bir tabanca taşımanın gülünçlüğünü fark ettim ve bir daha onu, aklıma bile getirmeyip, İngilizce konuşan insanlar arasındayken azıcık utanmanın dışında hiçbir şey hisset-

meden taşıdım kalçamın üstünde. Şimdi de iskemlede oturmuş mermer döşemeye, mermer büstlü sütunlara ve duvardaki fresklere bakıp Bayan Barkley'i beklerken bir hademe de ters ters bakarak beni seyrediyordu. Freskler, fena sayılmazdı. Kabuk kabuk olup soyulmaya yüz tutunca, bütün freskler güzeldir zaten.

Catherine Barkley'in koridordan geldiğini görünce ayağa kalktım. Bana doğru yürürken pek uzun boylu görünmüyordu ama, çok güzeldi.

"İyi akşamlar, Bay Henry.

"Nasılsınız?" dedim. Hademe masanın arkasında bizi dinliyordu.

"Burada mı oturalım, bahçeye mi çıkalım?"

"Dışarı çıkalım, çok daha serin orası.

Hademe ardımızdan bakarken dışarı yürüdük. Çakıllı yola çıktığımda, "Nerelerdeydiniz?" diye sordu.

"Görevdeydim.

"Bana bir pusula gönderemez miydiniz?"

"Hayır, dedim. "Hemen döneceğimi sanıyordum.

"Yine de bana bir haber vermeliydin, sevgilim.

Yoldan çıkmış, ağaçlar altında yürüyorduk. Kızın ellerini tuttum, sonra durup öptüm.

"Gidebileceğimiz bir yer yok mu?"

"Yok," dedi. "Burada yürüyebiliriz ancak. Uzun zamandır görünmedin."

"Üçüncü gün bu. Ama döndüm artık.

Kız yüzüme baktı. "Beni seviyor musun?"

"Evet.

"Beni sevdiğini söylemiştin, değil mi?"

"Evet, diye yalan söyledim. "Seni seviyorum. Daha önce söylememiştim bunu.

"Bana, Catherine diyeceksin, değil mi?"

"Catherine. Biraz daha yürüyüp bir ağacın altında durduk.

"Geceleyin döndüm geldim işte, Catherine, de.

"Geceleyin dönüp geldim, Catherine.

"Sevgilim, geldin demek?"

"Evet.

"Seni çok seviyorum, korkunç günler geçirdim. Bir daha gitmeyeceksin, değil mi?"

"Hayır. Hep döneceğim sana."

"Seni öyle seviyorum ki. Lütfen elini oraya koy yine.

"Hiç çekmedim ki. Öptüğümde yüzünü görebilmek için, döndüm: gözleri kapalıydı. Kapalı gözlerini öptüm. Biraz kaçık olduğunu düşünüyordum. Zararı yoktu ama. Başıma ne iş açtığım, umurumda bile değildi. Subaylar genelevinde kızların, üstüne başına çıkmalarından, seni sevdiklerini göstermek için kardeş subaylarla yukarı çıkarlarken kasketini kafana ters geçirmelerinden iyiydi, bu. Catherine Barkley'i sevmediğimi ve sevmeye niyetim olmadığını biliyordum. Bir oyundu bu, kâğıt oynamak yerine, kimi şeyler konuşulan briç oyunu gibi. Briçte olduğu gibi para için ya da başka bir şey için oynuyor görünürdün bunda da. Nesine oynandığını kimse söylememişti, benim için önemli değildi bu ama.

"Gideceğimiz bir yer olsaydı," dedim. Uzun zaman ayakta sevişmenin erkekler için ne güç olduğunu anlıyordum.

"Gidecek bir yer yok. dedi. Dalıp gittiği yer her neresiyse, dönmüştü oradan.

"Biraz şuraya otursak.

Dümdüz taş sıraya oturduk, Catherine Barkley'in elini tuttum, kolumu boynuna atmama izin vermedi.

"Yoruldun mu?" diye sordu.

"Hayır.

Yere otlara baktı.

"Pis bir oyun bu oynadığımız, değil mi?"

"Ne oyunu?"

"Aptallaşma.

"Bilerek aptallık ediyor değilim.

"İyi bir gençsin. Sen de bildiğince oynuyorsun, bu oyunu. Ama yine de pis bir oyun."

"Herkesin ne düşündüğünü bilir misin sen?"

"Her zaman değil. Ama senin aklından geçenleri okuyabiliyorum. Ben seviyormuş gibi görün-

mek zorunda değilsin. Bu akşamlık bitti, bu. Konuşmak istediğin başka bir şey var mı?"

"Ben seni seviyorum ama."

"Lütfen gerek yokken yalan söylemeyelim. Ben de epey hoş bir gösteri yaptım ve şimdi toparlandım artık. Kızgın değilim görüyorsun, kaçık da değilim. Zaman zaman olur yalnızca.

"Sevgili Catherine. Elini sıktım.

"Çok komik geliyor şimdi... Catherine. Pek iyi söyleyemiyorsun. Ama, yine de tatlı bir insansın, çok iyi bir gençsin.

"Papaz da öyle diyor.

"Gerçekten iyisin. Gelip beni göreceksin, değil mi?"

"Elbette.

"Beni sevdiğini söylemeye de gerek yok. Bir süre için yeter bu. Kız kalkıp elini uzattı. "İyi geceler."

Öpmek istedim.

"Hayır, çok yorgunum, dedi.

"Öp beni ama," dedim.

"Çok yorgunum, sevgilim.

"Öp beni."

"Çok mu istiyorsun?"

"Evet.

Öpüştük: birden ayrıldı. "Olmaz. İyi geceler Lütfen sevgilim. Kapıya yürüdük, onun içeri girip koridorda yürümesine baktım. Yürüyüşünü seyretmekten hoşlanıyordum. O koridorda kayboldu. San Gabriele'deki parıltıları seyrettim.

Villa Rossa önünde durdum. Pancurlar kapalıydı ama, içerde hareket vardı. Biri şarkı söylüyordu. Eve döndüm. Soyunurken Rinaldi geldi.

"Aha!" dedi. "İşler iyi gitmiyor. Yavrucuk şaşkına dönmüş.

"Neredeydin?"

"Villa Rossa'da. Çok eğitici bir gece geçirdik. Hepimiz şarkılar söyledik. Sen neredeydin?"

"İngilizlere gittim.

"Tanrıya şükürler olsun ki İngilizlerle pek alışverişim kalmadı.

7

Ertesi gün öğleden sonra, ilk dağ pansuman çadırımızdan dönünce arabayı, *smistamento*'da yaralı ve hastaların belgelerine göre ayrılıp, çeşitli hastanelere gönderildikleri bölüme çektim. Direksiyonda ben olduğum için, sürücü kâğıtları alıp içeri götürdüğünde, arabadan çıkmadım. Sıcak bir gündü, gökyüzü parlak ve mavi; yol tozlu ve beyazdı. Fiat'ın yüksek sürücü yerinde, hiçbir şey düşünmeden, oturuyordum. Yoldan geçen bir birliğe baktım. Askerler yorgun ve terliydiler. Kimisinin miğferleri başlarındaydı, ötekiler de omuzlarındaki çantalara asmışlardı. Miğferlerin çoğu, oldukça büyüktü ve giyenlerin kulaklarına kadar iniyordu. Subayların hepsi miğferliydi, ama onlarınki başlarına tam uyuyordu. Brigata Basilica'nın yarısıydı bu. Yakalarındaki kırmızı ve beyaz işaretten tanıdım. Alay geçtikten sonra, takımlarına ayak uyduramayan geride kalmışlar göründü. Bunlar da kan ter içinde, toz toprak içinde ve bitkin insanlardı. Kiminin durumu gerçekten kötüydü. Hepsinin ardından da topallayarak sonuncusu geliyordu. Adam durup, yol kenarına oturdu. Arabadan inip yanına gittim.

"Nen var?"

Asker bana baktı, sonra ayağa kalktı.

"Gidiyorum işte.

"Derdin ne?"

"Lanet olsun bu savaşa.

"Bacağına ne oldu?"

"Bacağımda bir şey yok, fıtığım var.

"Neden arabaya binmiyorsun? Neden hastaneye gitmiyorsun?"

"Bırakmıyorlar ki. Teğmen kasıkbağını isteyerek çıkarmışım diyor.

"Bir bakayım.

"Zaten fırlamış durumda.

"Hangi tarafta?"

"Burada.

Dokundum.

"Öksür," dedim.

"Öksürürsem daha da büyür. Bu sabah, bunun yarısı kadardı.

"Otur," dedim. "Bu yaralıların kâğıtlarını aldıktan sonra, seni de arabaya alır, sizin doktorların yanına kadar götürürüm.

"İsteyerek yaptım, sanacaktır.

"Bir şey yapamazlar, dedim. "Yara değil bu. Daha önce de fıtığın vardı değil mi?"

"Ama fıtıkbağımı yitirdim.

"Hastaneye gönderirler seni.

"Burada kalamaz mıyım, Tenente?"

"Hayır. Bende kâğıdın yok senin.

Sürücü arabadaki yaralıların kâğıtları elinde olduğu halde, kapıda göründü.

"Dördü 105'e, ikisi 132'ye. Irmağın öte yakasındaki hastanelerdi, bunlar.

"Sen sür, dedim. Fıtıklı askerin yanımıza binmesine yardım ettim.

"İngilizce bilir misin?" diye sordu.

"Elbette.

"Nasıl buluyorsunuz bu lanet savaşı?"

"Bombok!"

"Bence de öyle. Bombok!"

"Amerika'da bulundun mu?"

"Elbette. Pittsburg'da. Sizin Amerikalı olduğunuzu anlamıştım.

"İtalyancam iyi değil mi?"

"Amerikalı olduğunuzu anlamıştım.

"Bir Amerikalı daha, dedi sürücü İtalyanca, fıtıklı adama bakarak.

"Bakın, teğmenim, beni o alaya götürmek zorunda mısınız?"

"Evet.

"Doktor yüzbaşı fıtığım olduğunu biliyordu. Lanet bağı ben kendim attım, fıtığım fırlasın da cepheye gitmeyeyim diye.

"Anlıyorum."

"Beni başka bir yere götüremez misiniz?"

"Cepheye daha yakın olsaydık seni ilk yardım merkezine gönderirdim. Ama burada kâğıdının olması gerek.

"Oraya dönersem beni ameliyat ettirirler, sonra da bir daha cepheden kurtulamam."

Düşündüm.

"Siz sürekli olarak cephede kalmak ister miydiniz?" diye sordu.

"Hayır."

"Ne berbat bir savaş, değil mi?"

"Dinle, dedim. "İn aşağı da yolun kenarına düş, başını da vur, ben de dönüşte seni alır bir hastaneye bırakırım. Aldo, şurada duralım. Yol kenarında durduk. Adamın inmesine yardım ettim.

"Burada bekleyeceğim, teğmenim.

"Eyvallah, dedim. Yola devam ettik, bir mil kadar sonra yürüyen alayı geçtik, sonra da şimdi kar suyuyla bulanıklaşmış, hızla akan ırmağı aşıp ovanın öteki yanındaki hastanelere bıraktık hastaları. Pittsburg'lu adamı bulmak için, boş cankurtaranlarla da hızlı döndüm geriye. Önce, yürüyüşleri daha da ağırlaşmış ve sıcaktan iyice bunalmış olan alayı geçtik. Ardından da alaylarına yetişmeye çalışanları. Sonra yol kenarında atın çektiği bir cankurtaran gördük. İki kişi, fıtıklı adamı arabaya bindiriyorlardı. Onu almak için dönmüşlerdi. Adam, başını salladı beni görünce. Miğferi yoktu başında, alnı kanıyordu. Burnunun derisi yüzülmüş, kanlı sargının üstü ve saçları tozluydu.

"Şu işe bak, teğmenim!" diye seslendi. "Bir işe yaramadı ama. Beni almaya gelmişler.

Villaya döndüğümde saat beşti: arabaları yıkadığımız yerde duş aldım. Sonra odamda, açık pencerenin önünde üzerimde yalnızca pantolonum ve fanilam olduğu halde oturup raporumu yazmaya başladım. İki gün sonra saldırı başlayacak, ben de cankurtaranlarla Plava'ya gidecektim. Amerika'ya mektup yazalı çok olmuştu, yazmam gerektiğini biliyordum: ama, aradan o kadar

zaman geçmişti ki, şimdi yazmak olanaksızdı artık. Yazacak bir şey kalmamıştı, ayrıca. Birkaç tane askeri Zona di Guerra (Savaş Bölgesi) kartı yollayıp, basılı olan her şeyi çizmiş yalnızca 'iyiyim'i bırakmıştım. Bu, onlara yeterdi. Bu kartlar Amerika'da ilgi çekerdi; garip ve esrarlı. Burası da garip ve esrarlı bir savaş bölgesiydi, ama sanırım Avusturya ile yapılan öteki savaşlara kıyasla, daha iyi yönetiliyordu. Avusturya ordusu, Napolyon'a zafer kazandırmak için yaratılmıştı; sıradan bir Napolyon'a. Bizim de bir Napolyonumuz olsun isterdim, ama bizim şişman ve zengin Il Generale Cadorna'mız ile uzun ince boyunlu, keçi sakallı Vittorio Rumanuele'miz vardı. Sağda da Aosta Dükü vardı. Belki o da büyük bir general olamayacak kadar yakışıklıydı ama, yine de erkek görünüşüne sahipti. Pek çok kimse onun kral olmasını isterdi. Krala da benzerdi hani. Kralın amcasıydı ve üçüncü ordu komutanıydı. Biz ikinci orduya bağlıydık. Üçüncü orduda birkaç İngiliz bataryası vardı; Milano'da onlardan iki topçuya rastlamıştım. İyi insanlardı, güzel bir gece geçirmiştik. İriyarı, utangaç, sıkılgan insanlardı, her şeyi beğeniyorlardı. İngilizlerle olsaydım keşke. Cok daha rahat olurdu. Ama öldürülebilirdim belki de. Bu, cankurtaran işinde pek ölüm yoktu. Hayır, bu işte bile vardı. İngiliz cankurtaran sürücüleri kimi kez ölüyorlardı. Ama, ben ölmeyeceğimi biliyordum. Bu savaşta ölmeyecektim. Benimle bir ilgisi yoktu bunun. Savaş, bana filmlerdekinden daha tehlikeli görünmüyordu. Yine de bitmiş olmasını isterdim. Belki de bu yaza biterdi. Belki Avusturyalılar pes ederlerdi. Öteki savaşlarda hep pes etmişlerdi. Nesi vardı bu savaşın? Herkes, Fransızların işlerinin bittiğini söylüyordu. Rinaldi, Fransızların ayaklandıklarını ve birliklerin Paris'e yürüdüklerini söylemişti. Ne olduğunu sorduğumda, "Haa, onları durdurdular," demişti. Ben savaşsız bir Avusturya'ya gitmek istiyordum. Kara Orman'a gitmek istiyordum. Hartz Dağlarına gitmek istiyordum. Hartz Dağları neredeydi ki? Karpatlarda çarpışıyorlardı. Kaldı

ki ben. zaten oraya gitmek istemiyordum. İyi olurdu belki de. Savaş yoksa İspanya'ya gidebilirdim. Güneş batıyor, hava da sıcaklığını kaybediyordu. Yemekten sonra Catherine Barkley'i görmeye gidecektim. Onun şimdi burada olmasını isterdim. Onunla Milano'da olmak isterdim. Cova'da yemek yer, sıcak bir akşam üzeri Via Manzoni'de yürüyüşe çıkar, karşıya geçip kanalı aşar ve otele giderdik Catherine Barkley ile. Gelirdi belki. Belki de beni savaşta ölen sevgilisi olarak görürdü. Kapıdan girdiğimizde kapıcı şapkasını çıkarıp bizi selamlar, ben de otel kâtibinin yanına gidip anahtarı isterdim. Bu sırada o, asansörün yanında beklerdi beni, sonra her katta tık tık eden asansörle kendi katımıza çıkardık. Çocuk, asansör kapısını açıp kenara çekilirdi, kız çıkardı, ardından da ben, koridor boyunca yürürdük; anahtarı kilide sokup kapıyı açardım, girerdik içeri, telefonla bir gümüş kova içinde buzla bir şişe capri bianco göndermelerini isterdim. Buzun kovaya çarparken çıkardığı ses duyulurdu koridordan, çocuk kapıyı vurunca, lütfen dışarda bırak derdim. Üstümüzdekileri çıkarmış olurduk çünkü; hava çok sıcak camlar açık olurdu, kırlangıçlar damların üzerinde uçarlardı: hava kararınca pencereye gidip evlerin üzerinde, ağaçlar arasında avlanan çok küçük yarasaları görürdük; capri'yi içerdik; kapımız kapalı, hava sıcak olurdu; bütün gece üzerimizde yalnızca bir çarşaf olduğu halde Milano'nun o sıcağında sabaha kadar sevişirdik. Böyle olmalıydı işte. Yemeğimi çabucak yiyip Catherine Barkley'i görmeye gidecektim.

Yemekte pek çok konuştular, eğer şarap içmezsem bu gece kardeş olamayacağımız için şarap da içtim, papazla da Başpiskopos İreland hakkında konuştum. Piskopos, Amerikalıların elinde çok haksızlık çekmişti. Ben de bunlardan habersiz olmakla birlikte, biliyormuşum gibi davranmak zorunda kaldım. Gerçekten bir yanlış anlaşılma olan nedenlerin, böyle apaçık bir biçimde ortaya konulmasını dinledikten sonra, bilmezlikten gelmek büyük saygısızlık olacaktı. Piskopo-

sun adını hoş buluyordum zaten. Minnesota'lı olması da pek hoştu: Minnesota'lı İreland, Wisconsin'li İreland, Michigan'lı İreland. Evet, peder. Haklısınız, peder. Belki de, peder. Hayır, peder. Eh olabilir, peder. Siz benden iyi bilirsiniz, peder. Papaz iyi ama, sıkıcı bir insandı. Subaylar iyi değillerdi ama, onlar da sıkıcıydılar. Şarap kötüydü ama, sıkıcı değildi. Dişinin minesini söküp damağına yapıştırıyordu.

Rocca, "Üstünde yüzde üçlük tahvillerden buldular diye papazı içeri tıktılar, dedi. "Fransa'da olmuştu bu. Burada tutuklamazlardı. Yüzde beşlik tahvillerden hiçbir bilgisi olmadığını söyledi. Beziers'deydi o da. Ben oradaydım, gazetede okuyunca cezaevine gidip papazla görüştüm. Tahvilleri çaldığı belliydi."

"İnanmıyorum sana, dedi Rinaldi.

"İster inan, ister inanma. Ben bizim papazımıza anlatıyorum bunu. Bilgi bilgidir. Papaz o da, anlar.

Papaz gülümsedi. "Devam edin, dinliyorum.

'Tahvillerin bazıları ortaya çıkmadı ama, papazda yüzde üçlüklerin tümü ile yerel tahvillerin bazıları çıktı. Ben cezaevine gittim bunun üstüne, hücresinin dışında durdum günah çıkaracakmış gibi. 'Kutsa beni peder, çünkü günah işledim' dedim.

Herkes, kahkahalarla güldü buna.

"O ne dedi?" diye sordu papaz. Rocca, onu duymazlıktan gelip, şakayı, bana açıklamaya kalkıştı. "Anladın, değil mi?" Eğer anlamışsam gerçekten çok gülünçtü. Bana bir kadeh şarap daha doldurdular, ben de duşa giren İngiliz askerinin hikâyesini anlattım. Binbaşı, on bir Çekoslovak ile Macar onbaşının hikâyesini anlattı, bunun üzerine. Birkaç kadeh daha içtikten sonra ben, yerde metelik bulan jokeyin hikâyesini anlattım. Binbaşı, geceleri uyuyamayan düşes hakkında İtalyanların bir hikâyesi olduğunu söyledi. İşte o sırada papaz çıkıp gitti; ben de sabahın beşinde lodos eserken Marsilya'ya gelen gezgin satıcıyı an-

lattım. Binbaşı, içkiye dayanıklı olduğum hakkında bir söylenti duymuş olduğunu söyledi. Ben inkâr ettim. O, doğru olduğunu ileri sürdü ve Baküs'ün cesedi üzerine yemin ederek bunun doğruluğunu kanıtlayacağımızı söyledi. Baküs olmaz dedim. Evet, Baküs dedi. Bassi Filippo Vincenza ile içki yarışına girecektim. Bassi, bunun, bir sınama olmayacağını ayrıca, kendisinin benden iki kat çok içmiş olduğunu söyledi. Ben bunun pis bir yalan olduğunu, Baküs'e yemin etse de etmese de, Bassi Filippo Vincenza mı, Filippo Bassi Vincenza mı her neyse gece boyunca ağzına bir damla bile koymadığını söyledim. O da benim adımın Frederico Enrico mu yoksa, Enrico Frederico mu olduğunu sordu. Ben de üstün olan kazansın, dedim. Binbaşı, kırmızı şarap maşrapalarıyla başlattı yarışı. İçkinin yarısında daha fazla içmek istemedim. Nereye gideceğimi biliyordum.

"Bassi kazandı, dedim. "Benden üstün o. Benim gitmem gerek.

"Randevusu var gerçekten, diye atıldı Rinaldi, "Ben biliyorum.

"Gitmeliyim.

"Başka bir gece, dedi Bassi. "Kendini daha güçlü hissettiğin başka bir gece. Omzuma bir şaplak indirdi. Masaların üzerinde mumlar yanıyordu. Bütün subaylar mutluydular. "İyi geceler, beyler" dedim.

Rinaldi de benimle dışarı çıktı. Kapının önünde durduk. "Oraya sarhoş gitmesen daha iyi olur, dedi.

"Sarhoş değilim, Rinin. Gerçekten değilim.

"Birkaç kahve çekirdeği al ağzına.

"Saçma.

"Ben gider getiririm. Sen biraz aşağı yukarı yürü hele." Az sonra bir avuç kavrulmuş kahve çekirdeği ile döndü.

"Şunları çiğne yavrum. Tanrı yardımcın olsun.

"Baküs, dedim.

"Seninle yürüyeyim.

"Bir şeyim yok, iyiyim.

Kasabada birlikte yürüdük, bir yandan da çekirdek kahveyi çiğniyordum. İngiliz villasının bahçe kapısı önünde Rinaldi, İyi geceler diledi.

"İyi geceler. dedim. "Neden gelmiyorsun?"

Başını salladı. "Ben daha basit zevklerden hoşlanıyorum.

"Kahve için teşekkür ederim.

"Önemi yok, yavru. Bir şey değil.

Yolun iki yanında servi ağaçları çok net görünüyordu. Arkama baktığımda Rinaldi'nin bana bakmakta olduğunu gördüm, elimi salladım.

Catherine Barkley'in inmesini beklerken, villanın kabul salonunda oturdum. Koridordan biri geliyordu. Ayağa kalktım, ama gelen Catherine değildi. Bayan Ferguson'du.

"İyi akşamlar," dedi. "Catherine bu akşam sizinle görüşemeyeceğini söylememi istedi benden.

"Üzüldüm, hasta falan değil ya?"

"Pek iyi de sayılmaz."

"Kendisine çok üzüldüğümü söyler misiniz?"

"Elbette.

"Yarın gelip görmeye çalışsam bir yararı olur mu, dersiniz?"

"Olur.

"Teşekkür ederim. dedim. "İyi geceler.

Kapıdan çıktığımda kendimi yapayalnız, bomboş hissettim. Catherine'i görme düşüncesini pek hafife almıştım. Sarhoş olmuş ve az daha gelmeyi unutmuştum, ama gelip de onu göremeyince kendimi yapayalnız, içimi bomboş hissediyordum.

8

Ertesi öğleden sonra, o gece ırmağın yukarısında bir saldırıya geçileceğini, dört cankurtaranla oraya gitmemiz gerektiğini öğrendik. Herkes çok kesin ve stratejik bilgiye sahipmiş gibi konuşuyordu ama, gerçekte kimsenin bir şey bildiği

yoktu. Ben ilk arabadaydım. İngiliz hastanesinin önünden geçerken sürücüye durmasını söyledim. Öteki arabalar da durdular. İnip diğerlerine yollarına devam etmelerini ve kendilerine Cormons yol kavşağında yetişemezsem beni orada beklemelerini söyledim. Sonra içeri girip Bayan Barkley'i sordum.

"Nöbette.

"Bir dakika görüşebilir miydim?"

Bir hademe gönderdiler, kız adamla döndü.

"Nasıl olduğunu öğrenmek için geçerken uğradım. Nöbette olduğunu söyledikleri için de görüşüp görüşemeyeceğimizi sordum.

"İyiyim, dedi. "Sanırım dünkü sıcak yıktı beni.

"Gitmem gerek.

"Bir dakikalığına dışarı çıkayım.

"İyi misin?" diye sordum dışarda.

"İyiyim, sevgilim. Bu gece gelecek misin?"

"Hayır. Plava'ya şenliğe gidiyorum.

"Şenlik mi?"

"Başka bir şey olduğunu sanmıyorum.

"Dönecek misin?"

"Yarın.

Kız boynundan bir şey çıkarıyordu. Elime tutuşturdu. "Aziz Anthony," dedi. "Yarın gece bekliyorum."

"Katolik değilsin, değil mi?"

"Hayır, ama Aziz Anthony'nin çok yararlı olduğunu söylüyorlar."

"Senin için iyi bakarım ona. Allahaısmarladık.

"Hayır, allahaısmarladık değil, dedi.

"Peki.

"Kendine iyi bak, dikkatli ol. Hayır, burada öpemezsin beni. Olmaz.

"Pekâlâ.

Arkama baktığımda merdivende gördüm onu. Elini salladı, elimi öpüp salladım ben de. Bir daha salladı elini, ben yoldan çıkıp bekleyen can-

kurtarana bindim, yola koyulduk. Aziz Anthony küçük beyaz madeni bir kutudaydı. Kutuyu açıp avcuma aldım.

"Aziz Anthony mi?" diye sordu, sürücü.

"Evet.

"Bende de var. Sağ eliyle gömleğinin bir düğmesini açıp heykelciği çıkardı.

"Gördün mü?"

Aziz Anthony'mi kutusuna koydum, ince altın zinciriyle birlikte göğüs cebime yerleştirdim.

'Takmayacak mısın?"

"Hayır."

'Takmak daha iyidir. Boyuna asmak içindir.

"Pekâlâ. Altın zincirin çengelini açıp boynuma astım. Aziz, üniformamın önünde sallanıyordu şimdi; gömleğimin düğmesini çözüp fanilamın içine attım. Yolda, madeni kutunun ağırlığını göğsümün üzerinde duyuyordum. Sonra da unuttum gitti. Yaralandıktan sonra, bir daha bulamadım. Pansuman çadırlarında biri almış olmalıydı.

Köprüyü hızla geçtik, az sonra da ilerde öteki arabaları gördük. Yolun dönemeçli yerinde üç araba da çok küçük görünüyordu, tekerleklerin kaldırdığı tozlar, ağaçlar arasında kayboluyordu. Onları geçip tepelere çıkan yola tırmanmaya başladık. Öndeki arabada olursan, konvoy halinde gitmek hiç kötü sayılmaz, ben de arkama yaslanıp çevreyi seyre koyuldum. Irmağın yakınındaki alçak tepelerdeydik şimdi; yol, yükseldikçe kuzeydeki tepeleri hâlâ karlı olan dağlar, görünüyordu. Arkaya bakınca; üç arabanın aralarında toz bulutlarıyla tırmandıklarını gördüm. Yüklü bir katır konvoyunu geçtik, kırmızı fesli katırcılar hayvanların yanında yürüyorlardı. Bersaglieri'ydi bunlar.

Katır kafilesinin önünde yol yine boştu, tepeler arasından tırmandık, sonra bir sırttan ırmağın olduğu vadiye .ndik. Yolun yanında ağaçlar vardı, ağaçların arasından suyu duru, sığ ve hızlı akan ırmağı gördüm. Irmak, alçaktı, yatağında dar kanallardan suyun aktığı kumluk ve çakıllıklar görünüyordu, su zaman zaman çakıllı yatağı üstün-

de parıldıyordu. Kıyıya yakın yerlerde suyun, gökyüzü gibi mavi olduğu derin birikintiler, kemerli taş köprüler gördüm. Güneye bakan duvarlarının önünde armut ağaçları olan çiftliklerin arasından geçtik, tarlalarla alçak taş duvarlar gördüm. Yol uzun bir süre vadi boyunca uzandıktan sonra sapıp, yine tepelere tırmanmaya başladı: kestane ağaçları arasından döne döne yükselip sonunda tepede düzleşti. Ağaçlar arasından iki orduyu ayıran ırmağı görüyordum. Tepeden dolanan yeni askeri yoldan giderken, kuzeydeki iki sıra dağa baktım. Dağlar kar çizgisine kadar yeşil ve karanlık, oradan sonra da güneşle bembeyaz, çok güzel görünüyordu. Karlı dağlardan daha yüksek üçüncü bir dağ silsilesi de garip düzlüklerle bölünmüş ve kireç beyazıydı. Bunların da ardında, güçlükle seçilebilen, başka dağlar uzanıyordu. Onlar Avusturyalıların dağlarıydı, bizde onlara benzer hiçbir şey yoktu. Önümüzdeki yol, sağa dönüyordu, aşağı bakınca yolun ağaçlar arasına girdiğini gördüm. Bu yolda askerler, kamyonlar ve dağ toplarını taşıyan katırlar vardı. Yolun sağını izleyerek inerken ta aşağıda ırmağı, demiryolunu, demiryolunun öteki yana üzerinden geçtiği eski köprüyü ve karşıda ırmağın ardındaki bir tepenin yamacında ele geçirilecek olan kasabanın yıkık evlerini görebiliyordum.

Aşağı inip de ırmağın yanında uzanan anayola vardığımda karanlık da çökmek üzereydi.

9

Yol kalabalıktı, her iki yanda mısır saplarından ve hasırlardan paravanalar vardı, üzerleri de hasırla örtülüydü. Öyleki, insan bir sirk ya da bir yerli köyüne girmiş gibi oluyordu. Bu hasır kaplı tünelden ağır ağır geçip bir zamanlar tren istasyonunun olduğu, şimdi temizlenmiş olan açıklığa geldik. Burada yol, ırmak kıyısından aşağıda kalıyordu, yol kenarında kazılan çukurlara piyadeler yerleşmişti. Güneş, batmak üzereydi, geçerken

başımızı kaldırdığımızda karşı taraftaki karanlık tepeler üzerinde Avusturyalıların gözlem balonlarını gördük. Arabaları bir tuğla harmanının arkasına bıraktık. Fırınlar ve bazı derin çukurlar pansuman yeri olarak hazırlanmıştı. Tanıdığım üç doktor vardı. Binbaşıyla konuşup saldırının başlamasından sonra arabalarımızın doldurulacağını ve bizim de kenarı örtülü yoldan geçip anayola çıkacağımızı ve onları ilerdeki başka bir merkeze taşıyacağımızı öğrendim. Irmağın karşısındaki Avusturyalılar görebildiği için, yolun kenarları ve üstü örtülmüştü. Tuğla harmanında ırmak tarafından gelecek tüfek ve makineli tüfek ateşine karşı korunuyorduk. Irmağın üzerinde de bir tane parçalanmış köprü vardı. Bombardıman başlayınca, bir köprü daha kuracaklardı, bazı birlikler de ırmağın kıvrımındaki sığlıktan karşıya geçeceklerdi. Binbaşı bıyığı havaya kalkık, ufaktefek bir adamdı. Libya'da savaşmıştı, iki yara şeridi taşıyordu. İşler umduğu gibi giderse, benim de bir madalya almam için çalışacağını söyledi. İşlerin istediği gibi iyi gideceğini umduğumu, kendisinin iyi bir insan olduğunu söyledim. Sürücülerin kalabilecekleri büyükçe bir sığınak olup olmadığını sordum. Yeri göstermek için bana bir asker verdi. Adamla gidip gerçekten çok iyi olan sığınağı gezdim. Sürücüler, hayatlarından pek memnundular; onları orada bıraktım. Binbaşı, kendisi ve iki subayıyla bir içki içmemi istedi. Rom içtik, havadan sudan söz ettik. Dışarda hava iyice kararmıştı. Sürücülerin yanına döndüm. Sığınakta oturmuş konuşuyorlardı, ben gelince sustular. Her birine birer paket Makedonya sigarası verdim. İyi doldurulmamış sigaraların tütünleri boşalırdı, içmek için yakmadan önce uçlarını kıvırırdın. Manera, çakmağını yakıp elden ele dolaştırdı. Fiat radyatörü biçimindeydi çakmağı. Duyduklarımı anlattım.

Passini, "Neden gelirken görmedik o dispanseri?" dedi.

"Saptığımız yerin hemen berisindeydi.

"Yol bir felaket olacak," dedi Manera.

"Kalbura çevirecekler bizi.

"Olabilir."

'Yemek işi ne olacak, teğmenim? Bu iş, başladıktan sonra yemek yiyemeyecek miyiz?"

"Gidip bakayım.

"Burada mı kalalım, yoksa çıkıp şöyle bir çevreye mi bakalım?"

"Burada kalsanız daha iyi.

Binbaşının sığınağına döndüm, sahra mutfağının geleceğini ve sürücülerin gelip yiyebileceklerini söyledi. Yanlarında yemek kapları yoksa, kendisi ödünç verebilirmiş. Yemek kaplarının yanlarında olduğunu sandığımı, söyledim. Dönüp sürücülere yemek gelir gelmez kendilerine getireceğimi, bildirdim. Manera, bombardıman başlamadan gelse iyi olur, dedi. Ben çıkana kadar konuşmadılar. Hepsi motor ustasıydı ve savaştan nefret ediyorlardı.

Arabalara ve çevrede neler olup bittiğine bakmaya gittim, sonra dönüp sığınakta dört sürücüyle oturdum. Sırtımızı duvara dayayarak birer sigara içtik. Dışarda hava kararıyordu. Sığınağın yeri sımsıcak ve kupkuru topraktı, omuzlarımı duvara dayayıp rahatladım.

"Kim başlatacak saldırıyı?" diye sordu, Gavuzzi.

"Bersaglieriler.

"Hepsi mi?"

"Sanırım.

"Burada gerçek bir saldırı için yeterince asker bile yok.

"Gerçek saldırının olacağı yerden, dikkati buraya çekecek kadar var, ama."

"Adamlar kimin saldıracağını biliyorlar mı?"

"Sanmıyorum."

"Elbette bilmiyorlar, dedi Manera. "Bilselerdi saldırmazlardı.

"Saldırırlar, dedi Passini. "Bersaglierilerin hepsi de sersemdir.

"Cesur ve disiplinlidirler, dedim.

"Göğüs ölçülerine bakarsan iridirler, sağlıklıdır ama, yine de sersemdirler.

"Granatieriler uzun boyludurlar, dedi Manera. Bu şakaya gülüştüler.

"Saldırmadıkları için her on kişiden birinin kurşuna dizildiğinde siz de orada mıydınız, Tenente?"

"Hayır."

"Öyleymiş. Sonradan hepsini sıraya dizdiler ve onuncu sıradaki herkesi alıp götürdüler. Jandarmalar bunları vurdu, sonra."

"Jandarmalar!" diye Passini yere tükürdü. "Ama o bombacılar, hepsi bir seksenden uzundur. Saldırmamışlar hiçbiri.

"Kimse saldırmasa savaş biterdi, dedi Manera.

"Granatieri öyle değildi. Korkuyorlardı. Subaylar da öyle iyi aile çocuklarıydı ki."

"Subaylardan bazıları tek başına gitmişler.

"Bir çavuş, siperden çıkmayan iki subayı, vurmuş.

"Savaşa katılan askerler de varmış.

"Onuncu adamları götürdüklerinde, o savaşa katılanları sıraya dizmemişler."

"Jandarmaların vurduklarından biri bizim oradandı, dedi Passini. "Granatieri olacak kadar uzun boylu, akıllı bir çocuktu. Hep Roma'daydı, kızlarla. Hep jandarmalarla. Güldü. "Şimdi evinin dışında bir nöbetçi var, kimse ana babasıyla kızkardeşlerini görmeye gidemiyor, babası yurttaşlık haklarını yitirdi, oy bile veremiyor. Yasalar korumuyor onları. Canı isteyen mallarını mülklerini çekip alabilir ellerinden."

"Ailelerinin başına bunlar gelecek olmasa kimse saldırmazdı.

"Alpini saldırırdı. O gönüllü askerler saldırırlar. Bersaglierilerin de kimileri.

"Bersaglieriler de kaçmışlardır, şimdi bunu unutmaya çalışıyorlar.

"Böyle konuşmamıza izin vermemelisin, Tenente. Evviva l'esercito!" diye Passini alay ederek karıştı söze.

"Neler konuştuğunuzu bilirim. dedim. "Ama cankurtaranları sürdüğünüz ve iyi davrandığınız sürece...

ve öteki subayların duyabileceği şeyler söylemeyin. diye Manera tamamladı.

"Bence savaşı bir an önce bitirmeliyiz," dedim. "Bir taraf çarpışmazsa savaş bitmez. Biz çarpışmazsak durum daha da kötüleşir.

"Daha kötü olamaz. dedi Passini saygıyla. "Savaştan daha kötüsü olamaz.

"Yenilgi daha kötüdür.

"İnanmıyorum. dedi Passini, hâlâ saygıyı elden bırakmadan. "Yenilgi nedir ki? Evine dönersin.

"Ardından gelirler ama. Evine el koyarlar, kızkardeşlerini alırlar.

"İnanmıyorum. Herkese yapamazlar bunu. Herkes kendi evini savunsun. Kızkardeşlerini evlerinde tutsunlar.

"İnsanı asarlar. Gelip yine askere alırlar. Hem de cankurtaran bölüğüne değil. piyadeye."

"Herkesi asamazlar.

"Yabancı bir ulus seni asker olmaya zorlayamaz. dedi Manera. "İlk savaşta herkes kaçar."

"Çekler gibi.

"Boyunduruk altına girmenin ne demek olduğunu bilmediğiniz için, bunun kötü bir şey olacağını düşünemiyorsunuz."

"Tenente. dedi Passini. "Konuşmamıza ses çıkarmamanızı anlıyoruz. Dinleyin. Savaş kadar kötü şey olamaz. Biz cankurtaran birliğindekiler, bunun ne kadar kötü bir şey olduğunu bilemeyiz. İnsanlar, savaşın ne kadar kötü bir şey olduğunu anlayıp da bunu durdurmak için bir şey yapamayacaklarını anlayınca çıldırıyorlar. Bunu. hiç anlayamayan insanlar da var. Subaylarından korkan insanlar var. Savaş bunlarla yapılıyor işte.

"Kötü olduğunu biliyorum, ama bitirmemiz gerek.

"Bitmez ki. Savaşın sonu olamaz.

"Olur."

Passini başını salladı.

"Savaş zaferle kazanılmaz. San Gabriele'yi alırsak ne olacak? Carso, Monfalcone ve Trieste'yi alsak ne olacak? Bugün o uzak dağları görmediniz mi? Hepsini alabilir miyiz dersiniz? Yalnızca Avusturyalılar savaşmaktan vazgeçerlerse. Bir tarafın savaşı bırakması gerek. Neden biz kesmiyoruz savaşmayı? İtalya'ya gelecek olurlarsa yorulup çeker giderler nasıl olsa. Kendi vatanları var. Ama hayır, ille de savaşacağız.

"Sen hatipmişsin.

"Düşünüyoruz biz. Okuyoruz. Köylü değiliz. Makinistiz. Ama köylüler bile, savaşa inanmıyorlar. Herkes nefret ediyor bu savaştan.

"Ülkeyi elinde tutan aptal bir sınıf var, onlar hiçbir şeyin farkında değiller ve olamazlar da. O yüzden bu savaş var işte."

"Para da kazanıyorlar savaştan.

"Çoğu kazanmaz, dedi Passini. "Bunu beceremeyecek kadar aptaldırlar. Beleşe yaparlar bunu. Aptallıklarından.

"Susalım artık, dedi Manera. 'Tenente için bile aşırıya kaçıyoruz.

"O hoşlanıyor, dedi Passini. "Onu bizden yana çekeceğiz."

"Ama şimdi susacağız.

"Yemek yiyor muyuz, Tenente?" diye sordu, Gavuzzi.

"Gidip bakayım, dedim. Gordini kalkıp benimle dışarı çıktı.

"Yapabileceğim bir şey var mı, Tenente? Size yardım edebilir miyim?" Dördünün en sessiziydi o.

"İstersen benimle gel, bakarız, dedim.

Dışarısı karanlıktı, ışıldakların uzun ışınları dağlar üzerinde dolaşıyordu. O cephede kamyonlar üzerine yerleştirilmiş büyük ışıldaklar vardı. Kimi zaman gece yoldan geçerken görürdün bunları; cephenin hemen gerisinde kamyon, yolun dışına çıkıp durur, subay ışıldağı yöneltir, erler de ürkek yüzlerle çevrelerine bakarlardı. Tuğla har-

manını geçip büyük pansuman yerine gittik. Girişin önünde yeşil dallardan bir örtü vardı. gece karanlığında rüzgâr kuru yaprakları hışırdatıyordu. İçerde bir ışık yanıyordu. Binbaşı. bir sandığın üstüne oturmuş telefonla konuşmaktaydı. Doktor yüzbaşılardan biri. saldırının bir saat ileri alındığını söyledi. Bir kadeh konyak sundu bana. Tahta masalara. ışıkta parıldayan aletlere. leğenlere. tıpalı şişelere baktım. Gordini arkamdaydı. Binbaşı telefonun başından kalktı.

"Şimdi başlıyor. Eski saatine alındı yine.

Dışarı baktım. Avusturya ışıldakları bizim ardımızdaki dağları tarıyordu. Çok sakin bir andı. birden arkamızdaki toplar bombardımana başladılar.

"Savcia. dedi binbaşı.

"Çorbayı soracaktım. dedim. Binbaşı beni duymadı. Tekrarladım.

"Gelmedi.

İri bir mermi tuğla harmanına düşüp patladı. Bir tane daha. Çıkan gürültüde yağan tuğla ve toprağın hafif gürültüsü de duyulabiliyordu.

"Yiyecek ne var?"

"Biraz pasta asciutta var." dedi binbaşı.

"Ne verebilirseniz alayım.

Binbaşı bir emirerine bir şeyler söyledi. adam gidip az sonra madeni bir kap içinde soğuk makarnayla döndü. Tencereyi Gordini'ye verdim.

"Peynir var mı?"

Binbaşı istemeye istemeye döndü emirerine. asker yeniden deliğe girdi ve bir kalıp beyaz peynir getirdi.

"Çok teşekkür ederim. dedim.

"Dışarı çıkmasanız iyi edersiniz.

Dışarıda girişin önüne bir şey getirmişlerdi. Taşıyan iki adamdan biri başını içeri uzattı.

"Getirin bakalım. dedi binbaşı. "Neyiniz var sizin? Bizim gelip almamızı mı bekliyorsunuz yoksa?"

İki sedyeci adamı kollarından ve bacaklarından kavrayıp içeri taşıdılar.

"Gömleğini yırtın, dedi binbaşı.

Elinde ucu gazlı bezli bir pens vardı. İki yüzbaşı ceketlerini çıkardılar Binbaşı iki sedyeciye, "Çıkın dışarı," dedi.

"Gel," dedim Gordini'ye.

Binbaşı, omzu üzerinden, "bombardıman kesilene kadar bekleyin. dedi.

'Yemek yemek istiyorlar.

"Siz bilirsiniz.

Tuğla harmanını koşarak geçtik. Bir mermi, ırmak kıyısına yakın bir yerde patladı. Arkasından. geldiğini duymadığımız, bir tane daha. Patlamanın etkisiyle ikimiz de yere kapandık, şarapnel yağmurunu, düşen tuğlaların sesini duyduk. Gordini kalkıp sığınağa doğru koştu. Ben de elimde yüzü tuğla tozu ile kaplanmış peyniri tutarak koştum, ardından. Sığınakta üç sürücü duvara yaslanmış, sigara tüttürüyorlardı.

"Alın bakalım, yurtseverler, dedim.

"Arabalar nasıl?" diye sordu. Manera.

"İyi.

"Sizi korkuttular mı, Tenente?"

"Hem de nasıl.

Çakımı çıkardım, bıçağı silip peynirin yüzündeki pisliği sıyırdım. Gavuzzi makarna tenceresini uzattı.

"Başlayın, Tenente.

"Yere koy," dedim. "Birlikte yeriz.

"Çatal yok ama.

"Canı cehenneme, dedim İngilizce.

Peyniri doğrayıp makarnanın üstüne koydum.

"Oturun bakalım. Hepsi oturup beklediler. Makarnaya başparmağımla işaretparmağımı sokup kaldırdım. Bir parça çözüldü.

"İyice havaya kaldır, Tenente.

Makarnayı iyice kaldırdım, telleri tek tek döküldü. ağzıma sokup emdim, çiğnemeye başladım. Sonra bir parça da peynir attım ağzıma. bir yudum da şarap aldım. Paslanmış maden tadı vardı, şarapta. Matarayı Passini'ye uzattım.

"Bozulmuş, dedi. "Çoktandır arabada duruyordu.

Hepsi çenelerini tencereye uzatmışlar, başlarını geriye atıp makarnaları emiyorlardı. Bir lokma daha aldım, biraz peynir, ardından da şarapla çalkaladım ağzımı. Dışarıda düşen bir şeyle ortalık sarsıldı.

"Dört yüz yirmilik ya da minnenwerfer, dedi Gavuzzi.

"Dağlarda dört yüz yirmilik yok, dedim.

"Büyük Skoda topları var. Açtığı çukurları gördüm."

"Üç yüz beşlik onlar.

Yemeye devam ettik. Bir öksürük sesi duyuldu, lokomotifin harekete geçmesi gibi bir ses, ardından yine, yer sarsıldı.

"Bu sığınak pek derin değil, dedi Passini.

"O düsen büyük bir havan mermisiydi.

"Evet, efendim.

Peynirimin kalanını da ağzıma atıp, şaraptan bir yudum daha içtim. Gürültülerin arasından yeni bir öksürük duydum: ardından da çuf çuf çuf sesleri: sonra sanki bir fırın kapağı açılmışçasına bembeyaz başlayıp, kızıla dönen bir parıltı ve rüzgâr gibi üstümüze gelmeye devam eden bir gümbürtü. Soluk almaya çalıştım: ama, soluğum çıkmadı, rüzgâra kapılmıştım, gövdem içimden sıyrılıyordu. Dışarı uçtum olduğum gibi, öldüğümü biliyordum: ama, aynı zamanda da öldüğümü düşünmek yanlış diye düşünüyordum. Sonra yüzmeye başladım, ileri gideceğim yerde geri kayıyordum. Soluk alınca kendime geldim. Yer paramparça olmuştu. Başımın üstünde parçalanmış bir kalas vardı. Beynimin uğultusu arasında birinin ağladığını duydum. Biri çığlık çığlığa bağırıyordu sanki. Kıpırdamaya çalıştım ama kıpırdayamadım. Irmağın ötesinde ve bütün ırmak boyunca tüfekler ve makineli tüfekler ateş ediyordu. Büyük bir şapırtı oldu, işaret mermileri havalandı, patladı, bembeyaz yüzmeye başladılar gökte, fişekler atıldı havaya: bombaların gürültüsü du-

yuldu, hepsi bir anda: sonra birinin, yakınımda birinin, "Mama mia! Ah mama mia!" dediğini duydum. Kendimi zorladım, olduğum yerde döndüm, uzanıp dokundum adama. Passini'ydi bu, dokununca da haykırdı. Bacakları bana dönüktü, karanlıkta ve aydınlıkta iki bacağının da dizkapağı üstünden parçalanmış olduğunu gördüm. Biri uçup gitmişti, ötekisini ise sinirleri ve pantolonunun bir parçası tutuyordu, kopuk bacak parçası sanki gövdeye bağlı değilmiş gibi titremekte, kasılmaktaydı. Passini kolunu ısırarak, "Ah, mamma mia, mmaamma mia, diye inledi, sonra "Dio ti salvi, Maria. Dio ti salvi, Maria. Tanrım, öldür beni, Ey İsa, öldür beni. Mamma mia, mamnıa mia, ey saf Meryem Anamız öldür beni. Yeter! Yeter! Yeter. Ey Tanrım, Meryem Anam, yeter! Ah, ah!" dedi. Sonra boğulur gibi, "Mamma mamma mia!" dedi. Sustu sonra: kolu ağzındaydı, kopuk bacağı kasılıyordu.

"Portaferiti!" diye bağırdım ellerimi boru gibi ağzıma götürüp. "Portaferiti!" Passini'ye yaklaşıp bacaklarına turnike yapmak istedim, ama ben, kendim kıpırdayamıyordum ki. Bir daha denedim, bacaklarım hafifçe kımıldadı. Kollarımla ve diseklerimle çabalayınca kendimi geri itebiliyordum. Passini sessiz yatıyordu şimdi. Yanına oturup ceketimi açtım, gömleğimin eteğini yırtmaya çalıştım. Yırtılmadı, ısırarak yırtmak istedim kumaşı. Sonra dolakları geldi aklıma. Ben yün çorap giyiyordum ama Passini dolaklarını sarmıştı. Bütün sürücülerin dolakları vardı. Ama Passini'nin bir bacağı vardı. Dolağı açıp çıkarırken turnike koymaya gerek olmadığını gördüm, ölmüştü çünkü. Öldüğünden emin olmak istedim. Sonra gidip öteki üçünü aramam gerekiyordu. Doğrulduğum anda başımın içinde bir şey, oyuncak bir bebeğin gözlerini hareket ettiren ağırlıklarmış gibi oynadı, gözlerimin ardına vurdu. Bacaklarım sıcak, ıslaktı, ayakkabılarımın içi de öyle. Yaralandığımı anladım, eğilip elimi dizimin üstüne koydum. Dizim yoktu yerinde. Elimi gömleğime sildim, o anda havada yüzen bir ışık belirdi yine,

bacağıma bir daha baktım ve ürktüm birden: 'Tanrım, çıkarın beni buradan, diye söylendim. Ancak üç kişi daha olduğunu biliyordum. Dört sürücü vardı. Passini ölmüştü. Üç kişi kalmıştı, geriye. Biri koltuk altlarımdan tuttu, başka biri de bacaklarımı kaldırdı.

"Üç kişi daha var, dedim. "Biri öldü.

"Manera'yım ben. Sedye aradık ama bulamadık. Nasılsınız, Tenente?"

"Gordini ile Gavuzzi nasıllar?"

"Gordini merkezde yarasını sardırıyor. Gavuzzi de bacaklarınızı tutuyor. Boynuma tutunun, Tenente. Ağır mı yaranız?"

"Bacağımda. Gordini'nin nesi var?"

"İyidir. Büyük bir havan mermisiydi.

"Passini öldü.

"Evet, öldü.

Yakınlarına bir mermi düştü, ikisi de kendilerini yere attılar, beni de düşürdüler. "Kusura bakma, Tenente, dedi Manera. "Boynuma sarılın."

"Beni bir daha düşürürseniz...

"Korktuk da ondan oldu.

"Siz yaralanmadınız mı?"

"İkimiz de hafif birer yara aldık.

"Gordini araba kullanabilir mi?"

"Sanmıyorum.

Pansuman merkezine varmadan bir kere daha düşürdüler beni.

"Sizi orospu çocukları!" diye söylendim.

"Özür dilerim, Tenente. Bir daha düşürmeyeceğiz.

Pansuman merkezinin önünde karanlıkta yatıyorduk çoğumuz. Yaralıları içeri, sonra yine dışarı taşıyorlardı. Yeni birini getirip götürürlerken perde açıldığında, pansuman merkezinden gelen ışığı görüyordum. Ölüler bir yana yığılmıştı. Doktorlar kollarını omuzlarına kadar sıvamışlardı ve kasap gibi kan içindeydiler. Yaralılardan bazıları gürültü çıkarıyorsa da çoğunlukla sessizdiler. Yeterli sayıda sedye yoktu. Rüzgâr çadırın üstünde-

ki kuru yaprakları hışırdatıyor, gece de giderek soğuyordu. Sedyeciler hiç ardı arkası kesilmeden geliyorlar, sedyelerini indirip boşaltıyorlar ve hemen geri dönüyorlardı. Ben pansuman merkezine geldiğimde Manera, içerden bir sıhhıye çavuşu getirip bacaklarımın ikisini de sardırdı. Yaranın içi toztoprak dolduğu için kanama olmadığını söyledi. İlk fırsatta alacaklardı beni içeri. Çavuş geri döndü. Manera, Gordini'nin araba kullanamayacağını söyledi. Omzu parçalanmış, başından yara almıştı. İlk başta kendini o kadar kötü hissetmiyordu, ama şimdi, omzu sertleşmişti. Tuğla duvarlarının biri önünde oturuyordu. Manera ile Gavuzzi birer araba yükleyip gittiler. İkisi de rahatça kullanabiliyorlardı arabaları. İngilizler her birinde iki kişi olan üç cankurtaranla gelmişlerdi. Yüzü bembeyaz olan ve çok hasta görünen Gordini, sürücülerinden birini kapıp getirdi. İngiliz üzerime eğildi.

"Yaranız ağır mı?" Uzun boylu bir adamdı, çelik çerçeveli bir gözlüğü vardı.

"Bacaklarımdan vuruldum.

"Umarım ağır değildir. Sigara ister misiniz?"

"Teşekkür ederim."

"İki sürücünüzü kaybettiğinizi söylediler."

"Evet. Biri öldü, diğeri de sizi getiren işte.

"Ne talih ama! Arabaları bizim almamızı ister misiniz?"

"Ben de bunu rica edecektim.

"İyi bakarız arabalara, sonra da villaya getiririz. 206'da kalıyordunuz, değil mi?"

"Evet.

"Güzel bir yer. Sizi oralarda görmüştüm. Amerikalıymışsınız.

"Evet.

"Ben İngilizim.

"Olamaz!"

"İngilizim. İtalyan mı sanmıştınız yoksa? Bizim birliklerden birinde birkaç İtalyan vardı."

"Arabaları alsanız çok iyi olur," dedim.

"Çok iyi bakarız. Adam doğruldu. "Sizin bu adamınız çok istedi gelip sizi görmemi.

Gordini'nin omzunu okşadı. Gordini yüzünü buruşturup gülümsedi. İngiliz akıcı ve kusursuz bir İtalyancayla konuşmaya başladı. "Her şey yolunda artık. Teğmenini gördüm işte. İki arabayı biz alacağız. Endişe etmene gerek kalmadı. Sustu sonra. "Sizi buradan çıkarmak için bir şeyler yapmalıyım. Gidip doktorları göreyim, sizi geri götürürüz."

Yaralılar arasında dikkatle yürüyerek pansuman çadırına gitti. Battaniye perdenin açıldığını gördüm, ışık dışarı vurdu, İngiliz çadıra girdi.

"Size bakar o, Tenente, dedi Gordini.

"Nasılsın sen, Franco?"

"İyiyim. Gordini yanıma oturdu. Bir an sonra çadırın battaniye kapısı açıldı iki sedyeci arkalarında uzun boylu İngiliz olduğu halde dışarı çıktılar. İngiliz sedyecileri yanıma getirdi.

"İşte Amerikalı teğmen, dedi İtalyanca.

"Ben beklerim, dedim. "Benden daha ağır yaralılar var. Bir şeyim yok benim.

"Haydi haydi," dedi adam. "Bırak bu kahramanlık ayaklarını. Sonra yine İtalyanca, "Bacaklarını çok dikkatle kaldırın, dedi. "Başkan Wilson'un meşru oğludur. Bacakları çok sancıyor. Beni kaldırıp çadıra götürdüler. İçerde bütün masalarda ameliyat yapılıyordu. Ufaktefek binbaşı öfkeli gözlerle baktı bizden yana. Beni tanıyınca elindeki pensi salladı.

"Ça va bien?"

"Ça va.

Uzun boylu İngiliz İtalyanca, "Onu ben getirdim, dedi. "Amerikan Büyükelçisinin tek oğlu. Siz bakıncaya kadar burada kalsın. Sonra da ilk kafileyle geri götüreceğim. Bana doğru eğildi. "Gidip kâğıtlarınızı hazırlamalarını söyleyeyim, o zaman her şey daha çabuk olur, dedi. Kapının altından geçmek için başını eğdi, gözden kayboldu. Binbaşı şimdi pensi bir leğene atıyordu. Gözlerimle ellerini izledim. Şimdi yarayı sarıyordu.

Sedyeciler sonra adamı masanın üzerinden aldılar.

Yüzbaşılardan biri, "Amerikalı teğmeni ben alayım, dedi. Masaya yatırdılar beni. Masa sert ve kaygandı. Çok keskin kokular vardı çevremde, kimyasal kokular, tatlı kan kokusu. Pantolonumu çıkardılar, doktor yüzbaşı işini görürken bir yandan da yazdırıyordu çavuşa: "Sol ve sağ kalçalarda, sol ve sağ dizde ve sağ ayakta hafif yaralar. Sağ diz ve sağ ayakta derin yaralar. Kafa derisinde sıyrıklar..." eliyle yokladı... (Acıyor mu?) (Nasıl hem de!) "kafatasının zedelenmiş olması mümkün. Görev sırasında yaralanmış. Böylece kendi kendini yaraladın diye savaş mahkemesine vermezler seni," diye açıkladı bana. "Bir konyak içer misin? Nasıl oldu bu iş? Ne yapmaya çalışıyordun? İntihar mı? Tetanoz aşısı, lütfen. Her iki bacağa da işaret koyun. Teşekkür ederim. Bunu biraz temizleyip yıkayacağım, saracağım sonra. Kanın çok güzel pıhtılaşıyor.

Sıhhiye çavuşu başını kaldırdı kâğıtlardan, "Yaraların nedeni?"

Doktor yüzbaşı: "Neyle yaralandın?"

Gözleri kapalı olan ben: "Havan mermisi.

Yüzbaşı canımı acıtan bir şeyler yaparak, derimi keserek: "Emin misin?"

Ben: kıpırdamadan yatmaya çalışarak, etim kesildiğinde içimin titrediğini hissederek: "Sanırım.

Doktor yüzbaşı: (bulduğu bir şey ilgisini çekmiş olarak) "Düşman havan mermisi parçaları. İstersen arayıp bulayım hepsini, ama gereksizdir. Tentürdiyot süreyim ve.. yaktı mı? Güzel, sen sonra hissedeceklerini bir bilsen. Sancı başlamadı daha. Bir kadeh konyak getirin. Şok acıyı bastırır. Ama önemi yok, endişe etmeye de gerek yok, eğer yara iltihaplanmazsa, bu yaralar da pek az iltihaplanırlar. Başın nasıl?"

"Çok kötü, dedim.

"Öyleyse konyağı çok içme. Çatlak varsa iltihap olması doğru değildir. Burası acıyor mu?"

Terler boşandı vücudumdan.

'Tanrım!" dedim.

"Çatlak var sanırım. Peki, sarıyorum şimdi, başını fazla sallama. Çabuk çabuk, sımsıkı sardı başımı. "Pekâlâ, talihin açık olsun ve Vive la France!"

Amerikalıdır, dedi öteki yüzbaşılardan biri.

"Ben Fransız dedin sanmıştım. Fransızca konuşuyor. Onu daha önce de görmüştüm. Hep Fransız sanıyordum. Doktor yarım bardak konyak içti. "Ciddi bir şey getirin şimdi. O tetanos aşısından biraz daha verin. Yüzbaşı el salladı bana. Beni kaldırdılar, dışarı çıkarken battaniye perdenin ucu yüzüme çarptı. Dışarda yazıcı çavuş yanıma çömeldi. "Adın? Baba adın? Soyadın? Rütben? Doğum yerin? Sınıfın? Birliğin? Başınıza gerçekten üzüldüm, Tenente. Umarım biraz daha iyi hissediyorsunuzdur kendinizi. Sizi, şimdi, İngiliz cankurtaranı ile gönderiyorum.

"İyiyim, dedim, "teşekkür ederim. Binbaşının sözünü ettiği sancılar başlamıştı ve onun dışında olup bitenler hiç ilgilendirmiyordu, beni. Bir süre sonra İngiliz cankurtaranı geldi, beni bir sedyeye yerleştirdiler, sedyeyi cankurtaran düzeyine kaldırıp itiverdiler içeri. Yanıbaşımdaki sedyede burnu sargıların dışına çıkan balmumu renginde bir adam vardı. Güçlükle soluyordu. Üzerimizdeki askılara başka sedyeler sürüldü. İngiliz sürücü gelip içeri baktı. "Çok ağır süreceğim," dedi. "Rahat edeceğinizi umarım." Motorun çalıştığını anladım, adamın direksiyon başına geçtiğini duydum, el freni boşaltıldı, vites sürüldü ve yola koyulduk. Hiç kıpırdamadan yatıp, sancının vücudumu kavramasına bıraktım kendimi.

Cankurtaran yokuşu tırmanırken çok ağır gidiyor, zaman zaman da duruyordu, kimi zaman da bir dönemeci almak için geri geri gidiyordu, sonunda epey hızlı tırmanmaya başladı. Bir şeyin damladığını hissettim. Önce ağır ağır, damla damla, sonra oluk gibi. Sürücüye seslendim. Arabayı durdurup arkasındaki delikten içeri baktı.

"Ne var?"

"Üstümde yatan adam kanama geçiriyor.

'Tepeye az kaldı. Tek başıma sedyeyi çıkaramam. Motoru çalıştırdı yine. Kan akmaya devam etti. Karanlıkta nereden geldiğini göremiyordum, üzerime gelmemesi için yana dönmeye çalıştım. Gömleğimin içine geçtiği yerde sıcak ve yapış yapıştı, kan. Üşüyordum, bacağım çok ağrıyordu, kusacak gibiydim. Bir süre sonra üstümdeki sedyeden akan kan azaldı, yine damla damla akmaya başladı. Sedyedeki adamın yerine daha bir rahat yerleştiğini hissettim.

"Nasıl oldu?" diye seslendi İngiliz. "Az kaldı, geliyoruz.

"Öldü sanırım.

Güneş battıktan sonra saçaklardaki buzlardan akan damlalar nasıl azalırsa, öyle azalmıştı, kan damlaları şimdi. Yokuş yukarı çıktıkça buz gibiydi arabanın içi. Tepedeki dispanserde sedyeyi çıkartıp yerine bir yenisini sürdüler, yolumuza devam ettik.

10

Sahra hastanesinin koğuşunda o öğleden sonra birinin beni görmeye geleceğini söylediler. Hava sıcaktı, odada sinekler uçuşuyordu. Emirerim kâğıtları şerit gibi kesip bir değneğin ucuna tutturmuştu; bu süpürgeyle kovuyordu sinekleri. Sineklerin tavana konmalarını izliyordum. O, süpürgeyi sallamayı kesip de uykuya daldığında, sinekler, üzerime konuyorlardı. Üfleyerek kovuyordum sinekleri, sonunda yüzümü ellerimle örtüp ben de uyudum. Çok sıcaktı hava. Uyandığımda bacaklarım kaşınıyordu. Emirerini de uyandırdım, sargıların üstüne madensuyu boşalttı. Yatak nemli ve serin oluyordu böylece. Uyanık olanlarımız, yattığımız yerlerden konuşuyorduk. Öğleden sonraları sakin olurdu. Sabahları üç erkek hastabakıcı ve bir doktor herkesin yanına gelirlerdi tek

tek. hepimizi kaldırıp sargı odasına götürürlerdi: yaralarımız sarılırken yataklarımız yapılırdı. Sargı odasına götürülmek hiç hoş bir şey değildi: insan içinde yatarken yatağın yapılabildiğini ise, çok sonraları öğrendim. Emirerim suyu dökmüştü, yatak şimdi serin ve rahattı: kendisine, ayaklarımın altını kaşımasını söylerken doktorlardan biri, Rinaldi'yi getirdi. Rinaldi, acele adımlarla yaklaştı yatağa: eğilip öptü beni. Elinde eldiven vardı.

"Nasılsın, yavrum? İyi misin, ha? Sana bunu getirdim... Bir şişe konyak. Emirerinin getirdiği iskemleye oturdu. "İyi de haberlerim var. Madalya alacaksın. Medaglio d'argenta vermek istiyorlar: ama, belki de yalnızca bronzunu verirler."

"Ne için?"

"Ağır yaralandığın için. Olay sırasında kahramanlık yaptığını kanıtlarsan gümüşünü verebileceklerini söylüyorlar. Yoksa bronzla yetineceksin. Olanları anlat bana. Kahramanca bir şey yaptın mı?"

"Hayır. Peynir yerken havaya uçtuk.

"Ciddi ol. Yaralanmadan önce, ya da sonra kahramanca bir şey yapıyordun herhalde. İyi düşün.

"Hiçbir şey yapmadım.

"Sırtında kimseyi taşımadın mı? Gordini birkaç kişiyi taşıdığını söylüyor ama, ilk pansuman yerindeki doktor binbaşı bunun olanaksız olduğunu ileri sürmekte. Madalya için de belgeyi, onun imzalaması gerek.

"Kimseyi taşımadım ben. Kıpırdayamıyordum ki.

"Onun önemi yok, dedi Rinaldi.

Eldivenlerini çıkardı.

"Sana gümüşü alabiliriz sanıyorum. Senden önce ötekilere tıbbi müdahalede bulunulmasını istemedin mi?"

"Pek ısrarla değil.

"Önemi yok. Şu yaralarına bak hele. Her zaman cepheye gönderilmek istemendeki kahramanca tutuma bak. Üstelik harekât başarılıydı.

"Irmağı geçtiler mi?"

"Hem de nasıl? Bine yakın tutsak aldılar. Bültenlere geçti. Görmedin mi?"

"Hayır."

"Getiririm sana. Başarılı bir darbe.

"Sizler nasılsınız?"

"İyiyiz, hepimiz çok iyiyiz. Herkes gurur duyuyor seninle. Bana olanları tam olarak anlat şimdi. Gümüşü alacağından eminim. Anlat haydi. Hepsini anlat. Durup düşündü bir an. "Belki İngilizler de bir madalya verirler. Orada bir İngiliz vardı. Gidip sorayım bakalım, seni madalya listesine önerebilir mi. Bir şeyler yapsın artık. Çok acı çekiyor musun? Bir içki iç. Asker, bir açacak bul bakalım. Üç metre ince bağırsak kesmemi görecektin, her gün biraz daha ustalaşıyorum. Tam da *The Lancet* dergisi için bir ameliyat. Sen benim yazdıklarımı İngilizceye çevir de *The Lancet*'e gönderelim. Her gün biraz daha iyileşiyorum. Zavallı yavrucak, nasıl hissediyorsun kendini? Nerede şu lânet açacak? Öylesine cesur ve sakinsin ki, acı çektiğini unutuyorum bazı bazı. Eldivenleriyle vurdu yatağın kenarına.

"Buyrun açacağı, Signor Tenente, dedi emireri.

"Şişeyi aç. Bir kadeh getir. İç şunu, yavrum. Zavallı başın nasıl? Kâğıtlarına baktım. Çatlak yok. İlk merkezdeki binbaşı kasabın biriymiş. Benim elime geçseydin, hiç acıtmazdım canını. Kimsenin canını acıtmam. Öğreniyorum bunları. Her gün daha iyi ve daha acısız ameliyat yapmak için bir şeyler öğreniyorum. Bu kadar konuştuğum için kusuruma bakma. Seni böyle ağır yaralı görünce çok duygulandım. Al, iç şunu. Çok iyidir. On beş lirete aldım. İyi olmalı. Beş yıldız. Bura dan çıkar çıkmaz, o İngilize gideceğim, bir İngiliz madalyası alır sana o."

"Madalyaları senin sandığın gibi dağıtmazlar sağa sola.

"Çok alçakgönüllüsün. Ben bağlantı subayını gönderirim. İngilizleri kandırmayı iyi bilir o.

"Bayan Barkley'i gördün mü?"

"Buraya getireceğim onu. Gidip şimdi getiririm.

"Gitme. dedim. "Gorizia'dan söz et bana. Kızlar nasıl?"

"Kız falan kalmadı. İki haftadır değiştirmediler onları. Artık gitmiyorum oraya. İğrenç bir şey bu. Kız falan değil onlar. eski savaş arkadaşları artık.

"Hiç gitmiyor musun?"

'Yeni bir şey var mı diye uğruyorum yalnızca. Hepsi de seni soruyorlar. Arkadaş olacak denli çok kalmaları hiç iyi bir şey değil.

"Belki kızlar cepheye gitmek istemiyorlar artık.

"İstemez olurlar mı hiç. Yönetim kötü de ondan. Gerideki sığınaklarda saklananlar için saklıyorlar. onları.

"Zavallı Rinaldi. dedim. "Savaşta yapayalnız ve yeni bir kız bile yok.

Rinaldi bir kadeh daha doldurdu kendine.

"Sana zararlı olacağını sanmam. yavrum. Al iç.

Konyağı içtim. içimin ısındığını hissettim. Rinaldi bir kadeh daha doldurdu. Şimdi daha sakindi. Kadehi kaldırdı. "Kahramanlık yaralarının şerefine. Gümüş madalyaya. Söyle yavru. burada bu sıcakta böyle hiç sıkılmıyor musun?"

"Kimi zaman.

"Ben öyle yatabileceğimi düşünemiyorum bile. Çıldırırdım herhalde."

"Sen zaten çılgınsın.

"Geri dönmeni isterdim. Geceleri dönünce yaptıklarını anlatacak kimse yok artık. Alay edecek kimse de. Bana ödünç verecek kimse de yok. Ne kankardeşi, ne de oda arkadaşı. Neden yaralandın sanki?"

"Papazla dalga geçebilirsin.

"Papazla alay eden ben değilim. Yüzbaşı. Ben papazı severim. Eğer ille bir papaz olacaksa o ol-

sun. Seni görmeye gelecek. Büyük hazırlıklar yapıyor."

"Ben severim onu.

"Biliyorum. Kimi zaman, senin de onun da biraz o biçim olduğunuzu düşünürüm. Anlarsın ya!"

"Düşünemezsin bunu.

'Yoo, zaman zaman düşünüyorum. Brigata Ancona'nın birinci alayındakiler gibi."

"Canın cehenneme!"

Rinaldi kalkıp eldivenlerini giydi.

"Sana takılmaya bayılıyorum, yavru. Papazınla, İngiliz kızınla... oysa senin de benden hiçbir farkın yok.

"Hiç de değil.

"Çok benziyoruz birbirimize. Sen gerçek bir İtalyansın. Ateş, duman ve altında ise hiçbir şey. Sen Amerikalı rolüne çıkmışsın. Kardeşiz biz ve birbirimizi severiz."

"Ben yokken yaramazlık etme, dedim.

"Bayan Barkley'i göndereceğim. Yanınızda olmazsam daha rahat edersin. Daha saf ve tatlı oluyorsun o zaman.

"Canın cehenneme!"

"Göndereceğim onu. Sevgili soğuk Tanrıçanı. İngiliz Tanrıçası. Tanrım, insan öyle bir kadına tapınmaktan başka ne yapabilir ki? İngiliz kadınları başka ne işe yararlar?"

"Sen cahil, ağzıbozuk İtalyanın birisin.

"Ne ne?"

"Cahil... aptal... Bu sözcüğün onun sinirine dokunduğunu anlamıştım. "Bilgisiz. Deneysiz. Deneysizlikten aptallaşmış...

"Öyle mi? Sana o iyi kadınların hakkında bir şey söyleyeyim öyleyse. Tanrıçan hakkında. Saf bir kız ile, bir kadına sahip olmak arasında bir tek fark vardır. Kız için acı vericidir bu. Bildiğim tek şey bu işte. Eldivenini yatağa çarptı. "Kızın hoşlanıp hoşlanmayacağını da önceden bilemezsin."

"Kızma.

"Kızmıyorum. Senin iyiliğin için söylüyorum, yavru. Seni zahmetten kurtarmak için."

"Tek fark bu demek?"

"Evet. Ama senin gibi milyonlarca aptalın bilmediği şey bu işte.

"Bana söylemekle büyük iyilik ettin.

"Kavga etmeyeceğiz, yavrum. Seni çok seviyorum. Ama sakın aptallaşma.

"Olur, senin gibi akıllı olurum.

"Kızma sakın, yavru. Gül. Bir içki iç. Ben gitmeliyim artık."

"Esaslı adamsın sen.

"Gördün mü? İçimizde ikimiz de benzeriz. Savaş kardeşleriyiz. Bir veda öpücüğü ver bana.

"Çok yakışıklısın.

"Ne münasebet, daha sevecenim, hepsi bu.

Soluğunu yüzümde hissettim. "Hoşça kal. Yakında yine gelirim." Soluğu uzaklaştı. "İstemiyorsan öpmem. İngiliz kızını gönderirim. Hoşça kal, yavru. Konyak yatağın altında. Çabuk iyileş.

Gitti sonra.

11

Papaz geldiğinde akşam oluyordu. Çorbayı getirmişler, sonra tabakları almışlardı. Ben yattığım yerden sıra sıra yataklara, pencerenin dışında akşam rüzgârı ile sallanan ağaçların tepesine bakıyordum. Pencereden giren rüzgâr akşam serinliğini getirmişti içeri. Sinekler, şimdi tavana ve tellerin ucundaki elektrik ampullerine konmuşlardı. Işıklar ancak gece biri getirildiği, ya da bir şeyler yapılacağı zaman yakılırdı. Alacakaranlıktan sonra karanlığın çökmesi ve hiç gitmemesi yüzünden çocukmuşum gibi bir duyguya kapılıyordum. Erken yenen yemekten sonra yatırılmışım gibi. Emireri yatakların arasından geçip durdu. Yanında biri vardı. Papaz. Ufaktefek, esmer ve sıkılgan.

"Nasılsınız?" dedi. Yatağın yanına yere birkaç paket bıraktı.

"İyiyim, peder.

Rinaldi için getirilen iskemleye oturup sıkılgan bir halde pencereden dışarı baktı. Yüzünün çok yorgun olduğunu fark ettim.

"Yalnızca birkaç dakika kalabilirim, çok geç oldu, dedi.

"Geç değil. Arkadaşlar nasıl?"

Gülümsedi. "Hâlâ dalga geçiyorlar benimle. Sesi de yorgun çıkıyordu. 'Tanrıya şükürler olsun hepsi iyi.

"Sizin iyi olmanıza sevindim, dedi. "Umarım acı çekmiyorsunuzdur. Çok yorgundu ve onu yorgun görmeye hiç alışkın değildim.

"Artık çekmiyorum.

'Yemekhanede arıyorum sizi.

"Orada olmayı isterdim. Konuşmalarımızdan hep zevk almışımdır."

"Size birkaç şey getirdim. Paketleri yerden aldı. "Sivrisinek için cibinlik. Bir şişe vermut. Vermut sever miydiniz? İngiliz gazeteleri.

"Lütfen açın, dedim.

Adam bundan hoşlanıp açtı paketleri. Cibinliği elimde tutup baktım. Görmem için kaldırdı vermut şişesini, sonra yatağın yanına yere koydu. İngiliz gazetelerinden bir tomarını aldım. Pencereden giren hafif ışıkta başlıklarını okuyabiliyordum. *News of the World* gazetesiydi.

"Ötekiler resimli dergiler, dedi.

"Onları okumak büyük bir zevk olacak benim için. Nereden buldunuz?"

"Mestre'den getirttim. Daha da gelecek.

"Gelmekle çok iyi ettiniz, peder. Bir kadeh vermut içer miydiniz?"

'Teşekkür ederim. Size getirdim onu.

"Bir kadeh için ama.

"Pekâlâ, daha sonra yine getiririm öyleyse.

Emireri kadehleri getirip şişeyi açtı. Mantarı koparttığı için ucunu şişenin içine itmek zorunda

kalmıştı. Papazın canının sıkıldığını görüyordum. "Önemi yok," dedi. "Önemi yok."

"Sağlığınıza, peder."

"Sizin iyileşmenize.

Sonra kadehi elinde tuttu birbirimize baktık. Kimi zamanlar konuşur, iyi arkadaşlık ederdik, ancak bu gece çok güçtü bu.

"Neyiniz var, peder? Yorgun görünüyorsunuz.

"Yorgunum ama yorulmaya hakkım yok.

"Sıcaktan olsa gerek.

"Hayır. Bahar henüz. Kendimi çok bitkin hissediyorum.

"Savaş bıkkınlığı.

"Değil, ama savaştan da nefret ediyorum.

"Ben de hoşlanmıyorum, dedim. Başını salladı, pencereden dışarı baktı.

"Aldırmıyorsunuz siz. Görmüyorsunuz. Bağışlayın beni, yaralı olduğunuzu biliyorum.

"Bir kazaydı bu."

"Yine de yaralılar göremez. Biliyorum bunu. Ben de görmüyorum, ama az da olsa bir şey sezinliyorum."

"Yaralandığımda bunu konuşuyorduk. Passini konuşuyordu."

Papaz kadehi bıraktı. Başka bir şey düşünüyordu.

"Onları bilirim, çünkü ben de onlar gibiyim."

"Siz değişiksiniz ama."

"Aslında onlardan farksızım.

"Subaylar hiçbir şey bilmezler."

"Bazıları bilir. Kimisi çok duyguludur ve bizden daha çok üzülürler."

"Onlar başka.

"Bu para ya da eğitim işi değil. Başka bir şey. Passini gibi insanlar eğitim görseler, ya da paraları olsa yine de subay olmak istemezler. Ben subay olmazdım.

"Sizin rütbeniz subay rütbesi ama, benimki de öyle."

"Ben gerçekte subay değilim. Siz İtalyan bile

değilsiniz. Yabancısınız. Ama erlerden çok subaylara yakınsınız.

"Ne fark var arada?"

"Kolay söylenebilecek bir şey değil bu. Savaş isteyen insanlar var. Bu ülkede çok var hem de. Bir de savaş istemeyenler var."

"Ama isteyenler onları zorluyorlar."

"Evet.

"Ben de onlara yardım ediyorum.

'Yabancısınız siz. Yurtseversiniz.

"Peki savaş istemeyenler? Savaşı durdurabilirler mi?"

"Bilmiyorum.

Pencereden baktı yine. Yüzünü seyrediyordum.

"Hiç durdurabilmişler midir?"

"Herhangi bir şeyi durduracak biçimde örgütlenmemişlerdir, örgütlendikleri zaman da liderleri onları satarlar."

"Umutsuz öyleyse?"

"Umut hiç kesilmez. Ama kimi zaman ben artık umut edemiyorum. Umut etmeye çalışıyorum, ama başaramıyorum kimi kez.

"Savaş sona erecek belki de.

"Umarım öyle olsun.

"O zaman ne yapacaksınız?"

"Mümkün olursa Abruzzi'ye döneceğim."

Adamın esmer yüzü birden mutlulukla dolmuştu.

"Abruzzi'yi çok mu seviyorsunuz?"

"Evet, pek çok hem de."

"Öyleyse oraya gitmelisiniz.

"Çok mutlu olurdum. Orada yaşayabilsem. Tanrıya orada hizmet edebilsem..."

"Ve saygı görseniz, dedim.

"Evet. Ve saygı görsem. Neden olmasın?"

"Olmaması için bir neden yok. Saygı görmeniz gerekir.

"Önemli değil bu. Ama benim ülkemde insanın Tanrı'yı sevebileceği bilinir. Çirkin bir şaka değildir bu.

"Anlıyorum.

Papaz bana bakıp gülümsedi.

"Anlıyorsunuz, ama Tanrı'yı sevmiyorsunuz."

"Öyle

"Hiç mi sevmiyorsunuz?" diye sordu.

"Kimi zaman geceleri korkuyorum, ondan.

"Onu sevmelisiniz.

"Pek sevemiyorum.

"Seviyorsunuz, dedi. "Geceler hakkında bana söylediklerinize. Sevgi değil onlar. Tutku ve şehvet. Sevdiğiniz zaman bir şeyler yapmak istersiniz. Özveride bulunmak istersiniz. Hizmet etmek istersiniz.

"Ben sevmiyorum.

"Seveceksiniz. Seveceğinizi biliyorum. Sonra da mutlu olacaksınız.

"Mutluyum ben. Hep de mutlu olmuşumdur.

"O başka. Sahip olana kadar bunun ne demek olduğunu bilemezsiniz.

"Eh, eğer bunu tadarsam, size bildiririm, dedim.

"Çok kaldım ve çok konuştum. Papaz gerçekten üzüntülüydü çok kaldığı için.

"Gitmeyin. Kadınları sevmek ne oluyor peki? Bir kadını gerçekten sevsem, aynı şey mi bu?"

"Bilemem. Ben hiç kadın sevmedim şimdiye kadar.

"Ya annenizi?"

"Evet, onu sevmişimdir herhalde.

"Hep Tanrı'yı mı sevdiniz?"

"Küçüklüğümden beri.

"Eh," dedim. Ne diyeceğimi bilmiyordum. "İyi bir gençsin, dedim.

"Gencim, evet ama bana peder diyorsunuz.

"Saygıdan o.

Gülümsedi.

"Artık gideyim, dedi. Umutla, "Benden istediğiniz bir şey var mı?" diye sordu.

"Hayır, konuşmak yeter işte.

"Selamlarınızı götüreceğim arkadaşlara.

"Armağanlarınız için çok teşekkür ederim.
"Bir şey değil."
'Yine görmeye gelin beni.
"Olur. Hoşça kalın. Elimi okşadı.
"Güle güle," dedim.
"Ciaou."

Oda iyice kararmıştı, yatağın ayakucunda oturan emireri kalkıp adamla dışarı çıktı. Papazı çok severdim, günün birinde Abruzzi'ye döneceğini umuyordum. Askerlikte berbat bir yaşam geçiriyor ve yine de metin davranıyordu. Kendi insanları arasında nasıl olacağını düşündüm. Dediğine göre Capracotta'da kasabanın altından geçen ırmakta alabalık vardı. Geceleri flüt çalmak yasaktı. Gençler serenat yaparlarken yalnızca flüt yasaktı. Neden, diye sordum. Kızların geceleri flüt sesi duymaları iyi değil, dedi. Köylüler insana 'Don' diye hitap ederler, karşılaştıklarında şapkalarını çıkarırlardı. Babası her gün ava çıkar ve köylülerin evlerinde yemek yerdi. Onur duyarlarmış bundan. Bir yabancı, yörede avlanabilmek için, hiç tutuklanmamış olduğunu gösteren bir belge sunmak zorundaymış. Gran Sasso d'Italia'da ayılar varmış, ama orası çok uzakmış. Aquila güzel bir kasabaymış. İtalya'nın en iyi yeri Abruzzi'ymiş ama, yaz geceleri ve baharda serin olurmuş. En güzeli de sonbaharda kestane ormanlarında avlanmakmış. Kuşlar üzümle beslendikleri için çok lezzetli olurlarmış. Evlerinde kendileriyle yemek yersen onur duydukları için yanına hiç yiyecek bir şey almazmışsın ava çıktığında. Bir süre sonra da uyudum.

12

Uzun odanın sağ yanında pencereler, ucunda da pansuman odasına açılan bir kapı vardı. Benim yatağımın bulunduğu sıra pencerelere, pencerelerin altındaki sıra da duvara bakıyordu. Sol yanına yatarsan pansuman odasını görür-

dün. Uçta kimi zaman kullanılan bir kapı daha vardı. Biri ölüm haline gelmişse, öldüğünü görmemen için, yatağın çevresine paravana yerleştirirlerdi. Paravananın altından ancak doktorların ve erkek hastabakıcıların ayakkabıları ve dolakları görünür, bazen de sonlara doğru fısıltılar işitilirdi. Sonra papaz paravananın ardından çıkar, hastabakıcılar yatağın yanına gidip ölüyü bir bat taniye içinde yataklar arasından taşırlardı. Biri de paravanayı katlar, alır götürürdü.

O sabah koğuş yöneticisi olan binbaşı nasıl olduğumu, kendimi ertesi gün yola çıkacak durumda hissedip hissetmediğimi sordu. İyiyim dedim. O zaman beni sabah erkenden göndereceğini söyledi. Hava daha ısınmadan yola çıkmam iyi olurmuş.

Pansuman odasına götürmek için insanı kaldırdıklarında pencereden dışarı bakıp yeni mezarları görebilirdin. Bahçeye açılan kapının önünde bir asker haç yapar, üzerlerine bahçeye gömülenlerin adlarını, rütbelerini, bağlı oldukları alayları yazardı. Adam ayrıca, koğuşun getir götür işlerine de bakardı. Boş bir zamanında bana bir Avusturya mermi kovanından bir çakmak yapmıştı. Doktorlar çok iyi ve çok yetenekliydiler. Beni daha iyi röntgen olanakları bulunan ve ameliyattan sonra daha iyi tedavi edilebileceğim bir yer olan Milano'ya göndermek istiyorlardı. Ben de Milano'ya gitmek istiyordum. Yataklar başlayacak yeni saldırı için gerekeceğinden hepimizi mümkün olduğu kadar geriye göndermek istiyorlardı.

Sahra hastanesinden çıkmadan bir gece önce, Rinaldi ile bizim binbaşı geldiler, beni görmeye. Milano'da yeni kurulan Amerikan hastanesine gönderileceğimi söylediler. Bazı Amerikan cankurtaran birlikleri gönderilecekmiş, bu hastaneler de onlara ve İtalya'da hizmet gören diğer Amerikalılara bakmak için kurulmuşlar. Kızıl Haç'ta pek çok Amerikalı vardı. Amerika Birleşik Devletleri Almanya'ya savaş ilan etmişti, ama Avusturya'ya etmemişti.

İtalyanlar, Amerikalıların Avusturya'ya da

savaş ilan edeceklerinden emindiler: Kızıl Haç bile olsa, Amerikalıların gelmesi müthiş heyecanlandırıyordu onları. Bana Başkan Wilson'un Avusturya'ya savaş ilan edip etmeyeceğini sordular: ben bunun, yalnızca bir gün meselesi olduğunu söyledim. Avusturya ile ne alıp veremediğimiz olduğunu bilmiyordum, ama Almanya'ya olduğu gibi Avusturya'ya da savaş ilanı mantıklı geliyordu bana. Türkiye'ye de savaş ilan edip etmeyeceğimizi sordular. Bunun kuşkulu olduğunu söyledim. Türkiye (ki İngilizcede bu hindi demekti) bizim ulusal kuşumuz dedim: ama esprinin çevirisi öylesine berbat oldu ve adamlar, öylesine şaşırıp kuşkulandılar ki, sonunda herhalde oraya da savaş ilan edeceğimizi söyledim. Ya Bulgaristan'a? Birkaç kadeh konyak içmiştik ya, elbette, Bulgaristan'a da, Japonya'ya da dedim. Ama Japonya, İngiltere'nin müttefiki, dediler. İngilizlere güven olmaz, dedim ben de. Japonlar, Hawaii'yi istiyorlar, dedim. Nerede bu Hawaii? Pasifik Okyanusunda. Japonlar neden istiyorlar orayı? Doğrusunu isterseniz istemiyorlar, dedim. Laf işte. Japonlar esaslı insanlar, dansı ve hafif şarapları severler. Fransızlar gibi, dedi binbaşı. Nis ile Savoia'yı alacağız Fransızlardan. Korsika ile tüm Adriyatik kıyısını alacağız, dedi Rinaldi. İtalya Roma'nın görkemine kavuşacak, dedi binbaşı. Roma'yı sevmiyor musunuz? Seviyorum. Roma tüm ulusların anasıdır. Tiber'in emzirdiği Romulus'u hiç unutmayacağım. Ne? Hiçbir şey. Hepimiz gidelim Roma'ya. Bu gece gidelim Roma'ya ve hiç dönmeyelim. Roma güzel bir kent, dedi binbaşı. Ulusların anası ve babası, dedim. Roma dişidir, dedi Rinaldi. Baba olamaz. Kim öyleyse babası, Kutsal Ruh mu? Dine küfür etme. Küfür etmiyordum, bilmek istiyordum yalnızca. Sarhoşsun sen, yavru. Beni kim sarhoş etti? Ben, dedi binbaşı. Seni ben sarhoş ettim, çünkü seni seviyorum ve Amerika savaşa girdi. Sapına kadar hem de, dedim. Sabaha gidiyorsun yavru, dedi Rinaldi. Roma'ya, dedim. Hayır, Milano'ya. Milano'ya dedi binbaşı, Kristal Saray'a, Cova'ya, Campari'ye, Biffi'ye, Galleria'ya.

Talihli çocuk. George'dan ödünç para alabileceğim yere. Gran İtalya'ya dedim. Scala'ya, dedi Rinaldi. Scala'ya gideceksin. Her gece, dedim. Her geceye paran çıkışmaz, dedi binbaşı.

Biletler pahalıdır. Büyükbabamın hesabından bloke çek veririm, dedim. Ne? Bloke çek. Ya öder, ya da ben hapse girerim. Bankadaki Bay Cunningham yapar, bu işi. Ben bloke çeklerle yaşarım. Bir büyükbaba, İtalya yaşasın, diye ölmek te olan torununun hapse tıkılmasına göz yumar mı? Yaşasın Amerikan Garibaldi'si dedi Rinaldi. Evviva bloke çekler, dedim. Yavaş konuşmalıyız, dedi binbaşı. Kaç kere söylediler yavaş konuşmamızı. Gerçekten yarın gidiyor musun, Federico? Sana diyorum. Amerikan hastanesine gidiyor, dedi Rinaldi. O güzel hemşirelere. Sahra hastanesinin sakallı hemşirelerine değil. Öyle öyle, dedi binbaşı, onun Amerikan hastanesine gittiğini biliyorum. Sakallarına aldırış ettiğim yok, dedim. İnsan sakal uzatmak istiyorsa bırak uzatsın. Sen neden sakal bırakmıyorsun Signor Maggiore? Gaz maskesine girmez. Girer girer. Her şey girer gaz maskesine. Ben gaz maskesine kustum bile. Çok yüksek sesle konuşma yavru, dedi Rinaldi. Hepimiz biliyoruz senin cepheye gittiğini. Sen yokken ben, ne yapacağım bakalım? Gidelim artık, dedi binbaşı. Giderek duygusal olmaya başladık. Bak, bir sürprizim var sana. Senin İngiliz var ya? Hani her gece hastaneye görmeye gittiğin İngiliz? O da Milano'ya gidiyor. Amerikan hastanesine, başka bir hemşireyle. Amerika'dan hemşireler gelmemiş daha. Bugün onların başkanlarıyla konuştum. Cephede çok fazla kadınları var. Bazılarını geri gönderiyorlar. Ne diyorsun buna yavru, ha? Büyük bir kentte yaşayacaksın, İngiliz kızın da seni sarıp sarmalayacak. Ben neden yaralanmıyorum sanki? Yaralanırsın belki de, dedim. Gidelim, dedi binbaşı. İçiyoruz, gürültü yapıyoruz, Federico'yu rahatsız ediyoruz. Gitmeyin. Gitmemiz gerek. Çabuk dön, yavru. Rinaldi öptü beni. Evet, gidelim artık. Lizol kokuyorsun. Hoşça kal, yavru. Güle güle. Binbaşı omzumu okşadı. Ayaklarının

ucuna basarak çıktılar. Epey sarhoş olduğumu anladım, ama hemen uyudum.

Ertesi sabah yola çıkıp, kırk sekiz saatte vardık Milano'ya. Oldukça kötü bir yolculuktu. Mestre'nin bu yanında, saatlerce bir yan hatta bekledik, çocuklar gelip pencereden içeri baktılar Birini konyak almaya gönderdim, ama döndüğünde yalnız grappa bulabildiğini söyledi. Almasını söyledim, geldiğinde paranın üstünü kendisine bıraktım. Yanımdaki adamla içip sarhoş olduk ve uyuduk. Ben ancak Vicenza'da uyandım, yere kustum. Ama önemli değildi bu, çünkü o yanımdaki adam benden önce birkaç kere kusmuştu. Daha sonra susuzluğa dayanamadım: Verona dışındaki depolarda trenin yanıbaşında aşağı yukarı yürüyen bir askere seslendim, asker gidip su getirdi. Sarhoş olan Georgetti'yi de uyandırıp su ikram ettim. Omzuna dökmemi söyleyip uyudu yine. Asker, kendisine verdiğim parayı almayarak, bir portakal getirdi. Portakalı emdim, çekirdeklerini tükürdüm ve askerin bir yük vagonu önünde aşağı yukarı gidip gelişini seyrettim. Bir süre sonra, tren yeniden sarsıntıyla yola koyuldu.

İKİNCİ BÖLÜM

13

Milano'ya sabah erken vardık, bizi marşandiz garında indirdiler. Bir cankurtaranla Amerikan hastanesine götürüldüm. Cankurtaranda sedyede yatarken kentin hangi kesiminden geçtiğimizi anlayamadım, ama sedyeyi çıkardıklarında bir pazaryeriyle, bir kızın önünü süpürdüğü açık bir şarapçı gördüm. Sokağı suluyorlardı, ortalıkta sabahın erken saatlerindeki olağan koku vardı. Sedyeyi yere bırakıp içeri girdiler. Kapıcı da çıktı az sonra. Kırlaşmış bıyıklarıyla, kapıcı kasketi vardı başında, gömleğinin kolları sıvalıydı. Sedye asansöre girmiyordu, beni sedyeden indirerek, asansöre bindirmenin mi, yoksa sedyeyi merdivenden yukarı taşımanın mı daha iyi olacağını tartıştılar. Ben de bir süre dinledim, tartışmalarını. Sonunda asansörde anlaştılar. Sedyeden kaldırdılar beni. "Dikkat edin," dedim. "Yavaş olun.

Asansöre güçlükle sığdık, bacaklarım kıvrıldığından birden acı duydum. "Bacaklarımı düzeltin," dedim

"Düzeltemeyiz, Signor Tenente, yer yok. Bunu söyleyen adam kolunu, belime dolamıştı, ben de kolumu onun omuzlarına atmıştım. Sarmısak ve kırmızı şarap kokan madeni soluğunu duyuyordum yüzümde.

"Dikkatli ol!" dedi öteki adam.

"Dikkatli olmayan orospu çocuğudur."

"Dikkatli ol, diye ayağımı tutan tekrarladı.

Asansörün kapılarının kapandığını gördüm,

demir parmaklık da kapandı, kapıcı dördüncü kat düğmesine bastı. Ağır ağır yükseldi asansör.

"Ağır mıyım?" dedim sarmısaklı adama.

"Önemli değil. Ter içindeydi. Asansör hızla yükselip durdu. Ayaklarımı tutan adam kapıyı açıp dışarı çıktı. Balkon gibi bir yerdeydik, şimdi. Bakır tokmaklı kapılar vardı. Ayaklarımı taşıyan adam zile bastı. Zilin içerde çalışını duyduk. Kapıyı açan olmadı. Kapıcı merdivenlerden çıkageldi.

"Neredeler?" diye sordu sedyeciler.

"Bilmem. Aşağıda yatarlar."

"Git birini bul."

Kapıcı zili çaldı, kapıyı yumrukladı, sonra açıp içeri girdi. Döndüğünde yanında gözlüklü, yaşlıca bir kadın vardı. Kadının saçları dağınıktı, üzerinde hemşire giysisi vardı.

"İtalyanca bilmem, dedi.

"Ben İngilizce bilirim, dedim. "Beni bir yere yerleştirmek istiyorlar.

"Odaların hiçbiri hazır değil. Hasta beklemiyorduk henüz." Saçlarını toplayıp miyop gözlerle baktı yüzüme.

"Beni koyabilecekleri bir oda gösterin onlara.

"Bilmem ki, dedi. "Hasta beklemiyorduk. Sizi herhangi bir odaya da koyamam.

"Neresi olsa olur, dedim. Kapıcıya dönüp İtalyanca, "Boş bir oda bul, dedim.

"Hepsi boş, dedi kapıcı. "İlk hasta sizsiniz." Kasketini elinde tutup yaşlıca hemşireye baktı.

"Tanrı aşkına bir odaya yerleştirin beni. Bacaklarım bükülü olduğundan sancı, gittikçe artıyordu, kemiğimin içinde dışında dolaşıyordu ağrı. Kapıcı, kır saçlı kadın ardında olduğu halde içeri girdi, az sonra döndü. "Arkamdan gelin. Beni uzun bir koridordan geçirip perdeleri inik bir odaya soktular. Yeni mobilya kokuyordu içersi. Bir yatak, aynalı büyük bir dolap vardı. Yatağa yatırdılar beni.

"Çarşaf veremem, dedi kadın. "Çarşaflar kilitli.

"Cebimde para var." dedim kapıcıya, "Düğmeli cebimde. Kapıcı parayı çıkardı. İki sedyeci, kasketleri ellerinde duruyorlardı bir yanda. "Her birine beşer liret ver, beş liret de sen al. Belgelerim öteki cebimde, onları da hemşireye verebilirsin.

Sedyeciler selam verip teşekkür ettiler. "Güle güle, dedim. "Çok teşekkür ederim. Bir daha selam verip dışarı çıktılar.

"Bu belgelerde durumum ve şimdiye dek yapılan tedavi yazılı, dedim hemşireye.

Kadın kâğıtları alıp baktı. Üç kâğıt vardı, üçü de katlıydı. "Ne yapmam gerektiğini bilmiyorum, dedi. "İtalyanca bilmem. Doktor emir vermeden hiçbir şey yapamam. Kâğıtları önlüğünün cebine koyup ağlamaya başladı. "Amerikalı mısınız?" diye sordu ağlarken.

"Evet. Lütfen kâğıtları yatağın yanındaki masanın üstüne bırakın."

Odanın içi loş ve serindi. Yatakta yatarken öteki taraftaki büyük aynayı görüyordum, ama içinde yansıyanları göremiyordum. Kapıcı yatağın yanında duruyordu. İyi yüzlü, sevecen biriydi.

"Gidebilirsin, dedim. "Siz de," diye döndüm hemşireye. "Adınız ne sizin?"

"Bayan Walker."

"Gidebilirsiniz. Bayan Walker. Ben biraz uyuyacağım.

Odada yalnızdım. Serindi içersi ve hastane gibi de kokmuyordu. Şilte sert ve rahattı. Kıpırdamadan, soluk bile almadan, sancının azalmasıyla mutluluk duyarak yattım, orada. Bir süre sonra canım su içmek istedi, yatağın yanında bulduğum kordonun ucundaki zili çaldım, ama kimse cevap vermedi. Uyudum.

Uyandığımda çevreme bakındım. Pancurlar arasından güneş giriyordu. Büyük dolabı, çıplak duvarları, iki iskemleyi gördüm. Pis sargılar içindeki bacaklarım, yatakta dimdik uzanıyordu. Ba-

çaklarımı kıpırdatmamaya çalışıyordum. Susamıştım, kordona uzanıp zile bastım. Kapının açıldığını duyup baktığımda bir hemşire gördüm. Genç ve güzel görünüyordu.

"Günaydın. dedim.

"Günaydın. Hemşire yanıma geldi. "Doktoru bulamadık. Como Gölüne gitmiş. Hasta geleceğini bilmiyorduk. Neyiniz var sizin?"

"Yaralıyım. Bacaklarımdan, ayaklarımdan ve başımdan."

"Adınız ne?"

"Henry. Frederic Henry.

"Sizi temizleyeyim. Ama doktor gelene dek sargılara dokunamayız.

"Bayan Barkley burada mı?"

"Öyle biri yok burada.

"Ben geldiğimde ağlayan kadın kimdi?"

Hemşire güldü. "Bayan Walker. Gece nöbetindeydi, uyuyakalmış. Kimseyi beklemiyordu.

Kadın konuşurken bir yandan da soyuyordu beni, sargılar dışında üstümdeki her şeyi çıkarınca beni dikkatle, incitmeden yıkadı. Yıkanmak çok rahatlatmıştı beni. Başımda da sargı vardı, onun da çevresini temizlemişti.

"Nerede yaralanmıştınız?"

"Plava'nın kuzeyinde, Isonzo'da."

"Nerededir orası?"

"Gorizia'nın kuzeyinde.

Bu adların, kendisi için, hiçbir anlam taşımadığını anlıyordum.

"Çok acınız var mı?"

"Şimdi yok.

Ağzıma bir derece soktu.

"İtalyanlar koltuk altına sokarlar, dedim.

"Konuşmayın.

Dereceyi çıkardıktan sonra baktı, salladı.

"Ateşim kaç?" diye sordum.

"Sizin bilmemeniz gerekir.

"Kaç olduğunu söyleyin lütfen.

"Normale yakın.

"Benim hiç ateşim çıkmaz zaten. Bacaklarım da hurda demir dolu.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Havan mermisi parçası dolu. Eski vidalar, yatak yayları falan filan.

Kadın başını sallayıp gülümsedi.

'Vücudunuzda yabancı madde olsaydı iltihap yapar ateşiniz çıkardı.

"Pekâlâ, ameliyatta çıkanları görürüz," dedim.

Kız gidip, sabahki yaşlı hemşireyle birlikte döndü. Beni yerimden kaldırmadan yatağı yaptılar. Benim için yepyeni, hayran kaldığım bir şey oldu bu.

"Buraya kim bakıyor?"

"Bayan Van Campen.

"Kaç hemşire var?"

"Yalnız ikimiz.

"Başka kimse gelmeyecek mi?"

"Gelecekler var.

"Ne zaman burada olurlar?"

"Bilmiyorum. Hasta bir insan için çok soru soruyorsunuz?"

"Ben hasta değilim, yaralıyım.

"Yatağı yapmışlardı, altımda ve üstümde tertemiz bir çarşafla yatıyordum şimdi. Bayan Walker gidip, bir pijama ceketi getirdi. Onu da giyince çok temiz ve giyinik hissettim kendimi.

"Bana karşı çok iyi davranıyorsunuz, dedim. Bayan Gage adındaki hemşire kıkır kıkır güldü. "Biraz su içebilir miyim?"

"Elbette. Sonra da kahvaltı edersiniz."

"Kahvaltı istemem. Panjurları da açabilir misiniz, lütfen?"

Odanın içi epey loştu, pancurlar açılınca birden parlak gün ışığı doldu içeri: pencereden balkon ve daha ötelerde de evlerin kiremitli damlarıyla bacaları görünüyordu. Kiremitli damların üzerinden masmavi gökle bembeyaz bulutları gördüm.

"Öteki hemşirelerin ne zaman geleceğini bilmiyor musunuz?"

"Neden soruyorsunuz? Size iyi bakmıyor muyuz biz?"

"Çok iyisiniz.

"Oturağı kullanmak ister miydiniz?"

"Bir deneyeyim.

Yardım edip kaldırdılar beni, ama bir işe yaramadı. Daha sonra yattığım yerden, açık kapılardan balkona baktım.

"Doktor ne zaman gelecek?"

"Ne zaman isterse. Como Gölüne telefon etmeye çalıştık.

"Başka doktor yok mu?"

"Hastanenin doktoru odur.

Bayan Gage, bir sürahi ile bir bardak getirdi. Üç bardak su içtim, yanımdan çıkıp gittiler, ben bir süre daha pencereden baktıktan sonra uyudum. Öğleyin bir şeyler yedim, öğleden sonra hastanenin yöneticisi Bayan Van Campen beni görmeye geldi. Kadın benden hoşlanmamıştı, ben de ondan hoşlanmadım. Ufak tefek, titiz, kuşkulu ve görevinden ötürü pek üstün görüyordu kendini. Pek çok soru sordu ve benim İtalyanlarla birlikte olmamı utanılacak bir şeymiş gibi karşıladı.

"Yemeklerde şarap içebilir miyim?" diye sordum.

"Doktor izin verirse.

"O gelene kadar içemez miyim?"

"Kesinlikle hayır."

"Onun geleceğini sanıyor musunuz?"

"Como Gölünde, telefon ettik kendisine.

Kadın çıktı. Bayan Gage geldi.

Beni ustaca rahatlattıktan sonra. "Bayan Van Campen'e neden kaba davrandınız?" diye sordu.

"Kabalık etmek istemedim. Ama o kadar kendini beğenmiş ki."

"Sizin üstünlük tasladığınızı ve kaba olduğunuzu söyledi.

"Böyle bir şey yapmış değilim. Ama doktorsuz hastane de olur mu?"

"Doktor geliyor. Como'ya telefon ettiler.

"Ne yapıyor orada? Yüzmeye mi gitti?"

"Hayır bir kliniği var orada."

"Neden başka bir doktor bulmuyorlar?"

"Şştt! Uslu durun, gelecek işte."

Kapıcıyı çağırtıp bana şarapçıdan bir şişe cinzano, bir şişe chianti ve akşam gazetelerini almasını söyledim. Kapıcı şişeleri gazetelere sarılı olarak getirdi. Tıpalarını açmasını, şişeleri de yatağın altına koymasını söyledim. Bir süre rahatsız etmediler beni, biraz gazete okudum, cephe haberlerine, madalyalı subaylardan kimlerin öldüğüne baktım; sonra eğilip cinzano şişesini aldım. Şişeyi ve kadehi karnımın üstüne dayadım, ufak yudumlarla içkimi içip kasabanın damları üstüne karanlığın inmesini seyrettim. Kırlangıçlar döne döne uçuyorlardı, onlara baktım, damların üstünde uçan gece atmacalarına baktım, cinzanomu içtim. Bayan Gage, yumurtalı bir içki getirdi. O içeri girerken, vermut şişesini yatağın öteki yanına, yere bıraktım.

"Bayan Van Campen bunun içine biraz şeri koydurdu, dedi. "Ona karşı kaba davranmamalısınız. Genç değil artık, bu hastanede büyük bir sorumluluk altında. Bayan Walker de yaşlı ve birbirlerine alışmış değiller."

"Harika bir kadın, dedim. "Benim tarafımdan teşekkür edin kendisine."

"Az sonra, akşam yemeğinizi de getireceğim.

"Acelesi yok, aç değilim."

Kız tepsiyi getirip bırakınca, teşekkür edip üç beş lokma bir şey yedim. Dışarsı kararınca gökte dolaşan ışıldakları seyrettim bir süre, sonra uyudum. Bir kez kan ter içinde korkuyla uyanmanın dışında, deliksiz bir uyku çektim, düş görmemeye çalışıyordum. Sabah ortalık aydınlanmadan çok önce uyandım, horozların ötüşlerini duydum ve ortalık ışıyıncaya kadar da uyanık kaldım. Çok yorgundum ama, hava iyice aydınlanınca yeniden uyudum.

14

Uyandığımda pırıl pırıl güneş ışığı dolmuştu odaya. Kendimi bir cephede sanıp gerindim. Bacaklarım sızladı, bakınca kirli sargıları gördüm ve nerede olduğumu hatırladım. Zili çaldım. Koridorda zilin çalışını duydum, lastik tabanlı ayakkabı giymiş birinin ayak sesleri işitildi. Bayan Gage'di gelen, parlak güneş ışığında o kadar güzel değildi, biraz da yaşlıydı.

"Günaydın." dedi. "Geceyi iyi geçirdiniz mi?"

"Evet, çok teşekkür ederim. Bir berber bulabilir miyiz acaba?"

"Gece size bakmaya geldiğimde uyuyordunuz, yanınızda da bu vardı."

Dolabı açıp vermut şişesini çıkardı. Neredeyse boşalmıştı şişe. "Yatağın altındakini de buraya koydum," dedi. "Neden bir bardak istemediniz?"

"İçmeme izin vermezsiniz sanmıştım.

"Ben de sizinle içerdim.

"İyi bir kızsınız."

"Yalnız içmeniz doğru değil. Bir daha yapmamalısınız bunu.

"Olur.

"Arkadaşınız Bayan Barkley geldi.

"Sahi mi?"

"Evet. Ondan hoşlanmadım.

"Hoşlanırsınız. İyi bir insandır.

Kız başını salladı. "İyi olduğundan eminim. Şöyle dönebilir miydiniz? Hah, oldu. Sizi kahvaltıdan önce temizleyeyim biraz. Ilık su, sabun ve bezle sildi beni. "Dik tutun omzunuzu. Oldu işte.

"Berber kahvaltıdan önce gelebilir mi?"

"Kapıcıyla çağırtırım. Kız çıkıp az sonra döndü. "Aramaya gitti." Bezi leğene batırdı yine.

Berber, kapıcıyla birlikte geldi. Elli yaşlarında, dik bıyıklı bir adamdı. Benimle işi biten Bayan Gage dışarı çıktı, berber, yüzümü sabunlayıp tıraşını yaptı. Çok ciddi bir insandı, pek konuşmuyordu.

"Hayrola, dedim. "Herhangi bir haber yok mu?"

"Ne haberi?"

"Ne olursa olsun. Kentte neler oluyor?"

"Savaş zamanı, dedi. "Düşmanın her yerde kulağı vardır.

Adamın yüzüne baktım. "Lütfen başınızı kımıldatmayın," dedi. Tıraşa devam etti. "Bir şey söyleyecek değilim.

"Nen var senin?"

"İtalyanım ben, düşmanlarla konuşmam.

Üstelemedim. Kaçığın biriyse usturanın altından ne kadar çabuk kurtulursam o kadar iyiydi benim için. Bir ara dikkatle bakmaya çalıştım yüzüne. "Dikkat, ustura keskindir, dedi.

İşi bitince parasını verip yarım liret de bahşiş ekledim. Parayı geri verdi.

"Alamam. Cephede değilim, ama İtalyanım.

"Bas git buradan.

"İzninizle, dedi. Usturalarını gazete kâğıdına sardı. Çıkıp gittiğinde beş bakır para masanın üstünde kalmıştı. Zile bastım. Bayan Gage geldi. "Kapıcıyı çağırır mısınız, lütfen?"

"Peki."

Kapıcı geldi, gülümsemeye çalışıyordu.

"Deli mi o berber?"

"Hayır, efendim. Bir yanlışlık yaptı. Kulakları pek duymaz. Sizin Avusturyalı olduğunuzu söylediğimi sanmış.

"Anlıyorum.

"Ha ha ha!" diye güldü kapıcı. "Çok komikti. Bir hareket yapacak olsaydınız... Parmağını keser gibi sürdü boğazına.

"Ha ha ha!" Gülmemeye çalışıyordu bir yandan. "Avusturyalı olmadığınızı söylediğimde... Hah ha ha!"

"Ha ha ha!" dedim acı acı "Boğazımı kesseydi çok komik olurdu.

"Hayır, efendim. Asla. Avusturyalılardan ödü patlamıştı. Ha ha ha!"

Adam çıkınca koridorda kahkahalarını duy-

dum. Biri yaklaşıyordu odaya doğru. Kapıya baktım. Gelen Catherine Barkley'di.

Kız içeri girip yatağın yanına geldi.

"Selam, sevgilim." Taptaze, genç ve çok güzeldi. Hayatımda onun kadar güzelini hiç görmediğimi düşündüm.

"Selam, dedim. Onu görünce âşık olmuştum. İçim allak bullak olmuştu. Kız kapıya doğru baktı, kimsenin olmadığını gördü, yatağın kenarına oturup beni öptü. Onu kendime çekip öperken, yüreğinin atışlarını duydum.

'Tatlım, dedim. "Buraya gelmen ne iyi, değil mi?"

"Çok güç olmadı gelmek, ama kalmak güç olabilir.

"Kalmalısın, dedim. Çıldırıyordum onun için. Onun orada olduğuna inanamıyor, sımsıkı sarılıyordum, ona.

'Yapmamalısın, dedi. "İyileşmedin daha.

"İyiyim. Haydi.

"Olmaz. Güçlü değilsin.

"Güçlüyüm, lütfen.

"Beni seviyor musun?"

"Seni gerçekten seviyorum. Çıldırıyorum senin için. Gel haydi, lütfen.

"Yüreklerimizin atışını duyuyor musun?"

'Yüreklerimiz umurumda değil, benim. Seni istiyorum, çıldırıyorum senin için."

"Gerçekten seviyor musun beni?"

"Hep aynı şeyi söyleyip durma. Gel haydi, lütfen! Lütfen, Catherine."

"Pekâlâ, ama yalnızca bir dakika için.

'Tamam, dedim. "Kapıyı kapat.

'Yapmamalısın ama. Yapmaman...

"Haydi. Konuşma. Lütfen gel.

Catherine yatağın yanındaki iskemleye oturdu. Koridor kapısı açıktı. Çılgınlık geçmişti artık, kendimi çok iyi hissediyordum.

"Şimdi seni sevdiğime inanıyor musun?" diye sordu.

"Güzelim benim. Kalmalısın burada. Seni gönderemezler. Sana âşığım.

"Çok dikkatli olmamız gerekecek. Az önce yaptığımız çılgınlıktan başka bir şey değildi. Bunu yapamayız."

"Geceleri yapabiliriz.

"Çok dikkatli olmamız gerekecek. Başkalarının yanında çok dikkatli olmalıyız.

"Olurum.

"Olman gerek. Çok tatlısın. Beni seviyor musun?"

"Bir daha söyleme bunu. Bunun benim için ne demek olduğunu bilemezsin.

"Dikkatli olacağım öyleyse. Sana bir şey olsun istemem. Şimdi artık gitmem gerek, sevgilim.

"Çabuk gel ama.

"Fırsat bulunca gelirim.

"Hoşça kal.

"Hoşça kal, tatlım.

Kız gitti. Tanrı bilir ya, ona âşık olmak istemiyordum. Kimseye âşık olmak istemiyordum. Ama yine Tanrı bilir ya, Milano'daki o hastane odasında yatıp bin türlü şey düşündüm durdum. Sonunda Bayan Gage geldi.

"Doktor geliyor," dedi. "Como Gölünden telefon etti.

"Buraya ne zaman gelir?"

"Öğleden sonra.

15

Öğleden sonraya dek herhangi bir şey olmadı. Doktor, savaştan etkilenmiş görünen zayıf, sakin, ufak tefek bir adamdı. Titiz ve züppece bir hoşnutsuzlukla kalçalarımdan birtakım küçük çelik parçaları çıkardı. 'Kar' denilen ya da buna benzer bir adı olan yerel bir uyuşturucu kullanı-

yordu. Dokular donuyor ve ağrı duymuyordu insan, ta ki neşter donan bölümün dışına çıkana kadar. Uyuşturulan bölüm böylece hastanın çığlıklarıyla belirlendiğinden, bir süre sonra doktorun o hassas inceliği tükeniverdi ve bir röntgen filmi çektirmenin daha uygun olacağını söyledi. Böyle dokunarak aramanın pek tatmin edici olmadığını belirtti.

Röntgen filmi Ospedale Maggiore'de çekildi; filmi alan doktor da kolay heyecanlanan, çalışkan, neşeli biriydi. Vücudumdaki yabancı maddelerin irilerini görebilmem için, omuzlarımdan tutup kaldırdılar beni. Filmler gönderilecekti. Doktor not defterine adımı, bağlı olduğum alayı ve bir iki şey yazmamı istedi. Yabancı maddelerin çirkin, kötü acımasız şeyler olduklarını söyledi. Avusturyalılar orospu çocuklarıydı. Kaç tanesini öldürmüştüm? Hiçbirini öldürmemiştim aslında, ama doktoru sevindirmek için pek çoğunu öldürdüğümü söyledim. Bayan Gage de benimle gelmişti, doktor kolunu kızın beline dolayıp Kleopatra'dan bile güzel olduğunu söyledi. Anlamış mıydı ne dediğini? Mısır'ın eski kraliçesi Kleopatra'dan söz ediyordu. Vallahi de ondan güzeldi. Küçük hastaneye cankurtaranla döndük, yine bin bir zorluktan sonra yukarı çıkarılıp yatağıma yatırıldım. Filmler o gün öğleden sonra geldiler. Doktor öğleden sonra yetiştireceğini söylemişti ve yetiştirmişti de işte. Catherine Barkley gösterdi bana filmleri. Kırmızı zarflardan çıkartıp ışığa tuttu, birlikte baktık.

"Bu sağ bacağın, dedi. Filmi zarfa koydu. "Bu da solun."

"Bırak onları da yatağa gel, dedim.

"Olmaz. Sana bir saniye göstermek için gelmiştim."

Kız gidince, öylece yattım orada. Hava çok sıcaktı, ben de yatakta yatmaktan bıkmıştım. Kapıcıyı bulabildiği bütün gazeteleri alması için gönderdim.

Kapıcıdan önce üç doktor geldi odama. Meslek bilgileri kıt olan doktorların konsültasyonlar-

da birbirlerinin yardımlarına ve varlıklarına ihtiyaçları olduğuna dikkat etmiştim. Apandisitinizi doğru dürüst alamayan bir doktor, sizi, bademciklerinizi bile başarıyla alamayacak birine gönderir. Üç tane böyle doktorlardan vardı, şimdi karşımda.

Zarif elli hastane doktoru, "İşte delikanlı bu, dedi.

Uzun boylu, sakallı doktor, "Nasılsınız?" dedi. Kırmızı zarfları içindeki filmleri taşıyan üçüncüsüyse hiçbir şey söylemedi.

"Sargıları çıkaralım mı?" diye sordu sakallı doktor.

"Elbette. Lütfen sargıları çıkarın, hemşire, dedi hastane doktoru Bayan Gage'e. Bacaklarıma baktım. Sahra hastanesinde pek de yeni çekilmemiş kıymadan yapılan köftelere benziyorlardı. Şimdi yaralar kabuk bağlamıştı, ama dizim şişmiş ve morarmıştı, baldırım çökmüştü ama iltihap yoktu.

"Çok temiz. dedi hastane doktoru. "Çok temiz ve güzel.

"Hımm, dedi sakallı doktor. Üçüncüsü hastane doktorunun omzu üzerinden bakıyordu.

"Dizinizi oynatın lütfen, dedi sakallı doktor.

"Oynatamıyorum.

"Mafsalları denesek mi?" diye sordu sakallı doktor. Kolunda üç yıldızın yanısıra bir de şerit vardı. Kıdemli yüzbaşıydı yani.

"Elbette, dedi hastane doktoru. İkisi birden sağ bacağımı hafifçe tutup büktüler.

"Acıyor, dedim.

"Evet evet. Biraz daha, doktor.

"Yeter, daha fazla bükülmüyor, dedim.

"Kısmi mafsal tutukluğu, dedi kıdemli yüzbaşı. Doğruldu. "Filmleri bir daha görebilir miyim lütfen, doktor?" Üçüncü doktor filmlerden birini uzattı. "Hayır, sol bacak, lütfen.

"Elinizdeki sol bacak, doktor.

"Haklısınız, değişik açıdan bakıyormuşum. Filmi geri verdi. Öteki filmi daha uzun inceledi.

Işığa tutunca yuvarlaklığı açıkça görünen yabancı maddeyi gösterdi. Bir süre daha hep birlikte baktılar filme.

Sakallı kıdemli yüzbaşı, "Söylenecek tek şey var." dedi. "Bu bir zaman sorunu. Üç ay, hatta belki de altı ay.

"Eklem suyunun yeniden oluşması gerekiyor, bu kuşkusuz."

"Kesinlikle. Bir zaman sorunu. Merminin çevresi kistle kaplanmadan önce bir bacağı açamam."

"Ben de sizin gibi düşünüyorum, doktor.

"Ne için altı ay?" diye sordum.

"Bacağınıza ameliyat yapılabilmesi için merminin çevresinin örtülmesi gerek, bu da altı ay sürer."

"İnanmıyorum."

"Dizinden olmak mı istiyorsun, delikanlı?"

"Hayır," dedim.

"Ne peki?"

"Kesilmesini istiyorum, böylece bir kanca takarım ben de."

"Ne demek istiyorsun? Kanca mı?"

"Şaka ediyor," dedi hastane doktoru, hafifçe omzumu okşadı. "Dizini kaybetmek istemiyor elbette. Çok cesur bir delikanlıdır bu. Gümüş cesaret madalyasına aday gösterildi.

"Kutlarım," dedi kıdemli yüzbaşı. Elimi sıktı. "Böyle bir dizi ameliyat yapmak için altı ay beklemek gerek bence. Kuşkusuz başka bir doktora da danışabilirsiniz."

"Çok teşekkür ederim, dedim. "Sizin düşüncelerinize saygım var."

Kıdemli yüzbaşı saatine baktı.

"Gidelim." dedi. "Geçmiş olsun.

"Sağ olun, çok teşekkür ederim ben de. Üçüncü doktor olan Yüzbaşı Varini'yle el sıkıştık, odadan çıkıp gittiler.

"Bayan Gage, diye seslendim. "Lütfen hastane doktoruna bir dakika gelmesini söyler misiniz?"

Doktor şapkası elinde girdi içeri. "Beni mi istediniz?"

"Evet. Ameliyat için altı ay bekleyemem. Doktor, siz altı ay hiç kalkmadan yattınız mı?"

"Hep yatakta kalacak değilsiniz. Önce yaralarınızın güneşlenmesi gerek. Sonra koltuk değneği ile yürüyebilirsiniz.

"Altı ay böyle gezdikten sonra mı ameliyat olacağım?"

"En sağlam yol bu. Yabancı maddelerin vücutta kendilerine bir koruyucu kılıf yapmaları gerek, eklem suyu da yeniden oluşmalı. Ondan sonra dizinizi açmanın bir sakıncası olmaz."

"Siz benim o kadar beklememem gerektiği fikrinde misiniz?"

"En güvenli yol bu.

"O kıdemli yüzbaşı kimdir?"

"Milanolu çok yetenekli bir cerrah.

"Kıdemli yüzbaşı ama değil mi?"

"Evet, ama çok iyi bir cerrahtır."

"Bacağımı bir kıdemli yüzbaşının kurcalamasını istemem. Bir işe yarasaydı çoktan binbaşı olurdu. Kıdemli yüzbaşının ne demek olduğunu bilirim, doktor.

"Çok iyi bir cerrahtır, onun fikrine başka cerrahlardan çok güvenirim."

"Başka bir cerraha gösterebilir miyiz?"

"Eğer isterseniz, elbette. Ama ben Dr. Barella'ya inanırım."

"Başka bir cerrah çağırabilir miydiniz?"

"Valentini'ye gelmesini söylerim."

"Kim o?"

"Ospedale Maggiore'nin cerrahı.

"Çok iyi. Çok sevinirim. Altı ay yatakta kalamayacağım, anlıyorsunuz, değil mi doktor?"

"Yatakta kalmayacaksınız ki. Önce güneş tedavisi. Sonra yavaş yavaş alıştırmalar. Çevresi sarılınca da ameliyat."

"Ama altı ay bekleyemem.

Doktor ince parmaklarını elindeki şapkasının üzerinde dolaştırdı. "Cepheye dönmek içi ne acele bu böyle?"

"Neden olmasın?"

"Çok güzel bir şey bu. Soylu bir gençsiniz." Eğilip beni hafifçe öptü alnımdan. "Valentini'yi çağıracağım. Siz heyecanlanmayın, bunu düşünmeyin de. Uslu uslu yatın burada.

"Bir içki içer misiniz?" diye sordum.

"Teşekkür ederim, hiç içmem ben.

"Bir tanecik. Kadehleri getirmesi için kapıcının zilini çaldım.

'Teşekkür ederim, olmaz. Beni bekliyorlar.

"Güle güle, dedim.

"Hoşça kalın.

İki saat sonra Dr. Valentini geldi. Çok telaşlıydı, bıyıklarının uçları havaya dikilmişti. Binbaşıydı, yüzü güneşten yanmıştı, hep gülüyordu.

"Bu berbat şeyi nasıl başardın bakalım?" diye sordu. "Filmlere bakalım hele. Tamam. Tamam. Keçi gibi sağlıklı görünüyorsun. O güzel kız da kim? Sevgilin mi? Ben de öyle düşünmüştüm. Ne lânet savaş değil mi? Neler hissettin, ha? Esaslı delikanlısın. Seni eskisinden de sağlam yapacağım. Acıdı mı? Acımıştır, acımaz olur mu? Bu doktorlar insanın canını acıtmaya bayılırlar, değil mi? Şimdiye kadar neler yaptılar bakalım? Kız, İtalyanca biliyor mu? Öğrenmesi gerek. Ne kadar da güzel bir kız, ben ona öğretirim. Ben de gelip buraya yatayım bari. Doğumda para falan almam. Anlıyor mu ne dediğimi? Sana esaslı bir erkek evlat verecek. Kendisi gibi sarışın. Çok güzel. Tamam. Amma güzel kız ha! Sor bakalım benimle yemeğe çıkar mı. Yok yok, senden almam merak etme. Teşekkür ederim. Teşekkür ederim, bayan. Hepsi bu kadar.

"Bilmek istediklerimi öğrendim, diyerek omzumu okşadı. "Sargılar açık dursun.

"Bir içki içer misiniz, Dr. Valentini?"

"İçki mi? Elbette. On tane bile içerim. Nerede içkiler?"

"Dolapta. Bayan Barkley şişeyi getirir.

"Sağlığına. Sağlığınıza, hanım kızım. Ne güzel

kız bu böyle. Sana bundan daha iyi bir konyak getiririm." Doktor bıyığını sildi.

"Ne zaman ameliyat edilebilir dersiniz?"

"Yarın sabah. Daha önce olmaz. Midenin boş olması gerek. Yıkanmalısın da. Aşağıdaki kocakarıya yapılması gerekli şeyleri bildiririm. Hoşça kal. Yarın görüşürüz. Sana daha iyi bir konyak da getiririm. Burada keyfin yerinde. Hoşça kal. Yarın görüşmek üzere. İyi bir uyku çek bu akşam. Sabah erkenden görüşürüz. Doktor kapıdan el sallarken bıyık uçları havaya dikildi yine. esmer yüzü gülümsüyordu. Binbaşı olduğu için kolundaki çerçevenin içinde bir yıldız vardı.

16

O gece kasabanın damları üstüne çöken geceyi seyrettiğimiz balkonun açık kapısından içeri bir yarasa girdi. Odamızda yalnızca kasabanın ışıkları olduğundan yarasa korkmamış, sanki dışardaymış gibi dolaşıp durmuştu. Yattığımız yerden seyrettik hayvanı, hiç kıpırdamadığımız için, bizi, gördüğünü sanmıyorum. Yarasa çıktıktan sonra, bir ışıldağın yandığını gördük, ışık bir süre gökyüzünde dolaştıktan sonra söndü, ortalık yine karanlığa büründü. Gece hafif bir rüzgâr çıktı, yandaki damda uçaksavar topçularının konuşmalarını dinledik. Hava biraz serinlediği için kaputlarını giyiyorlardı. Gece biri gelir diye korkmuştum ama Catherine hepsinin uyuduklarını söyledi. Bir ara uyuyakaldık, uyandığımda Catherine yanımda değildi. Az sonra koridorda ayak seslerini duydum. yatağa döndüğünde aşağı inip baktığını, herkesin uykuda olduğunu söyledi. Bayan Van Campen'in odasının dışında durmuş, kadının soluklarını dinlemişti. Getirdiği bisküvileri yedik, biraz vermut içtik. Çok acıkmıştık, ama Catherine sabah midemi boşaltacaklarını söyledi. Yeniden uyudum ortalık aydınlanınca, uyandığımda yine gitmişti yanımdan. Az sonra taptaze

bir halde gelip yatağın üstüne oturdu. Derece ağzımdayken güneş de doğdu, damların üstündeki çiğ kokusunu, sonra yandaki damdaki adamların kahvelerinin kokusunu duyduk.

"Keşke biraz yürüyebilseydik," dedi Catherine. "Tekerlekli iskemle olsaydı gezdirirdim seni."

"Tekerlekli iskemleye nasıl otururdum?"

"Bir yolunu bulurduk."

"Parka gidip kahvaltımızı dışarda ederdik." Açık kapıya baktım.

"En iyisi, biz seni, dostun Dr. Valentini'ye hazırlayalım."

"Müthiş bir adam."

"Ben senin kadar hoşlanmadım ondan. Ama iyidir tahminimce."

"Lütfen yatağa gel, Catherine."

"Olmaz. Şahane bir gece geçirdik, değil mi?"

"Bu gece de gece nöbetini alabilir misin?"

"Sanırım. Ama beni istemeyeceksin."

"İsteyeceğim."

"İstemezsin. Daha önce hiç ameliyat geçirmedin. Ne halde olacağını bilemezsin."

"Bir şey olmaz."

"Hasta hissedeceksin kendini, beni düşünmeyeceksin bile."

"Şimdi gel öyleyse."

"Olmaz. Tabelayı hazırlamam gerek, sevgilim, seni de hazırlamalıyım."

"Beni sevseydin gelirdin."

"Ne kadar aptalsın." Öptü beni. "Tabela olduğu gibi kalacak. Ateşin hep normal. Öyle güzel ateşin var ki."

"Senin her şeyin güzel."

"Yok canım. Senin ateşin güzel. Senin ateşinle gurur duyuyorum."

"Çocuklarımızın da güzel ateşleri olur belki."

"Çocuklarımızın ateşlerinin çok kötü olacağı kesin."

"Beni Valentini'ye hazırlamak için neler yapacaksın?"

"Fazla bir şey değil. Ama epey hoş olmayan şeyler."

"Bunu senin yapmamanı isterdim.

"Ben de. Ama başkasına el sürdürtmem. Aptalım ben. Sana dokunurlarsa kendimden geçiyorum."

"Ferguson da mı?"

"Ferguson da Gage de adını unuttuğum öteki de.

"Walker mi?"

"Evet. Burada biraz fazla hemşire var. Daha fazla hasta gelmezse bizi gönderecekler. Dört hemşire olduk şimdi.

"Belki hasta da gelir. O kadar hemşireye ihtiyaçları var. Büyük bir hastane ne de olsa."

"Umarım hasta gelir. Beni gönderirlerse ne yaparım sonra? Hasta gelmezse de gönderecekler."

"Ben de giderim.

"Saçmalama. Şimdilik bir yere gidemezsin. Ama çabuk iyileş, sevgilim, o zaman birlikte gideriz.

"Sonra?"

"Belki savaş sona erer. Hep devam edecek değil ya."

"İyileşeceğim, dedim. "Valentini beni iyileştirecek."

"O bıyığı ile iyileştirmeye mecbur. Sevgilim, bayıltılırken başka bir şey düşün, bizi düşünme. İnsan bayıltılınca çok konuşur çünkü.

"Ne düşüneyim peki?"

"Ne olursa. Bizi düşünme de. Sizinkileri düşün. Hatta başka bir kızı düşün.

"Olmaz.

"Dua et öyleyse. Bak bu çok esaslı bir etki yaratır.

"Konuşmam belki.

"Olabilir. Konuşmayan da çok olur.

"Ben konuşmayacağım.

"Böbürlenme, sevgilim. Lütfen böbürlenme. Öyle tatlısın ki, böbürlenmene hiç gerek yok."

"Tek kelime bile söylemeyeceğim.

"İşte yine böbürleniyorsun, sevgilim. Böbürlenmene gerek olmadığını biliyorsun. Dua et, şiir falan oku sana derin soluk almanı söyledikleri zaman. O zaman seninle öyle gurur duyacağım ki. Zaten gurur duyuyorum, şimdi de. Öyle güzel ateşin var ki, kolunu da ben sanıp yastığa sarılıp öyle bir uyuman var ki... Yoksa başka bir kız diye mi, sarılıyorsun yastığa? Şöyle esaslı bir İtalyan kızı, ha?"

"Sensin o.

"Elbette benim. Seni seviyorum. Valentini sana sapsağlam bir bacak yapacak. Seyretmek zorunda olmadığıma ne kadar seviniyorum bilemezsin."

"Bu gece nöbette olacaksın ama.

"Olacağım, ama sen beni görmeyeceksin bile.

"Bekle de gör bakalım.

"Tamam, sevgilim. Şimdi için dışın tertemiz artık. Söyle bana, kaç kişiyi sevdin şimdiye kadar."

"Hiç."

"Beni de mi?"

"Evet, seni de.

"Gerçekten kaç kişiye âşık oldun?"

"Hiç."

"Peki kaç.. nasıl derler.. kaç kişiyle birlikte oldun?"

"Hiç.

"Yalan söylüyorsun.

"Evet.

"Zarar yok. Bana yalan söylemeye devam et. Senden istediğim de bu. Güzel miydiler bari?"

"Kimseyle birlikte olmadım ki.

"Doğru. Çekici miydiler?"

"Bu konuda hiçbir şey bilmem ben.

"Benimsin sen. Doğru ve başka kimseye ait olmadın. Olsan bile umurumda değil. Onlardan korkmuyorum. Ama bana olanlardan söz etme.

Bir erkek bir kızla kalınca, kız ne zaman söyler ona kaç para istediğini?"

"Bilmem.

"Bilmezsin tabii. Kız erkeğe onu sevdiğini söyler mi? Bunu söyle, öğrenmek istiyorum."

"Söyler, eğer erkek söylemesini isterse.

"Peki erkek kızı sevdiğini söyler mi? Lütfen söyle, benim için çok önemli bu.

"Kendisi isterse söyler.

"Ama sen hiç söylemedin, değil mi?"

"Hayır.

"Gerçek değil bu. Bana gerçeği söyle.

"Hayır. diye yalan söyledim.

"Söylemezsin. dedi. "Söylemeyeceğini biliyordum. Seni seviyorum, sevgilim.

Dışarda güneş, damların üstünde yükselmişti, katedralin sivri uçlarının parıltısını görebiliyordum. Doktoru beklerken içim dışım tertemizdi.

"Hepsi bu mu?" dedi Catherine. "Kız erkeğin söylemesini istediği şeyleri mi söyler?"

"Her zaman değil."

"Ama ben öyle yapacağım. Senin istediklerini söyleyeceğim, senin istediklerini yapacağım ve sen bir daha başka kız istemeyeceksin, öyle değil mi?" Mutlulukla baktı yüzüme. "Senin istediğini yapacağım, istediğini söyleyeceğim ve o zaman her şey olacak, öyle mi?"

"Evet.

"Şimdi artık hazır olduğuna göre ne yapmamı istersin?"

"Bir daha gel yatağa.

"Peki, geliyorum."

"Sevgilim, sevgilim, sevgilim, dedim.

"Gördün mü? İstediğin her şeyi yapıyorum işte.

"Öyle güzelsin ki.

"Bu işe daha pek alışamadım sanırım.

"Çok güzelsin.

"Senin istediğini istiyorum ben. Ben diye bir şey yok artık. Yalnız senin isteklerin var.

"Tatlım benim.

"İyiyim. İyi değil miyim? Başka kız istemiyorsun, değil mi?"

"İstemiyorum.

"Gördün mü? İyiyim. İstediğini yapıyorum işte.

17

Ameliyattan sonra uyandığımda, oradan uzaklaşıp gitmediğimi, ölmediğimi fark ettim. İnsan bir yere gitmiyor. Yalnızca bayıltıyorlar insanı. Ölmek gibi bir şey değil bu. ilaçla kendini kaybediyorsun sanki, hiçbir şey duymuyorsun, sonra da kendini çok sarhoşmuş gibi hissediyorsun, kustuğun zaman safradan başka bir şey çıkaramadığın ve kendini çok kötü hissettiğin zamanlarda olduğu gibi. Yatağın ucunda kum torbaları olduğunu gördüm. Alçıdan çıkan çubuklara dayanıyorlardı. Bir süre sonra da Bayan Gage'i gördüm. "Nasılsınız" diye sordu.

"Daha iyi, dedim.

"Dizinizi çok esaslı ameliyat etti.

"Ne kadar sürdü?"

"İki buçuk saat.

"Saçmasapan konuştum mu?"

"Hiçbir şey söylemediniz. Konuşmayın şimdi.

Oldukça rahatsızdım. Catherine haklıydı. Gece nöbetinin kimde olduğu aklıma bile gelmiyordu.

Hastanede şimdi üç hasta daha vardı: Kızılhaç'tan sıtmadan yatan Georgia'lı zayıf bir çocuk: sıtma ve sarılıktan yatan New York'lu bir zayıf genç ve hatıra olsun diye, bir şarapnelin tıpasını çıkarmaya kalkışmış olan biri. Avusturyalılar dokunuverince patlayan bu mermiyi dağlarda kullanırlardı.

Gece nöbetini zevkle yaptığı için bütün hemşireler Catherine Barkley'i çok seviyorlardı. Sıtmalılar pek zamanını almıyorlardı, mermi tıpasını

çıkarmaya kalkışan genç de arkadaşımızdı ve çok gerekmedikçe zile basmıyordu, iş aralan da hep birlikteydik Catherine'le. Onu çok seviyordum, o da beni. Gündüzleri uyuyordum, yine de gündüzleri uyanık olduğumda birbirimize notlar yazıp Ferguson'la gönderiyorduk. Ferguson iyi bir kızdı. Elli İkinci Tümende bir kardeşi ile Mezopotamya'da bir kardeşi olduğundan ve Catherine Barkley'e çok iyi davrandığı dışında hiçbir şey öğrenememiştim kız hakkında.

"Düğünümüze gelecek misin, Fergy?" diye sordum bir keresinde.

"Siz evlenmeyeceksiniz ki.

"Evleneceğiz."

"Evlenemeyeceksiniz.

"Neden?"

"Evlenmeden kavga edeceksiniz.

"Hiç kavga etmiyoruz ki.

"Daha zamanınız var."

"Kavga etmiyoruz ama.

"Öleceksin o halde. Ya kavga edeceksiniz, ya da öleceksin. Olan budur. İnsanlar evlenmezler."

Elini tutmaya çalıştım. "Dokunma bana, dedi. "Ağlamıyorum. Belki de bir şey olmaz size. Ama onun başını belaya sokmamaya dikkat et. Başına bir iş açacak olursan, seni öldürürüm.

"Hiçbir iş açmam, merak etme.

"Gözünü dört aç öyleyse. Mutlu olun.

"Mutluyuz."

"Kavga etmeyin ve onun başına bir iş açma.

"Açmam.

"Dikkatli ol. O savaş bebeklerinden biriyle başbaşa kalmasını istemiyorum.

"Sen iyi bir kızsın, Fergy.

"Değilim. Yaltaklanma bana. Bacağın nasıl?"

"İyi."

"Başın nasıl?" Parmaklarının ucuyla dokundu başıma. Uyuşmuş bir ayak kadar duygusuzdu başım. "Hiç rahatsız etmedi beni.

"Böylesine bir şişin insanı çıldırtması gerekir oysa. Sana bir rahatsızlık vermiyor, ha?"

"Hayır.

"Talihliymişsin. Mektubu yazdın mı? Aşağı iniyorum."

"İşte. dedim.

"Bir süre gece nöbetine kalmamasını iste, çok yorgun düşüyor.

"Olur, söylerim.

"Gece nöbetine ben kalmak istiyorum, ama bırakmıyor. Ötekiler nöbetlerini ona vermekten memnunlar. Biraz dinlenmesine izin ver.

"Peki.

"Bayan Van Campen senin öğleye kadar uyuduğundan söz ediyordu geçenlerde."

"Eder elbette."

"Gece nöbetlerini biraz bıraktırsan iyi edersin.

"Ben de istemiyorum bunu.

"İstemiyorsun, isteseydin yapardın, ben de bunun için saygı duyardım sana."

"Bıraktırırım.

"İnanmıyorum. Fergy yazdığım pusulayı alıp çıktı. Zile bastım, az sonra Bayan Gage geldi.

"Ne var?"

"Sizinle biraz konuşmak istiyordum. Bayan Barkley'in bir süre gece nöbeti tutmaması doğru olmaz mı sizce? Çok bitkin görünüyor. Neden bu kadar çok nöbet tutuyor ki?"

Bayan Gage yüzüme baktı.

"Ben senin dostunum, dedi. "Benimle böyle konuşman gerekmez."

"Ne demek istiyorsun.

"Saçmalama. Bunu mu söyleyecektin?"

"Bir vermut içer misin?"

"Pekâlâ. Sonra gitmeliyim ama. Dolaptan şişeyi alıp bir bardak getirdi.

"Bardağı sen al, dedim. "Ben şişeden içerim.

"Şerefine, dedi Bayan Gage.

"Bayan Van Campen benim geç saatlere kadar uyumam için ne dedi?"

"Söylendi durdu işte. Sana ayrıcalıklı hastamız diyor."

"Canı cehenneme.

"Kötü bir insan değildir. Yaşlı ve huysuz. Seni hiç sevmedi.

"Öyle.

"Ben severim seni. Dostunum. Bunu unutma.

"Sen çok iyi bir insansın.

"Değilim. Kimi iyi bulduğunu çok iyi biliyorum. Ama senin dostunum ben. Ayağın nasıl?"

"İyidir

"Üzerine dökmek için biraz soğuk madensuyu getiririm. Alçının içinde kaşınıyor olmalı. Dışarsı çok sıcak."

"Gerçekten çok iyisin.

"Çok kaşınıyor mu?"

"Hayır, iyidir.

"Kum torbalarını düzelteyim bari. Üzerime doğru eğildi. "Ben senin dostunum."

"Dostum olduğunu biliyorum.

"Bilmiyorsun. Ama günün birinde anlayacaksın.

Catherine Barkley üç gece nöbet tutmadı, sonra yine başladı. İkimiz de çok uzun yolculuklardan döndükten sonra buluşmuş insanlar gibi olduk.

18

Ne kadar güzel günler geçirdik o yaz. Dışarı çıkabildiğim zaman parkta arabayla gezdik. Arabayı, ağır ağır giden atı, önümüzdeki parlak silindir şapkalı arabacının sırtını, yanı başımda oturan Catherine Barkley'i, bugünmüş gibi hatırlıyorum. Ellerimiz birbirine değse, elimin tersi onun eline değse, hemen heyecanlanırdık. Daha sonraları koltuk değneği kullanmaya başladığımda Biffi'de, ya da Gran İtalia'da yemeğe gider, Galleria'nın alt katı dışındaki masalarda otururduk.

Garsonlar içeri girip çıkarlar, sokaktan insanlar geçer, masaların üstünde mumlu fenerler yanardı. En çok Gran İtalia'yı sevdiğimize karar verdikten sonra, şef garson George, bize bir masa ayırmaya başladı. İyi bir garsondu, biz yemeği ısmarlamayı ona bırakır, birbirimize, geçen insanlara ve Galleria'ya bakardık. Buz kabında soğutulmuş sek beyaz capri içerdik: öteki şarapları, fresayı, tatlı beyaz şarapları denedikten sonra, bunda karar kılmıştık. Savaş yüzünden şarap garsonları yoktu, fresa gibi şarapları sorduğumda George utanarak gülümserdi.

"Çilek tadı var, diye şarap yapan bir yer düşünebilir misiniz?" demişti.

"Neden olmasın?" dedi Catherine. "Şahane bir şeye benziyor.

"Eğer istiyorsanız bir deneyin hanımefendi. dedi George. "Ama Tenente'ye küçük bir şişe margaux getirmeme izin verin."

"Ben de bir denerim, George.

"Size bunu tavsiye etmem, efendim. Çilek tadı bile yok."

"Belki de vardır," dedi Catherine. "Gerçekten çilek tadı varsa şahane bir şey olur."

"Getireyim," dedi George. "Hanım bir tatsın, sonra götürürüm."

Pek bir şarap tadı yoktu. Dediği gibi çilek tadı bile yoktu. Capriye döndük yine. Bir akşam param çıkışmadığında George, bana, yüz liret borç verdi. "Önemi yok, Tenente, dedi. "Halden anlarım. Bir insanın parasının çıkışmamasının ne demek olduğunu bilirim. Sizin ya da bayanın paraya ihtiyacınız olursa, bende var, hiç çekinmeyin."

Yemekten sonra Galleria'da gezinir, öteki lokantaların, çelik kepenkleri kapalı mağazaların önünden geçer, parmak boyunda küçük ekmeklerden yapılan jambonlu ve yeşil salatalı, ançüezli sandviçlerden alırdık, gece acıktığımızda yemek için. Sonra Galleria'nın dışındaki katedralin önünden açık bir faytona binerek hastaneye dö-

nerdik. Hastanenin kapısında kapıcı, koltuk değneklerine yardım için, dışarı çıkardı. Faytoncuya parasını verirdim, sonra asansörle çıkardık yukarı. Catherine hemşirelerin kaldığı alt kata iner, ben de kendi katıma inip koltuk değneklerine dayanarak odama giderdim. Kimi zaman soyunup yatar, kimi zaman da balkonda ayağımı bir iskemleye uzatıp oturur, kırlangıçları seyrederek, Catherine'in gelmesini beklerdim. Catherine yukarı çıktığında, uzun bir yolculuktan dönmüş gibi olurdu; koltuk değneklerime dayanarak onunla koridora çıkar, leğenleri taşır, ya da odalara onunla birlikte girer, veya kapı önünde beklerdim. Bu, ziyaret ettiği hastaların dostlarımız olup olmadıklarına bağlıydı. İşlerini bitirince de odamın önündeki balkonda otururduk. Sonra ben yatardım, öteki hastalar da uyuyup kendisini çağırmayacaklarına emin olunca, Catherine de gelirdi yatağa. Onun saçlarını çözmeye bayılırdım, yatağımın üstünde hiç kıpırdamadan otururdu ben saçlarını çözerken; ama birden eğilip öperdi beni. Bütün firketeleri çıkarır çarşafa koyardım, çözülürdü saçları; sonra son iki firketeyi de o çıkarırdı, saçları dökülürdü; başını öne eğer ikimiz birden girerdik saçlarının arasına, kendimi bir çadırda ya da bir çavlanın arkasında hissederdim.

Nefis saçları vardı, kimi zaman yattığım yerden onun, kapıdan vuran ışığın altında saçlarını toplamasını seyrederdim; saçları geceleri bile, suyun, şafak sökmeden az önce parıldadığı gibi parlardı. Yüzü güzeldi, vücudu güzeldi, dümdüzdü teni. Birlikte yatarken yanaklarına, alnına, göz altlarına, çenesine, boğazına dokunurdum parmak uçlarımla. "Piyano tuşları kadar düz, derdim. O da benim çenemi okşar, "Zımpara kâğıdı gibi düz, piyano tuşlarını acıtıyor, derdi.

"Sert mi.

"Değil sevgilim, şaka ediyordum.

Geceleri gerçekten güzeldi, birbirimize dokunsak bile mutluyduk. Birlikte yaşadığımız o zevkli anlar dışında, küçük küçük sevişme yolla-

rımız da vardı: ayrı odalardayken birbirimizin düşüncelerini yönetmeye kalkışırdık. Kimi zaman olurdu da bu. ama herhalde zaten aynı şeyi düşündüğümüz için.

Onun hastaneye ilk geldiği gün evlenmiş olduğumuzu söylerdik birbirimize ve evlilik günümüzden başlayarak ayları sayardık. Ben gerçekten evlenmek istiyordum. ama Catherine evlendiğimiz takdirde kendisini oradan göndereceklerini söylerdi. Formalitelere başlasak bile. onu. hep gözaltında tutacaklar ve bizi ayıracaklardı. İtalyan yasalarına göre evlenmek zorundaydık ve formaliteler korkunçtu. Ben evlenmek istiyordum. çünkü zaman zaman aklıma çocuğumuz olacağı korkusu takılıyordu. Sonuçta kendimizi evli kabul ettik ve pek fazla düşünmedik ötesini. Evli olmamaktan hoşlanıyordum herhalde. Bir gece bu konuyu konuştuğumuzda Catherine. "Ama sevgilim. beni gönderirler, dedi.

"Belki de göndermezler."

"Gönderirler. Beni memlekete gönderirler ve sonra savaşın sonuna dek ayrı kalırız.

"İzin alır gelirim.

"İskoçya'ya gidip gelemezsin izninde. Üstelik ben seni bırakamam. Şimdi evlenmenin ne yararı olur ki? Evli sayılırız gerçekte. Bundan daha çok evli olamayız ki."

"Ben senin için istiyordum evlenmeyi.

"Ben diye biri yok. Senim ben. Ayrı bir ben çıkarma ortaya.

"Kızlar hep evlenmek isterler sanırdım.

"İsterler elbet. Ama ben evliyim. sevgilim. Seninle evliyim. İyi bir eş değil miyim sana?"

"Bulunmaz bir eşsin.

"Biliyorsun. başımdan bir evlilik beklentisi daha geçmişti.

"Bunu dinlemek istemiyorum.

"Senden başkasını sevmediğimi biliyorum. Başkası beni sevdi, diye üzülmemelisin.

"Üzülüyorum.

"Sen her şeye sahipken ölü olan birini kıskanmamalısın."

"Öyle, ama yine de duymak istemiyorum bunu.

"Zavallı sevgilim. Ben senin pek çok kızla gezdiğini biliyorum ve hiç aldırmıyorum."

"Gizlice evlenemez miyiz? O zaman bana bir şey olursa, ya da bir çocuğumuz olursa...

"Kilisede ya da resmi nikâhla evlenilir ancak. Gizlice evlendik biz. Eğer dindar olsaydım benim için öemli olurdu, bu. Ama dindar değilim.

"Ama Aziz Anthony'yi verdin bana.

"Uğur getirsin diyeydi, o. Onu da bana başka biri vermişti.

"Hiçbir şeye üzülmüyor musun peki?"

"Senden uzaklaştırılmaktan korkuyorum yalnızca. Sen benim dinimsin. Her şeyimsin.

"Pekâlâ. Ama istediğin gün evleneceğim seninle.

"Beni namuslu bir kadın yapmak zorundaymışsın gibi, konuşma sevgilim. Ben çok namuslu bir kadınım. Mutlu olduğun, gurur duyduğun bir şeyden utanamazsın. Mutlu değil misin sen?"

"Ama bir başkası için beni terk etmeyeceksin, değil mi?"

"Hayır, sevgilim. Başka biri için terk etmeyeceğim seni. Başımıza korkunç şeyler gelecek kuşkusuz, ama bunun için endişelenmene gerek yok."

"Endişelenmiyorum. Ama seni çok seviyorum, sen daha önce bir başkasını sevdin."

"Peki ne oldu ona?"

"Öldü.

"Evet, eğer ölmeseydi seninle tanışmayacaktım. Ben, ona ihanet etmiş değilim, sevgilim. Pek çok kusurum var, ama sadakatsiz diyemezsin bana. Sana öyle sadık olacağım ki, sonunda bıkacaksın benden.

"Çok yakında cepheye gitmek zorundayım.

"Gidene kadar düşünmeyeceğiz bunu. Mutluyum ben sevgilim, güzel vakit geçiriyoruz. Uzun

bir süredir mutlu değildim. seninle karşılaştığımızda artık çıldıracak gibiydim. Belki de çıldırmıştım. Ama şimdi mutluyuz ve birbirimizi seviyoruz. Bırak yalnızca mutlu olalım. Sen de mutlusun, değil mi? Hoşlanmadığın bir şey yapıyor muyum? Seni hoşnut edecek bir şey yapabilir miyim? Saçlarımı çözmemi ister misin? Oynaşalım ister misin?"

"Evet, yatağa gel haydi.

"Geliyorum, ama önce gidip bir hastalara bakayım.

19

O yaz öyle geçti. Günlerin çok sıcak olduğundan ve gazetelerde pek çok zafer haberi okuduğumdan başka bir şey hatırlamıyorum. Sağlıklıydım. bacaklarım öylesine çabuk iyileşmişti ki. koltuk değneklerini kısa bir süre kullandıktan sonra atıp, bastonla yürümeye başladım. Sonra da Ospedale Maggiore'de diz bükme egzersizlerine, fizik tedaviye, mor ışıklı aynalı bir kutuda pişmeye, masajlara ve banyolara başladım. Öğleden sonraları oraya gidiyor, sonra da bir kahvede oturup bir içki içerken gazetelerimi okuyordum. Kenti dolaşmak gelmiyordu içimden, kahveden doğruca hastaneye dönmek istiyordum. Cetherine'i görmekten başka bir isteğim yoktu. Geri kalan zamanı öldürmekten memnundum. Çoğunlukla sabahları uyuyor, bazen de öğleden sonraları at yarışlarına, daha geç bir saatte de fizik tedaviye gidiyordum. Zaman zaman da Anglo Amerikan Kulübüne uğruyor, pencere önündeki maroken koltuklara gömülüp dergileri okuyordum. Koltuk değneklerini çıkardıktan sonra, birlikte çıkmamıza izin vermiyorlardı, yardıma ihtiyacı olmayan bir hastayla yanlarında bir başkası olmadan bir hemşirenin dolaşması yakışık almıyordu: o yüzden öğleden sonraları pek birlikte olamıyorduk. Ferguson da geldiği takdirde bazen akşam yeme-

ğe çıkabiliyorduk. Catherine'in hastanede üzerine düşenden fazla iş yapması yüzünden Bayan Van Campen iyi arkadaş olmamız durumunu kabullenmişti. Catherine'in iyi bir ailenin kızı olduğunu düşünmesi, sonunda onu, kızın tarafını tutmak zorunda bırakmıştı. Bayan Van Campen kendisi de iyi bir aileden geldiği için, bu tür şeylere çok düşkündü. Hastane de artık epeyce dolduğundan işi de çoğalmıştı. Sıcak bir yaz geçiriyorduk. Milano'da da çok tanıdığım vardı, ama ben yine de öğleden sonra işim biter bitmez hastaneye dönmekte acele ediyordum. Cephede Carso'ya doğru ilerliyorlardı, Plava'yı geçip Kuk'u almışlardı ve şimdi de Bainsizza Ovasını almaya çalışıyorlardı. Batı cephesi o kadar iyi görünmüyordu. Savaş çok uzun sürecek gibiydi. Biz artık savaşa girdik ama Avrupa'ya büyük miktarda asker getirip eğitmek benim tahminimce bir yıl falan sürerdi. Gelecek yıl iyi de olabilirdi, kötü de. İtalyanlar çok insan kaybediyorlardı. Bunun nasıl böyle sürüp gideceğini aklım kesmiyordu. Bainsizza ile Monte San Gabriele'nin tümünü alsalar bile, bunların ardında Avusturyalıların elinde daha pek çok dağ kalıyordu. Ben bu dağları görmüştüm. Bütün yüksek dağlar ondan sonra başlıyordu. Carso'da ilerliyorlardı doğru, ama denize doğru bataklıklar da başlamaktaydı. Napolyon olsa Avusturyalıları ovalarda yenilgiye uğratırdı. Dağlarda çarpışmaya girmezdi onlarla. Dağlardan inmelerine göz yumup Verona çevresinde işlerini bitirirdi. Ancak Batı cephesinde de kimse kimsenin işini bitirmiyordu. Belki de savaşlarda kazanmak diye bir şey yoktu artık. Belki artık sonsuza dek sürüp gidecekti, savaş. Belki de yine bir Yüzyıl Savaşıydı bu. Gazeteyi bırakıp kulüpten çıktım. Basamakları dikkatle inip Via Manzoni'de yürümeye başladım. Gran Hotel'in önünde bir arabadan inen yaşlı Meyers ile karısına rastladım. At yarışlarından geliyorlardı. Karısı siyah satenden bir elbise giymiş iri göğüslü bir kadındı. Adam ise yaşlı, kısa boylu, beyaz bıyıklıydı, elinde bastonuyla düztabanmış gibi yürüyordu.

"Nasılsınız? Nasılsınız?" Kadın elimi sıktı. "Merhaba." dedi Meyers.

"Yarışlar nasıl geçti?"

"Güzel. Çok güzel. Üçünü tutturdum."

"Ya siz?" diye sordum Meyers'e.

"Fena değil. Ben birini tutturdum.

"Ne kazanıp kaybettiğini hiç bilmem, dedi karısı. "Bana hiç söylemez."

"İdare ediyorum işte. Kibar görünmeye çalışıyordu adam. "Siz de gelmelisiniz arasıra." Konuşurken size değil de başka bir yere baktığı. ya da sizi bir başkası sandığı izlenimine kapılırdınız.

"Geleceğim, dedim.

Bayan Meyers, "Hastaneye sizi görmeye geleceğim," dedi. "Çocuklara bir şeyler hazırladım. Hepiniz çocuklarımsınız benim. Sevgili çocuklarımsınız hepiniz."

"Sizi gördüklerine sevinecekler," dedim.

"Sevgili çocuklar. Siz de. Siz de benim çocuğumsunuz.

"Gitmem gerek, dedim.

"O sevgili çocuklara sevgilerimi iletin. Çok şey getireceğim sizlere. Güzel Marsala'm da var, pastalarım da."

"Hoşça kalın, dedim. "Sizi gördüklerine çok sevinecekler."

"Güle güle, dedi Meyers. "Galleria'ya gelin. Masamı biliyorsunuz. Her öğleden sonra oradayız." Yoluma devam ettim. Cova'dan Catherine'e bir şey almak istiyordum. Girip bir kutu çikolata aldım, kız paketi yaparken de bara yürüdüm. İçerde bir iki İngilizle birkaç pilot vardı. Tek başıma bir martini içtim, parasını ödedim, dış tezgâhtan çikolata paketini alıp hastaneye doğru yola koyuldum. Scala'dan sonraki barın önünde birkaç tanıdık vardı, bir konsolos yardımcısı, şan eğitimi gören iki kişi ve İtalyan ordusunda olan San Fransisco'lu İtalyan Ettore Moretti. Onlarla da bir içki içtim. Şarkıcılardan birinin adı Ralph Simmons'du ve Enrico Del Credo adıyla şarkı okurdu. Sesinin iyi olup olmadığını bilmiyordum

ama her zaman hep büyük bir şeylerin arifesindeydi. Şişmandı, saman nezlesine tutulmuş gibi ağzı burnu hep kırmızıydı. Piacenza'da Tosca'yı oynamış da oradan geliyordu, büyük başarı kazanmıştı.

"Sen beni hiç dinlemedin. dedi.

"Burada ne zaman okuyacaksın?"

"Sonbahara Scala'dayım.

"Bahse girerim koltukları kafana fırlatırlar. dedi Ettore. "Modena'da koltukları nasıl attıklarını duydun mu?"

"Yalan.

"Koltukları attılar, dedi Ettore. "Oradaydım ben. Yalnız ben altı koltuk fırlattım sahneye."

"Sen Frisco'lu bir İtalyan bozmasından başka şey değilsin.

"İtalyancaya dili dönmüyor, dedi Ettore. "Gittiği her yerde kafasına koltukları fırlatıyorlar."

Öteki tenor. "Piacenza Kuzey İtalya'nın şarkı söylemesi en güç salonu" dedi. "İnanın bana. Çok güç orada okumak." Bu tenorun adı Edgar Saunders'ti ve Eduardo Giovanni adıyla şarkı okurdu.

"Onların sana nasıl koltuk fırlattıklarını görmek için orada olmak isterdim. dedi Ettore. "İtalyanca okumayı bilmiyorsun sen.

"Kaçık bu. dedi Edgar Saunders. "Koltuk fırlatmak dışında söyleyebileceği hiçbir şey yok.

"Siz ikiniz okumaya başlayınca seyirciler de başka bir şey yapmıyorlar zaten. dedi Ettore. "Sonra Amerika'ya gidince Scala'daki başarılarınızdan söz edeceksiniz. Scala'da daha ilk notayı duyar duymaz kapı dışarı ederler sizi.

"Ben Scala'da okuyacağım. dedi Simmons. "Ekimde Tosca'yı okuyacağım.

"Gideriz, değil mi, Mac?" dedi Ettore konsolos yardımcısına. "Onları koruyacak insanlara ihtiyaçları olacak.

Konsolos yardımcısı, "Belki de Amerikan ordusu gelip korur onları, dedi. "Bir içki daha içer misin, Simmons? Sen isler misin, Saunders?"

"Pekâlâ. dedi Saunders.

Ettore bana. "Gümüş madalya alacakmışsın. dedi. "Ne diyecekler beratında?"

"Bilmem. Madalya alıp almayacağımı da bilmiyorum.

"Alacaksın. Cova'daki bütün kızlar bayılacaklar sana sonra. İki yüz Avusturyalı öldürdüğünü, ya da tek başına koskoca bir siperi ele geçirdiğini sanacaklar. İnan bana, ben madalya alana kadar göbeğim çatladı.

"Kaç tane aldın?" diye sordu konsolos yardımcısı.

"Almadığı yok ki. dedi Simmons. "Savaşı onun için yapıyorlar zaten.

"İki bronz üç gümüş aldım. dedi Ettore. "Ama ancak daha bir tanesinin beratı geldi.

"Ötekiler ne oldu?" diye sordu Simmons.

"Harekât başarılı değildi. Harekât başarılı olmayınca madalya vermeyi erteliyorlar.

"Kaç kere yaralandın, Ettore?"

"Üç ağır yara aldım. Üç tane yara şeridim var. Bak." Kolunun yan tarafını çevirdi. Şeritler, omzun yirmi santim kadar altına kumaş üzerine dikilmiş siyah bir parça üzerinde birbirine paralel gümüş çizgilerdi.

"Sen de bir tane alacaksın. dedi bana. "İnan bana, güzel şey şerit almak. Madalyadan çok yeğlerim ben şeridi. Üç tanen olunca da esaslı oluyor hani. Hastanede üç ay yatan bir yaralıya yalnızca bir tane veriyorlar."

"Nerenden yaralanmıştın, Ettore?" diye sordu konsolos yardımcısı.

Ettore kolunu sıvadı. "İşte. diye derin. düz kırmızı bir iz gösterdi. "Bir de bacağımda var ama dolaklarım sarılı olduğundan onu gösteremem şimdi. Ayrıca ayağımda ölü bir kemik var ki şimdi bile leş gibi kokuyor. Her sabah küçük küçük parçalar çıkarıyorum, koku hiç kesilmiyor.

"Neyle yaralanmıştın?" diye sordu Simmons.

"El bombasıyla. Ayağımın yarısını kopardı attı. Bilirsin o püre makinelerini. diyerek bana döndü.

"Bilirim.

"Orospu çocuğunu atarken gördüm, dedi Ettore. 'Yere yuvarlandığımda öldüm sandım, ama o püre makinelerinin içleri boştur bilirsin. O orospu çocuğunu tüfeğimle geberttim ben de. Subay olduğumu anlamasınlar diye tüfeği yanımdan eksik etmem.

"Nasıl biriydi?" diye sordu Simmons.

"Tek bir bombası vardı. Neden attığını bilmiyorum. Herhalde hep bir el bombası fırlatmak istemiştir. Gerçek bir savaşa katılmamıştı sanırım. Orospu çocuğunu geberttim ama.

'Vurduğunda nasıldı?" diye sordu Simmons.

"Ne bileyim ben yahu! Karnından vurdum. Kafasına nişan alırsam isabet ettiremem diye korkuyordum."

"Ne kadar zamandır subaysın, Ettore?" diye sordum.

"İki yıl oldu. Yüzbaşı olacağım yakında. Sen ne kadardır teğmensin?"

"Üç yıldan beri.

"İtalyancayı yeteri kadar bilmediğin için yüzbaşı olamazsın sen. Konuşuyorsun ama yeterli derecede okuyup yazamıyorsun. Yüzbaşı olmak için eğitim gerek. Neden Amerikan ordusuna katılmıyorsun?"

"Belki de katılırım.

"Keşke bir girebilsem oraya. Bir yüzbaşı kaç para alıyor, Mac?"

'Tam olarak bilmiyorum, ama iki yüz elli dolar falan sanırım.

"Üff be! İki yüz elli dolarla neler yapmam. Hiç zaman kaybetmeden Amerikan ordusuna gir, Fred. Beni de aldırmaya çalış bakalım."

"Olur.

"İtalyancamla bir bölüğü çekip çevirebiliyorum. İngilizcesini de kolayca öğrenirim.

"General olursun, dedi Simmons.

'Yoo, general olacak kadar şey bilmiyorum. Generalin pek çok şey bilmesi gerek. Sizler savaşı

çocuk oyuncağı sanıyorsunuz. Sizin onbaşı olacak kafanız bile yok oysa.

"İyi ki onbaşı olacağım yok. dedi Simmons.

"Siz başıboşları toplarlarsa görürsün gününü. Ah, siz ikiniz benim takımımda olmalıydınız ki Mac da. Seni emirerim yapardım, Mac.

"Esaslı adamsın Ettore," dedi Mac. "Ama korkarım savaşseverin birisin.

"Savaş sona ermeden albay olacağım.

"Eğer daha önce seni öldürmezlerse.

"Öldüremeyecekler. Ettore yakasındaki yıldızlara baş ve işaretparmakları ile dokundu. "Gördünüz mü yaptığım şeyi? Biri ölümden söz ederse, hep yıldızlarımıza dokunuruz.

Saunders kalktı. "Haydi gidelim, Sim.

"Pekâlâ.

"Hoşça kalın, dedim ben. "Ben de gidiyorum." Barın içindeki saat altıya çeyrek kalayı gösteriyordu. "Ciaou, Ettore.

"Ciaou, Fred. Gümüş madalyayı alman iyi olacak."

"Alıp almayacağımı bilmiyorum.

"Alacaksın, Fred. Alacağını duydum ben.

"Eh, hoşça kalın, dedim. 'Başını belaya sokma sakın, Ettore.

"Sen beni hiç merak etme. İçki içmem, kadınlarla gezmem. Ne ayyaşım, ne de zampara. Benim için iyi olanın ne olduğunu çok iyi bilirim.

"Hoşça kal. dedim. 'Yüzbaşı olacağına sevindim.

'Terfi etmek için beklememe gerek yok. Savaşta gösterdiğim liyakatten yüzbaşı yapacaklar beni. Üç yıldız ve üstünde çaprazlama iki kılıçla bir taç. O benim işte.

'Talihin açık olsun.

"Senin de. Cepheye ne zaman gidiyorsun?"

'Yakında.

"Eh, görüşürüz.

"Eyvallah."

"Güle güle, kendine dikkat et.

Hastaneye giden kestirme yoldan geçmek

için arka sokağa saptım. Ettore, yirmi üç yaşındaydı. San Fransisco'daki amcasının yanında büyümüştü, savaş çıktığındaysa Torino'da ana babasını ziyarete gitmişti. Amcasının yanına birlikte gönderildiği kızkardeşi bu yıl ortaokulu bitirecekti. Karşılaştığı herkesin canını sıkan gerçek bir kahramandı. Catherine ona hiç katlanamazdı.

"Bizim de kahramanlarımız var. dedi. "Ama sevgilim onlar genellikle çok daha sessizdirler.

"Benim Ettore'ye pek aldırdığım yok.

"O kadar kendini beğenmiş olmasa ve beni de ölesiye sıkmasaydı ben de aldırmazdım.

"Beni de sıkıyor.

"Sen, bunu, beni sevindirmek için söylüyorsun. ama gerek yok buna. Onu cephede gözünün önüne getirebiliyorsun sen, yararlı olabileceğini biliyorsun. ama ben pek hoşlanmam o tiplerden.

"Biliyorum.

"Böyle konuşmakla da beni sevindirmeye çalışıyorsun, ondan hoşlanmak için zorluyorum kendimi ama doğrusunu istersen korkunç bir insan.

"Bugün yüzbaşı olacağını söyledi.

"Sevindim, dedi Catherine. "Buna memnun olmuştur."

"Benim daha yüksek bir rütbede olmamı istemez miydin?"

"Hayır, sevgilim. Daha iyi lokantalara girebileceğimiz bir rütben olsun yeter.

"Bu rütbe de yeter buna.

"Ben senin rütbenden memnunum, daha yükseğini istemiyorum. Başın dönebilir sonra. Kendini beğenmiş olmadığın için ne kadar seviniyorum bilemezsin, sevgilim. Kendini beğenmiş biri olsaydın seninle yine evlenirdim, ama kendini beğenmiş olmayan bir kocası olmak da çok rahat ettirici bir şey."

Balkonda konuşuyorduk. Mehtap çıkacaktı ama kentin üstüne çöken sis. ayı örtmüştü: az sonra da yağmur çiselemeye başladığında içeri girdik. Dışarda sis iyice yağmura dönüştü: sağ-

nak, çatıyı dövmeye başladı. İçeri yağmur girip girmediğini anlamak için kalkıp kapının yanında durdum, ama girmediğini görünce açık bıraktım kapıyı.

"Başka kimi gördün?" diye sordu Catherine.

"Bay ve Bayan Meyers'i."

"Garip insanlar.

"Memlekette cezaevindeymiş. Ölmek üzere olduğundan salıvermişler."

"Ve ondan sonra da Milano'da mutlulukla sonsuza dek yaşamış.

"Ne kadar mutlu olduğunu bilemem.

"Karısı buraya bir şeyler getirecekmiş.

"Esaslı şeyler getirir her seferinde. Sevgili çocuğu muydun sen de?"

"Sevgili çocuklarından biri.

"Hepiniz öylesiniz. Sevgili çocuklarını pek sever. Yağmuru dinle.

"Epey hızlandı.

"Beni hep seveceksin, değil mi?"

"Evet.

"Yağmur hiçbir değişiklik yaratmayacak, değil mi?"

"Hayır.

"Çok iyi. Ben yağmurdan korkarım çünkü.

"Neden?" Uykum gelmişti. Dışarda durmadan yağıyordu yağmur.

"Bilmem, sevgilim. Hep korkmuşumdur."

"Bense severim.

"Ben de yağmurda yürümekten hoşlanırım. Ama sevgiyle uyuşmuyor işte."

"Ben seni hep seveceğim.

"Ben seni yağmurda da karda da doluda da daha başka ne varsa onda da seveceğim.

"Uykum geldi.

"Uyu öyleyse, sevgilim. Ne olursa olsun seviyorum seni."

"Yağmurdan gerçekten korkmuyorsun, değil mi?"

"Senin yanındayken hayır.

"Neden korkuyorsun peki?"

"Bilmem.

"Söyle.

"Bunu söylemeye zorlama beni.

"Söyle.

"Hayır.

"Söyle.

"Peki. Kimi zaman kendimi yağmurda ölü gördüğüm için korkuyorum.

"Olmaz böyle şey.

"Kimi zaman da seni ölmüş görüyorum.

"Bu daha akla yakın işte.

"Değil. sevgilim. Çünkü seni koruyabilirim. Koruyabileceğimi biliyorum. Ama kimse kendi kendini koruyamaz.

"Lütfen kes artık. Bu gece İskoçluğun tutup da delirmeni istemiyorum. Birlikte çok zamanımız kalmadı."

"Öyle. ama ben hem İskoçum hem de kaçık. Ama saçma hepsi. susacağım."

"Haklısın. saçmalık bunlar.

"Hepsi saçma. Yalnızca saçma. Yağmurdan korkmuyorum. Yağmurdan korkmuyorum. Tanrım. nasıl da korkmuyor olmak isterdim. Ağlıyordu kız. Onu yatıştırdım. sustu. Ama dışarda yağmur. yağmaya devam etti.

20

Bir öğleden sonra yarışlara gittik Ferguson ile. memi tıpasının patlamasıyla gözlerinden yaralanan Crowell Rodgers de geldiler. Biz. Crowell ile onun yatağının üstünde oturup gazetelerden yarış tahminlerini. atların eski yarışlardaki derecelerini okurken. kızlar da öğle yemeğinden sonra giyinmeye gittiler. Crowell'in başı sarılıydı: yarışlara pek aldırdığı yoktu. ama. yine de sürekli olarak atyarışı gazetesini okur. bir iş yapıyor olmak için atların durumlarını izlerdi. Atların aslında berbat olduklarını söylerdi. ama ortalıkta onlardan başkası da yoktu. Yaşlı Meyers onu sever ve

arasıra tiyō verirdi. Meyers aşağı yukarı her yarışta kazanırdı ve kazancını düşündüğü için tiyō vermekten hoşlanmazdı. Yarışlar hileliydi. Başka alanlarda yarışmaları yasaklanmış atların hepsi İtalya'da yarışmaktaydılar. Meyers'in aldığı bilgiler sağlıklıydı, ama kimi kez karşılık vermediği için ona bir şey sormaktan kaçınırdım; ayrıca cevap verse bile bundan rahatsız olduğunu görürdünüz, ancak, yine de kendisinin bildiği bir nedenle bize, tiyō vermek zorunda hissederdi kendini ve en çok da Crowell'e yardım ederdi. Crowell'in gözleri yaralıydı, hele bir tanesi ağır yaralıydı, Meyers'in de gözlerinden derdi vardı, o yüzden severdi Crowell'i. Meyers hangi ata oynadığını karısına hiç söylemezdi, kadın da çoğunlukla kaybeder ve hiç durmadan konuşurdu.

Açık bir faytonla San Siro'ya gittik. Hava çok güzeldi, parktan geçtik, tramvay yolundan geçip yolların tozlu olduğu kent dışına çıktık. Çevremizde demir parmaklıklı ve bakımsız büyük bahçeli villalar, içinden sular akan hendekler, yeşilliklerin tozla kaplı olduğu bostanlar vardı. Ovanın ilersine bakınca verimli yeşil çiftlikleri, sulama kanallarını, kuzeye uzanan dağları görüyorduk. Yarış alanına giden pek çok fayton vardı. Üniformalı olduğumuzdan kapıdaki adamlar bilet sormadan aldılar bizi içeri. Arabadan indik, program aldık, sık ve düzgün çimenlikten geçip atların durduğu yere gittik. Eski tribünler tahtadandı, gişeler tribünlerin altında, ahırların yanındaydı. Çitin kenarında bir kalabalık oluşturmuştu, askerler. Atların gezdirildiği alan da kalabalıktı. Tanıdıklarımızı gördük, Ferguson ile Catherine'e birer iskemle bulup atları seyre koyulduk.

Hayvanlar başları önde, seyislerin ardından birer birer yürüyorlardı. Morumsu kara bir at gören Crowell atın boyalı olduğuna yemin edeceğini söyledi. Olabilirdi de. Seyisin kolundaki numarayı programda bulunca bunun Japalac adında bir at olduğunu öğrendik. Yarış, daha önce bin liret ya da daha fazla ödül kazanamamış atlar arasında yapılacaktı. Catherine atın renginin değiştiril-

diğinden emindi. Ferguson ise pek emin olmadığını söyledi. Ben de kuşkulu görüyordum atın durumunu. Hepimiz ona oynamaya karar verip aramızda yüz liret topladık. Listelerde atın bire otuz beş vereceği yazılıydı. Crowel gidip bilet alırken, biz, bir kez daha atın son bir turdan sonra başlama yerine gelişine baktık.

Yarışı izlemek için tribüne döndük. O zamanlar San Siro'da elastik engel olmadığı için hakem hayvanları sıraya diziyordu. Atların hepsi de çok küçük görünmekteydiler. Sonra kamçı şaklamasıyla start verildi. Dürbünle baktığımızda jokeyin ata sahip olmaya çalıştığını gördüm ama, at, onu dinlemeyip son hızla koşuyordu, düzlüğe geldiklerinde diğerlerinden on beş boy öndeydi. Yarışı bitirdikten sonra da hızını alamayıp bir tur daha attı.

"Şahane, dedi Catherine. "Üç bin liretten fazla kazandık. Çok esaslı bir at olmalı.

"Paraları ödemeden umarım rengi atmaz, dedi Crowell.

"Güzel bir atmış, dedi Catherine. "Acaba Bay Meyers de ona mı oynadı?"

"Kazandınız mı?" diye seslendim Meyers'e. Başını salladı.

"Ben kazanamadım," dedi Bayan Meyers. "Siz hangisine oynadınız?"

"Japalac'a."

"Sahi mi? Bire otuz beş veriyor!"

"Renginden hoşlanmıştık.

"Ben hoşlanmadım. Pek tohuma kaçmış gibi görünüyordu. Ona oynamamamı söylediler.

"Pek bir para vermeyecek, dedi Meyers.

"Ama listede bire otuz beş vereceğini yazıyor, dedim.

"Pek bir şey vermeyecek. Son dakikada çok büyük paralar oynadılar onun üstüne.

"Kim?"

"Kempton'la adamları. Göreceksiniz, bire iki bile vermeyecek.

"Demek üç bin liretimizi alamayacağız, diye

atıldı Catherine. "Bu hileli yarışlardan nefret ediyorum!"

"İki yüz liret alacağız.

"Para mı bu! Hiçbir işimize yaramaz. Ben üç bin alacağımızı umuyordum.

"Hileli ve iğrenç." dedi Ferguson.

"Hileli olmasaydı zaten onun üstüne oynamazdık ki. Ama ben yine de üç bin liret kazanmak isterdim.

"Haydi gidip bir içki içelim de ne ödediğine bakalım." dedi Crowell. Listelerin asılı olduğu yere gittik, para ödeme zili çaldı. Japalac'ın adının yanma 18.50 yazdılar. Yani on liretlik bahiste başabaştan az para veriyorlardı.

Tribünlerin altındaki bara gidip birer viski soda içtik. Tanıdığımız bir iki İtalyanla konsolos yardımcısı McAdams'a rastladık orada, onlar da bizimle geldiler kızların yanma. İtalyaııtar poz yapıyorlar, McAdams da Catherine ile konuşuyordu, biz oynamaya indiğimizde. Bay Meyers gişelerin yanındaydı.

"Sor bakalım hangisine oynamış, dedim Crowell'e.

"Hangisine oynuyorsunuz, Bay Meyers?" diye sordu Crowell. Meyers programı çıkartıp kalemiyle beş numarayı işaret etti.

"Bizim de ona oynamamızın bir sakıncası var mı?"

"Oynayın, oynayın. Ama karıma, bunu size söylediğimi söylemeyin.

"Bir içki içer miydiniz?" diye sordum.

"Teşekkür ederim, ben içki içmem.

Beş numaraya yüz liret ganyan, yüz liret de plase oynadık, birer viski soda daha içtik. Keyifli hissediyordum kendimi, bir iki İtalyan daha bulup birer içki daha içtik, sonra kızların yanına döndük. Bu italyanlar da çok kibar insanlardı, kibarlıkta önceki ikisiyle yarışa girdiler hatta. Biraz sonra herkes ayaktaydı. Biletleri Catherine'e verdim.

"Hangi ata oynadınız?"

"Bilmem. Bay Meyers seçti.

"Adını bile bilmiyor musun?"

"Hayır. programdan bakabilirsin istersen. Beş numaraydı sanırım.

"İnsanı duygulandıran bir güvenin var. Beş numara kazandı ama bir şey ödemedi. Bay Meyers kızmıştı.

"Yirmi liret kazanmak için iki yüz liret yatırmak gerek." dedi. "On lirete on iki liret. Değmez. Karım yirmi liret kaybetti.

"Ben de seninle aşağı geleceğim. dedi Catherine. İtalyanların hepsi ayağa kalktılar. Biz aşağı. atların dolaştırıldığı yere indik.

"Bu işten hoşlanıyor musun?" diye sordu Catherine.

"Sanırım.

"Olabilir. dedi. "ama sevgilim. ben. bu kadar kalabalığa dayanamıyorum.

"Çok tanıdığımız yok ki.

"Öyle. Ama Meyersler. karısı ve kızlarıyla o bankacı...

"Benim çeklerimi ödüyor o adam.

"Doğru. ama o olmasa bir başkası ödeyecekti. O dört çocuk da korkunçtu.

"İstersen burada kalıp yarışı çit kenarından seyredelim."

"Bu çok iyi olur işte. Sevgilim. gel hiç adını duymadığımız ve bay Meyers'in üzerine oynamayacağı bir ata oynayalım."

"Tamam.

Oynadığımız Light For Me adındaki at beş at arasında dördüncü oldu. Çite yaslanıp atların geçişlerini seyrettik. uzaktaki dağlara. ağaçlar ve tarlalar ardındaki Milano'ya baktık.

"Kendimi arınmış hissediyorum. dedi Catherine. Atlar kapıdan içeri dönüyorlardı. nemli ve terliydiler. jokeyler hayvanları sakinleştiriyorlar. ağaçların altına doğru gidiyorlardı.

"Bir içki ister misin? Burada atlara bakarken içebiliriz."

"Ben gidip alırım. dedim.

"Çocuk getirir." Catherine elini kaldırınca ahırların yanındaki Pagoda bardan bir çocuk koşup geldi. Demir bir masaya oturduk.

"Böyle başbaşa olmamız daha iyi değil mi?"

"İyi." dedim.

"Orada herkesin içinde çok yalnız hissettim kendimi."

"Burası çok iyi. dedim.

"Evet. Gerçekten çok güzel bir alan.

"Öyledir.

"Keyfini kaçırmak istemiyorum. sevgilim. Ne zaman istersen geri döneriz.

"Hayır. burada kalıp içkimizi içeceğiz. dedim. "Sonra da gidip engelliyi suyun kenarından seyrederiz.

"Bana karşı çok iyi davranıyorsun. dedi.

Bir süre başbaşa kaldıktan sonra, ötekileri yeniden gördüğümüze sevindik. Çok iyi vakit geçirdik orada.

21

Eylülde geceler serinlemeye başladı: günler soğudu: parktaki ağaçların yaprakları renk değiştirmeye başladı: yazın sona erdiğini anlamıştık. Cephede savaş çok kötü gidiyordu. San Gabriele'yi alamamışlardı. Bainsizza Ovasında çarpışma sona ermişti. ayın ortalarında San Gabriele'yi alma harekâtı da sona ermek üzereydi. Alamamışlardı kasabayı. Ettore cepheye dönmüştü. Atlar da Roma'ya gittiklerinden yarışlar bitmişti. Crowell de Amerika'ya gönderilmek üzere Roma'ya gitmişti. Kentte iki kere savaş aleyhinde gösteri yapılmış. Turin'de de ciddi bir ayaklanma olmuştu. Kulüpte bir İngiliz binbaşısı bana. İtalyanların Bainsizza Ovasında ve San Gabriele'de yüz elli bin kayıp verdiklerini söyledi. Ayrıca Carso'da da kırk bin kişi kaybetmişlerdi. Birer içki içerken binbaşı savaşın o yıl için artık sona ermiş olduğunu. İtalyanların yutabileceklerinden büyük lokma

ısırdıklarını söyledi. Flanders'deki saldırı da iyi gitmeyecekti. Müttefikler bir yıl daha kurtulamazlardı savaştan: eğer, bu sonbahardaki kadar insan öldürülürse. Gerçekte hepimizin işinin bitmiş olduğunu, ama bunu bilmediğimiz süre idare edebileceğimizi söylüyordu. İşimiz bitmişti, hepimizin. Önemli olan bunu anlayamamakmış. İşlerinin bittiğini en son anlayan ülke kazanacakmış savaşı. Birer içki daha içtik. Birinin kurmay heyetinde falan mıymışım? Hayır. Ama o öyleymiş. Geniş maroken kanapelerden birinde oturuyorduk. Çizmeleri cilalanmış mat deridendi. Çok güzel çizmelerdi. Her şey berbat, dedi. Yalnızca tümenleri, insan gücünü düşünüyorlardı. Tümenin başına geçmek için birbirlerini yiyorlar, sonra da askerleri ölüme gönderiyorlarmış. Hepsinin işi bitikmiş. Almanlar zafer kazanıyormuşlar ama. Tanrı adına, sapma kadar askermiş hepsi. Ne var ki, onların da işi bitikmiş. Hepimizin işi bitikmiş. Rusya'yı sordum. Onların daha şimdiden suları kaynadı, dedi. Yakında görecekmişim. Avusturyalılar da öyle. Birkaç Alman tümeni ellerinde olsa bir şeyler yapabilirlermiş. Bu sonbaharda saldıracaklar mıymış? Elbette saldıracaklarmış. İtalyanların işi bitmiş. Herkes biliyormuş bunu. Almanlar Trentino'dan inip, Vicenza'da demiryolunu keseceklermiş: sonra ne olacakmış İtalyanların durumu? On altıda bunu denediler, dedim. Almanlara karşı değil ama. Evet, Almanlara karşı değil, dedim. Ama bunu yapmazlar herhalde, dedi. Çok basit bir şeydi, bu. Onlar daha karmaşık bir şey denerler ve kendilerini iyice açmaza sokarlardı. Gitmem gerek, dedim. Hastaneye dönmeliydim. "Güle güle!" dedi neşeyle. 'Talihin açık olsun. Onun bu karamsar dünyası ile kişisel neşesinin arasında büyük bir çelişki vardı.

Berberde tıraş olup eve, hastaneye döndüm. Bacağım iyileşebileceği kadar iyileşmişti artık. Üç gün önce muayene olmuştum. Ospedale Maggiore'de işim bitmeden önce bir iki tedavi daha uygulanacaktı. Ara sokaklardan geçerken topallamadan yürümeyi deniyordum. Yaşlı bir adam ke-

merin altında kâğıttan oyma resimler yapıyordu. Durup onu seyrettim. İki kız poz veriyorlardı, adam ikisinin resimlerini aynı anda yaparken başını yana eğmiş onlara bakıyor, elindeki makası büyük bir çabuklukla oynatıyordu. Kızlar kıkır kıkır gülüyorlardı. Adam kâğıdı beyaz bir kartona yapıştırıp kızlara vermeden önce bana gösterdi.

"Güzel kızlar, dedi. "Siz de ister miydiniz, Tenente?"

Kızlar resimlerine bakıp gülerek uzaklaştılar. Güzel kızlardı, ikisi de. Biri hastanenin karşısındaki şarapçıda çalışıyordu.

"Pekâlâ, dedim.

"Şapkanızı çıkarın.

"Hayır, şapkalı olsun.

"O kadar güzel olmayacak, dedi yaşlı adam. "Ama tam bir asker gibi olacak.

Kara kâğıdı kesti, iki katını ayırdı, profilleri bir kartona yapıştırıp bana verdi.

"Kaç para?"

"Para istemez. Elini salladı. "Size, öylesine yaptım işte.

"Lütfen. Cebimden bozukluk para çıkardım.

"Keyfim için yaptım, dedi. "Sevgilinize verirsiniz.

"Bir daha görüşene kadar çok teşekkür ederim öyleyse."

"Bir daha görüşene kadar.

Hastaneye döndüm. Birkaç mektup vardı, bir resmi, bir iki tane de başka. Üç haftalık iyileşme izninden sonra cepheye dönecektim. Bir daha okudum mektubu. Eh, bu iş bu kadardı. İyileşme izni tedavimin bittiği dört ekimde başlayacaktı. Üç hafta yirmi bir gündü: ekimin yirmi beşi yani. Hastaneye, içeri girmeyeceğimi söyleyip sokağın az ilersinden lokantaya gidip mektuplarımla *Corriere della Sera*'yı okudum. Büyükbabamdan gelen mektupta aile haberleri, yurtseverce sözler, iki yüz dolarlık bir çek ve birkaç gazete kesiği vardı. Alaydaki papazdan can sıkıcı bir mektup; Fransızlarla uçan birinden, bir pilot tanıdıktan

içine düştüğü çılgın grubu anlatan bir mektup ve Rinaldi'den daha ne kadar Milano'da saklanacağımı soran bir not. Benden istediği plakların bir listesini de göndermişti. Yemekte küçük bir şişe chianti içtim, sonra kahvemle de bir konyak; gazeteyi bitirdim, mektuplarımı cebime yerleştirdim; bahşişle birlikte gazeteyi masada bırakıp dışarı çıktım. Hastanede odamda soyundum, pijamamı, sabahlığımı giydim, balkon kapısının perdesini açıp yatağımda Bayan Meyers'in çocukları için bıraktığı Boston gazetelerini okumaya koyuldum. Chicago White Sox takımı Amerikan liginin başındaydı, New York Giants'lar ise ulusal ligin başını çekiyorlardı. Babe Ruth o sıralarda Boston'da oynuyordu. Gazeteler sıkıcıydı; haberler, yerel ve bayattı; savaş haberleri ise eskimişti. Amerikan haberleri ise eğitim kamplarıyla ilgiliydi. Eğitim kampında olmadığıma sevinmiştim. Okuduğum yalnızca beyzbol haberleriydi ve onlara karşı da en küçük bir ilgi duymuyordum. Bir sürü gazeteyi birden okumak zaten insanın ilgisini dağıtıyordu. Pek zamanı değilse de bir süre, beyzbol haberlerini okudum. Amerika, gerçekten savaşa girerse, ligleri tatil edip etmeyeceklerini düşündüm. Tatil etmezlerdi herhalde. Savaşın böyle kötü sürüp gitmesine karşın Milano'da hâlâ at yarışları yapılıyordu. Fransa'daysa at yarışlarını tatil etmişlerdi. Bizim Japalac oradan gelmişti. Catherine'in nöbeti saat dokuzda başlayacaktı. Nöbete başladığında ayak seslerini duydum koridorda, bir kere de geçerken gördüm. Öteki odalara gittikten sonra yanıma geldi.

"Geciktim, sevgilim. Çok iş vardı. Sen nasılsın?"

Gelen mektubu ve izin konusunu anlattım.

"Çok güzel, dedi. "Nereye gitmek istersin?"

"Hiçbir yere. Burada kalmak isterim.

"Saçma. Bir yer bul, ben de gelirim.

"Nasıl başarırsın bunu?"

"Bilmem, beceririm ama.

"Müthiş bir insansın.

"Hiç de değilim. Ama insanın kaybedecek bir şeyi olmayınca, yaşam o kadar güç değildir.

"Ne demek istiyorsun?"

"Hiç. Bir zamanlar öylesine büyük görünen engellerin, şimdi ne kadar küçük olduklarını düşünüyordum.

"Bence bunu ayarlamak pek kolay olmayacak.

"Olacak, sevgilim. Gerekirse işi terk edeceğim. Ama görürsün buna gerek kalmayacak.

"Nereye giderdik?"

"Nereye olursa. Sen nereye istersen. Kimseyi tanımadığımız bir yere."

"Gideceğimiz yer senin için önemli değil mi?"

"Hayır, her yeri severim ben.

Kız üzgün, gergin görünüyordu.

"Ne var, Catherine?"

"Hiçbir şey.

"Bir şey var ama.

"Yok, gerçekten yok.

"Bir şey olduğunu görüyorum. Söyle bana, sevgilim. Bana her derdini söyleyebilirsin.

"Bir şey yok diyorum.

"Söyle."

"Söylemek istemiyorum. Seni üzeceğimden, endişeye düşüreceğimden korkuyorum.

"Bir şey olmaz."

"Emin misin? Benim aldırdığım yok ama ben seni üzmekten korkuyorum.

"Eğer seni üzmeyecek bir şeyse, ben de üzülmem.

"Söylemek istemiyorum ama.

"Söyle.

"Söylemek zorunda mıyım?"

"Evet.

"Bir çocuğum olacak, sevgilim. Neredeyse üç aylıkmış. Üzülmedin, değil mi? Nolur üzülme. Sakın üzülme.

"Peki.

"Sahi mi?"

"Elbette.

"Elimden geleni yaptım. Çok ilaç içtim ama boşuna işte.

"Üzülmedim.

"Elimde değildi sevgilim ve inan bana hiç üzülmedim. Sen de üzülme nolur.

"Ben yalnızca senin için endişeleniyorum.

"İşte bunu yapmamalısın. İnsanlar durmadan doğururlar. Herkesin çocuğu olur. Doğal bir şeydir bu.

"Şahane bir insansın sen.

"Değilim. Ama aldırmamalısın. sevgilim. Ben senin başına dert açmamaya çalışacağım. Daha önce epey sıkıntı çıkardığımı biliyorum. Ama şimdiye kadaı çok iyi bir kız oldum. değil mi? Farkına bile varmamıştın. öyle değil mi?"

"Hayır.

"Hep böyle geçecek işte. Sen sakın üzülme. Üzüldüğünü görüyorum ama. Kes artık. Hemen kes. Bir içki ister miydin, sevgilim? İçince neşelendiğini biliyorum.

"İstemem, oldukça da neşeliyim. Sen de çok iyisin.

"Değilim. Gidecek bir yer bulursan birlikte olmak için elimden geleni yaparım. Ekimde olağanüstü güzel bir yer olmalı. Çok iyi vakit geçireceğiz sevgilim: sen, cepheye gidince de her gün mektup yazacağım. sana."

"Sen nerede olacaksın peki?"

"Henüz bilmiyorum. Ama güzel bir yerde. Ben işin o yanını hallederim.

Bir süre hiç konuşmadık. Catherine yatağın üzerinde oturuyor. ben de ona bakıyordum, ama birbirimize dokunmuyorduk. Odaya biri girdiğinde sıkılan insanlar gibi ayrıydık birbirimizden. Catherine elimi tuttu.

"Kızmadın. değil mi, sevgilim?"

"Hayır.

"Kendini kapana kıstırılmış gibi de hissetmiyorsun?"

"Biraz belki. Ama senin tarafından değil.

"Benim kapanıma demedim zaten. Aptallaşma. Genel olarak kapana kıstırılmış dedim.

"Biyolojik bakımdan her zaman kapana kıstırılmıştır insan.

Catherine bir süre hiç konuşmadan, elini elimden çekmeden durdu.

"Her zaman hoş bir sözcük değil.

"Özür dilerim.

"Önemi yok. Ama benim daha önce çocuğum olmadı, kimseyi de sevmedim. Senin istediğin gibi olmaya çalıştım, şimdi de sen 'her zaman'dan söz ediyorsun."

"Dilimi kesebilirim, dedim.

"Sevgilim!" Catherine dalıp gittiği yer her neresiyse dönmüştü oradan. "Bana aldırmamalısın." Birlikteydik yine, o sıkılganlık geçmişti. "Aslında ikimiz biriz ve bile bile yanlış anlamamalıyız birbirimizi."

"Olur.

"Ama insanlar hep yanlış anlıyorlar birbirlerini. Birbirlerini seviyorlar ve bile bile yanlış anlıyorlar, sonra da kavga ediyorlar ve bir de bakıyorlar ki, aynı insan değiller artık.

"Biz kavga etmeyeceğiz.

"Etmemeliyiz. Çünkü yalnız ikimiz varız ve dünya onların geri kalanlarıyla dolu. Aramıza bir şey girecek olursa birbirimizden koparız ve o zaman bize sahip olurlar."

"Olamayacaklar, dedim. "Sen çok cesursun çünkü. Cesurlara hiçbir şey olmaz.

"Ölürler ama.

"Yalnızca bir kez.

"Bilemem. Kim söylemişti onu.

"Korkak bin kez ölür, cesur ise ancak bir kez, onu mu?"

"Evet.

"Bilmem.

"Herhalde korkağın biriydi, dedi. Korkaklar hakkında çok şey bilmiyordu ama cesurlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu. "Cesur eğer akıllıysa belki de iki bin kez ölür. Ama bunları söylemez.

"Bilemem. Cesurların kafalarının içini görmek zor.

"Evet, onun için cesur kalabiliyorlar zaten.

"Sen bir uzmansın bu konuda."

"Haklısın, sevgilim. Hak etmiştim bunu.

"Cesursun.

"Değilim, ama olmak isterdim.

"Ben değilim." dedim. "Nerede olduğumu biliyorum. Bunu bilecek kadar yaşadım kendi başıma. İki yüz otuzluk bir vuruş yapan ve bundan iyisini yapamayacağını bilen bir beyzbol oyuncusu gibiyim.

"İki yüz otuzluk vuruş yapan beyzbolcu ne demek? Çok büyük bir sayı bu."

"Değildir. Beyzbolda orta karar bir oyuncu demektir.

"Ama yine de oyuncu, diye üsteledi.

"Sanırım ikimiz de biraz kendini beğenmişlerdeniz. dedim. "Ama sen cesursun.

"Değilim, ama olmak isterdim.

"İkimiz de cesuruz, dedim. "Ben içince de çok cesur olurum.

"Esaslı insanlarız," dedi Catherine. Dolaptan konyak şişesi ile bardağı getirdi. "İç bakalım, sevgilim. İyi davrandın bugün.

"İstemiyorum ki.

"İç bir tane.

"Peki. Su bardağını üçte birine kadar konyak doldurup bir dikişte yuvarladım.

"Biraz fazla kaçtı, dedi. "Konyağın kahramanların içkisi olduğunu biliyorum. 'Yine de aşırıya kaçmasan iyi olur.

"Savaştan sonra nerede oturacağız?"

"Yaşlılar evinde herhalde. Üç yıldır bir çocuk gibi bekliyorum savaşın Noelde sona ermesini. Şimdi de herhalde oğlumuz binbaşı olana kadar bekleyeceğim.

"General olur belki de.

"Yüzyıl savaşı olacaksa belki hem deniz, hem de kara kuvvetlerinde hizmet eder.

"Sen de bir içki ister misin?"

"İstemem. İçki senin keyfini yerine getiriyor, sevgilim, oysa benim başımı döndürüyor."

"Konyak içtin mi hiç?"

"Hayır içmedim sevgilim, ben eski kafalı bir eşim."

Yerdeki şişeye uzanıp bir bardak daha doldurdum.

"Ben gidip senin yurttaşlara bir bakayım, dedi Catherine. "Ben gelene kadar sen de gazete okursun belki.

"Gitmek zorunda mısın?"

"Ya şimdi, ya da daha sonra,

"Peki, şimdi git öyleyse.

"Birazdan gelirim.

"Gazeteleri bitirmiş olurum ben de" dedim.

22

O gece hava soğudu, ertesi gün de yağmur başladı. Ospedale Maggiore'den dönerken yağmura tutuldum, hastaneye döndüğümde iliklerime kadar ıslanmıştım. Odama çıktığımda yağmur balkona doluyor, rüzgâr da olduğundan camlı kapıları ıslatıyordu. Üstümü değiştirip bir konyak içtim, ama içkinin tadını pek sevemedim. Gece de oldukça hasta hissettim kendimi; sabah kahvaltıdan sonra da midem bulanmaya başladı.

Doktor, "Hiç kuşku yok." dedi. "Gözlerinin akına bakın.

Bayan Gage baktı gözlerimin içine. Sonra elime bir ayna tutuşturdular. Gözlerimin akı sarıydı, sarılığa tutulmuştum. Bu yüzden iyileşme iznimi birlikte geçiremedik. Lago Maggiore'de Pallanza'ya gitmeyi kararlaştırmıştık. Yapraklar dökülmeye başlayınca sonbaharda çok güzel olurdu orası. İnsan ormanda yürüyebilir, gölde alabalık avlar. Pallanza, çok kalabalık olmadığı için Stresa'dan iyidir. Stresa, Milano'ya çok yakın olduğundan orada hep tanıdıklarla karşılaşır insan. Pallanza'da güzel bir köy vardır, sonra kayıkla

balıkçıların yaşadıkları adalara gidilebilir, adaların en büyüğünde de bir lokanta vardır. Ama gitmedik oraya.

Sarılıktan yattığım bir gün Bayan Van Campen geldi ve dolabın kapağını açtığında boş şişeleri gördü. Şişelerin bir kısmını kapıcıyla göndermiştim, onları görmüş, geri kalanını bulmak için gelmiş olmalıydı. Dolapta çoğunlukla vermut şişeleri, marsala şişeleri, capri şişeleri, boş chianti şişeleri, birkaç da konyak şişesi vardı. Kapıcı büyük şişeleri, vermut şişelerini, hasır kaplı chianti şişelerini götürmüş, konyak şişelerini en sona bırakmıştı. Bayan Van Campen, işte, bu konyak şişeleri ile ayı biçimindeki boş kümmel şişesini buldu. Ayı biçimli şişeye özellikle kızmıştı. Kaldırdığında ayı, ön ayaklarını havaya kaldırmış oturuyordu, cam başının tepesinde bir mantar, şişenin dibinde de yapış yapış bir tortu vardı. Güldüm ben.

"Kümmel, dedim. "En iyi kümmel o ayı biçimli şişelerdekidir. Rusya'dan gelir

"Onların hepsi konyak şişesi, değil mi?"

"Hepsini göremiyorum," dedim. "Herhalde öyledir.

"Ne kadardır devam ediyor bu?"

"Onları ben satın aldım, içeri de ben soktum. Sık sık İtalyan subayları ziyarete gelir beni, konyağı onlara ikram ediyordum.

"Siz içmiyor muydunuz?"

"Ben de içtim.

"Konyak," dedi. "On bir boş konyak şişesi ve bir de o ayı içkisi.

"Kümmel.

"Birini gönderip aldırtırım bunları. Bütün boş şişeleriniz bu kadar mı?"

"Şu an için, evet.

"Ben de size sarılık olduğunuz için acıyordum. Size acımak boşunaymış oysa.

"Teşekkür ederim.

"Cepheye dönmemek istediğiniz için suçlanamazsınız sanırım. Ama yine de alkol ile sarılığa

tutulmaktan daha başka bir yol deneyecek kadar. aklı başında biri sanırdım sizi.

"Ne dediniz?"

"Alkolle sarılık olmaya çalışmak dedim. Cevap vermedim. "Korkarım cepheye gitmek zorunda kalacaksınız sarılığınız bitince. eğer başka bir yol bulmazsanız. İsteyerek sarılık olan birinin iyileşme iznine hak kazanacağını sanmıyorum.

"Öyle mi?"

"Evet.

"Siz hiç sarılık oldunuz mu. Bayan Van Campen?"

"Hayır. ama çok gördüm.

"Hastalar ne kadar da sevinmiş olmalılar sarılığa tutulduklarına?"

"Sanırım cepheye gitmekten iyidir.

"Bayan Van Campen. hayalarını tekmeleyerek kendini sakatlamaya çalışan birini gördünüz mü hiç?"

Bayan Van Campen soruyu duymazlıktan geldi. Ya duymazlıktan gelecek. ya da odadan çıkıp gidecekti. Benden uzun bir süredir nefret ettiği ve şimdi de acısını çıkaracak fırsatı ele geçirdiği için odadan çıkmaya hazır değildi.

"Kendilerini yaralayarak cepheden kaçan insanları çok gördüm. dedi.

"Sorduğum bu değildi. Kendi kendini yaralayanları ben de gördüm. Size kendi hayalarını tekmeleyerek sakatlamaya çalışan birini görüp görmediğinizi sormuştum. Çünkü sarılığa en yakın duygu budur ve bunu pek az kadının bildiğini sanıyorum. O yüzden size, hiç sarılık olup olmadığınızı sormuştum Bayan Van Campen. Çünkü... Bayan Van Campen odadan kaçtı. Biraz sonra Bayan Gage geldi.

"Van Campen'e ne dedin? Öfkeden kuduruyordu.

"Duyguları kıyaslıyorduk. Ona neden çocuk doğurmadığını söyleyecektim...

"Delisin sen. Şimdi düşman ettin kadını kendine.

"Zaten düşman. dedim. "İznime engel oldu. şimdi de savaş mahkemesine verdirtmeye kalkabilir. O kadar kötüdür.

"Seni hiç sevemedi. dedi Gage. "Ne için tartıştınız?"

"Cepheye dönmemek için içki içerek sarılık olduğumu söylüyor."

"Saçma. Senin ağzına içki koymadığına yemin ederim ben. Herkes yemin eder buna."

"Şişeleri buldu."

"Sana yüz kere söyledim o şişeleri atmanı. Neredeler şimdi?"

"Dolapta.

"Bavulun var mı?"

"Yok. O torbaya koy.

Bayan Gage şişeleri torbaya doldurdu. "Kapıcıya veririm. dedi. Kapıya doğru yürüdü.

"Bir dakika. dedi Bayan Van Campen. "Şişeleri ben alacağım. Kapıcı yanındaydı. "Lütfen alın bunları. dedi. "Raporumla birlikte doktora göstermek istiyorum."

Van Campen arkasında torbayı taşıyan kapıcıyla birlikte çıkıp gitti. Kapıcı torbada ne olduğunu biliyordu.

İznimin yanmasından başka bir iş açılmadı başıma.

23

Cepheye döneceğim gece Torino'dan gelecek trende yer tutması için kapıcıyı istasyona göndermiştim. Tren gece yarısı kalkacaktı. Torino'dan kalkıp akşam saat on buçukta Milano'ya geliyor. saati gelene kadar da istasyonda bekliyordu. Yer bulabilmek için tren geldiğinde istasyonda olmak gerekliydi. Kapıcı. izinli bir makineli tüfekçi olan ve şimdi bir terzi yanında çalışan bir arkadaşını yanma almıştı. ikisi birlikte trende bir yer tutabileceklerinden emindiler. Onlara bilet parasıyla eşyalarımı verdim. Koca bir torba ile iki çantaydı bütün eşyam.

Saat beşte hastanedekilere veda edip dışarı çıktım. Kapıcı eşyalarımı odasına taşımıştı, ona gece yarısından az önce istasyonda olacağımı söyledim. Karısı bana "Signorino" deyip ağladı. Gözlerini sildi, el sıkıştık, yine ağlamaya başladı. Kadının sırtını okşadım, bir daha ağladı. Benim yırtıklarımı, söküklerimi dikerdi, kısa boylu, tombulca, aksaçlı, güleç yüzlü bir kadıncağızdı. Ağlayınca yüzü darmadağın oluyordu. Köşedeki şarapçıya gidip pencerenin önünde beklemeye başladım. Dışarsı karanlık, soğuk ve sisliydi. Kahvemle grappamın parasını ödedim, pencereden düşen ışıkta gelip geçenleri seyrettim. Catherine'i görünce camı tıklattım. Kız baktı, beni gördü, gülümsedi; onu karşılamaya çıktım. Üzerinde lacivert bir pelerinle, başında şapka vardı. Şarapçılarla dolu kaldırım boyunca yürüdük, sonra pazar yerinden geçip kemerli yoldan katedral alanına çıktık. Önümüzde tramvay rayları, rayların ötesinde de katedral vardı şimdi. Siste bembeyaz ve ıslaktı bina. Tramvay raylarını geçtik. Solumuzda vitrinleri aydınlatılmış mağazalarla, bir galeri girişi vardı. Meydan sisliydi, katedrale yaklaştığımızda bina daha çok büyüdü, taşları da ıslaktı.

"İçeri girmek ister miydin?"

"Hayır," dedi Catherine. Yürüdük. Önümüzdeki sütunlardan birinin gölgesinde bir askerle sevgilisi duruyorlardı. Yanlarından geçtik. Taşa sıkıca yaslanmışlardı, asker pelerinini örtmüştü kızın çevresine.

"Bizim gibi onlar da, dedim.

"Kimse bizim gibi olamaz. Mutlulukla söylememişti bunu.

"Gidecek bir yerleri olmasını isterdim.

"Bunun bir yararı olmayabilirdi.

"Bilemem. Herkesin gidecek bir yeri olmalı.

"Katedral var," dedi Catherine. Kiliseyi geçmiştik şimdi. Alanın ucuna gidip geriye, katedrale baktık. Siste çok güzel görünüyordu. Şimdi deri eşyalar satan bir mağazanın önündeydik. Vitrin-

de süvari çizmeleri, bir sırt çantası ve kayak ayakkabıları vardı. Her biri sergileniyormuş gibi ayrı bir yere konmuştu: Sırt çantası ortada, ötekiler iki yanda. Deriler koyu renkli ve kullanılmış bir eyer kadar dümdüzdü. Elektrik ışığı cilalı derilerin üzerinde pırıl pırıldı.

"Bir gün kaymaya gideriz.

"İki aya kadar Mürren'de kayak mevsimi başlar, dedi Catherine.

"Oraya gidelim.

"Olur. Öteki vitrinlerin önünden geçip yan sokaklardan birine saptık.

"Bu tarafa hiç gelmemiştim.

"Ben hastaneye giderken buradan geçerim, dedim. Daracık sokağın sağ kaldırımında yürüyorduk. Siste bir sürü insan geçip gidiyordu yanımızdan. Vitrinler hep aydınlıktı. Bir vitrindeki peynir tekerleklerine baktık. Ben bir silahçının önünde durdum.

"Bir dakika girelim şuraya, dedim. "Bir silah almak istiyorum."

"Nasıl bir silah?"

'Tabanca. İçeri girdik, palaskamı çıkartıp boş kılıfıyla birlikte tezgâha koydum. Tezgâhın ardında iki kadın vardı. Birkaç tabanca çıkardılar.

Kılıfı açarak, "Buna uymalı, dedim. Gri deriden bir kılıftı, kent içindeyken takmak için elden düşme almıştım.

"İyi tabancalar var mı?" diye sordu Catherine.

"Hepsi aynı. Şunu deneyebilir miyim?" diye sordum kadına.

"Atış yerim yok, dedi. "Ama iyi silahtır, yanlış atış yapmazsınız.

Tetiği düşürüp sürgüyü çektim. Yayı biraz fazla sertti ama iyi çalışıyordu. Nişan alıp tetiği çektim yine.

"Kullanılmıştır, dedi kadın. "İyi atıcı olan bir subayındı.

"Ona siz mi satmıştınız?"

"Evet.

"Nasıl geri aldınız peki?"

"Emirerinden.

"Belki benimki de sizdedir. dedim. "Kaç para bu?"

"Elli liret. Çok ucuz.

"Pekâlâ. İki yedek şarjör ve bir kutu da mermi istiyorum.

Kadın istediklerimi tezgâh altından çıkardı.

"Kılıç ister misiniz?" diye sordu. "Çok ucuza kullanılmış kılıçlarım var.

"Cepheye gidiyorum. dedim.

"Öyleyse kılıca ihtiyacınız yok.

Şarjörlerin ve tabancanın parasını ödedim. şarjörü doldurup yerine sürdüm. tabancayı da kılıfına yerleştirip palaskamı belime taktım. Epey ağırdı tabanca. Yine de kurallar gereği bir tabancası olmak iyi bir şey diye düşündüm. Kurşunu her zaman alabilirdim.

"Şimdi tepeden tırnağa silahlandık artık. dedim. "Bunu unutmadan yapmam gerekiyordu. Biri hastaneye giderken yürütmüştü tabancamı.

"Umarım iyi bir tabancadır. dedi Catherine.

"Başka bir şey ister miydiniz?" diye sordu kadın.

"Sanmıyorum.

"Tabancanın bir de kordonu var. dedi.

"Gördüm. Kadın bir şey daha satmak istiyordu.

"Düdüğe ihtiyacınız yok mu?"

"Sanmıyorum.

Kadın güle güle dedi. dışarı çıktık. Catherine vitrinden içeri baktı. Kadın başıyla selamladı bizi.

"Tahtaya kakılmış şu aynalar ne işe yarar?"

"Kuşları çekmeye yarar.. Tarlada bunları çevirince kuşlar ışığı görüp gelirler. İtalyanlar da kuşları vururlar."

"Becerikli insanlar. dedi Catherine. "Sevgilim. siz. Amerika'da tarlakuşu vurmazsınız. değil mi?"

"Pek vurmayız.

Karşıya geçip öteki kaldırımda yürümeye başladık.

"Şimdi daha iyiyim. dedi Catherine. "Yola çıktığımızda berbattım."

"Birlikteyken hep iyi oluruz biz.

"Hep de birlikte olacağız."

"Evet. ama ben gece yarısı gidiyorum.

"Bunu düşünme. sevgilim."

Yürüdük. Sisten ışıklar sararmıştı.

"Yorulmadın mı?" diye sordu Catherine.

"Ya sen?"

"İyiyim ben. Yürümek güzel şey."

"Ama çok yürümeyelim. olmaz mı?"

"Peki."

Işıksız bir ara sokağa sapıp yürüdük. Durup öptüm Catherine'i. Öperken elini omzumda hissettim. İkimizi birden örtmesi için pelerinimi çekmişti. Yüksek bir duvara dayanmıştık.

"Bir yere gidelim. dedim.

"Olur. Kanala açılan geniş bir caddeye varana kadar yürüdük. Karşı tarafta tuğla bir duvarla yapılar vardı. Önümüzde de bir köprüden tramvay geçiyordu.

"Köprüden bir fayton bulabiliriz." dedim. Siste köprünün önünde bekledik. Evlerine dönen insanlarla dolu tramvaylar geçti. Bir fayton geldi ama içinde biri vardı. Sis de yağmura dönüşüyordu.

"Tramvaya binebiliriz. ya da yürürüz. dedi Catherine.

"Şimdi bir fayton gelir. Hep buradan geçerler."

"İşte geliyor."

Arabacı atını durdurup. arabadaki sayacın işaretini aşağı indirdi. Arabanın üstü kapatılmıştı. arabacının sırtında yağmur damlaları vardı. Parlak şapkası yağmurdan iyice parlıyordu. Arka koltuğa yanyana oturduk. arabanın üstü kapalı olduğu için içersi kapkaranlıktı.

"Nereye gitmesini söyledin?"

"İstasyona. İstasyonun karşısında gidebileceğimiz bir otel var.

"Böyle eşyasız falan gidebilir miyiz?"

"Evet, dedim.

Yağmurda ara yollardan epey uzun sürdü istasyona gitmek.

"Yemek yemeyecek miyiz?" diye sordu Catherine. "Korkarım acıkacağım az sonra.

"Odamızda yeriz.

"Üstüme giyecek hiçbir şeyim yok. bir gecelik bile.

"Alırız. deyip arabacıya seslendim.

'Via Manzoni'den geçelim. Adam başını sallayıp dönemeçten saptı. Geniş caddede Catherine, bir dükkân aranmaya başladı.

"İşte burada, dedi. Arabayı durdurdum. Catherine indi mağazaya girdi. Ben arabada bekledim. Yağmur yağıyordu. ıslak sokağın ve yağmurun altında attan yükselen buharın kokusunu duyuyordum. Catherine elinde bir paketle döndü. yeniden yola koyulduk.

"Savurganca davrandım sevgilim. dedi. "Ama güzel bir gecelik aldım."

Otele gelince Catherine'e arabada beklemesini söyleyip inip müdürle konuştum. Boş oda vardı. Arabaya dönüp arabacının parasını verdim. Catherine'le otele girdik. Düğmeli ceket giymiş küçük bir çocuk taşıdı paketi. Müdür bizi selamlayarak asansöre götürdü. Kırmızı kadife ile parlak pirinç doluydu çevremiz. Müdür de bizimle yukarı çıktı.

"Odanızda mı yemek istersiniz?"

"Evet. Yemek listesini gönderir misiniz?"

'Yemek için özel bir şey hazırlatayım isterseniz. av eti ya da bir sufle?"

Asansör her katta tıkırdayarak üç kat çıktı. bir daha takırdayıp durdu.

"Av eti olarak ne var?"

"Sülün ya da bıldırcın.

"Bıldırcın, dedim. Koridorda yürüdük. Yer

halısı aşınmıştı. Pek çok kapı vardı iki yanda. Müdür durup birisini açtı.

"İşte, güzel bir odadır.

Düğmeli ceketli küçük çocuk paketi odanın ortasındaki masanın üzerine bıraktı. Müdür perdeleri açtı.

"Dışarısı sisli. dedi. Oda kırmızı kadife döşeliydi. Pek çok ayna, iki koltuk, saten örtülü büyük bir yatak vardı. Banyoya bir kapıdan geçiliyordu.

"Listeyi gönderirim şimdi. dedi müdür. Eğilerek selamlayıp, çıktı.

Pencereye gidip dışarı baktım, sonra kalın kadife perdeyi kapatan kordonu çektim. Catherine yatağa oturmuş kristal avizeye bakıyordu. Şapkasını çıkarmıştı, ışıkta saçları parlıyordu. Aynalardan birinde kendini görünce saçlarını düzeltmek için ellerini kaldırdı. Öteki üç aynada da gördüm onu. Mutlu görünmüyordu. Pelerinini yatağın üstüne atmıştı.

"Neyin var sevgilim?"

"Daha önce hiç orospu gibi hissetmemiştim kendimi. Pencereye gidip perdeyi açtım, dışarı baktım. Böyle olacağını düşünmemiştim.

"Orospu değilsin sen.

"Biliyorum, sevgilim. Ama insanın kendisini bir orospu gibi hissetmesi, hiç de hoş değil. Sesi kupkuruydu.

"Bulabileceğimiz en iyi otel buydu. Dışarı baktım. Meydanın karşısında istasyonun ışıkları parlıyordu. Sokaktan arabalar geçiyordu, parktaki ağaçları gördüm. Otelin ışıkları ıslak kaldırımda yansıyordu. Şimdi tartışmanın sırası mı, diye düşündüm.

"Gel buraya lütfen, dedi Catherine. Sesindeki kuruluk yok olmuştu. "Gel lütfen. İyi bir kız oldum yine. Yatağa baktım. Gülüyordu.

Gidip yanına oturdum, öpüştük.

"İyi kızımsın benim. dedim.

"Seninim elbette.

Yemek yedikten sonra rahatladık biraz, ondan sonra da çok mutlu olduk, az sonra oda evi-

mizdi sanki. Şimdiye kadar hastanedeki odam evimizdi, işte bu oda da onun gibi evimiz olmuştu.

Yemek yerken Catherine omuzlarına benim ceketimi atmıştı. İkimiz de çok açtık, yemek çok güzeldi, bir şişe capri ile bir şişe St. Estephe içtik. Çoğunu ben içtim, ama Catherine de biraz içmiş ve keyillenmişti. Yemekte kestane püreli, sufle patatesli bıldırcın ve salata yedik.

"Güzel bir oda." dedi Catherine. "Hâlâ da güzel. Milano'da olduğumuz sürece burada kalmalıydık."

"Komik bir oda, ama yine de güzel."

"Günah şahane bir şey." dedi Catherine. "Günah işleyenler epey zevk alıyorlar herhalde. Kırmızı kadife gerçekten güzel. Tam da gereken şey. Aynalar da çok çarpıcı."

"Sevimli bir kızsın sen."

"Böyle bir odada sabah uyanmak nasıl olur bilemem. Ama gerçekten güzel bir oda." Bir kadeh St. Estephe daha doldurdum.

"Gerçekten günah olan bir şey yapmamızı isterdim." dedi Catherine. "Yaptıklarımız öyle basit ve masum görünüyor ki. Kötü bir şey yaptığımıza inanmıyorum."

"Bulunmaz bir kızsın sen."

"Yalnızca acıkırım ben, müthiş acıkırım hem de."

"İyi ve basit bir kızsın."

"Basit bir kızım. Bunu senden başka kimse anlayamadı."

"Seninle ilk tanıştığımızda bütün bir öğleden sonrasını birlikte Hotel Cavour'a gittiğimizi ve neler yapacağımızı düşünerek geçirmiştim."

"Çok küstahmışsın. Burası pek Cavour sayılmaz, değil mi?"

"Hayır, oraya bizi almazlardı zaten."

"Bir gün gelir alırlar. İşte aramızdaki fark da bu, sevgilim. Ben hiçbir şey düşünmemiştim."

"Hiç mi?"

"Eh, biraz." dedi Catherine.

"Çok tatlısın.

Bir kadeh şarap doldurdum.

"Çok basit bir kızım. dedi.

"İlk başta öyle düşünmemiştim. seni azıcık kaçık sanmıştım."

"Eh. biraz kaçıktım. Ama öyle pek fazla değil. Seni pek şaşırtmadım. değil mi. sevgilim?"

"Şarap çok esaslı bir şey. dedim. "Kötü olan her şeyi unutturuyor insana."

"Çok güzel. dedi. "Ama babamda damla hastalığı yaptı."

"Baban var mı senin?"

"Evet. Damlalı. Onunla tanışmak zorunda kalmayacaksın. Senin baban var mı?"

"Yok. dedim. "Üvey babam var."

"Onu sevecek miyim?"

"Onunla tanışmak zorunda kalmayacaksın..

"Birlikte çok güzel vakit geçiriyoruz. dedi Catherine. "Başka hiçbir şeyle ilgilenmiyorum artık. Seninle evli olmaktan öylesine mutluyum ki.

Garson gelip tabakları aldı. Bir süre sessizce durup yağmuru dinledik. Aşağıda sokakta bir araba korna çaldı.

"Hep arkamda duyuyorum. / Zamanın kanatlı arabasının sesini." dedim.

"O şiiri biliyorum. Marvell'in. Ama bir erkekle yaşayamayan bir kızla ilgilidir."

Aklım başımdaydı. gerçekleri konuşmak istiyordum.

"Çocuğu nerede doğuracaksın?"

"Bilmiyorum. Bulabildiğim en iyi yerde.

"Nasıl ayarlayacaksın bunu?"

"Elimden geldiğince. Sen hiç merak etme. sevgilim. Savaş sona ermeden daha başka çocuklarımız da olabilir.

"Gitme saati yaklaştı.

"Biliyorum. Gidelim istersen.

"Hayır.

"Öyleyse endişelenip durma. Şimdiye kadar iyiydin. şimdi endişeye kapıldın işte."

"Peki. Ne zaman yazacaksın?"

"Her gün. Mektuplarını açıp okurlar mı?"
"Zarar verecek kadar İngilizce bilmezler.
"Çok karışık şeyler yazarım öyleyse.
"Fazla karışık olmasın ama.
"Birazcık.
"Peki. sevgilim.
"Bu güzelim evimizden ayrılmak istemiyorum hiç.
"Ben de.
"Ama gitmemiz gerek.
"Pekâlâ. Pek uzun kalamadık yuvamızda.
"Belki de hemen dönerim.
"Belki ayağından küçük bir yara alırsın.
"Ya da kulakmemesinden.
"Olmaz. kulaklarının olduğu gibi kalmasını istiyorum.
"Ayaklarımı istemiyor musun?"
"Ayaklarından zaten yaralandın. sevgilim.
"Gitmemiz gerek.
"Pekâlâ, önden sen git öyleyse.

24

Aşağı asansörle değil de merdivenden indik. Merdivenlerdeki halı yıpranmıştı. Yemeğin parasını odaya getirildiği zaman ödemiştim. garson da kapı yanında bir iskemlede oturuyordu. Bizi görünce ayağa fırladı. selamladı. onunla yan odaya girip oda parasını ödedim. Müdür arkadaş olduğumuzu hatırlamış. parayı peşin almamıştı. ama kendisi odasına çekilirken de para ödemeden kaçmamam için garsonu kapıya nöbetçi dikmişti. Sık sık olan bir şeydi bu. herhalde. Dostlar arasında bile. İnsanın savaşta öyle çok dostu olurdu ki.

Garsona bir fayton bulmasını söyledim. adam Catherine'in elindeki paketini alıp bir şemsiye açarak dışarı çıktı. Pencereden onun yağmurda karşıya geçtiğini gördük. Yan odada durup pencereden baktık.

"Nasılsın, Cat?"
"Uykum var.
"İçim bomboş benim, karnım da acıktı.
"Yiyecek bir şeyin var mı?"
"Var, çantamda.
Arabanın yaklaştığını gördüm. Kapının önünde durdu, yağmur altında at başını eğdi, garson indi, şemsiyesini açtı, otele doğru yürüdü. Kendisini kapıda karşılayıp şemsiyenin altında kaldırım kenarında duran arabaya yürüdük. Caddenin kenarından sular akıyordu.
Paketiniz içerde, dedi garson. Biz girene kadar şemsiyeyi tuttu, bahşişini verdim.
Teşekkür ederim. İyi yolculuklar Arabacı dizginleri çekti, at yürümeye başladı. Şemsiyesi açık olan garson, dönüp otele yürüdü. Sokağın ucuna kadar gidip sola saptık, sağa dönüp istasyonun önüne geldik. İki jandarma ışığın altında, yağmurdan ıslanmayacakları bir yerde bekliyorlardı. Şapkalarında ışıklar parıldıyordu. İstasyonun ışıkları altında duru ve saydamdı yağmur. Yağmurda omuzlarını kaldırarak bir hamal geldi.
"Teşekkür ederim, gerek yok, dedim.
Adam kemerin altına döndü. Ben Catherine'e baktım. Yüzü arabanın körüğünün gölgesinde kalmıştı.
"Veda edelim bari, dedim.
"İçeri gelemez miyim?"
"Hayır
"Hoşça kal, Cat
"Arabacıya hastaneyi söyler misin?"
"Söylerim
Hastanenin adresini verdim. Başını salladı araba
"Hoşça kal, dedim. "Kendine ve küçük Catherine'e iyi bak.
"Güle güle, sevgilim.
"Hoşça kal. Yağmura çıktım, araba hareket etti. Catherine eğilince aydınlıkta yüzünü gördüm. Gülümseyerek elini salladı. Araba yoluna devam ederken Catherine kemeri işaret etti. Dö-

nüp baktım, iki jandarmayla kemer vardı yalnızca. Yağmurdan kaçmamı istediğini anladım. Kemerin altına gidip köşeyi dönen arabanın arkasından baktım. Sonra istasyona girip platforma doğru yürüdüm.

Kapıcı beni arıyordu. Onun ardından trene girdim. Makineli tüfekçinin bir köşesinde oturduğu dolu kompartımana yürüdük. Torbam ve çantalarım başının üstündeki raftaydı. Koridor ayakta duranlarla epey kalabalıktı, içeri girdiğimizde kompartımandakiler bize baktılar. Trende herkese yer olmadığından hepsi düşman gibi bakıyorlardı. Makineli tüfekçi kalkıp yerini bana verdi. Biri omzuma dokundu. Dönüp baktım. Çenesinde kırmızı bir yara izi olan çok uzun boylu, zayıf bir topçu yüzbaşısıydı. Kompartımanın camından bakıp içeri girmişti.

"Ne var?" diye dönüp baktım adamın yüzüne. Benden daha uzun boyluydu, kepinin siperliği altındaki gölgede ipinceydi yüzü, yara izi de yeniydi, parlıyordu. Kompartımandaki herkes bana bakıyordu.

"Bunu yapamazsınız, dedi. "Bir askere yer tutturamazsınız.

"Yaptım bile.

Yutkundu adam, gırtlağı kalkıp indi. Makineli tüfekçi tuttuğu yerin önünde ayakta duruyordu. Başkaları da baktılar camdan içeri. Kompartımandakiler hiçbir şey demediler.

"Bunu yapmaya hakkınız yoktu. Ben sizden iki saat önce geldim buraya.

"Ne istiyorsunuz?"

"O yeri."

"Ben de istiyorum orasını.

Adamın yüzüne bakarken bütün kompartımanın bana karşı olduğunu hissediyordum. Suçlamıyordum onları. Haklıydı yüzbaşı. Ama ben oturmak istiyordum. Kimse bir şey demiyordu hâlâ.

Lanet olsun, diye düşündüm.

"Oturun, Signor Capitano, dedim. Makineli

tüfekçi çekildi, uzun boylu yüzbaşı oturdu. Bana baktı sonra. İncinmiş gibiydi. Ama oturmuştu. Makineli tüfekçiye. "Eşyalarımı al. dedim. Koridora çıktık. Tren doluydu, başka bir yer bulamayacağımı biliyordum. Kapıcı ile makineli tüfekçiye onar liret verdim. Perona inip başka vagonlarda boş yer aradılar ama her yer doluydu.

"Belki Brescia'da inen olur. dedi kapıcı.

"Brescia'da binen olur, dedi makineli tüfekçi. Kendileriyle vedalaştım, el sıkıştık, gittiler. İkisinin de canı sıkılmıştı. Tren hareket ettiğinde hepimiz koridorda ayakta duruyorduk. İstasyonun ve peronların ışıklarına baktım giderken hâlâ yağıyordu yağmur, az sonra camlar ıslandı, dışarsı görünmez oldu. Daha sonra koridorda yere yatıp uyudum. Önce paramla kâğıtlarımı gömleğimin içine yerleştirmiş. paçalarımı da çizmelerimin içine sokmuştum. Bütün gece uyudum, yalnızca trene binenlerin olduğu Brescia ve Verona'da uyandım. Sonra hemen uyudum yine. Başımı çantalarımdan birine dayamıştım, ötekini de sıkıca kucaklamıştım, herkes yere serilmiş uyuyordu. Bir kısmı da pencerelerin önündeki demirlere tutunmuşlar ya da kapılara yaslanmışlardı. O tren, hep kalabalık olurdu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

25

Artık sonbahar gelmişti, ağaçlar hep çıplak, yollar hep çamurluydu. Gorizia'dan Udine'ye bir kamyonun arkasında gittim. Yolda sıra sıra kamyonlar vardı. Dut ağaçları çıplak, tarlalar kahverengiydi. Yolların iki yanındaki çıplak ağaçların dökülen ıslak yaprakları yerleri örtmüştü; ağaçların altındaki yığılı kırık taşları alıp yoldaki çukurları dolduran insanlar vardı ortada. Bir kasabanın üzerine oturan sisin ardındaki dağları kestiğini gördük. Irmağı geçerken, suların epey kabarmış olduğuna dikkat ettim. Kasabaya gelirken önce fabrikaların, sonra ev ve villaların önünden geçtik. Epeyce bina, isabet almıştı. Dar bir sokakta bir İngiliz Kızılhaç cankurtaranının yanından geçtik. Sürücünün başında bir kasket vardı, yüzü inceydi ve güneşten yanmıştı. Tanımıyordum onu. Kamyondan, belediye başkanının evi önünde indim, sürücü torbamı verdi, torbayı sırtıma geçirdim, iki çantayı onun üstüne alıp villamıza doğru yürüdüm. Hiç de yuvaya dönüşe benzemiyordu bu.

Islak çakıllı yolda yürürken ağaçların arasından villaya baktım. Pencerelerin hepsi kapalıydı, ama kapı açıktı. İçeri girince binbaşıyı duvarlarına haritalar ve kâğıtlar iğnelenmiş çıplak odada buldum.

"Merhaba, dedi. "Nasılsınız?" Daha yaşlanmıştı sanki, kurumuştu da.

"İyiyim, dedim. "İşler nasıl?"

"Bitti artık. Çıkar çantanı da otur." Torbamla çantalarımı yere, kasketimi de onların üstüne bıraktım. Öteki iskemleyi duvar dibinden masanın yanına çektim.

"Kötü bir yaz geçirdik." dedi binbaşı. "Kendini toparladın mı bari?"

"Evet."

"Sırmaları aldın mı?"

"Evet, çok teşekkür ederim.

"Görelim bakalım.

İki şeridi görebilmesi için pelerinimin önünü açtım.

"Madalyalar geldi mi?"

"Hayır, yalnızca kâğıtlar çıktı.

"Kutular da gelir, ama biraz daha uzun sürer."

"Şimdi ne yapmamı istiyorsunuz?"

"Arabaların hiçbiri yok burada. Altı tanesi kuzeyde Caporetto'da. Caporetto'yu bilir misin?"

"Evet. Bir vadide çan kulesi olan küçük beyaz bir kasaba hatırlıyordum. Temiz bir kasabaydı, meydanında güzel bir çeşme vardı.

"Orada kalıyorlar artık. Pek çok hasta var, çarpışmalar bitti.

"Ötekiler nerede?"

"İkisi dağlarda, dördü hâlâ Bainsizza'da. Öteki iki cankurtaran takımı da üçüncü ordu ile Carzo'da.

"Benim ne iş yapmamı istiyorsunuz?"

"İstersen gidip Bainsizza'daki dört arabayı teslim alabilirsin. Gino uzun zamandır orada. Orasının ne halde olduğunu görmedin, değil mi?"

"Görmedim.

"Çok kötüydü. Üç araba kaybettik.

"Duymuştum.

"Öyle ya, Rinaldi yazmıştı.

"Rinaldi nerede?"

"Burada hastanede. Epey yoğun bir yaz ve güz geçirdi.

"İnanırım.

"Çok kötüydü. dedi binbaşı. "Ne kadar kötü

olduğunu bilemezsin. Öyleki, ilk başta yaralandığın için şanslı olduğunu bile düşündüm sık sık.

"Şanslı olduğumu biliyorum.

"Gelecek yıl daha da kötü olacak. Belki de şimdi saldırırlar. Saldıracaklarını söylüyorlar, ama ben inanmıyorum. Çok geç kaldılar. Irmağı gördün mü?"

"Evet, daha şimdiden kabarmış bile.

"Yağmurlar başladığına göre, saldıracaklarını sanmıyorum. Yakında kar da başlar. Ya sizinkilerden ne haber? Senden başka Amerikalı gelecek mi?"

"On milyonluk bir ordu eğitiyorlar."

"İçlerinden birkaçı da bize gelir umarım. Ama hepsini Fransızlar alır nasıl olsa. Buraya kadar gelmezler. Pekâlâ. Bu gece burada kal, yarın küçük arabayla gidip Gino'yu buraya gönderirsin. Yanına yolları bilen birini veririm. Hâlâ az da olsa topçu ateşine tutuyorlar. Bainsizza'yı görmek isteyeceksin.

"Göreceğime seviniyorum. Yine sizinle birlikte olduğum için sevinçliyim, Signor Maggiore.

Binbaşı gülümsedi. "Teşekkür ederim. Ben bu savaştan bıktım artık. Ben gitseydim döneceğimi sanmıyorum.

"O kadar kötü mü?"

"Evet, kötüden de beter. Git biraz yıkan da arkadaşın Rinaldi'yi bul."

Gidip eşyalarımı yukarı taşıdım. Rinaldi odada yoktu ama eşyaları oradaydı. Yatağın üzerine oturup dolaklarımı çözdüm, sağ ayakkabımı çıkardım. Sonra sırtüstü uzandım. Yorulmuştum, sağ ayağım da sancıyordu. Ayakkabımın birisi çıkmış olarak yatmak saçma geldi, kalkıp ötekini de çıkardım, bir daha uzandım battaniyenin üstüne. Cam kapalı olduğundan oda epey havasızdı ama kalkıp açamayacak kadar yorgunluk hissediyordum. Eşyalarımın odanın bir köşesinde olduğunu gördüm. Dışarsı kararmaya başlamıştı. Yattığım yerde Catherine'i düşünerek Rinaldi'yi beklemeye başladım. Geceleri uyuyakalmadan öncenin dışında Catherine'i düşünmemeye gayret

edecektim. Ama şimdi yorgundum. yapacak bir işim yoktu. onun için yatıp düşündüm kızı. Rinaldi geldiğinde. hâlâ onu düşünüyordum. Hiç değişmemişti Rinaldl. Belki biraz zayıftı. o kadar.

"Yavru. dedi. Doğruldum. Gelip yanıma oturdu. beni kucakladı. "Aslanım benim. Sırtıma vurdu, kollarını tuttum.

"Göreyim şu dizini. dedi.

"Dolaklarımı çıkarmam gerek.

"Çıkar öyleyse. yavru. Burada yabancı yok. Bakayım neler yapmışlar. Kalkıp dolaklarımı çıkardım. dizliğimi sıyırdım. Rinaldi yere oturup dizimi hafif hafif büktü. Parmağını yara izinin üzerinde dolaştırdı. başparmaklarını dizkapağımın üstüne bastırıp salladı dizimi.

"Bu kadar mı oynatabiliyorsun?"

"Evet.

"Seni cepheye göndermek cinayet. İyice oynatacak durumda olmalıydın.

"Eskisinden çok daha iyi şimdi. Tahta gibi sertti."

Rinaldi biraz daha büktü dizimi. Ellerini izliyordum. Çok güzel cerrah elleri vardı. Başının üstüne. parlak ve ortadan ayrılmış saçlarına baktım. Dizimi biraz fazlaca büktü.

"Ah!" dedim.

"Fizik tedavisi görmen gerekirdi.

"Eskisinden daha iyi.

"Anlıyorum, yavru. Bu işi senden iyi bilirim ben. Kalkıp yatağa oturdu. "Dizi iyi yapmışlar. Diz konusu kapanmıştı. "Bana her şeyi anlat şimdi.

"Anlatacak bir şey yok. dedim. "Sakin bir hayat yaşadım."

"Evli bir insan gibi davranıyorsun. Nen var?"

"Hiç, dedim. "Senin nen var?"

"Bu savaş öldürüyor beni. Sinir bunalımı geçiriyorum. Ellerini dizinin üstünde kavuşturdu.

"Haa, dedim.

"Ne oldu? İnsanca tepki gösteremez miyim?"

"Hayır. Çok iyi vakit geçirmişsin anladığım kadarıyla. Anlat.

"Bütün yaz ve sonbahar boyunca ameliyat yaptım. Hiç durmadan çalışıyorum. Herkesin işini yapıyorum. Bütün güç ameliyatları bana bırakıyorlar. Yavru, çok esaslı bir cerrah olma yolundayım.

"Bu iyi işte.

"Hiç düşünmüyorum. Gerçekten düşünme, diye bir şey kalmadı bende, yalnızca ameliyat yapıyorum."

"Anlıyorum.

"Ama hepsi sona erdi artık. Şimdi ameliyat da yapmıyorum ve çok kötü hissediyorum kendimi. Korkunç bir savaş bu, yavru. İnan bana. Haydi şimdi neşelendir biraz beni. Plakları getirdin mi?"

"Evet.

Plakları karton bir kutuya koyup sırt çantama yerleştirmiştim, ama şimdi oradan alamayacak kadar yorgundum.

"Kendini iyi hissetmiyor musun, yavru?"

"Bombokum.

"Bu berbat bir savaş, dedi Rinaldi. "Gel haydi, bir güzel sarhoş olup neşelenelim. Ardından gider kurtlarımızı döker, iyice bir rahatlarız."

"Sarılık geçirdim ben, içki içemem.

"Ah yavru, ne halde dönüp geldin bana? Ciddisin, karaciğerinden sıkıntın var. Sana savaşın kötü bir şey olduğunu söylüyorum. Zaten neden savaşıyoruz ki?"

"Bir içki içelim. Sarhoş olmak istemiyorum, yalnızca birer içki içeriz.

Rinaldi odanın öteki ucuna, lavabonun yanına gidip bir şişe konyakla iki bardak getirdi.

"Avusturya konyağı. Yedi yıldız. San Gabriele'de ele geçirilmiş.

"Sen de orada mıydın?"

"Hayır. Ben hiçbir yere gitmedim. Yalnızca burada kalıp ameliyat yaptım ben. Bak, yavru, senin eski diş fırçası bardağın bu. Seni hatırlatsın diye sakladım bunu.

"Dişlerini fırçalamayı hatırlatsın diyedir.

"Hayır. Benim kendi bardağım da var. Senin

sabahları dişlerinden Villa Rosa'yı silip atmaya çalışmanı hatırlatması için, küfürler edip aspirin yiyip orospulara lânetler okuyuşunu hatırlamak için. O bardağı her görüşümde senin vicdanını diş fırçasıyla temizlemeye çalışman gelir aklıma. Rinaldi yatağın yanına geldi. "Öp beni bir kere ve ciddi olmadığını söyle.

"Seni hiç öpmem, maymunun birisin sen.

"Senin esaslı bir Anglosakson çocuğu olduğunu biliyorum. Vicdan azabı çeken bir insansın, onu da biliyorum. Anglosaksonun orospuları içinden diş fırçasıyla silip atmaya çalışacağı günü bekleyeceğim.

"Şu bardağa biraz konyak koy haydi.

Bardakları tokuşturduk, içtik. Rinaldi güldü.

"Seni sarhoş edip karaciğerini alacağım, yerine iyi bir İtalyan karaciğeri koyup yeniden erkek yapacağım seni.

Biraz daha konyak koyması için uzattım bardağı. Dışarsı karanlıktı artık. Konyak bardağını elimden bırakmadan gidip pencereyi açtım. Yağmur dinmişti. Hava serindi, ağaçlar arasında sis vardı.

"Konyağı dışarı atayım deme, dedi Rinaldi. "İçemiyorsan bana ver."

"Git kendini ırmağa at, dedim. Rinaldi'yi yeniden gördüğüme sevinmiştim. İki yıdır benimle dalga geçerdi ve bundan hoşlanırdım. Birbirimizi çok iyi anlıyorduk.

"Evli misin?" diye sordu yattığı yerden. Ben pencerenin yanında duvara yaslanmıştım.

"Daha değil.

"Âşık mısın?"

"Evet.

"O İngiliz kızına mı?"

"Evet."

"Zavallı yavrucak. Sa[illegible] ivi davranıyor mu bari?"

"Elbette.

"Yani o bakımdan iyi davranıyor mu demek istedim?"

"Kes sesini.

"Olur. Çok ince bir insan olduğumu göreceksin. Peki kız seninle......

"Rinin. lütfen kes sesini. Dostum olmak istiyorsan sus artık.

"Senin dostun *olmak* istemiyorum. yavru. ben senin dostunun.

"Sus öyleyse.

"Peki."

Yatağa gidip Rinaldi'nin yanına oturdum. Bardağı elinde. yere bakıyordu şimdi.

"Gördün mü olanları. Rinin?"

"Görüyorum. Hayatını boyunca böyle tabu konular çıkmıştır karşıma. Seninle aramızda pek az olmuştu bunlar. Senin de böyle konuların vardı kuşkusuz." Yere baktı yine.

"Senin yok mudur?"

"Hayır."

"Hiç mi?"

"Hiç.

"Annen için de aynı şeyi söyleyebilir miyiz. ya kızkardeşin?"

"Ya senin kızkardeşin. dedi Rinaldi hemen. İkimiz de güldük.

"Seni yaşlı süpermen. dedim.

"Kıskancım belki.

"Hiç değilsin.

"O anlamda demek istemedim. Başka bir şey söylemek istedim. Evli dostun var mı?"

"Var." dedim.

"Benim yok. dedi Rinaldi. "Birbirlerini seviyorlarsa dostum değillerdir.

"Neden?"

"Benden hoşlanmazlar.

"Neden ama?"

"Yılanım ben. Mantığın yılanı.

"Karıştırıyorsun. neden olan yılan değil elmaydı.

"Hayır. yılandı. Daha neşeliydi şimdi.

"O kadar derin düşünmediğin zaman çok daha iyisin. dedim.

"Seni seviyorum yavru. dedi. "Büyük İtalyan

düşünürü olduğumda bir iğnede havamı boşaltıveriyorsun. Ama söyleyemeyeceğim çok şey bilirim ben. Senden çok şey bilirim."

"Bilirsin, doğru.

"Ama sen daha keyifli yaşayacaksın. Vicdan azabı çeksen bile.

"Sanmıyorum.

"Öyle öyle. Doğru bu. Ben yalnızca çalıştığım zaman mutlu olduğum aşamaya geldim bile. Yere baktı yine.

"Atlatırsın bunu da.

"Sanmıyorum. Bundan başka sevdiğim iki şey var yalnızca: Biri mesleğim için kötü, ötekisi ise on beş dakika bilemedin yarım saatte sona eriyor. Kimi zaman daha bile az.

"Bazen çok daha az.

"Belki de ilerleme var bende, yavru. Bilemezsin. Ama yalnızca bu iki şey ve işim var işte.

"Başka şeylerin de olur.

"Hayır, hiçbir şeyimiz olmaz. Sahip olduğumuz şeylerle doğarız ve bir daha hiçbir şey öğrenmeyiz. Yeni hiçbir şeyimiz olmaz bir daha. Her şeyimiz tamamlanmış olarak başlarız yaşama. Bir Latin olmadığın için şükretmelisin.

"Latin diye bir şey yoktur. 'Latin' düşüncesi bu. Kusurlarınızla öyle iftihar edersiniz ki." Rinaldi başını kaldırıp güldü.

"Tamam tamam, yavru. Bu kadar çok düşünmekten yoruldum artık. İçeri girdiğinde yorgun görünüyordu zaten. "Yemek zamanı geldi bile. Her neyse, döndüğüne sevindim. Sen benim en iyi dostum ve savaş kardeşimsin."

"Savaş kardeşleri ne zaman yemek yerler?" diye sordum.

"Hemen. Karaciğerine bir daha içelim de.

"Aziz Paul gibi.

"Yanıldın. Şarap ve mideydi o. Miden için biraz şarap iç.

"Şişede ne varsa, dedim. "Ne için dersen onun için içeriz.

"Senin kız için, dedi Rinaldi. Bardağını kaldırdı.

"Tamam.

"Onun hakkında çirkin bir şey söylemeyeceğim.

"Kendini pek zorlama.

Rinaldi konyağı içti. "Ben temizim, dedi. "Senin gibiyim. Ben de bir İngiliz kızı bulacağım. Doğrusunu istersen senin kızı önce ben tanımıştım ama benim için biraz uzun boyluydu. Uzun boylu kızlar insanın kızkardeşi olurlar."

"Çok temiz bir kafan var."

"Öyle değil mi? O yüzden bana Rinaldo Tertemiz diyorlar zaten.

"Rinaldo Sporchissimo.

"Gel yavrum, zihnin henüz temizken gidip yemek yiyelim.

Yıkandım, saçlarımı taradım, aşağı indik. Rinaldi biraz sarhoştu. Yemek henüz hazır değildi.

"Ben gidip şişeyi alayım, dedi. Yukardan getirdiği konyak şişesinden ikimize de yarımşar kadeh doldurdu.

"Çok, diye işaret ettim içkiyi, kadehi kaldırıp masanın üstündeki lambanın ışığına tuttum.

"Boş mide için çok değil. Şahane bir şey. Mideyi yakıp tertemiz yapar. Senin için bundan kötüsü düşünülemez."

"Pekâlâ.

"Günden güne kendi kendini yok etme. Miden berbat olur, ellerin titrer. Bir cerrah için tam aranan şey yani.

"Tavsiye eder misin?"

"Hem de gönülden. Başka içki kullanmam ben. İç yavru, iç ve kusmaya hazırlan.

Yarım kadehi içtim. Dışarda emirerinin "Çorba! Çorba hazır!" diye bağırdığını duydum.

Binbaşı içeri girdi, bizi başıyla selamlayıp oturdu. Masanın başında küçücük kalıvermişti.

"Bu kadar mıyız?" diye sordu. Emireri çorba kâsesini ortaya koyup bir tabak doldurdu.

"Papaz gelmezse bu kadarız, dedi Rinaldi. "Federico'nun burada olduğunu bilseydi gelirdi.

"Nerede şimdi?" diye sordum.

"307'de," dedi binbaşı. Çorbasını içiyordu. Ağzını sildikten sonra uçları havaya dikili bıyığını da dikkatle sildi. Gelecek sanırım. Orava telefon edip senin geldiğini bildirdim.

"Yemekhanenin gürültüsünü arıyorum, dedim.

"Öyle, pek sessiz burası, dedi binbaşı.

"Ben gürültü yaparım, dedi Rinaldi.

"Biraz şarap iç, Enrico, dedi binbaşı. Kadehimi doldurdu. Makarnaya gömüldük hepimiz, az sonra. Makarna biterken de papaz geldi. Eskisinden hiçbir farkı yoktu, ufak tefek, kavruk ve tıknazca. Kalktım, el sıkıştık. Elini omzuma koydu.

"Duyar duymaz geldim.

"Oturun, dedi binbaşı. "Geç kaldınız.

"İyi akşamlar, papaz, dedi Rinaldi. Papazı İngilizce söylemişti. Bunu azıcık İngilizce bilen ve papazla alay etmeyi seven yüzbaşıdan öğrenmişlerdi. "İyi akşamlar, Rinaldi, dedi papaz. Emireri çorba getirdi ama papaz makarnayla başlayacağını söyledi.

"Nasılsınız?" diye bana döndü.

"İyiyim. İşler nasıldı burada?"

"Biraz şarap iç, papaz, dedi Rinaldi. "Miden için biraz şarap iç. Aziz Paul söylemişti bunu.

"Biliyorum, dedi papaz kibarca. Rinaldi adamın kadehini doldurdu.

"Bütün iş o Aziz Paul'un başının altından çıktı, dedi Rinaldi. Papaz bana bakıp gülümsedi. Artık bu takılmalardan, pek etkilenmediğini görüyordum.

"Aziz Paul zamparanın biriymiş, dedi Rinaldi. "Kendi ateşi sönünce de yaptıklarının günah olduğunu söylemiş. Kendi işi bitince, daha işi bitmemiş bizler için kurallar koymuş. Doğru değil mi bu, Federico?"

Binbaşı gülümsedi. Şimdi et yiyorduk.

"Karanlık bastıktan sonra azizlerden söz et-

mem, dedim. Papaz, yahnisinden başını kaldırıp bana baktı, gülümsedi.

"Haydi, bu da papazın yanına geçti, dedi Rinaldi. "Nerede o eski papaz avcıları. Cavalcanti nerede? Brundi nerede? Cesare nerede? Hiç kimseden destek görmeden mi zokayı yutturacağım bu papaza?"

"İyi papazdır o, dedi binbaşı.

"İyi papazdır. Ama yine de papazdır. Ben yemekhaneyi eski günlerdeki gibi yapmaya çalışıyorum. Federico'yu mutlu kılmak istiyorum ben. Canın cehenneme, papaz!"

Binbaşının, Rinaldi'ye bakıp sarhoş olduğunu anladığını fark ettim. İnce yüzü bembeyazdı. Alnının beyazlığında kapkaraydı saçlarının başladığı çizgi.

"Öyle olsun, Rinaldi, dedi papaz.

"Canın cehenneme. Her şeyin canı cehenneme. Rinaldi arkasına yaslandı.

"Çok büyük bir gerilim içindeydi, yorgun da" dedi binbaşı bana. Etini bitirdi, suyunu bir parça ekmekle sıyırdı.

"Umurumda bile değil, dedi Rinaldi masaya. "Her şeyin canı cehenneme!" Bakışları anlamsız, yüzü bembeyaz, meydan okurcasına baktı çevresine.

"Pekâlâ, dedim. "Canı cehenneme her şeyin.

"Hayır hayır, sen söyleyemezsin bunu. Söyleyemezsin diyorum. Sen kupkurusun, bomboşsun ve başka da hiçbir şey yok. Hiçbir şey yok diyorum, sana. Tek bir şey bile. Çalışmam bitince anlıyorum bunu.

Papaz başını salladı. Emireri yahni tenceresini alıp götürdü.

Rinaldi papaza döndü: "Neden et yiyorsun? Bugünün cuma olduğunu bilmiyor musun?"

"Bugün perşembe, dedi papaz.

"Yalan, cuma bugün. Tanrı'nın gövdesini yiyorsun. Tanrı eti bu. Biliyorum ben. Ölü bir Avusturyalı. Yediğin o işte."

"Beyaz el subay elidir," dedim eski şakayı tamamlayarak.

Rinaldi güldü. Kadehini doldurdu.

"Bana boş verin siz. Ben kaçığım biraz."

"Senin izne çıkman gerek" dedi papaz.

Binbaşı. papaza bakıp başını salladı. Rinaldi papaza baktı.

'Yani benim izne çıkmam gerektiğini mi söylüyorsun?"

Binbaşı yine papaza bakıp başını salladı. Rinaldi gözlerini papazdan ayırmıyordu.

"Nasıl istersen. dedi papaz. "İstemezsen çıkmazsın.

"Canın cehenneme. dedi Rinaldi. "Benden kurtulmaya çalışıyorlar. Her gece hem de. Boğuşuyorum onlarla. Ya kaparsam hastalığı. Herkeste var aslında. Tüm dünyada. Bir öğretmen havasıyla devam etti. "Önce küçük bir sivilce. Sonra omuzlar arasında bir kaşıntı. Sonra da hiçbir şey. Bütün umudumuzu cıvaya bağlarız.

'Ya da salvarsan'a, dedi binbaşı.

"O da bir cıva türevi, dedi Rinaldi.. "Bunları iyi bilirim. Ey iyi papaz, sen hiç kapmayacaksın o hastalığı. ama yavru kapacak. Bir iş kazası bu. Basit bir iş kazası.

Emireri tatlı ile kahveleri getirdi. Tatlı, üzerine koyu bir şerbet dökülmüş kara bir hamur tatlısıydı. Lamba tütüyordu, kara duman bacadan içeri süzülüyordu.

"İki mum getir de lambayı götür, dedi binbaşı. Emireri birer tabak içinde yanan iki mum getirdi, lambayı üfleyip götürdü. Rinaldi sakinleşmişti şimdi. İyi görünüyordu. Bir süre konuştuk. kahvelerimizi içtikten sonra hole çıktık.

"Sen papazla konuşmak istiyorsun, dedi Rinaldi. "Benim kasabaya inmem gerek. İyi geceler. papaz.

"İyi geceler. Rinaldi.

"Görüşürüz, Fredi.

"Sabah erken gel, dedim. Rinaldi yüzünü buruşturup çıktı dışarı. Binbaşı yanı başımızday-

dı. "Çok yorgun, gereğinden de çok çalışıyor, dedi. "Frengiye tutulduğunu da sanıyor. İnanmıyorum ama tutulmuş da olabilir. Frengi tedavisi uyguluyor kendine. İyi geceler. Sabah gün doğmadan gideceksin, değil mi, Enrico?"

"Evet.

"Güle güle öyleyse. Talihin açık olsun. Peduzzi seni uyandırıp oraya götürecek.

"Hoşça kalın, Signor Maggiore.

"Güle güle. Bir Avusturya saldırısından söz ediyorlar, ama ben inanmıyorum. İnşallah olmaz böyle bir şey. Olsa da burada olmayacak zaten. Gino her şeyi anlatır sana. Telefon iyi çalışıyor artık.

"Sık sık ararım.

"Lütfen. İyi geceler. Rinaldi'nin o kadar çok konyak içmesine izin verme.

"Çalışırım.

"İyi geceler, papaz.

"İyi geceler, Signor Maggiore.

Binbaşı odasına girdi.

26

Kapıya gidip dışarı baktım. 'Yağmur dinmişti ama sis vardı.

"Yukarı çıksak mı?" diye sordum papaz .

"Çok kalamayacağım."

"Haydi yukarı çıkalım.

Merdivenleri çıkıp odama girdik. Rinaldi'nin yatağına uzandım. Papaz, emirerinin açtığı portatif yatağıma oturdu. Oda karanlıktı.

"Nasılsınız bakalım?" diye sordu.

"İyiyim. Bu gece biraz yorgunum işte.

"Ben de yorgunum, ama herhangi bir nedeni yok.

"Savaştan ne haber?"

"Yakında sona erecek sanırım. Nedenini bilmiyorum ama öyle bir duygu var içimde."

"Nasıl bir duygu bu?"

"Binbaşınızın nasıl bir insan oduğunu bilirsiniz. İyidir, değil mi? İşte pek çok insan onun gibi artık."

"Ben de öyle bir şeyler hissediyorum," dedim.

"Korkunç bir yaz geçti," dedi papaz. Benim oradan ayrıldığım zaman olduğundan, daha çok emindi kendisinden şimdi. "Neler olduğuna inanamazsınız. Ama siz oradaydınız ve neler olabileceğini bilirsiniz. Çok kimse, savaşın ne olduğunu, bu yaz öğrendi. Savaşın ne olduğunu hiç öğrenemeyeceklerini sandığım subaylar bile, bunun farkındalar artık."

"Ne olacak peki?" Battaniyemi okşadım.

"Bilmiyorum, ama daha uzun bir süre devam edeceğini sanmam."

"Ne olacak ama?"

"Boğuşmayı bırakacaklar."

"Kim?"

"Her iki taraf da."

"İnşallah," dedim.

"İnanmıyor musunuz?"

"İki tarafın aynı anda savaşı keseceklerine inanmıyorum."

"Olmaz herhalde. Umut beslenmeyecek kadar büyük bir şey bu. Ama insanlardaki değişiklikleri görünce bunun daha uzun zaman devam edemeyeceğini düşünüyorum ben."

"Bu yaz kim kazandı?"

"Hiç kimse."

"Avusturyalılar kazandı," dedim. "San Gabriele'in alınmasını engellediler. Onlar kazandı. Savaşı bırakmayacaklardır."

"Onlar da bizim gibi hissederlerse, bırakabilirler. Onlar da aynı acıları çektiler"

"Hiç kimse kazanırken bırakmamıştır savaşı."

"Beni umutsuzluğa düşürüyorsunuz."

"Ben yalnız düşündüklerimi söylüyorum."

"Yani siz, savaşın hiç durmadan devam edeceğini mi, düşünüyorsunuz? Hiçbir şey olmayacak mı yani?"

"Bilmiyorum. Avusturyalılar zafer kazandıkça savaşı bırakamazlar. Yenilgiyle Hıristiyanlığımızı hatırlarız ancak.

"Bosnalılar dışında Avusturyalılar da Hıristiyandır.

"Ben sözde Hıristiyanlık demek istemedim. İsa'mız gibi yani.

Papaz bir şey demedi.

"Yenildiğimiz için biraz uysallaştık şimdi. Peter, Bahçe'de İsa'yı kurtarsaydı Tanrı'mız nasıl olurdu acaba?"

"Hiç değişmezdi.

"Sanmıyorum, dedim.

"Beni umutsuzluğa düşürüyorsunuz, dedi. "Bir şeylerin olması için dua ediyorum. Bunun çok yaklaştığını hissettim hatta.

"Bir şey olabilir, dedim. "Ama yalnız bize olacak bu. Onlar da bizim gibi hissedebilseler işler düzelirdi. Ama yendiler onlar bizi. Başka bir duygu var, onlarda şimdi.

"Askerlerden çoğu bizim hissettiklerimizi hissetmişlerdir. Yenildikleri için değildir bu."

"Başta yenilmişlerdi zaten. Çiftliklerinden alınıp askere götürüldüklerinde yenilmişlerdi. Köylü bunun için akıllıdır işte, daha ilk başta yenildiği için. Onu iktidara getirirsen ne kadar akıllı olduğunu görürsün.

Düşünüyordu papaz, hiçbir şey söylemedi.

"Ben de sıkılıyorum, dedim. "O yüzden bunları hiç düşünmem. Hiç düşünmem, ama konuşmaya başlayınca kafamda hiç düşünmeden bulduğum şeyleri söylediğimi fark ederim.

"Bir şeyler ummuştum ben.

"Yenilgi mi?"

"Hayır, daha fazla bir şey.

"Daha fazlası yok. Zafer dışında. O, daha da kötü olabilir.

"Uzun bir süre zafer istemiştim.

"Ben de.

"Ama şimdi bilmiyorum artık.

"Ya o, ya öteki.

"Ben zafere de inanmıyorum artık.
"Ben de. Ama yenilgiye de inanmıyorum. Belki de daha iyi olacağı halde.
"Neye inanıyorsunuz peki?"
"Uykuya, dedim ayağa kalkarak.
"Sizi bu kadar geciktirdiğim için özür dilerim. Ama sizinle konuşmayı seviyorum.
"Yine konuşabilmek iyi bir şey. Uyku hakkında söylediğim anlamsızdı."
Kalkıp karanlıkta el sıkıştık.
"Ben artık 307'de yatıyorum, dedi.
"Ben de sabah erkenden göreve gidiyorum.
"Döndüğünüzde görüşürüz.
"Birlikte yürüyüşe çıkar, konuşuruz. Kapıya kadar geçirdim papazı.
Aşağı inmeyin, dedi. "Döndüğünüze sevindim. Sizin için çok iyi değilse de. Elini omzuma koydu.
"Benim için de iyi, dedim. "İyi geceler."
"İyi geceler. Ciaou.
"Ciaou, dedim. Ölesiye uykum gelmişti.

27

Rinaldi geldiğinde uyandım, ama o konuşmayınca yeniden uyudum. Sabah gün doğmadan kalkıp giyinmiştim. Ben odadan çıktığımda, Rinaldi uyanmamıştı daha.

Bainsizza'yı daha önce görmemiştim. Avusturyalıların bulundukları yamaca tırmanmak, ırmakta yaralandığım yerin ötesine gitmek bir garipti. Şimdi dimdik yeni bir yol ve pek çok kamyon vardı. İlerde yol düzleşiyordu, ağaçlıklar ve sisler arasında dik tepeler gördüm. Yolun, tepelerin korumasında kalmadığı yerlerde, iki yanına ve üstüne hasırlar gerilmişti; yol ucu yıkılmış bir köye giriyordu. Hatlar daha ilerdeydi. Ortalıkta pek çok top vardı. Evler yıkılmıştı, ancak her şey düzenliydi, her tarafa işaret levhaları konmuştu. Gino'yu bulduk, bize kahve verdi, sonra da onunla

gittim, çeşitli kimselerle tanışıp sargı yerlerini gördüm. Gino, İngiliz arabalarının Bainsizza'nın altında Ravne'de çalıştıklarını söyledi. İngilizlere hayrandı. Yine arasıra bombardıman oluyormuş ama pek yaralanan olmuyormuş artık. Yağmurlar başladığına göre hastalıklar artacakmış. Avusturyalıların saldıracakları söyleniyormuş ama o pek inanmıyormus buna. Bizim de saldırmamız söz konusuymuş ama yeni birlikler getirmediklerine göre, bu da geri bırakılmış olmalıymış. Yiyecek epey kıt olduğundan Gorizia'da şöyle adamakıllı yemek yiyeceğine pek seviniyordu. Neler yemiştim orada? Söylediğimde şahane bir şey bu, dedi. Hele *dolce* pek hoşuna gitmişti. *'Dolce'* demiştim yalnızca, tarifini yapmamıştım; sanırım bunun, bildiğimiz ekmek tatlısından başka bir şey olduğunu düşünmüştü.

Nereye gideceğini biliyor muydun? Bilmediğimi söyledim, ama arabaların birkaçı Caporetto'daydı. Oraya gönderileceğini umduğunu söyledi. Güzel bir yerdi, hemen arkasındaki yüksek dağı da pek severdi. İyi çocuktu Gino, herkes severdi onu. Asıl cehennemin San Gabriele'de ve Lom ötesindeki saldırıda olduğunu söyledi. Avusturyalılar arkamızdaki ve üstümüzdeki Ternovo Dağlarındaki ormanlara epey top yerleştirmişler, geceleri yolu bombardıman ediyorlardı. Gino'nun, özellikle sinirine dokunan bir deniz bataryası vardı. Bunları düz mermi hatlarından seçmek mümkündü. Genellikle iki top birden ateşlenirmiş, birinin hemen ardından öteki; şarapnel yağmuru korkunçmuş. Bana otuz santimden büyük sivri çıkıntılı bir maden parçası gösterdi.

"O kadar etkili olduklarını sanmıyorum, dedi. "Ama yine de ödüm patlıyor doğrusu. Mermiler sanki doğruca senin üstüne geliyorlarmış gibi ses çıkarıyorlar. Önce bir homurtu, sonra bir çığlık ve patlama. Korkudan ödün patlayacak olduktan sonra, yaralanmamanın ne yararı var ki?"

Karşımızdaki mevzilerde şimdi Hırvatlarla Macarların olduğunu söyledi. Bizimkiler hâlâ saldırı mevzilerindeymişler. Arada pek önemsenecek

tel örgü falan olmadığı gibi, Avusturyalılar saldırıya kalkarlarsa, çekilecek yer de yokmuş. Ovadan yükselen alçak dağlarda savunma için iyi mevziler varmış, ama bunları, savunma için örgütleyecek hiçbir şey yapılmamış. Hem zaten Bainsizza konusunda ne diyormuşum ben?

Burasının daha düz, daha çok ovayı andıran bir yer olacağını tahmin ederdim. Bu kadar engebeli olacağı hiç aklıma gelmemişti.

"Alto piano," dedi Gino. "Ama piano değil yine de. Yüksek düzlük ama düzlük değil."

Oturduğu evin bodrumuna döndük. Üzeri düz ve biraz da derinliği olan bir tepeyi tutmanın, bir dizi küçük dağı tutmaktan daha kolay olacağını düşündüğümü söyledim. Yamaç yukarı saldırı, bir düzlük saldırısından daha güç olmazdı bence. "Dağlara bağlı," dedi Gino. "San Gabriele'ye bak."

"Evet, ama orada güçlük tepenin düz oluşundan çıktı. Yoksa yukarı kolay çıktılar."

"Pek o kadar değil," dedi.

"Ama orası dağdan çok bir kaleydi, özel bir durumu vardı onun için. Avusturyalılar yıllardır güçlendiriyorlardı orasını." Taktik olarak hareketli bir savaştan söz ediyordum. Bir hat olarak bir dizi dağı tutmak işten bile değildi. İnsanın elinde hareket kabiliyeti olmalıydı, bir dağda ise hareketlilik pek kolay bir şey değildi. Ayrıca insan, dağdan aşağı ateş ederken iyi nişan alamaz, eğer düşmana yan dönülecek olsa, en iyi askerler en yüksek dağların tepesinde kalırlar. Ben dağda savaşa inanmazdım. Bunu, çok iyi düşündüğümü söyledim. Sen bir dağ alırdın, onlar bir başkasını alırlardı, ama gerçekten işe koyulmak istenildiğinde herkes düzlüğe inerdi.

"Peki sınırların dağ olsaydı ne yapardın?" diye sordu.

"Orasını çözümleyemedim daha," dedim. İkimiz de güldük. "Ancak Avusturyalılar eski günlerde hep Verona çevresindeki dörtköşe içinde püs-

kürtülmüşlerdir. Onların ovaya inmesine izin verirler, orada da yenerlerdi."

"Öyle, dedi Gino. "Ama onlar Fransızdı, bir başkasının ülkesinde dövüşürken askeri problemleri çok daha kolay çözersin.

"Evet, insan kendi ülkesini o kadar bilimsel kullanamaz, dedim.

"Napolyon'u kıstırmak için Ruslar yaptılar bunu.

"Ama onların ülkesi çok geniş. İtalya'da Napolyon'u tuzağa düşürmek için geri çekilmeye kalkışsan kendini Brindisi'de bulursun."

"Berbat bir yer. Hiç gittin mi oraya?"

"Gittim ama kalmadım.

"Ben bir yurtseverim, dedi Gino. "Ama Brindisi'yi ya da Taranto'yu sevemem."

"Bainsizza'yı seviyor musun?"

"Toprak kutsaldır, ama biraz daha fazla patates yetişmesini isterdim. Buraya geldiğimizde Avusturyalıların patates ektikleri tarlalarla karşılaştığımızı biliyor muydun?"

"Gerçekten yiyecek kıtlığı mı oldu?"

"Ben kendi payıma yeterli yiyecek bulamadım, ama ben oburun biriyim, açlık da çekmedim. Yemekler orta karar. Cephedeki alaylar iyi besleniyor ama destek kuvvetlerine pek bir şey vermiyorlar. Bir yerlerde aksayan bir şey olmalı. Yoksa yeterli yiyecek olması gerekirdi."

"Başka yerde satıyorlardır, eşşoğluları.

"Evet, cephedeki taburlara bol yiyecek veriyorlar, geridekiler ise sıkıntı çekiyorlar. Avusturyalıların patatesleri ile ormandaki kestaneler bitti. Askerin daha iyi beslenmesi gerekir. Yemeye düşkün insanlarız biz. Yeterli yiyecek olduğuna da inanıyorum, askerlerin yiyecek sıkıntısı çekmeleri çok kötü bir şey bence. Bunun düşünceni nasıl etkilediğine dikkat ettin mi?"

"Evet, dedim. "Savaş kazandırmaz belki, ama kaybettirir."

"Kaybetmekten konuşmayacağız. Yeteri ka-

dar kaybetme sözü dolaşıyor ortada. Bu yaz yapılanlar boşa yapılmış olamaz.

Hiçbir şey söylemedim. Kutsal, görkemli, fedakârlık ve boşuna, gibi sözcükler karşısında hep çekingenlik duymuşumdur. Bunları kimi zaman yağmur altında, hemen hemen duyulmayacak kadar uzaktan duymuştuk, duvarlara başka bildirilerin üstüne yapıştırılan bildirilerde okumuştuk. Uzun bir süredir kutsal bir şey görmemiştim, görkemli olan şeyler artık görkemli değildi: fedakârlık da, et hiçbir sey yapılmayıp yalnız gömülse bile, Chicago mezbahalarını andırıyordu. İnsanın duymaya dayanamayacağı pek çok söz vardı artık, sonunda yalnızca yer adlarının onurları kalmıştı. Bazı sayılar da öyleydi ve de bazı tarihler. Bunlar, yer adlarıyla söylenince, bir anlam taşıyordu. Ün, onur, cesaret ya da kutsal gibi soyut sözcükler köy adları, yol numaraları, ırmak adları, alayların sayıları ve tarihler gibi somut şeylerin yanında müstehcen kalıyorlardı. Gino bir yurtseverdi, bu yüzden söylediği şeyler zaman zaman ayırıyordu bizi, ama bir çocuktu ve onun yurtsever olmasını anlayabiliyordum. Yurtsever doğmuştu o. Peduzzi ile arabayla döndü Gorizia'ya.

O gün fırtınalı geçti. Rüzgâr yağmurun şiddetini artırıyordu, her taraf su ve çamur içindeydi. Yıkık evlerin sıvaları ıslak ve griydi. Öğleden sonra yağmur kesildi,. iki numaralı mevziimizden çıplak, ıslak sonbahar kırlarını, tepelerin üzerindeki bulutları, yolların üzerine ve yanına gerilip sırılsıklam olmuş hasırları gördüm. Güneş, batmadan önce bir kere görünüp, tepenin üstündeki çıplak ağaçları aydınlattı. O tepedeki ağaçlar arasında pek çok Avusturyalı topu vardı ama içlerinden çok azı ateş ediyorlardı. Cephenin olduğu yıkık çiftliğin üzerinde şarapnel dumanlarının yükselmesini seyrediyordum, ortaları sarı beyaz parıltılı yumuşacık dumanlar. Önce parıltıyı görüyor, ardından çatırtıyı duyuyordun, sonra duman balonunun rüzgârda dağılışını. Evlerin yıkıntıları arasında pek çok demir şarapnel topları vardı. O

gün öğleden sonra bulunduğumuz mevzii topa tutmadılar. İki cankurtaranı yükleyip ıslak hasırlarla korunan yol boyunca sürerken, hasırlar arasından güneşin son ışıkları geliyordu. Tepenin öte yanındaki temiz yola çıktığımızda, güneş batmıştı, artık. Yol düzlüğe çıkıp da hasırların arasında kalan meydana girdiğimizde, yağmur yeniden başladı.

Gece rüzgâr şiddetlendi, saat üçte sağanak yağmurla birlikte bombardıman başladı. Hırvatlar dağlardaki çayırlıkları ve korulukları aşıp cephe hattına kadar geldiler. Yağmurda karanlıkta dövüşüyorlardı, ikinci hattaki korkmuş adamların karşı saldırılarıyla geri püskürtüldüler. O gece çok topa tutulduk, yağmurda işaret fişekleri atıldı, tüfek ve makineli tüfek ateşi duyuldu, cephe boyunca. Ama bir daha gelmediler, ortalık sakinleşti: rüzgârın uğultusu arasında kuzeydeki büyük bombardımanın sesini duyduk.

Yaralılar yürüyerek geliyorlardı sargı yerine, kimi sedyeyle getiriliyordu, bazıları da başkalarının sırtında. Hepsi iliklerine kadar ıslanmışlardı, hepsi korku içindeydiler. İki arabayı sedyedekilerle doldurduk, ikinci arabanın kapısını kapatırken, yüzüme çarpan yağmurun, kara dönüştüğünü fark ettim. Yağmurla karışık iri iri yağıyordu, kar.

Güneş doğduğunda fırtına hâlâ devam ediyordu: artık kar. kesilmişti. Kar, ıslak yere değince hemen erimişti: şimdi yine yağmur yağıyordu. Güneş doğduktan hemen sonra başarısız bir saldırı daha yapıldı. Bütün gün yeni bir saldırı bekledik ondan sonra: oysa, güneş batana kadar bir daha gelmediler üstümüze. Bombardıman güneyde, Avusturya topçusunun toplu bir halde bulunduğu ağaçlıklı tepede başladı. Biz bombardımana tutulmayı beklediysek de bir şey olmadı. Hava kararıyordu. Toplar köyün ardındaki bir tarladan ateş ediyorlardı: üstümüzden geçip giden mermilerin insanın içini rahatlatan bir sesleri vardı.

Güneye yapılan saldırının başarısız olduğunu duyduk. O gece saldırmadılar: ancak kuzey

cephesini yardıklarını öğrendik. Gece, çekilmek için hazır olmamızı bildiren bir haber aldık. Bizim mevzideki yüzbaşı söyledi bunu. Tümenden almıştı haberi. Az sonra telefonla konuşup yalan olduğunu bildirdi. Tümen, ne olursa olsun Bainsizza'daki hattın terk edilmemesini söylemişti. Yarma hareketini sordum yüzbaşıya. Tümenden Avusturyalıların Caporetto'da yirmi yedinci kolorduyu yardıklarını, duyduğunu söyledi. Kuzeyde gün boyunca büyük bir savaş olmuştu.

"O orospu çocukları onları bırakırlarsa işimiz tamamdır, dedim.

"Saldıranlar Almanlar, dedi sıhhiye subaylarından biri. Alman sözcüğü korkulacak bir şeydi. Almanlarla ilişkimiz olsun istemiyorduk.

"On beş Alman tümeni var," dedi sıhhiye subayı. "Cepheyi yardıkları takdirde bağlantımız kesilecektir."

'Tümenden bu hattın tutulmasını istediklerini söylediler. Tam olarak yaramadıklarını ve Monte Maggiore'den dağlar boyunca hattı tutabileceğimizi bildirdiler.

"Nereden duyuyorlar bunları?"

'Tümenden."

"Çekilmemiz gerektiği sözü de Tümenden çıkmıştı."

"Biz kolordunun emrindeyiz, dedim. "Ama burada sizin emrinizde çalışıyorum. Git dediğiniz zaman, gideceğim elbette. Ama emirleri tam alın."

"Emre göre burada kalacağız. Siz yaralıları buradan dağıtım merkezine taşıyacaksınız.

"Kimi zaman dağıtım merkezinden sahra hastanelerine kadar da taşıyoruz, dedim. "Ben hiç geri çekilme görmedim, böyle bir durumda yaralılar nasıl götürülür.

"Götürülmezler. Alabildiğin kadarını alır, gerisini bırakırsın.

"Arabalara ne alacağım?"

"Hastane araç gerecini.

"Peki, dedim.

Ertesi gece çekilme başladı. Almanlarla

Avusturyalıların kuzeyde cepheyi yardıklarını ve vadilerden aşağı Cividale ile Udine'ye doğru geldiklerini duyduk. Çekilme düzenli, ıslak ve asık yüzlüydü. Geceleyin kalabalık yollardan geçerken yağmur altında yürüyen birlikleri, topları, arabaları çeken atları, katırları, motorlu araçları geçiyorduk. Hepsi de cepheden uzaklaşıyorlardı. Bir ilerlemede olduğundan fazla bir karışıklık yoktu ortalıkta.

O gece ovanın en az yıkım görmüş köylerinde kurulan sahra hastanelerinin boşaltılmasına yardım ettik, yaralıları ırmak yatağındaki Plava'ya taşıdık. Ertesi gün yağmur altında hastaneleri ve Plava'daki dağıtım merkezini boşalttık. Yağmur dur durak bilmeden yağıyordu; Bainsizza ordusu, ekim yağmurunda ovadan inip o yılın baharında büyük zaferlerin başladığı ırmağı geçiyordu. Ertesi günün ortasında Gorizia'ya geldik. Yağmur dinmişti; kasaba, hemen hemen boş sayılırdı. Askerlerin genelevindeki kızları, bir kamyona dolduruyorlardı. Yedi kız vardı, paltolarını şapkalarını giymişler, küçük çantalarını ellerine almışlardı. İkisi ağlıyordu. İçlerinden biri bize bakıp gülümsedi, dilini çıkartıp aşağı yukarı oynattı. Dolgun dudakları, kara gözleri vardı.

Arabayı durdurup başlarındaki kadınla konuştum. Subay genelevindeki kızlar o sabah erkenden gitmişlerdi. Nereye gidiyorlardı? Conegliano'ya, dedi. Kamyon hareket etti. Dolgun dudaklı kız yine dil çıkardı, bize. Kadın el salladı. İki kız hâlâ ağlıyorlardı. Ötekilerse, ilgiyle bakıyorlardı kasabaya. Arabama döndüm.

"Onlarla gitmeliydik," dedi Bonello. "Bak bu iyi bir yolculuk olurdu işte."

"İyi bir yolculuk yapacağız," dedim.

"Bombok bir yolculuk yapacağız."

"Ben de onu demek istedim zaten." Villanın olduğu yola girmiştik.

"O heriflerden biri, eve daldığında orada olmak isterdim."

"Dalarlar mı, dersin?"

"Elbette. İkinci Orduda herkes tanır o kadını.

Villanın önündeydik.

"Ona Baş Rahibe derler. dedi Bonello. "Kızlar yeni. ama kadını, herkes tanır. Kızları çekilmeden az önce getirmiş olmalılar.

"İyi eğlenecekler desene.

"Hem de nasıl. Şöyle bedavadan bir de ben denemek isterdim. Evde çok para alıyorlar. Hükümet bizi dolandırıyor.

"Arabayı al da ustalar bir baksınlar, dedim. "Yağını değiştir, diferansiyeli kontrol et. Benzin doldur. biraz da uyu."

"Başüstüne, Signor Tenente.

Villa boştu. Rinaldo hastaneyle gitmişti. Binbaşı da hastane çalışanlarını arabasına alıp götürmüştü. Pencereye bir not iliştirilmişti. benim için: Hole bırakılan eşyaları arabalara yükleyip Pordenone'ye getirmem isteniyordu. Ben oradayken diğer iki araba da geldi, sürücüler indiler. Yine yağmur başlamıştı.

"Çok uykum var. dedi Piani. "Plava'dan buraya kadar üç kere uyudum direksiyon başında. Ne yapacağız. Tenente?"

"Yağ değiştireceğiz. yağlama yapacağız, benzin dolduracağız. Sonra da burada bıraktıkları eşyayı yükleyip gideceğiz.

"Hemen yola çıkıyoruz o halde?"

"Hayır, önce üç saat uyuyacağız.

"Buna sevindim işte," dedi Bonello. "Yoksa araba süremezdim.

"Araban nasıl. Aymo?"

"İyidir.

"Bana bir tulum bul da yağ değiştirmede size yardım edeyim.

"Siz bu işe bulaşmayın. Tenente, dedi Aymo. "İş değil bu. Siz gidip eşyalarınızı toplayın.

"Eşyalarım hazır. Gidip bıraktıkları şeyleri dışarı taşıyayım. Arabalar hazır olunca kapıya getirin.

Arabaları villanın önüne getirdiler, holdeki hastane eşyalarını doldurduk. İş bitince, üç araba arka arkaya duruyordu, yağmur altında. Villaya girdik.

"Mutfakta bir ateş yakın, üstünüzü başınızı kurutun, dedim.

"Benim üstüm kuruymuş ıslakmış umurumda bile değil, dedi Piani "Ben uyumak istiyorum.

"Ben binbaşının yatağında uyuyacağım, dedi Bonello.

"Benim yattığım yer umurumda bile değil.

Kapıyı açtım. "Burada iki yatak var.

"Bu odaya hiç girmemiştim, dedi Bonello.

"O balık suratlı moruğundu burası.

"Siz ikiniz burada yatın, dedim. "Ben sizi uyandırırım.

"Uyuyakalırsanız bizi Avusturyalılar uyandırır sonra, Tenente, dedi Bonello.

"Uyumam. Aymo nerede?"

"Mutfağa gitti.

"Uyuyun haydi," dedim.

"Ben uyuyacağım, dedi Piani. "Bütün gün ayakta uyudum zaten. Kafatasım gözlerimin üstüne çöktü, sanki.

"Çizmelerini çıkar, dedi Bonello. "Balık suratın yatağı orası."

"Balık surat umurumda mı sanki. Piani çamurlu çizmeleriyle yatağa uzanıp başını koluna dayadı. Ben mutfağa gittim. Aymo ocağı yakmış üstüne bir maşrapa su sürmüştü.

"Bir *pasta asciutta* yapayım dedim. Uyandığımızda acıkmış olacağız."

"Uykun yok mu, Bartolomeo?"

"Pek yok. Su kaynayınca bırakacağım. Ateş kendi kendine söner."

"Uyusan iyi olur, dedim. "Peynirle kuru et yiyebiliriz.

"Böylesi daha iyi. O iki anarşiste iyi gelir sıcak bir şey. Siz uyuyun, Tenente."

"Binbaşının odasında bir yatak var."

"Siz yatın orada.

"Ben eski odamda yatacağım. Bir içki ister misin, Bartolomeo?"

"Giderken içerim, Tenente. Şimdi bir yararı olmaz.

"Üç saat içinde uyanırsan ve ben. seni daha önce uyandırmamışsam, sen, beni uyandırırsın, olmaz mı?"

"Saatim yok, Tenente.

"Binbaşının odasının duvarında bir saat var.

"Başüstüne.

Yemek odasından, holden geçip mermer merdivenlerden Rinaldi ile kaldığım odaya çıktım. Yağmur yağıyordu. Pencereye gidip dışarı baktım. Hava kararıyordu, üç araba art arda duruyordu kapının önünde. Ağaçlardan sular damlıyordu. Hava soğuktu, damlalar dallarda kalıyordu. Rinaldi'nin yatağına uzanıp uyudum.

Yola çıkmadan önce mutfakta yemek yedik. Aymo bol soğanlı, konserve kuşbaşı etli bir makarna pişirmişti. Villanın bodrumunda bırakılmış olan iki şişe şarabı da içtik. Dışarısı karanlıktı ve hâlâ yağmur yağıyordu. Piani uyukluyordu masa başında.

"Geri çekilmeyi ilerlemeden çok severim, dedi Bonello. "Geri çekilirken barbera içeriz.

"Şimdi şarap içiyoruz, dedi Aymo. "Yarın belki de yağmur suyu içeriz.

"Yarın Udine'de olacağız. Şampanya içeceğiz. Aylakların hepsi orada otururlar. Uyan, hey Piani! Yarın Udine'de şampanya içeceğiz!"

"Uyanığım, dedi Piani. Tabağını makarna ve etle doldurdu. "Domates salçası bulamadın mı, Barto?"

"Yoktu, dedi Aymo.

"Udine'de şampanya içeceğiz, dedi Bonello. Bardağını dupduru kırmızı barbera şarabıyla doldurdu.

"Doydunuz mu, Tenente?" diye sordu Aymo.

"Doydum. Şişeyi uzat, Bartolomeo.

"Arabada içmek için adam başına birer şişe aldım. dedi Aymo.

"Sen uyumadın mı?"

"Biraz uyudum işte. Çok uyumam ben.

"Yarın kral yatağında uyuyacağız. dedi Bonello. Pek keyifliydi.

"Ben kraliçeyle yatacağım. dedi. Yaptığı şakayı nasıl karşıladığımı anlamak için yüzüme baktı.

"Kes sesini. dedim. "Şarap hemen başına vuruyor senin. Dışarda hiç durmadan yağıyordu. yağmur. Saatime baktım. Dokuz buçuktu.

"Yola koyulma zamanı geldi. diyerek kalktım.

"Siz kimin arabasına bineceksiniz. Tenente?" diye sordu Bonello.

"Aymo'nun. Arkadan sen gelirsin. sonra da Piani. Cormons yoluna gidiyoruz.

"Korkarım ben direksiyon başında uyuyacağım. dedi Piani.

"Öyleyse seninle gelirim ben. Arkadan Bonello. onun ardında da Aymo.

"En iyisi bu. dedi Piani. "Çok uykum var benim.

"Ben süreyim. sen biraz uyu.

"Gerekmez. Yanımda uyuyakaldığım zaman beni uyandıracak biri olduğunu bilince rahat sürerim."

"Seni uyandırırım ben. Işıkları söndür. Barto.

"Açık bıraksak da olur. dedi Bonello. "Burasını bir daha kullanmayacağız ki.

"Odamda küçük bir sandık var. dedim. "Piani. aşağı indirmeme yardım eder misin?"

"Biz getiririz. dedi Piani. "Haydi gel. Aldo. Bonello ile yukarı çıktıklarını duydum.

"Güzel yerdi burası. dedi Bartolomeo Aymo. Çantasına iki şişe şarapla yarım kalıp peynir yerleştirdi. "Burası gibi bir yer bulamayacağız bir daha. Nereye çekilecekler. Tenente?"

"Tagliamento'nun gerisine diyorlar. Hastane Pordenone'de olacakmış.

"Burası Pordenone'den iyidir.

"Pordenone'yi bilmiyorum. dedim. "Bir kere geçmiştim oradan.

"Öyle matah bir yer değildir. dedi Aymo.

28

Kasabadan karanlık ve yağmur altında ayrılırken. anayoldan geçen askerler ve topların dışında kimse kalmamıştı geride. Öteki sokaklardan geçen ve hepsi de anayola akan daha bir sürü kamyonla. birkaç at arabası da vardı. Tabakhaneleri geçip anayola çıktığımızda askerler. kamyonlar. at arabaları ve toplar geniş. ancak ağır ağır hareket eden bir sütun oluşturdular sanki. Yağmur altında yavaş yavaş. ama duraklamadan ilerliyorduk: arabamızın radyatör kapağı. ağzına kadar yüklü ve yükü ıslak bir brandayla örtülü bir kamyonun arkasına. neredeyse değdi değecek gibiydi. Kamyon durdu birden. Bütün yürüyüş kolu durdu. Sonra yine hareket etti. biraz gitti. yine durdu. Arabadan inip ileri yürüdüm. arabaların. kamyonların. atların ıslak sağrıları arasından geçtim. Daha ilerde tıkanmıştı. yol. Yoldan çıktım. kenardaki tarlaya girip orada yürümeye başladım. Yağmur altında yürürken ağaçlar arasından çakılıp kalmış konvoyu görüyordum. Bir mil kadar yürüdüm böyle. Konvoy hiç hareket etmedi. Arabaların öte yanındaysa askerlerin yürüdüklerini görebiliyordum. Arabaya döndüm sonra. Yol. Udine'ye kadar tıkalı olabilirdi. Piani direksiyona yaslanmış uyuyordu. Yanına oturup ben de uyudum. Birkaç saat sonra. öndeki kamyonun vites gacırtılarını duydum. Piani'yi uyandırdım. birkaç metre gidip durarak ilerlemeye başladık. Hâlâ yağmur yağıyordu.

Konvoy gece yine takıldı kaldı. bir daha da hareket etmedi. İnip Aymo ile Bonello'ya bakmaya gittim. Bonello yanına istihkâmcılardan iki çavuş almıştı. Beni görünce toparlandılar.

"Bir köprüye bir şeyler yapmak için geride kalmışlar." dedi Bonello. "Birliklerini bulamadıkları için arabaya aldım."

"Sayın Teğmenin izniyle."

"İzin verildi." dedim.

"Teğmen Amerikalıdır." dedi Bonello. "Herkesi bindirir arabasına."

Çavuşlardan biri gülümsedi. Öteki Bonello'ya, benim Kuzey ya da Güney Amerikalı bir İtalyan olup olmadığımı sordu.

"İtalyan değil. Kuzey Amerikalı İngiliz."

Çavuşlar saygılı davranıyorlardı, ama inanmadıkları belliydi. Onları bırakıp Aymo'ya gittim. Onun da yanında iki kız vardı, arkasına yaslanmış sigarasını tüttürüyordu.

"Barto Barto." dedim. Güldü.

"Konuş onlarla, Tenente. Ne dediklerini anlamıyorum. Hey!" Elini kızın baldırına dayayıp dostça sıktı. Kız şalına sıkıca sarılarak elini itti Aymo'nun. "Hey! Tenente'ye adınızı ve burada ne aradığınızı söyleyin."

Kız sert sert baktı yüzüme. Ötekisi gözlerini yerden kaldırmadı. Bana bakan kız tek sözcüğünü anlamadığım bir lehçeyle bir şeyler söyledi. Tombul, esmer bir kızdı, on altısında ancak vardı.

"Sorella?" diye öteki kızı gösterdim. "Kardeşin mi?"

Başını sallayıp gülümsedi.

"Güzel." dedim dizini okşayarak. Dokunduğum anda kızın katılaştığını hissettim. Kızkardeşi başını bir kere olsun kaldırmadı. Birkaç yaş daha gençti, o da. Aymo elini büyük kızın baldırına koydu: kız, elini itti. Aymo güldü.

"İyi adam." diye kendini gösterdi. "İyi adam." diye beni gösterdi sonra. "Korkmayın." Kız ölkeyle bakıyordu yüzüne. Bir çift vahşi kuş gibiydiler.

"Benden hoşlanmadıysa ne diye bindi sanki?" diye söylendi Aymo. "Gel dediğim anda atladılar arabaya." Kıza döndü. "Korkma, tehlike yok." dedi. Kızın, yalnızca o sözcüğü, anladığını fark ettim. Korkuyla bakıyordu Aymo'ya. Sıkıca

sarındı şalına. "Araba dolu. dedi Aymo. için yer yok." Sözcüğü her söyleyişinde kız katılaşıyordu birden. Dudaklarının titrediğini gördüm. gözleri yaşardı birden. Başını hiç kaldırmamış olan kardeşi ablasının elini tutttu. sessizce oturdular öylece. Öylesine öfkeli görünen büyüğü hıçkırmaya başladı.

"Sanırım korkuttum. dedi Aymo. "Korkutmak istememiştim oysa.

Bartolomeo çantasından iki parça peynir çıkardı. "Haydi haydi. ağlama artık."

Büyük kız başını salladı. ama hâlâ ağlıyordu. Küçük olanı peyniri alıp yemeye başladı. Bir süre sonra küçük kız ablasına öteki peyniri verdi. ikisi de yediler. Büyüğü hâlâ hafif hafif hıçkırıyordu.

"Bir süre sonra bir şeyi kalmaz." dedi Aymo.

Birden bir şey geldi aklına. Yanındaki kıza. "Bakire misin?" diye sordu. Kız evet. anlamında salladı başını. Aymo öteki kızı gösterdi. "O da bakire mi?" İki kız da başlarını salladılar. büyüğü o garip lehçesiyle bir şeyler söyledi.

"Tamam. dedi Bartolomeo. "Tamam.

Kızların ikisi de rahatlamış gibiydiler.

Onları arabada bırakıp Piani'nin yanına döndüm. Araçlar hareket etmemişti ama askerler yürüyorlardı. Hâlâ hızla yağıyordu yağmur: bu durmaların bir nedeninin de bazı arabaların elektrik tellerinin ıslanmış olmasından olacağını düşündüm. Daha çok atlardan. ya da uyuyakalmış sürücülerden de olabilirdi. Yine de herkesin uyanık olduğu kentlerde de trafik tıkanırdı zaman zaman. At ve motorlu araç karışımındandı bu. Birbirlerine bir yardımları olmazdı. Köylülerin atlı arabaları da işi karıştırıyordu. Barto'nun yanındaki kızlar hoştu. Çekilme iki bakirenin bulunacakları bir yer değildi. Gerçek bakireler hem de. Çok da dindar olmalıydılar. Savaş olmasaydı hepimiz yatıyor olurduk şu anda. Yatakta başımı koyarım yastığa. Yemek ve yatak. Yatak da kalas kadar sert. Catherine şimdi biri üstünde. biri altında iki örtü arasındaydı. Hangi yanına yatmıştı

acaba? Uyumuyordu belki de. Belki yatmış beni düşünüyordu. Es bakalım batı rüzgârı, es! Esiyordu işte ve yağan yağmur değil, tufandı. Yağdığını biliyorsun yağmurun. İşe bak. Sevgilim kollarımdaydı ve ben yine yatağımdaydım. Catherine'di sevgilim. Sevgili Catherine'im. Rüzgâr, es de bana gelsin yine o. Hepimiz kapıldık rüzgâra. Herkes kapıldı ve inceden inceye yağsa da sakinleşmezdi artık. Yüksek sesle, "İyi geceler, Catherine," dedim. "İyi uykular. Çok rahatsızlık duyarsan öteki yanına dön, sevgilim." Sonra, "Sana biraz soğuk su getireyim. dedim. "Biraz sonra sabah olacak, o kadar rahatsızlık çekmeyeceksin. Seni o kadar rahatsız etmesine üzüldüm. Uyumaya çalış, tatlım.

Ben hep uyuyordum, dedi Catherine. Sen uykunda konuştun. İyi misin?

Orada mısın gerçekten?

Buradayım, elbette. Gitmem ki. Bu, aramızda hiçbir şeyi değiştiremez.

Çok sevimli ve tatlısın. Gece de gitmezsin, değil mi?

Gitmem elbette. Hep buradayım. Ne zaman istersen gelirim.

dedi Piani. 'Yürümeye başladılar yine.

"Dalmışım, dedim. Saatime baktım. Sabahın üçüydü. Arkaya uzanıp barbera şişesini aldım.

"Sayıkladınız, dedi Piani.

"İngilizce rüya görüyordum.

Yağmur hafiflemiş gibiydi, yine ilerliyorduk şimdi. Gün ışımadan yeniden çakılıp kaldık. Ortalık aydınlanınca hafif bir tümseğin üzerinde olduğumuzu gördüm, geri çekilme yolu göz alabildiğine dolu ve hareketsiz uzanıyordu önümüzde. Araçların arasında askerler yürüyordu. Yeniden yola koyulduk, ama gün ışığında ilerleme hızımızı görünce Udine'ye gitmek istiyorsak, o anayoldan çıkıp bir köy yoluna girmekten başka çaremiz olmadığını anlamıştım.

Gece boyunca köy yollarından arabaları ev eşyalarıyla yüklü köylüler karışmıştı aramıza. Şil-

teler arasından aynalar görünüyordu, tavuklar ve ördekler bağlanmıştı arabaların arkasına. Önümüzdeki arabada bir dikiş makinesi vardı, yağmur altında. Değerli mallarının çoğunu kurtarmışlardı. Arabaların bazılarında kadınlar yağmurdan bir köşeye sinmiş, oturuyorlardı, ötekiler arabalarının hemen yanı başında yürümekteydiler. Şimdi konvoyda arabaların altında yürüyen köpekler de vardı. Yol çamurdu; iki yandaki hendekler su doluydu; yolu belirleyen ağaçların ötesindeki tarlalar da geçmeye kalkışılmayacak kadar ıslaktı. Arabadan inip biraz ileri yürüyerek bir köy yolu arandım. Pek çok ara yol olduğunu biliyordum, ama çıkmaz bir yere de girmek istemiyordum. Her zaman bu yoldan geçtiğimiz ve hızla geçerken hepsi birbirine benzediği için şimdi hangisinin işimize yarayabileceğini seçemiyordum. Ama buradan kurtulmak istiyorsak bir yol bulmak zorundaydık. Avusturyalıların nerede olduklarını, ya da durumun ne olduğunu bilen yoktu. Ama yağmur kesilir de uçaklar gelirse işimiz bitikti, bunu da ben biliyordum. Tüm ilerleyişi durdurmak için bir iki kişinin kamyonunu bırakıp kaçması ya da bir iki atın öldürülmesi yeterdi.

Yağmur eskisi kadar şiddetli yağmadığından havanın açılacağını düşünüyordum. İki yanı da ağaçla sıralanmış iki tarlanın arasında bir ara yol gördüm, buraya girmeye karar vererek arabalara döndüm. Piani'ye dönmesini söyledim, sonra Aymo ile Bonello'ya haber vermeye gittim.

"Çıkmazsa döner, yine konvoya katılırız," dedim.

"Bunlar ne olacak?" diye sordu Bonello. İki çavuş, yanında oturuyorlardı. Sakalları uzamıştı ama sabahın bu saatinde bile asker gibi bir görünüşleri vardı.

"İtmek için işe yararlar," dedim. Aymo'ya gidip kestirmeden gideceğimizi anlattım.

"Bakire ailem ne olacak?" diye sordu Aymo. Kızlar uyuyordu.

"Pek yararları olmaz, dedim. "Bize çamura saplanırsak arabayı itecek güçlü biri gerek.

"İçeri geçebilirler, dedi Aymo. "Arkada yer var.

"İstiyorsan öyle olsun. Arabayı itecek sırtı geniş birini bul sen."

"Bersaglieri, diye gülümsedi Aymo. "En geniş sırtlı onlardır. Ölçerler de öyle alırlar askere. Nasılsınız, Tenente?"

"İyiyim. Sen nasılsın?"

"İyiyim, ama çok açım.

"Şu yolun ilersinde durup bir şeyler yiyeceğimiz bir yer olmalı.

"Bacağınız nasıl, Tenente?"

"İyi, dedim. Basamakta ayakta dururken ilerde Piani'nin arabasının ara yola girdiğini gördüm. Bonello da ardından saptı. Piani kendine bir yol açabilmişti. İki cankurtaranı izledik biz de. Bir çiftliğe vardık. Piani ile Bonello avluya çekmişlerdi cankurtaranları. Çiftlik binası uzun ve alçaktı, kapının üstünde bir asma çardağı vardı. Piani kuyudan radyatörünü doldurmak için su çekmeye başladı. Düşük vitesle gide gide su kaynatmıştı araba. Çiftlik binası hafif bir tümsek üstündeydi: ileride yol, tarlalar ve geri çekilen konvoyun tıka basa doldurduğu anayol görünüyordu. İki çavuş evi geziyorlardı. Kızlar da uyanmışlar avluya, kuyuya, çiftliğin önündeki iki büyük cankurtarana, kuyunun başındaki üç sürücüye bakıyorlardı. Çavuşlardan biri elinde bir saatle çıktı kapıdan.

"Koy onu yerine, dedim. Adam bana baktı, dönüp eve girdi. Çıktığında saat elinde değildi.

"Arkadaşın nerede?" diye seslendim.

"Helaya gitti. Çavuş cankurtarana bindi. Kendisini almadan gideceğimizden korkuyordu.

"Kahvaltıya ne dersiniz, Tenente?" dedi Bonello. "Bir şey yiyebiliriz, pek uzun sürmez.

"Bu yol bir yere çıkar mı dersin?"

"Elbette.

"Pekâlâ, yiyelim öyleyse. Piani ile Bonello eve girdiler.

"Gelin, dedi Aymo kızlara. İnmelerine yardım etmek için elini uzattı. Büyük olanı başını salladı. Boş bir eve girecek değillerdi. Arkamızdan baktılar.

"Çok güç insanlar, dedi Aymo. Hep birlikte girdik içeri. Bina karanlık ve büyüktü, terk edilmiş bir yer izlenimi uyandırıyordu. Bonello ile Piani mutfaktaydılar.

"Çok bir şey yok, dedi Piani 'Tertemiz etmişler.

Bonello büyük mutfak masasının üstündeki koca peynir kalıbını dilimledi.

"Peyniri nerede buldun?"

"Bodrumda. Piani, şarapla elma da buldu.

"Güzel bir kahvaltı."

Piani hasır kaplı büyük şarap damacanasının tahta tıpasını çıkarıyordu. Bakır bir tencereye doldurdu şarabı.

"Güzel kokuyor. Barto, bir iki bardak bul.

Çavuşlar girdiler içeri.

"Biraz peynir alın," dedi Bonello.

"Gidelim," dedi çavuşlardan biri peynirini yiyip şarabını içerken.

"Gideceğiz, merak etmeyin."

"Bir ordu midesiyle yürür, dedim.

"Ne?" diye sordu çavuş.

'Yemek iyidir.

"Evet, ama zaman da çok değerlidir."

"Bu orospu çocukları önceden yemişler sanırım, dedi Piani. Çavuşlar ona baktılar. Hepimizden nefret ediyorlardı.

Biri, 'Yolu biliyor musunuz?" diye sordu bana.

"Hayır, dedim. Birbirlerine baktılar.

'Yola çıksak iyi olur, dedi birincisi.

"Çıkıyoruz, dedim. Kırmızı şaraptan bir bardak daha içtim. Peynir ve elmadan sonra çok lezzetli gelmişti.

"Peyniri getirin, deyip dışarı çıktım. Bonello şarap damacanası ile çıktı dışarı.

"Çok büyük, dedim. Esefle baktı damacanaya.

"Öyle, dedi. "Verin de mataraları doldurayım. Mataraları doldurdu, şarabın bir kısmı avlunun taşlarına döküldü. Sonra damacanayı alıp kapının içine bıraktı.

"Avusturyalılar kapıyı kırmadan bulsunlar bari."

"Gidelim, dedim. "Piani ile ben önden gideceğiz. İki istihkâmcı Bonello'nun yanına oturmuşlardı bile. Kızlar elma ile peynir yiyorlardı. Aymo sigarasını içiyordu. Dar yolda ilerlemeye başladık. Arkadaki iki araba ile çiftlik evine baktım. Sağlam, alçak taş bir yapıydı, kuyunun demir işlemeleri de gerçekten güzeldi. Önümüzdeki yol, dar ve çamurluydu: iki yanında yüksek çitler vardı. Arkamızda arabalar çok yakından izliyorlardı bizi.

29

Öğleyin çamura çakılıp kaldık. Udine'ye on kilometremiz kaldığını hesaplıyorduk. Yağmur öğleden önce kesilmişti, üç kere uçak sesi duyduk, uçakların başımızın üstünden geçip sola saptıklarını ve anayolu bombaladıklarını gördük. Biz bir sürü ara yoldan geçmiş: çıkmaz yollara girip çıkıp geri dönmüş: kâh ileri kâh geri giderek Udine'ye yaklaşmıştık. Şimdi de yine çıkmaz bir yoldan geri geri çıkmaya çalışan Aymo'nun arabası yolun yumuşak yerine düşmüş, kurtulmaya çalıştıkça da tekerlekler akslara kadar gömülmüştü. Yapılacak iş tekerleklerin önlerindeki toprağı kazmak, öne lastiklerin kavrama yapabileceği bir şey sokmak, sonra da araba yola çıkana kadar itmekti. Hepimiz inip arabanın yanına gittik. İki çavuş arabaya bakıp tekerlekleri incelediler. Sonra tek bir söz söylemeden yürümeye başladılar. Arkalarından koştum.

"Gelin, dedim. "Biraz çalı falan kesin.

"Gitmemiz gerek," dedi biri.

"Haydi çalı çırpı toplayın biraz.

"Gitmemiz gerek. dedi yine. Öteki hiç konuşmuyordu. Acele ediyorlardı. Yüzüme bakmadılar.

"Size geri dönüp çalı toplamanızı emrediyorum. Çavuşlardan biri döndü. "Gitmemiz gerek. Az sonra yol kesilecek. Bize emir veremezsiniz. Bizim subayımız değilsiniz siz.

"Size çalı toplamanızı emrediyorum. Adamlar dönüp yürümeye başladılar.

"Durun!" diye seslendim. Çamurlu. iki yanı çitli yolda yürüyorlardı. "Size durmanızı emrediyorum. Biraz daha hızlandılar. Kılıfını açtım. tabancamı çıkardım. çok konuşanı nişanlayıp ateş ettim. İsabet ettirememiştim. ikisi de koşmaya başladılar. Üç el ateş edip birini devirdim. Diğeri çitin arasından geçip gözden kayboldu. Tarlalar içinde koşarken. çitin arasından ateş ettim ona da. Tabanca boşalmıştı. Bir şarjör daha taktım. İkinci çavuş ateş edemeyecek kadar uzaktaydı şimdi. Başını öne eğmiş koşuyordu. Boş şarjörü doldurdum. Bonello yanıma geldi.

"Ben gidip işini bitireyim. dedi. Tabancayı ona verdim. istihkâm çavuşunun yüz üstü yattığı yere yürüdü. Bonello eğilip namluyu adamın başına dayadı. tetiği çekti. Tabanca ateş almadı.

"Horozu çekmedin. dedim. Horozu çekip iki el ateş etti. Sonra çavuşu bacaklarından tutup yol kenarına çekti. çitin yanına bıraktı. Dönüp tabancayı bana verdi.

"Orospu çocuğu. diye söylendi. Çavuşa bakıyordu. "Onu nasıl vurduğumu gördünüz mü. Tenente?"

"Hemen çalı toplamalıyız. dedim. "Ötekini vurabildim mi?"

"Sanmıyorum. dedi Aymo. "Tabancayla vurulamayacak kadar uzaklaşmıştı.

"Pis herif," dedi Piani. Hep birlikte çalı çırpı kesiyorduk. Araba tümüyle boşaltılmıştı. Bonello tekerleklerin önünü kazıyordu. Her şey hazır olunca. Aymo. motoru çalıştırıp vitese taktı. Bo-

nello ile ben olanca gücümüzle ittik. araba kıpırdamadı bile.

"İleri geri salla Barto. dedim.

Aymo motoru önce ileri, sonra geri çalıştırdı. Tekerlekler daha çok gömülüyorlardı. Araba yine diferansiyeline yaslandı. tekerlekler çukurlar içinde serbestçe dönmeye başladılar. Doğruldum.

"İple çekmeyi deneyelim." dedim.

"Bir yararı olmaz. Tenente. Düz çekemeyiz ki.

"Denemek gerek." dedim. "Başka türlü çıkaramayız."

Piani ile Bonello'nun arabaları dar yolda ancak. ileri doğru gidebilirdi. İki arabayı birbirlerine bağlayıp çektik. Tekerlekler çukurun kenarlarına yaslandılar.

"Olmuyor. bırakın!" diye bağırdım.

Piani ile Bonello arabalarından inip yanımıza geldiler. Aymo da indi. Kızlar otuz kırk metre kadar ilerde, taş duvarın üstünde oturuyorlardı.

"Ne diyorsunuz. Tenente?" diye sordu Bonello.

"Bir daha kazıp çalı çırpı döşeyelim altına." Yola baktım. Suç benimdi. Onları buraya ben getirmiştim. Güneş bulutların ardından çıktı çıkacaktı, çavuşun cesedi de çitin kenarında yatıyordu.

"Onun peleriniyle ceketini sereriz tekerleklerin altına." Bonello ceketle pelerini almaya gitti. Ben çalı topladım, Aymo ile Piani tekerleklerin arasını ve önünü kazdılar. Pelerini ikiye kesip tekerleklerin önüne yerleştirdim, üzerlerini çalı çırpıyla doldurdum. Hazır olunca Aymo direksiyona geçip motoru çalıştırdı. Tekerlekler döndü. biz arkadan ittik, boşunaydı.

"İşe yaramayacak. dedim. "Arabadan almak istediğin bir şey var mı. Barto?"

Aymo peyniri. iki şişe şarabı ve peleriniyle Bonello'nun arabasına bindi. Tekerleğin yanında duran Bonello çavuşun ceketinin ceplerini karıştırıyordu.

"Ceketi atsan iyi edersin, dedim. "Barto'nun bakireleri ne olacak?"

"Arkaya geçsinler, dedi Piani. "Pek uzağa gideceğimizi sanmıyorum.

Cankurtaranın arka kapısını açtım.

"Haydi içeri, dedim. Kızlar binip bir köşeye oturdular. Çavuşun öldürülmesinden haberleri yok gibiydi. Arkama baktım. Çavuş kirli uzun kollu fanilası içinde yatıyordu. Piani'nin yanına bindim, hareket ettik. Tarlayı geçmeye çalışacaktık. Yol tarlaya girince, ben, inip, önden yürümeye başladım. Karşı tarafa geçebilirsek orada bir yol daha vardı. Ama karşıya geçemeyecektik. Toprak çok yumuşak ve çamurluydu.

Arabalar sonunda iyice çakılıp kaldılar çamura, o zaman onları bırakıp yürüyerek Udine yoluna düştük.

Anayol ile birleşen öteki dar yola vardığımızda kızlara anayolu gösterdim.

"Oraya gidin," dedim. "İnsanlara rastlarsınız." Yüzüme baktılar. Cüzdanımı çıkartıp her birine onar liret verdim. "Oraya gidin, diye işaret ettim. "Arkadaş! Aile!"

Anlamadılar ama parayı sıkı sıkı tutarak yürümeye başladılar. Parayı geri almamdan korkuyorlarmış gibi arkalarına bakıyorlardı. Sıkı sıkıya sarınmışlardı şallarına. Üç sürücü gülüyorlardı.

Bonello, "O yöne gitmem için bana kaç para verirsin?" diye sordu.

"Yakalandıkları takdirde insanlar arasında olmaları, yalnız olmalarından iyidir," dedim.

"Bana iki yüz liret verin Avusturya'ya kadar yürüyeyim, dedi Bonello.

"Elinden alırlar, dedi Piani.

"O zamana kadar savaş da bitmiş olurdu belki. Olabildiğince hızlı yürüyorduk. Güneş bulutların arasından sıyrılmaya çalışıyordu. Yol kenarında dut ağaçları vardı. Ağaçların arasından terk ettiğimiz arabaları görüyordum. Piani de baktı geriye.

"Onları çekmek için bir yol yapmaları gerekecek.

"Keşke bisikletimiz olsaydı. dedi Bonello.

"Amerika'da bisiklete binerler mi?" diye sordu Aymo.

"Binerlerdi ya.

"Burada bisiklet çok önemlidir. dedi Aymo.

"Keşke bisikletimiz olsaydı. dedi Bonello. "Ben yürümeyi hiç sevmem.

"Ateş sesi mi bu?" diye sordum. Çok uzaktan top sesi duyduğumu sanmıştım.

"Bilmem. dedi Aymo. Durup dinledi.

"Öyle sanırım. dedim.

"Önce süvarileri göreceğiz, dedi Piani.

"Süvarilerinin olduğunu sanmıyorum.

"İnşallah yoktur. dedi Bonello. "Süvari mızrağıyla ölmek istemem.

"Çavuşu iyi vurdun. Tenente. dedi Piani. Hızlı yürüyorduk.

"Onu ben öldürdüm. dedi Bonello. "Bu savaşta kimseyi öldürmemiştim ve hep bir çavuş öldürmek istemiştim."

"Koşarken vurmadın ama, dedi Piani. "Öldürdüğünde hiç de hızlı koşmuyordu."

"Önemi yok. Hiç unutmayacağım bir şey bu. O çavuşu ben öldürdüm."

"Günah çıkarırken ne anlatacaksın?" diye sordu Aymo.

"Bağışla beni peder. bir çavuş öldürdüm. diyeceğim." Hepsi güldüler.

"Anarşist bu. dedi Piani. "Kiliseye gitmez.

"Piani de anarşist. dedi Bonello.

"Gerçekten anarşist misiniz sizler?"

"Hayır. Tenente. Sosyalistiz. Imolalıyız.

"Oraya hiç gitmediniz mi?"

"Hayır.

"Çok güzel bir yerdir. Tenente. Savaştan sonra gelin. çok şey gösteririz size.

"Sosyalist misiniz hepiniz?"

"Hepimiz.

"Güzel bir kasaba mıdır?"

"Şahane. Onun gibisini görmemişsinizdir."

"Nasıl oldu da sosyalist oldunuz?"

"Hepimiz sosyalistiz. Herkes sosyalisttir orada. Doğuştan sosyalistiz, bizler.

"Gelin, Tenente. Sizi de sosyalist yaparız.

İlerde yol sola sapıyordu, küçük bir tepe ve bir taş duvarın ardında da bir elma bahçesi vardı. Yol yokuş yukarı çıkarken konuşmadılar. Zamana karşı yarışarak çok hızlı yürüyorduk.

30

Daha sonra bir ırmağa ulaşan bir yoldaydık. Köprü yolunda uzun bir terk edilmiş kamyon ve araba dizisi uzanıyordu. Ortalıkta kimseler yoktu. Irmak kabarmış, köprü de ortasından havaya uçurulmuştu; taş kemer suya düşmüştü, kahverengi ırmak üstünden akıyordu. Geçecek bir yer bulma umuduyla kıyıya gittik. İlerde bir demiryolu köprüsünün olduğunu biliyordum, oradan geçebilirdik belki. Patika çamurlu ve ıslaktı. Asker görmedik yolda, yalnızca terk edilmiş kamyonlar ve araç gereç. Irmağın kıyısında da ıslak çalılardan ve çamurlu topraktan başka hiçbir şey ve hiçbir kimse yoktu. Yukarılara doğru ilerledikten sonra demiryolu köprüsünü gördük.

"Ne kadar güzel bir köprü, dedi Aymo. Genellikle kupkuru olan ırmak yatağı üzerinde düz basit bir demir köprüydü.

"Onu da havaya uçurmadan geçsek iyi olur, dedim.

"Havaya uçuracak kimse yok ki, dedi Piani. "Gitmişler hepsi.

"Mayınlanmıştır herhalde, dedi Bonello.

"Önce siz geçin, Tenente.

"Şu anarşiste bakın, diye söylendi Aymo. "Önden onu geçirin, Tenente.

"Ben giderim, dedim. 'Tek bir adamın ağırlığıyla havaya uçacak biçimde mayın döşenmez."

"Gördünüz mü," dedi Piani. "Buna akıl derler işte. Sen neden akılsızsın bakalım, anarşist?"

"Aklım olsaydı burada olmazdım, dedi Bonello.

"Bu güzel işte, Tenente. dedi Aymo.

"Çok güzel, dedim. Köprüye yaklaşmıştık şimdi. Gökyüzü yeniden bulutlarla kaplanmıştı. hafif hafif yağmur yağıyordu. Köprü uzun ve sağlam görünüyordu. Sete tırmandık.

"Birer birer gelin, dedim. Köprü üzerinde yürümeye başladım. Bağlantı yerleri ile raylardan gözlerimi ayırmıyordum, gergin bir tel ya da patlayıcı görebilme umuduyla. Ama hiçbir şey göremedim. Rayların arasındaki boşluklardan aşağıda hızla akan çamurlu ırmak görünüyordu. İlerde, ıslak kırların ötesinde, yağmur altındaki Udine'yi görüyordum. Köprünün ortasına gelince arkama baktım. İlerde bir köprü daha vardı. Birden sarı çamur renkli bir arabanın geçtiğini gördüm köprüden. Köprünün korkulukları yüksek olduğundan araba köprüye girer girmez gözden kaybolmuştu. Ama sürücünün, yanındaki adamın ve arka koltukta oturan iki kişinin başlarını görebilmiştim. Hepsinde de Alman miğferleri vardı. Araba köprüden çıktı, ağaçların ve yoldaki terk edilmiş arabaların arasında kayboldu gitti. Aymo ile diğerlerine el salladım köprüye gelmeleri için. Ben de aşağı inip demiryolu setinin yanına çöktüm. Aymo yanıma geldi.

"Arabayı gördün mü?" diye sordum.

"Hayır. Biz size bakıyorduk.

"Üstteki köprüden bir Alman kurmay arabası geçti.

"Kurmay arabası mı?"

"Evet.

"Aman Tanrım!"

Ötekiler de geldiler, hep birlikte setin ardında çamurların arasına çöküp rayların ötesindeki köprüye, ağaçlara, hendeğe ve yola baktık.

"Yolumuz kesildi mi dersiniz, Tenente?"

"Bilemem. Bildiğim tek şey bir Alman kurmay arabasının o yoldan geçtiği."

"Kendini bir garip hissetmiyor musun, Tenente? İçinizde garip duygular yok mu?"

"Saçmalama, Bonello.

"Bir içki içsek mi?" diye sordu Piani. "Yolumuz kesildiyse birer içki içelim bari. Matarasını çıkartıp tıpasını açtı.

"Bakın! Bakın!" diye Aymo yolu işaret etti. Taş köprünün üstünde hareket eden Alman miğferleri görüyorduk. Hepsi öne eğikti ve doğaüstü bir şeymiş gibi düzenle ilerliyordu. Köprüden çıkarlarken gördük askerleri. Bisiklet birlikleriydi. İlk ikisinin yüzlerini gördüm. Sağlıklı, kırmızıydı yüzleri. Miğferleri alınlarına iniyordu. Karabinaları bisikletlerinin demirine tutturmuşlardı. Palaskalarından sapları aşağı doğru çubuk bombaları sarkıyordu. Miğferleri, gri üniformaları ıslaktı, önlerine ve iki yanlarına bakarak rahatça sürüyorlardı bisikletlerini. Sırada önce iki, sonra dört, sonra yine iki, ardından yaklaşık bir düzine, sonra da bir tek asker vardı. Konuşmuyorlardı, ancak ırmağın çağıltısından konuşsalardı bile duyamazdık. Yolun ilersinde gözden kayboldular.

"Aman Tanrım, dedi Aymo.

"Almanlar bunlar, dedi Piani. "Avusturyalı değillerdi.

"Neden onları durduracak bir Allahın kulu yok burada?" dedim. "Neden köprüyü havaya uçurmadılar? Bu set boyunca neden makineli tüfekçi yerleştirilmemiş?"

"Sen söyle bize nedenini, Tenette, dedi Bonello.

Çok kızmıştım.

"Çılgınlık bu. Aşağıda küçücük bir köprüyü havaya uçuruyorlar. Burada ise anayol üzerinde koskoca köprüyü bırakıyorlar. Bunları hiç durdurmaya kalkışan yok mu yani?"

"Sen söyle, Tenente, dedi Bonello. Sustum. Benim işim değildi bunlar: benim görevim üç cankurtaranı Pordenone'ye götürmekti ve bunu

da başaramamıştım. Şimdi yapabileceğim tek şey Pordenone'ye gitmekti. Herhalde Udine'ye kadar bile gidemeyecektim. Bok gidemezdim! Sakin olmak, vurulmak ya da tutsak olmamak önemliydi şimdi.

"Mataranı açmamış mıydın sen?" dedim Piani'ye. Matarayı uzattı. Uzun uzun içtim. 'Yola koyulsak iyi olur. dedim. "Acelemiz yok ama. Bir şeyler yemek ister miydiniz?"

"Durulacak yer değil burası, dedi Bonello.

"Pekâlâ, gidelim öyleyse.

"Bu yandan gitmek daha mı iyi acaba, görünmeden yani?"

'Yukarda daha rahat ederiz. Bu köprüden de gelebilirler. Onları görmeden bizi bastırmaları iyi olmaz."

Demiryolu boyunca yürüdük. İki yanımızda ıslak ova uzanıyordu. İlerde Udine tepesi vardı. Tepedeki şatonun çatısı çökmüştü. Çan ve saat kulelerini görebiliyorduk. Tarlalarda dut ağaçları vardı. Önümüzde rayların söküldüğü bir yer gördüm. Bağlantı kirişleri de çıkartılıp setten aşağı atılmıştı.

'Yatın! Yatın" diye bağırdı Aymo. Setin altına attık kendimizi. Yoldan bir bisikletli grup daha geçiyordu. Başımı setin kenarından çıkartıp baktım.

"Bizi gördüler ama geçip gittiler, dedi Aymo.

"Öldürüleceğiz orada, Tenente. dedi Bonello.

"Bizi istemiyorlar. dedim. "Başka bir şeyin peşinde bunlar. Aniden önlerine çıkarsak tehlikede oluruz.

"Ben burada görünmeden yürümeyi yeğlerim. dedi Bonello.

"Pekâlâ, raylar boyunca yürürüz.

"Geçebilecek miyiz acaba?" diye sordu Aymo.

"Elbette. Henüz kalabalık değiller Karanlıkta geçeriz aralarından.

"O kurmay arabasının işi neydi acaba?"

'Tanrı bilir," dedim. Rayları izleyerek yürüdük. Bonello setin çamurları içinde yürümekten

bıkıp yanımıza geldi. Demiryolu, şimdi, anayoldan ayrılıp güneye doğru gidiyordu. Yoldan geçenleri göremezdik artık. Bir kanalın üzerindeki kısa bir köprü havaya uçurulmuştu ama biz parçalarına tırmanıp karşıya geçtik. Kuzeyde bisikletlileri gördüğümüzde anayol vardı, güneyde de iki yanında kalın ağaçlar olan tarlalar arasında küçük bir yol. Güneye sapıp oradaki kasabanın çevresinden dolanarak Campoformio ve Tagliamento'ya giden anayola doğru gitmemizin doğru olacağını düşündüm. Udine'den sonra ara yolları tuttürarak geri çekilme hattından uzak kalabilecektik böylece. Ovada pek çok ara yol olduğunu biliyordum. Setten aşağı inmeye başladım.

"Gelin, dedim. Ara bir yol bulup kasabanın güneyine yaklaşacaktık. Hep birlikte indik setten. Yan yoldan bir el ateş edildi üzerimize. Kurşun setin çamurlarına saplandı.

"Geri!" diye bağırdım. Çamurda kayarak sete tırmanmaya çalıştım. Sürücüler önümdeydi. Elimden geldiğince koştum yukarı doğru. Çalılıklar arasından iki el daha ateş edildi, rayları geçmekte olan Aymo sendeledi, yüzüstü devrildi. Öteki tarafa çektik onu, sırtüstü çevirdik. "Başı yukarı doğru olmalı, dedim. Piani çevirdi adamı. Şimdi setin kenarında çamurlar içinde, ayakları yokuş aşağı yatıyor, ağzından soluğuyla birlikte kan geliyordu. Yağmurda başına çömeldik üçümüz. Ensesinden yaralanmış, kurşun yukarı doğru gidip sağ gözünün altından çıkmıştı. İki deliği tıkamaya çalışırken öldü. Piani başını bıraktı, yüzünü bir parça sargı beziyle sildi.

"Orospu çocukları!" dedi.

"Alman değildi onlar, dedim. "Orada Alman olamaz!"

"İtalyanlar, dedi Piani. Bonello hiç konuşmadı. Yüzüne bakmadan oturuyordu Aymo'nun yanında. Piani Aymo'nun kasketini yuvarlandığı yerden alıp yüzüne örttü. Matarasını çıkardı.

"İster misin?" Matarayı Bonello'ya uzattı.

"İstemem." Bonello bana döndü. "Demiryolu üzerinde olduğumuz her an olabilirdi bu."

"Hayır. Tarladan geçmeye başladık da ondan oldu."

Bonello başını salladı. "Aymo öldü. Sıra kimde şimdi, Tenente? Nereye gideceğiz şimdi?"

"Ateş edenler İtalyanlardı," dedim. "Almanlar değildi."

"Almanlar olsaydı hepimizi öldürürlerdi herhalde," dedi Bonello.

"Bizim için Almanlardan çok İtalyanlar tehlikeli," dedim. "Artçılar her şeyden korkarlar. Almanlar neyin ardında olduklarını bilirler."

"Siz düşünüp bir karara varın, Tenente," dedi Bonello.

"Şimdi nereye gidiyoruz?" diye sordu Piani.

"Hava kararana kadar gidip bir yerde yatalım. Güneye inebilirsek kurtuluruz."

"Birimizi vurdukları için kendilerini haklı çıkarmaya çalışıp hepimizi vuracaklardır," dedi Bonello. "Ben böyle bir denemeye giremem."

"Udine'ye yakın bir yerde saklanacak bir köşe buluruz, hava kararır kararmaz da yola çıkarız," dedim.

"Gidelim öyleyse." Setin kuzey yanından indik. Arkama baktım. Aymo setin köşesinde çamurlar içinde yatıyordu. Ufak tefekti, kolları yanına uzatılmış, dolaklı bacakları ve çamurlu çizmeleri yan yanaydı, kasketi ile örtülmüştü yüzü. Ölü gibi yatıyordu işte. Yağmur yağıyordu. Çok severdim onu. Kâğıtlarını almıştım, ailesine yazacaktım.

Tarlaların ilersinde bir çiftlik evi vardı. Çevresi ağaçlıklı, sundurmalı bir yer. İkinci katında sütunlar üzerinde duran bir de balkonu olduğu görülüyordu.

"Ayrılalım," dedim. "Ben önden giderim." Çiftliğe doğru yürüdüm. Tarlanın ortasında bir patika vardı.

Tarlayı geçerken çiftliğin yanındaki ağaçlar arasından, hatta çiftlik evinden birinin üzerimize

ateş edeceğini sandım. Ateş edileceğini bile bile de yürüdüm. İkinci katın balkonu samanlıkla birleşiyor. sütunların arasından saman yığınları görünüyordu. Avlu kesme taştan yapılmıştı. ağaçlardan yağmur suları süzülüyordu. Oku havaya dikilmiş büyük bir iki tekerlekli araba vardı avluda. Avluyu geçip balkonun altına sığındım. Evin açık kapısından girdim sonra. Piani ile Bonello arkamdan geldiler. İçersi karanlıktı. Mutfağa dön düm yine. Açık ocakta küller vardı. Küllerin üze rinde içleri boş tencereler sallanıyordu. Çevreme bakındım. ama yiyecek bir şey göremedim.

"Samanlıkta yatalım. dedim. "Piani yiyecek bir şeyler bulursan oraya getirir misin?"

"Ararını. dedi Piani.

"Ben de ararım. dedi Bonello.

"Ben de gidip samanlığa bakayım. dedim. Alttaki ahırdan taş bir merdivenle çıkılıyordu samanlığa. Yağmurda hoş bir kokusu vardı ahırın. kupkuruydu. Hayvanlar çoktan götürülmüşlerdi. Samanlık yarı yarıya doluydu samanla. Çatıda iki pencere vardı. biri kalaslarla örtülmüştü. ötekiyse kuzeye bakan dar bir pencereydi. Yukarda hayvanlara saman atmak için bir delik vardı. Kalın kirişler saman getiren arabaların girdiği açıklığın bulunduğu birinci kata kadar iniyordu. Çatıya düşen yağmurun gürültüsünü duydum. saman kokusunu. aşağı indiğimde de ahırda kurumuş tezeğin temiz. serin kokusunu aldım. Kalaslardan birini sökersek güneye bakan pencereden avluyu görebilirdik. Öteki pencereden kuzey yönündeki tarla görünüyordu. Her iki pencereden de dama çıkabilir. ya da saman deliğinden aşağı kayabilirdik. merdivenden inmemiz zorlaşırsa. Samanlık epey büyüktü. birinin geldiğini duyduğumuzda samanların içine gömülebilirdik de. İyi bir yere benziyordu. Bize ateş etmemiş olsalardı güneye gidebileceğimizden hiç kuşkum yoktu. Orada Almanların olduğu düşünülemezdi. Almanlar kuzeyden ve Cividale yolundan aşağı geliyorlardı. Güneyden gelemezlerdi. İtalyanlar daha tehlikeliydiler. Korkmuşlardı bir kere ve gördükle-

ri her şeye ateş ediyorlardı. Dün gece geri çekilenlerden işittiğimize göre kuzeyde çekilenler arasında İtalyan üniformalı Almanlar da vardı. Ben inanmamıştım buna. Savaşta hep böyle haberler çıkarılırdı. Düşmanın çıkarttığı haberlerdi bunlar. Oysa onları şaşırtmak için Alman üniforması giyip o yana geçmiş olan kimseyi tanımazdın. Belki yaparlardı bunu da. ama yine de güç bir iş gibi geliyordu bana. Almanların bunu yaptıklarına inanmıyordum. Yapmak zorunda olduklarına da inanmıyordum. Geri çekilmemizi karıştırmalarına gerek yoktu ki. Ordunun genişliği ve yolların azlığı bunu başarıyordu zaten. Değil Almanlar. kimse emir veremiyordu artık. Yine de bizi Alman sanıp ateş edebilirlerdi. Aymo'yu vurmuşlardı. Saman çok hoş kokuyordu. samanlıkta samanlar arasında yatmak da aradaki bütün yılları alıp götürmüş gibiydi. Samanlar içinde yatmış. hava tüfeğiyle serçeleri vurmuştuk: kuşlar, samanlığın duvarının üstündeki köşeye konduklarında. Samanlık çoktan göçüp gitmişti. sonra bir yıl da baldıran ağaçlarını kesmişlerdi. Ağaçların yerinde yalnızca gövdeler. kurumuş dallar ve yakılacak otlar kalmıştı. Geri dönemezdin. İleri gitmezsen ne olurdu? Milano'ya hiç dönemezdin. Peki Milano'ya dönersen ne olacaktı? Udine'nin kuzeyindeki ateş seslerini dinledim. Makineli tüfek seslerini duyuyordum. Bombardıman yoktu. Bir şeydi bu da. Yolda askerleri sıkıştırmış olmalıydılar. Samanlığın yarı aydınlığında bakınca Piani'yi aşağıda gördüm. Elinde uzun bir sucuk, bir kavanoz ve kolunun altında iki şişe şarap vardı.

"Gel, dedim. "Kenarda bir merdiven var. Sonra elindekileri yukarı getirmesi için ona yardım etmem gerektiğini anlayıp aşağı indim. Samanların arasında yatmak aklımı karıştırmıştı. az daha uyuyacaktım.

"Bonello nerede?" diye sordum.

"Anlatırım, dedi Piani. Yukarı çıktık. Samanların üstüne yaydık elimizdekileri. Piani şişe açacağı çakısını çıkarıp şişeyi açtı.

"Üstünde balmumu var," dedi. "İyi olmalı." Gülümsedi.

"Bonello nerede?"

Piani yüzüme baktı.

"Gitti. Tenente. Tutsak olmak istedi."

Bir şey söylemedim.

"Öldürüleceğimizden korkuyordu."

Şarap şişesini öylece tuttum elimde. konuşmadım.

"Biliyorsunuz. biz savaşa falan inanmayız. Tenente."

"Sen neden gitmedin?"

"Sizi bırakmak istemedim."

"Bonello nereye gitti?"

"Bilmiyorum. Tenente. Gitti işte."

"Pekâlâ," dedim. "Sucuğu keser misin?"

"Piani yarı karanlıkta baktı yüzüme.

"Konuşurken kesmiştim," dedi. Samanlar arasında sucuğu yiyip şarabı içtik. Bir düğün için saklanan bir şarap olmalıydı. Öylesine eskiydi ki, rengi kaybolmaya yüz tutmuştu.

"Sen bu pencereden bak. Luigi," dedim. "Ben de ötekinden bakarım."

İkimiz de birer şişe almıştık, ben şişemi alıp gittim pencerenin önünde samanlara uzanıp ıslak kırlara baktım. Ne görmek istediğimi bilmiyordum. ama tarlalar. çıplak dut ağaçları ve yağmur dışında hiçbir şey görmedim. Şarabı içtim ama keyiflenmedim. Çok saklamışlardı. rengini ve niteliğini kaybetmişti. Dışarıda havanın kararmasını seyrettim. ortalık çok çabuk karardı. Yağmurlu kapkara bir gece olacaktı. Karanlık basınca da dışarıyı gözetlemenin bir anlamı yoktu. Piani'nin yanına gittim. Uyuyordu. uyandırmadan yanına uzandım. İriyarı bir insandı. uykusu da ağırdı. Bir süre sonra uyandırdım. yola koyulduk.

Çok garip bir geceydi. Ne beklediğimi bilmiyordum. ölüm belki. karanlıkta ateş edenler. kaçmak; ama hiçbir şey olmadı. Bir Alman taburu geçerken anayolun kenarındaki hendeğin dışında yatıp bekledik. onlar geçip gidince yolu aştık ve

kuzeye doğru yürümeyi sürdürdük. Yağmur altında iki kez Almanlara çok yakın olduk, ama görmediler bizi. Kuzeydeki kasabayı geçerken de hiç İtalyana rastlamadık: bir süre sonra geri çekilen birlikleri gördük ve sabaha kadar Tagliamento'ya doğru yürüdük. Çekilmenin böylesine büyük bir iş olduğunu fark etmemiştim o zamana kadar. Orduyla birlikte tüm ülke çekiliyordu sanki. Bütün gece yürüyüp, araçlardan çok yol aldık. Bacağım ağrıyordu, yorgundum ama yine de araçlardan hızlı gidiyorduk. Bonello'nun tutsak olmak istemesi çok saçma geliyordu. Tehlike yoktu. Aymo öldürülmemiş olsaydı hiç tehlike olmayacaktı. Demiryolu üzerinde herkesin gözü önündeyken kimse aldırış etmemişti bize. Öldürülüşü birdenbire ve nedensiz olmuştu. Bonello'nun nerede olabileceğini düşündüm.

"Nasılsınız, Tenente?" diye sordu, Piani. Araçlar ve askerlerle dolu yolun kenarında yürüyorduk.

"İyiyim."

"Ben yürümekten bıktım.

"Eh, şimdilik yapacak başka bir şeyimiz yok. Endişe etmemize gerek kalmadı.

"Bonello aptalın biriydi.

"Öyleydi.

"Onun için ne diyeceksiniz, Tenente?"

"Bilmem.

'Tutsak alındı, diyemez misiniz?"

"Bilmiyorum.

"Savaş sürerse ailesi için, hiç hoş olmaz bu.

"Savaş sürmeyecek, dedi bir asker. "Evimize gidiyoruz. Savaş bitti.

"Herkes evine gidiyor.

"Hepimiz evlerimize gidiyoruz.

"Yürüyün, Tenente," dedi Piani. Onları arkada bırakmak istiyordu.

'Tenente mi? Kimmiş teğmen? *A basso gli ufficiali!* Subaylara ölüm!"

Piani kolumu tuttu. "Sizi adınızla çağırsam daha iyi olacak sanırım. Bir iş çıkarmaya kalkışa-

bilirler. Birkaç subay vurmuşlar. Adamların yanlarından geçtik.

"Ailesinin başına iş açacak bir rapor yazmayacağım, dedim.

"Savaş sona ermişse fark etmez. Ama ben sona erdiğine inanmıyorum. Sona ermeyecek kadar iyi gidiyor."

"Yakında öğreniriz, dedim.

"Bittiğine inanmıyorum. Onlar bitti sanıyorlar, ama ben inanmıyorum.

"Evviva la Pace!" diye biri bağırdı. "Yaşasın barış! Evimize dönüyoruz!"

"Hepimiz evlerimize dönebilsek iyi olurdu, dedi Piani. "Siz de evinize dönmek istemez miydiniz?"

"İsterdim.

"Hiç gidemeyeceğiz ama. Savaşın bittiğini hiç sanmıyorum.

"Andiamo a casa!" diye bağırdı biri. "Evimize gidelim!"

"Silahlarını atıyorlar, dedi Piani. "Silahlarını çıkarıp yürürken atıveriyorlar. Sonra da bağırıyorlar."

"Silahlarını atmamalılar.

"Silahlarını atarlarsa savaşmaya zorlanamazlar sanıyorlar.

Karanlıkta ve yağmurda, yolun kenarından giderken askerlerin çoğunun silahlarına sahip olduklarını görebiliyordum. Namlular pelerinlerin üstünden yükseliyorlardı.

"Hangi tugaydansınız sizler?" diye bir subay seslendi.

"Brigata di Pace." dedi biri, "Barış Tugayı!" Subay cevap vermedi.

"Ne diyor? Subay ne diyor?"

"Subaya ölüm, *Evviva la Pace!"*

"Gelin, dedi Piani. Arabalar arasında terk edilmiş iki İngiliz cankurtaranının yanından geçtik.

"Gorizia'dan, dedi Piani. "Arabaları tanıyorum.

"Bizden daha ileri gidebilmişler."
"Daha önce yola çıkmışlardı.
"Sürücüleri nerede acaba?"
"İlerde bir yerdedirler.
"Almanlar Udine dışında durdular, dedim. "Bu insanların hepsi ırmağı geçebilecekler.
"Evet, onun için savaş devam edecek diye düşünüyorum zaten.
"Almanlar üstümüze gelebilirler. Neden gelmiyorlar acaba?"
"Bilmem. Bu tür savaş hakkında hiçbir şey bilmiyorum.
'Taşıt bekliyorlardır herhalde.
"Bilemem," dedi Piani. Tek başına olduğunda çok daha uysaldı. Başkalarının yanında pek kaba konuşurdu.
"Evli misin, Luigi?"
"Evli olduğumu biliyorsunuz.
"O yüzden mi tutsak olmak istemedin?"
"Nedenlerden biri bu. Siz evli misiniz, Tenente?"
"Hayır.
"Bonello da evli değil.
"Bir insanın evli olup olmaması bir şey değiştirmez. Ama bence evli bir erkek eşine dönmek ister." Eşlerden söz etmekten mutluluk duyacaktım.
"Öyle.
"Ayakların nasıl?"
"Berbat.
Güneş doğmadan Tagliamento kıyısına vardık ve iyice kabarmış ırmağın aşağısında, tüm trafiği taşıyan köprüye yöneldik.
"Bu ırmakta tutunmaları gerek artık. dedi Piani. Karanlıkta su epey yükselmiş görünüyordu. Döne döne akıyordu sular, genişti de. Tahta köprü hemen hemen yedi sekiz yüz metre vardı, geniş çakıllı yatağında genellikle daracık dereler gibi akan su, şimdi köprünün tahta tabanına de ğecekmişçesine yükselmişti. Kıydan yürüdük, sonra köprüyü geçen kalabalığın arasına katıldık.

Suyun ancak birkaç karış üstünde, yağmur altındaki kalabalıkta ite kaka yürürken, yan tarafta sulara baktım. Artık başkalarının adımlarına göre yürümek zorunda kalınca, çok yorgun hissediyordum kendimi. Köprüyü geçmenin verdiği bir sevinç yoktu. Gündüzün bir uçak bombaladığı takdirde ne olur, diye düşündüm.

"Piani.

"Buradayım, Tenente. Az ilerideydi. Kimse konuşmuyordu. Herkes, mümkün olduğu kadar çabuk karşıya geçmeye çalışıyordu: yalnızca bunu düşünüyorlardı. Az kalmıştı. Köprünün öteki ucunda parlak ışıklar altında subaylar ve jandarmalar duruyordu. Yanlarına yaklaşırken subaylardan birinin kalabalık içinde birini işaret ettiğini gördüm. Bir jandarma kalabalığa girdi, adamı kolundan tuttuğu gibi dışarı çekti. Yoldan beriye aldı. Tam karşılarındaydık şimdi. Subaylar geçen herkesi inceliyorlar, zaman zaman birbirleriyle konuşuyorlar, ya da bir iki adım ilerleyip elfenerlerini birinin yüzüne tutuyorlardı. Yanlarına gelmemizden önce birini daha aldılar. Adamı gördüm. Yarbaydı. Kolundaki dörtgenin içindeki yıldızları gördüm, üzerine feneri tuttuklarında. Saçları kırlaşmıştı, kısa boylu ve şişmandı. Karşılarına geldiğimizde birkaçı bana baktılar. Biri beni gösterip jandarmaya bir şey söyledi. Jandarmanın bana doğru geldiğini, yakamı tuttuğunu fark ettim.

"Ne oluyor be?" deyip adamın suratına bir yumruk indirdim. Şapkasının altındaki yüzünü, havaya dikilmiş bıyığını, yanağından akan kanı gördüm. Bir diğeri bize doğru daldı kalabalığın içine.

"Ne oluyor be!" dedim. Cevap vermedi. Beni yakalamak için fırsat kolluyordu. Tabancamı kılıfından çıkarmak için elimi arkaya götürdüm.

"Bir subaya el süremeyeceğini bilmiyor musun?"

Öteki arkamdan yakalayıp bileğimi büktü. Onunla birlikte dönerken birincisi de boynuma

sarıldı. Dizlerine bir tekme savurup dizimi kasıklarına soktum.

"Direnirse vurun, dediğini duydum birinin.

"Ne oluyor?" diye bağırmaya çalıştım, ama, sesim çok yüksek çıkmıyordu. Yol kenarına çekmişlerdi beni.

Bir subay, "Direnirse vurun, dedi. "Arkaya götürün.

"Kimsin sen?"

"Öğrenirsin.

"Kimsin sen?"

"Savaş polisi, dedi başka bir subay.

"Neden kenara gel demiyorsunuz da şu heriflleri üzerime saldırtıyorsunuz?"

Cevap vermediler. Cevap vermeleri gerekmezdi. Savaş polisiydi onlar.

Birinci subay, "Ötekilerin yanına götürün onu, dedi. "Gördünüz mü, İtalyancayı aksanlı konuşuyor.

"Sen de öyle konuşuyorsun, orospu çocuğu!" dedim.

"Ötekilerin yanına götürün şunu. Beni yolun altındaki bir dizi subayın yanından geçirip ırmak kıyısında bekleyen bir grubun arasına soktular. Onlara doğru yürürken silah sesleri duydum. Namlulardan çıkan parıltıları gördüm, ardından sesleri duydum. Grubun yanına geldik. Dört subayın önünde bir adam, adamın iki yanında birer jandarma vardı. Jandarmaların gözetiminde bir grup da kenarda duruyordu. Dört jandarma soru soran subayların çevresinde silahlarına dayanmış bekleşmekteydiler. Geniş şapkalı jandarmalardı, bunlar. Beni getiren ikisi, sorgulamalarının yapılmasını bekleyenlerin arasına ittiler beni de. Subayların sorguya çektiği adama baktım. Şişman, kır saçlı, ufak tefek bir yarbaydı, bu. Sorgucularda ateş edilmeye değil de ateş etmeye alışkın İtalyanların beceriklililiği, soğukluğu ve kendine güvenleri vardı.

"Tugayın?"

Söyledi adam.

"Alayın?"

Onu da söyledi.

"Neden alayında değilsin?"

Onu da söyledi.

"Bir subayın askerlerinin başında olması gerektiğini bilmiyor musun?"

Biliyordu.

Hepsi bu kadardı. Başka bir subay konuştu.

"Anayurdumuzun kutsal topraklarını barbarlara çiğnetenler sen ve senin gibi olanlardır işte."

"Anlayamadım. dedi yarbay.

"Senin gibilerin ihaneti yüzünden zafer meyvelerini kaybetmiş bulunuyoruz.

"Hiç geri çekildiniz mi siz?" diye sordu yarbay.

"İtalya hiçbir zaman geri çekilmemelidir.

Yağmurda durup dinledik konuşmayı. Subaylara bakıyorduk. tutuklu bizden az ilerde ve biraz yandaydı.

"Beni kurşuna dizecekseniz lütfen daha fazla soru sormadan dizin. dedi yarbay. "Çok saçma bir şey bu sorgu. Haç işareti yaptı. Subaylar kendi aralarında konuştular. Biri bir kâğıda birşeyler yazdı.

"Birliğini terk etmiş. ölüme mahkûm oldu. dedi.

İki jandarma. yarbayı ırmağın kıyısına götürdüler. İki yanında iki jandarma. şapkasını başından çıkarmış yaşlı adam. yağmur altında yürüdü. Onları ateş ederken görmedim ama silah sesini işittim. Başka birini sorguya çekiyorlardı. Bu subay da askerlerinden ayrı düşmüştü. Açıklama yapmasına izin vermediler. Önlerindeki kâğıttan cezasını okuduklarında ağladı: götürürlerken de ağladı: onu kurşuna dizerlerken bir başkası sorguya çekiliyordu. Daha önce sorguya çekilen adam kurşuna dizilirken. diğerini dikkatle sorguya çekiyorlardı. Sorguya çekilmeyi mi beklesem. yoksa hemen kaçmaya mı kalkışsam diye düşünüp bir karara varamadım. Beni İtalyan üniforması giymiş bir Alman sandıkları kuşkusuzdu.

Kafalarının nasıl işlediğini görüyordum. Ancak kafaları varsa ve çalışıyorsa tabii. Hepsi de gençtiler ve yurtlarını kurtarmaya çalışıyorlardı. Tagliamento ötesinde ikinci ordu kuruluyordu. Birliklerinden ayrılmış binbaşı ve daha üst rütbedeki subayları kurşuna dizmekteydiler. İtalyan üniforması giymiş Alman kışkırtıcılarını da temizliyorlardı, bu arada. Onların çelik miğferleri vardı. Yalnız bizim ikimizin, çelik miğferimiz vardı. Öteki jandarmalar geniş kenarlı şapka giyiyorlardı. Uçak derdik onlara. Yağmurda durup teker teker sorguya çekilip kurşuna dizilmeyi bekledik. Şimdiye kadar sorguya çektiklerinin tümünü kurşuna dizmişlerdi. Sorgucular, kendileri ölüm tehlikesinde olmadan ölüm dağıtan o insanların asık yüzlü adalet duygusuna ve onlara özgü o ilgisizlik havasına sahiptiler. Bir cephe alayı albayını sorguya çekiyorlardı şimdi. Aramıza üç subay daha katılmıştı.

Alayı neredeydi?

Jandarmalara baktım. Yeni gelenlere bakıyorlardı. Ötekiler de albaya bakmaktaydılar. Eğildim birden, iki adamın arasına daldım, başımı kaldırmadan ırmağa doğru koştum. Kenarda ayağım kaydı, gürültüyle yuvarlandım suya. Çok soğuktu su, dayanabileceğim kadar altında durdum. Akıntının çevremi sardığını hissediyordum, bir daha hiç çıkamayacağımı sandığım zamana dek, kaldım suyun altında. Suyun yüzüne çıkar çıkmaz derin bir soluk aldım ve yeniden daldım. Üstümdekilerin ve çizmelerimin ağırlığıyla suyun altında kalmak kolay oluyordu. İkinci kez su yüzüne çıktığımda, önümde bir kalas parçası gördüm, tek elimle tutundum. Başımı kalasın ardında tutuyor, uzanıp bakmıyordum bile. Kıyıyı görmek istemiyordum. Koşarken silah sesleri duymuştum, başımı ilk çıkardığımda da. Şimdi kesilmişti silah sesleri. Kalas parçası akıntıya kapılmış gidiyordu, bir elimle tutunmuştum ona. Kıyıya baktım. Çok hızla kayıp gidiyordu. Irmağın içinde epey tahta parçası vardı. Su çok soğuktu. Suyun üstündeki küçük bir adadaki çalıların ya-

nından geçtik. İki elimle tutundum kalasa, bıraktım kendimi. Kıyı görünmez olmuştu artık.

31

Akıntı hızlı olduğu zamanlar, insan, suda ne kadar kaldığını anlayamaz. Çok uzun gibi görünebilir bu süre, ama çok kısa da olabilir. Su soğuktu, kabarmıştı ve ırmak yükseldiğinde kıyılardan pek çok şeyi içine sürüklemişti. Tutunacak bir kalas bulduğum için talihliydim. Suya sırtüstü uzanıp çenemle tutundum kalasa. Kramp girmesinden korkuyor, akıntının beni kıyıya atacağını umuyordum. Uzun bir eğimle kaydık ırmağın aşağısına. Hava aydınlanmaya başladığı için, kıyıdaki fundalıkları görüyordum. Önümde fundalıklı bir adacık vardı ve akıntı kıyıya doğru gidiyordu. Çizmelerimi, üniformamı çıkarıp kıyıya yüzmemin doğru olup olmayacağını düşündüm. Ama sonra vazgeçtim bundan. Nasıl olsa kıyıya varacağımdan başka bir şey düşünmemiştim o ana kadar, çıplak ayakla karaya çıkarsam çok kötü durumda kalabilirdim. Bir yolunu bulup Mestre'ye gitmeliydim.

Kıyının yaklaşmasını, sonra birden uzaklaşıp yeniden yaklaşmasını seyrettim. Daha ağır gidiyordum şimdi. Kıyı çok yakındı. Bir söğüt ağacının dallarını görebiliyordum. Kalas dönüp de kıyı arkama geçince, bir anafora kapıldığımı anladım. Ağır ağır döndük. Kıyının birden çok yaklaşmış olduğunu görünce bir elimle uzanmaya, ötekiyle kalası itmeye çalıştım, ama daha fazla yaklaşamadım kıyıya. Anafordan çıkmaktan korkuyordum. Tek elimle tutunup bacaklarımı kalasa değecek biçimde yukarı çektim ve kendimi kıyıya doğru attım. Fundalıkları görüyordum, ama kendi hızımla ve olanca gücümle yüzmeme karşın akıntı beni sürüklüyordu. Çizmelerim yüzünden boğulacağımı sandım, ama suyun içinde çırpındım bir süre, başımı kaldırdığımda kıyı bana doğ-

ru geliyordu. Korkuyla çırpınmaya, yüzmeye devam ettim kıyıya yanaşana kadar. Bir söğüt dalına asıldım, kendimi yukarı çekecek gücüm kalmamıştı, ama artık boğulmayacağımı biliyordum. Kalasa tutunmuş yüzerken boğulabileceğim hiç aklıma gelmemişti. Yorgunluktan soluksuz kalmıştım, içim altüst olmuştu, dallara tutunup öylece bekledim. Bulantım geçince söğüdün dibine çektim kendimi. Fundalıkları sıkıca kucaklayıp biraz daha dinlendim. Sonra aralarından geçip kıyıya çıktım. Gün ışımaya başlamıştı, ortalıkta kimseler yoktu. Kıyıda sırtüstü yattım, ırmağı ve yağmuru dinledim.

Bir süre sonra kalkıp kıyı boyunca yürümeye başladım. Latisana'ya kadar karşıya geçecek köprü olmadığını biliyordum. San Vito karşısında olabilirdim şimdi. Ne yapmam gerektiğini düşündüm. İlerde ırmağa karışan bir dere vardı. O yana yürüdüm. Kimseyi görmemiştim o ana kadar. Derenin kenarına oturup çizmelerimi çıkardım, içlerindeki suyu boşalttım. Ceketimi çıkardım sonra, ceplerinden hepsi de ıslanmış kâğıtlarımı, cüzdanımı alıp ceketi iyice sıktım. Sonra pantolonumu çıkartıp sıktım. Ardından gömleğimi ve iç çamaşırlarımı. Vücudumu tokatladım, ovuşturdum, yeniden giyindim. Kasketimi kaybetmiştim.

Ceketimi giymeden önce kollarımdaki bez yıldızları kesip iç cebime, paramın yanına yerleştirdim. Param ıslaktı ama yırtılmamıştı. Oturup saydım. Üç bin liretle biraz bozukluk vardı. Üstümdekiler ıslak, yapış yapıştı, kan dolaşımımı sağlamak için kollarımı sallıyordum. Yünlü iç çamaşırım olduğundan yürümeye devam ettiğim takdirde soğuk almayacağımı sanıyordum. Yolda tabancamı almışlardı, boş kılıfı ceketimin altına yerleştirdim. Pelerinim yoktu, yağmurda üşüyordum. Hava aydınlanmıştı şimdi, ortalık ıslak, alçak ve iç kapayıcıydı. Tarlalar çıplak ve ıslaktılar. Uzaklarda ovanın ortasında yükselen bir çan kulesi görebiliyordum. Bir yola geldim. Önümde bana doğru gelen askerler vardı. Yolun kenarına geçtim, benimle ilgilenmeden geçtiler yanımdan.

Irmağın yukarısına giden bir makineli tüfek mangasıydı bu. Ben yoluma devam ettim.

O gün Venedik Ovasını geçtim. Düz bir arazidir aslında, yağmur yağarken daha da düzleşir. Denize doğru tuzlu bataklıklar uzanır, arada pek az yol vardır. Yollar hep ırmak ağızları boyunca denize doğru giderler. Bir yerden bir yere gitmek için kanalların yanlarındaki patikalardan yürümek gerekir. Ben de ovayı kuzeyden güneye geçiyordum ve sonunda bataklığın yanındaki demiryoluna varana dek iki tren hattı ile pek çok yol aşmıştım. Bu Venedik Trieste demiryoluydu, iki yanında yüksek ve sağlam setler vardı. Demiryolunun ilersinde bir işaret istasyonu ve nöbette bekleyen askerler vardı. Demiryolunun ötesinde bataklığa dökülen bir derenin üstünde bir köprü, köprünün başında da bir nöbetçi görünüyordu. Tarlalar arasından kuzeye giderken bu hattın üstünden geçen bir tren görmüştüm. Trenin Portogruaro'dan gelebileceğini düşünmüştüm. Nöbetçileri gözetleyebilmek ve demiryolunun iki yanını görebilmek için setin üzerine uzandım. Köprüdeki nöbetçi yattığım yere doğru birkaç adım attı, sonra dönüp köprüye yürüdü. Aç açma yattım orada, treni bekledim. Gördüğüm tren öylesine uzundu ki, çok ağır ilerleyebiliyordu. Ona atlayabileceğimden hiç kuşkum yoktu. Tam umutsuzluğa kapılacağım sırada bir trenin gelmekte olduğunu gördüm. Lokomotif giderek büyüyordu gözlerimin önünde. Köprüdeki nöbetçiye baktım. Demiryolunun öte yanındaydı. Tren geçerken, bu yanı görmeyecekti yani. Lokomotifin yaklaşmasını bekledim. Zorlanıyordu. Katar çok uzundu. Trende de nöbetçiler olacağını biliyordum, görmeye çalıştım ama kendimi göstermek istemediğimden bir şey göremedim. Lokomotif yattığım yere yaklaşmıştı şimdi. Tam önümden geçtiği sırada makinisti gördüm, ben de doğrulup geçen vagonlara yaklaştım. Nöbetçiler beni görürlerse demiryolunun yanında duran biri olarak bir şeyden kuşkulanmazlardı. Birkaç kapalı yük vagonu geçti önümden. Birden gondol denilen üstü açık ve düz bir vagon gördüm.

üstü brandayla kaplı. Vagon önümden geçene kadar kıpırdamadan bekledim, sonra birden sıçradım, aka demirlere yapıştım ve kendimi yukarı çektim. Gondol ile arkadaki yüksek yük vagonunun arasına sığındım. Kimsenin gördüğünü sanmıyordum. Ayaklarım bağlantıların üstünde, ellerimle demirlere sımsıkı tutunmuş, çömelmiş bir halde gidiyordum. Köprünün karşısına gelmiştik. Birden nöbetçiyi hatırladım. Yanından geçerken yüzüme baktı. Bir delikanlıydı daha, miğferi başına çok büyüktü. Nefretle baktım yüzüne, bakışlarını çevirdi. Beni trenden biri sanmış olmalıydı.

Geçmiştik. Nöbetçinin huzursuzca öteki vagonlara baktığını görüyordum, gondolu örten brandanın vagona nasıl tutturulduğunu anlamak için eğilip baktım. Deliklerinden ip geçirilerek kenarlara bağlanmıştı. Çakımı çıkarıp ipi kestim, kolumu içeri soktum.Yağmurda gerilmiş olan brandanın altında sert tümsekler vardı. Başımı kaldırıp ileri baktım. Öndeki yük vagonunda önüne bakan bir nöbetçi vardı. Demirleri bırakıp brandanın altına attım kendimi. Alnım bir şeye çarptı, yüzümün kana bulandığını hissettim, ama sürünerek altına girip dümdüz uzandım yere. Sonra dönüp brandayı yeniden bağladım.

Topların arasındaydım şimdi. Temiz bir yağ kokusu vardı. Yattığım yerde brandanın üstüne düşen yağmuru, tekerleklerin raylar üzerinde çıkardığı sesi dinledim. Aradan giren soluk ışıkla toplara baktım. Hepsi ayrıca brandayla örtülüydü. Üçüncü ordudan gönderilmiş olmalılar, diye düşündüm. Alnım iyice şişmişti, kıpırdamadan yatıp kanın pıhtılaşmasını bekledim, sonra yaranın üstündeki kuru kanı temizledim. Önemli değildi. Mendilim yoktu, parmaklarımla temizlediğim yarayı, brandadan akan yağmur suyuyla iyice sildikten sonra ceketimin koluyla kuruladım. Pek göze batmasını istemiyordum. Mestre'ye gelmeden önce inmem gerekeceğini biliyordum; ilk iş olarak bu toplara bakarlardı çünkü. Kaybedecek ya da unutacak kadar top yoktu ellerinde. Korkunç acıkmıştım.

Brandanın altında topların arasında yatarken ıslaktım, üşüyordum ve çok açtım. Sonunda yüzüstü döndüm, başımı kollarıma yasladım. Dizim kaskatı kesilmişti ama önemli değildi. Valentini iyi iş başarmıştı. Çekilmenin yarısını yürüyerek başarmıştı; bu dizle Tagliemonto'yu yüzerek geçmiştim. Valentini'nin diziydi bu. Ötekisi benimdi. Doktorlar insanın vücuduna bir şeyler yaparlardı, sonra da vücut artık senin olmazdı. Başını benimdi, karnımın içi de. Ama çok açtı karnım. Midemin içimde döndüğünü hissediyordum. Baş benimdi ama kullanmak için değil, düşünmek için de değil; yalnızca hatırlamak için, ama çok şey hatırlamak için de değil.

Catherine'i hatırlıyordum, ancak onu ne zaman göreceğimi bilmeden düşünürsem aklımı kaçıracağımı da biliyordum, o yüzden düşünmeyecektim onu; azıcık düşünecektim ya da, yük vagonu ağır ağır giderken, brandanın kenarından ışık sızarken, Catherine ile orada yattığımı düşünecektim. Düşünmeden ama hissederek sert tahtalar üstünde, çok uzun zaman ondan ayrı olduğumu bilerek, üstüm başım ıslak, yapayalnızlık içinde, ıslak giysilerle başbaşa ve kadın yerine sert bir döşeme...

Bir yük vagonunun döşemesini, branda örtülü topları, vazelinlenmiş maden kokusunu, arasından su kaçıran brandayı sevemezdin, brandanın altı ve topların yanı hoşuna da gitse. Şimdi artık yanında olduğunu bile düşünemeyeceğin birini sevdiğin zaman... Midenin üstünde boşluk hissederek yatarken, bir ordunun çekildiğini, yerini başka bir ordunun aldığını gördüğün zaman. Arabalarını kaybetmiştin, adamlarını da; bir mağaza tezgâhtarının, bölümündeki malları bir yangında kaybetmesi gibi. Ancak bu kez sigorta yoktu. Kurtulmuştun bütün bunlardan. Borçlu değildin kimseye. Bir mağazada çıkan bir yangından sonra tezgâhtarları doğduklarından beri konuştukları aksanla konuşuyorlar diye vururlarsa, o

zaman mağaza tekrar açıldığında tezgâhtarların işe dönmelerini bekleyemezdin. Başka bir iş ararlardı, eğer başka bir iş varsa ve polis daha önce kendilerini yakalamazsa.

Yükümlülükle birlikte öfke yıkanıp gitmişti ırmakta. Yükümlülük daha önce jandarma elini dokundurduğu anda sona ermişti. Dış görünüşle pek ilgim olmadığı halde üniformamı çıkarmış olmayı isterdim. Yıldızları çıkarmıştım ama bir kolaylık sağlamak içindi bu. Bir onur sorunu değildi. Onlara karşı değildim. Bitmişti işim artık. Talihlerinin açık olmasını diliyordum onların. İyileri vardı, yüreklileri vardı, sakin ve sağduyuluları vardı içlerinde, hak etmişlerdi talihli olmayı. Ama benim işim değildi bu artık, bu lânet tren bir an önce Mestre'ye varsaydı artık. Bir yemek yer, düşünmeyi de terk ederdim. Terk etmek zorundaydım düşünmeyi.

Piani, onlara, beni kurşuna dizdiklerini söylerdi. Kurşuna dizdiklerinin ceplerini karıştırır, kâğıtlarını alırlardı. Benim kâğıtlarım olmayacaktı ellerinde. Boğuldu derlerdi benim için. Amerika'da ne haberler alacaklardı acaba? Aldığı yaralardan ve başka nedenlerden öldü. Çok acıkmıştım. Yemekhanedeki papaz ne olmuştu acaba. Rinaldi de. Herhalde Pordenone'deydi. Daha geriye gitmemişlerse. Onu hiç görmeyecektim artık. Hiçbirini görmeyecektim bir daha. O yaşam sona ermişti. Frengiye tutulduğunu sanmıyordum. Hem zaten zamanında fark edersen, pek önemli bir hastalık değil, diyorlardı. Ama üzülecekti o. Ben olsaydım ben de üzülürdüm. Herkes üzülürdü.

Düşünmek için yaratılmamıştım ben. Yemek için yaratılmıştım. Evet. Tanrım. Yemek, içmek ve Catherine'le yatmak için. Bu gece belki de. Hayır, olanaksızdı bu. Ama yarın gece ve iyi bir yemek ve bir daha birlikte olmadan hiçbir yere gitmeme. Pek de çabuk çekip gitmek gerekecekti herhalde. Catherine giderdi. Gideceğini biliyordum. Ne zaman giderdik? İşte düşünecek bir şeydi bu. Hava kararıyordu. Yattığım yerde nereye gideceğimizi düşündüm. Pek çok yer vardı gidecek.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

33

Gün daha ağarmadan Milano'da istasyona girmekte olan trenden atladım. Demiryolunu geçtim iki bina arasına girip bir sokağa çıktım. Açık bir şarapçıya girdim bir kahve içmek için. İçersi sabahın erken saatlerinde olduğu gibi kokuyordu, süpürülmüş toz, kahve fincanlarında kaşıklar, şarap kadehlerinin bıraktığı ıslak yuvarlaklar. Sahibi barın ardındaydı. Masalardan birinde iki asker oturuyorlardı. Ben barda bir fincan kahve içtim, bir parça ekmek yedim. Kahve sütten beyazlaşmıştı, ekmeğin kenarıyla sütün kaymağını sıyırdım. Bar sahibi beni izliyordu.

"Bir kadeh grappa ister misiniz?"

"Teşekkür ederim istemem.

"Bu benden, dedi. Şarabı küçük bir kadehe doldurup önüme itti. "Cepheden ne haber?"

"Bilemem.

"Sarhoş onlar, dedi eliyle askerleri gösterip. İnandım sözüne. Sarhoşa benziyorlardı.

"Cephede neler oluyor?" diye sordu.

"Cephe konusunda hiçbir bilgim yok, dedim.

"Duvardan atlarken gördüm seni. Trenden inmiş olmalısın.

"Büyük bir geri çekilme var.

"Gazeteleri okurum. Ne olacak peki? Savaş sona erdi mi?"

"Sanmıyorum.

Kısa şişeden bir daha doldurdu kadehi.

"Başın dertteyse sana yardım edebilirim.

"Başım dertte falan değil.

"Başın dertteyse burada kalabilirsin.

"İnsan burada nerede kalır?"

"Bu yapıda. Pek çok kalan var burada. Başı dertte olanlar buraya gelirler.

"Böyleleri çok mudur?"

"Dertlerine bağlı bu. Güney Amerikalı mısın?"

"Hayır.

"İspanyolca bilir misin?"

"Biraz."

Adam tezgâhın üstünü sildi.

"Ülkeyi terk etmek çok güç bu sıralar, ama imkânsız değil.

"Ben gitmek istemiyorum.

"İstediğin kadar kalabilirsin burada. Benim nasıl bir insan olduğumu göreceksin.

"Bu sabah gitmem gerek, ama burasını hatırlayacağım.

Adam başını salladı. "Eğer öyle konuşursan geri dönemezsin. Ben seni gerçekten başı belada sanmıştım.

"Derdim falan yok benim. Ama bir dostun adresinin ne kadar değerli olduğunu bilirim.

Tezgâhın üstüne bir on liretlik attım kahve için.

"Benimle bir grappa için, dedim.

"Gerekli değil bu."

"İçin bir tane.

Adam iki kadeh doldurdu.

"Unutma, dedi. "Doğruca buraya gel. Başkalarının yanına gitme. Burada güvence içindesin.

"Bundan eminim.

"Emin misin gerçekten?"

"Evet.

Adam ciddiydi. "Öyleyse bir şey söyleyeyim. O ceketle dolaşma ortalıkta.

"Neden?"

"Kolundan yıldızların çıkarıldığı açıkça görülüyor. Kumaşın rengi bir başka orada."

Bir şey söylemedim.

"Kâğıdın yoksa sana kâğıt verebilirim.

"Ne kâğıdı?"

"İzin kâğıdı.

"Kâğıda ihtiyacım yok. Benim kâğıtlarım var.

"Pekâlâ, dedi. "Ama kâğıt istersen, ben bulabilirim.

"Bu tür kâğıtlar kaçadır?"

"Niteliklerine bağlı. Mantıklı bir fiyatta anlaşırız.

"Şu anda ihtiyacım yok.

Adam omuzlarını silkti.

"Bir derdim yok. dedim.

Dışarı çıkarken. "Dostun olduğumu unutma. dedi.

"Unutmayacağım.

"Bir daha görüşeceğiz. dedi.

"İyi. dedim.

Dışarı çıkınca askeri polisin bulunduğu karakollardan uzak durarak küçük parkın köşesinde bir arabaya bindim. Sürücüye hastanenin adresini verdim. Hastanede doğruca kapıcı odasına gittim. Adam elimi sıktı. karısı ise kucaklayarak karşıladı.

"Döndünüz demek. Kurtuldunuz.

"Evet.

"Kahvaltı ettiniz mi?"

"Evet.

"Nasılsınız. Tenente? Nasılsınız?" diye sordu karısı.

"İyiyim.

"Bizimle kahvaltı etmez misiniz?"

"Teşekkür ederim. istemem. Bayan Barkley hastanede mi hâlâ?"

"Bayan Barkley mi?"

"İngiliz hemşire.

"Sevgilisi. dedi karısı. Gülümseyerek kolumu okşadı.

"Değil. dedi kapıcı. "Gitti.

Kalbim duracak gibi oldu. "Emin misiniz? Uzun boylu sarışın İngiliz hemşireden söz ediyorum.

"Eminim. Stresa'ya gitti.

"Ne zaman?"

"İki gün önce, öteki İngiliz bayanla.

"Güzel, dedim. "Sizden bir şey isteyeceğim. Beni gördüğünüzü kimseye söylemeyin. Çok önemli bu.

"Kimseye söylemem, dedi kapıcı. On liret sıkıştırdım eline. Elimi itti.

"Kimseye söylemeyeceğime söz verdim, dedi. "Para istemez.

"Size nasıl bir hizmette bulunabiliriz, Signor Tenente?" diye sordu karısı.

"Yalnızca bu dediğim.

"Bizim dilimiz yok, dedi kapıcı. "Bir şey isterseniz bana haber vereceksiniz, değil mi?"

"Evet, dedim. "Hoşça kalın. Yine görüşeceğiz.

Kapıda durup arkamdan baktılar.

Taksiye bindim, şan dersi alan tanıdıklardan biri olan Simmons'un adresini verdim.

Simmons kentin epey dışında Porta Magenta'da oturuyordu. Odasına gittiğimde hâlâ yataktaydı.

"Ne kadar erken kalkıyorsun, Henry.

"Erken trenle geldim."

"Bu geri çekilme falan nedir kuzum? Cephede miydin? Bir sigara alır mısın? Bak masanın üstünde kutuda. Büyük bir odaydı, bir duvarda yatak, ötekinde de bir piyano, bir dolap ve bir masa vardı. Ben yatağın yanındaki iskemleye oturdum. Simmons yastıklara dayadı sırtını, sigarasını yaktı.

"Güç durumdayım, Sim.

"Ben de. Hep öyleyim. İçmez misin?"

"İçmem, dedim. "İsviçre'ye gitmek için ne yapmak gerek?"

"Senin için mi? İtalyanlar kimseyi sınır dışına bırakmıyorlar."

"Biliyorum. Ama İsviçreliler. Onlar ne yaparlar?"

"Enterne ederler insanı.

"Biliyorum. Ama bu iş nasıl olur?"

"Çok basit. İstediğin yere gidebilirsin. Gittiğin yeri bildirmen gerek sanırım. Neden sordun? Polisten mi kaçıyorsun?"

"Kesin bir şey yok henüz.

"Söylemek istemiyorsan söyleme. Ama dinlemek ilginç olurdu. Burada hiçbir şeyin olduğu yok çünkü. Piacenza'da fena çuvalladım.

"Bak buna üzüldüm işte."

"Oysa iyi de okumuştum. Bir kez de burada Lyrico'da deneyeceğim.

"Seni dinlemek isterdim.

"Çok naziksin. Kötü bir işe bulaşmadın ya?"

"Bilemiyorum.

"Söylemek istemiyorsan söyleme. Nasıl oldu da cepheden kurtuldun?"

"Artık cepheyle işim kalmadı sanırım.

"Aferin sana. Senin aklı başında biri olduğundan emindim. Sana yardım edebilir miyim?"

"Senin işin başından aşkın.

"Hiç de değil, azizim Henry. Hiç de değil. Sana bir iyiliğim dokunursa sevinirim."

"Ölçülerimiz hemen hemen aynı. Gidip bana bir takım sivil elbise alır mısın? Benimkiler Roma'da kaldı.

"Sen orada oturuyordun, değil mi? Pis bir yer. Nasıl yaşardın orada?"

"Mimar olmak istiyordum.

"Onun yeri orası değil ki. Elbise falan alma. Ne istersen veririm ben. Seni bir giydirip kuşatayım görürsün bak. Şu giyinme odasına geç. Bir dolap var. İstediğini al oradan. Hiç de elbise satın almak zorunda değilsin işte.

"Alsam daha iyi, Sim.

"Evladım, benim elbiseleri sana vermem, şimdi gidip almamdan çok daha kolay. Pasaportun var mı? Pasaport olmadan fazla uzağa gidemezsin.

"Pasaportum var hâlâ.

"Giyin öyleyse evlat ve doğruca İsviçre'ye yollan bakalım."

"O kadar kolay değil. Önce Stresa'ya gitmem gerek."

"İdeal bir şey, dostum. Oradan kayıkla karşıya geçersin. Şarkı söylemeye çalışmasaydım ben de seninle gelirdim.

"Çoban şarkılarına başlarsın sen de.

"Ona da vakit var, dostum. Ama benim sesim gerçekten güzel, ha. Garip olanı da bu.

"Çok iyi şarkı söylediğine eminim.

Simmons, sigarasından bir nefes çekip arkasına yaslandı.

"Fazla emin olma. Yine de sesim iyidir. Çok komik ama şarkı söylüyorum işte. Dinle." Olanca sesiyle 'Africana'yı okumaya başladı, boynunun damarları şişmişti. "Şarkı söyleyebiliyorum," dedi. "Beğenseler de beğenmeseler de söylüyorum işte." Pencereden baktım. "Gidip taksiye beklememesini söyleyeyim bari.

"Sonra gel de bir kahvaltı edelim, dostum. Simmons yataktan kalktı, derin bir soluk aldı, jimnastik yapmaya başladı. Ben aşağı inip taksinin parasını ödedim.

34

Sivil giysiler içinde kendimi maskeli baloya çıkmış gibi hissediyordum. Uzun zamandır üniformalıydım: insanın, kendi giysilerinin bedenini sarmasını özlemiştim artık. Pantolon pek boldu. Stresa'ya bir tren bileti almıştım. Ayrıca yeni bir de şapka almıştım. Sim'in şapkası başıma uymamıştı ama giysileri iyiydi. Tütün kokuyordu. Kompartımanda oturup camdan bakarken yeni şapkanın yeniliğini, eski giysilerin de eskiliğini hissediyordum. Kompartımanda benden pek hoşlanmadıkları anlaşılan havacılar vardı. Bana bakmamaya dikkat ediyorlar ve benim yaşımda bir sivili

horgörüyle karşılıyorlardı. Ben kendimi aşağılanmış saymıyordum. Eskiden olsa onlara hakaret eder, bir kavga çıkarırdım. Neyse havacılar Gallarate'de indiler, ben de yalnız kaldığıma sevindim. Gazetem vardı ama savaş haberlerini görmek istemediğim için okumuyordum. Savaşı unutacaktım. Ayrı bir barış yapmıştım. Kendimi çok yalnız hissediyordum. tren Stresa'ya girince de çok sevindim.

İstasyonda otelin hamallarını bulacağımı sanmıştım ama kimseler yoktu. Mevsim sona ereli çok olduğundan treni karşılamaya kimse gelmiyordu. Trenden Sim'in çantasıyla indim. İçinde yalnızca iki gömlek olduğundan çok hafifti çanta. Yağmur altında istasyonun çatısı altına sığınıp bekledim trenin hareket etmesini. Sonra içerde birini bulup hangi otellerin açık olduğunu bilip bilmediğini sordum. Grand Hotel des Iles Borromees ile yıl boyunca kapanmayan bir dizi küçük otel açıktı. Yağmurda çantamı elime alıp Iles Borromees'e doğru yola koyuldum. Yolda bir araba görünce, elimi sallayıp durdurdum. Otele arabayla gitmek daha uygun olurdu. Büyük otelin araba giriş kapısı önünde durduk, kapıcı şemsiyesini açıp geldi; çok nazikti.

İyi bir oda tuttum. Çok büyük, aydınlık ve göle bakan bir oda. Gölü bulutlar kapatmıştı, ama güneş çıkınca çok güzel olacaktı ortalık. Karımı beklediğimi söyledim. Odada saten örtülü büyük bir çift kişilik yatak vardı. Otel çok lükstü. Uzun koridorlardan geçtim, geniş merdivenlerden indim, salonları aşıp bara girdim. Barmeni önceden tanıyordum. Yüksek bir tabureye oturdum, tuzlu badem, kızarmış patates yedim. Martini tertemiz ve buz gibiydi.

İkinci martiniyi karıştıran barmen, "Burada *borghese*'de ne işiniz var?" diye sordu.

"İzinliyim. İyileşme izni."

"Ama kimseler yok ki burada. Oteli neden açık tuttuklarını bilmiyorum doğrusu.

"Balığa çıkıyor musun?"

"Çok esaslı birkaç tane yakaladım. Yılın bu mevsiminde trolle iyi balık yakalanıyor.

"Sana gönderdiğim tütünü aldın mı?"

"Evet. Kartımı almadınız mı?"

Güldüm. Tütünü alamamıştım. Amerikan pipo tütünü istiyordu, ama ya akrabalarım artık tütün göndermiyorlardı ya da yolda bir yerde tıkanıp kalmıştı paketler. Her neyse, tütün gelmemişti sonunda.

"Bir yerden bulurum, dedim. "Kasabada iki İngiliz kızı gördün mü? Evvelki gün gelmiş olmalılar

"Otelde kalmıyorlar.

"İkisi de hemşire.

"İki hemşire gördüm. Bir dakika izin verin nerede kaldıklarını öğrenirim.

"Biri karım, dedim. "Onunla buluşmaya geldim buraya.

"Öteki de benim karım.

"Şaka etmiyordum.

"Aptalca şakamı mazur görün, dedi. "Anla mamıştım. Gitti, bir süre de gelmedi. Zeytin, tuzlu badem ve kızarmış patates yedim, barın ardındaki aynada sivil giyimime baktım. Barmen geldi. "İstasyon yakınında küçük bir otelde kalıyorlar.

"Sandviç var mı?"

"Getirtirim. Otelde müşteri olmadığı için hiçbir şey yok.

"Gerçekten kimse yok mu?"

"Var aslında. İki üç kişi var.

Sandviçler gelince üçünü yedim, iki martini daha içtim. Bu kadar serin ve temiz bir şey ağzıma koymamıştım uzun zamandır. Uygarlığın tadını çıkarıyordum. Pek çok kırmızı şarap kötü kahve ve grappa içmiş, ekmek ve peynir yemiştim. Maun tezgâhın önünde, aynaların ve pirinçlerin arasında otururken hiçbir şey düşünmedim. Barmen bir iki soru sordu.

"Savaştan söz etme, dedim. Savaş çok gerilerde kalmıştı. Belki de hiç olmamıştı. Burada savaş yoktu. Sonra birden savaşın benim için bit-

miş olduğunu anladım. Gerçekten sona ermiş gibi bir duygu yoktu içimde. Kaçtığı okulunda, aynı saatlerde ne olduğunu düşünen bir öğrenci gibiydim.

Otellerine geldiğimde Catherine ve Helen Ferguson yemekteydiler. Holde durduğum yerden onları masaları başında gördüm. Catherine'in yüzü dönüktü, saçının ayrım çizgisini, yanağını, o tatlı boynunu ve omuzlarını gördüm. Ferguson konuşuyordu. İçeri girdiğimi görünce sustu.

'Tanrım!" dedi.

"Merhaba. dedim.

"Sen, ha!" dedi Catherine. Yüzü aydınlanmıştı. Gözlerine inanamayacak kadar mutlu görünüyordu. Öptüm onu. Catherine kızardı, yanlarına oturdum.

"Çok kötü bir durumdasın, dedi Ferguson. "Ne işin var burada? Yemek yedin mi?"

"Hayır. Yemeği getiren kıza bana bir servis koymasını söyledim. Catherine mutluluk dolan gözlerini yüzümden ayırmıyordu.

"Siviller içinde ne işin var?" diye sordu Ferguson.

"Kabineye alındım.

"Başın belada senin.

"Neşelen, Fergy. Neşelen biraz.

"Seni görünce neşelenemem. Bu kızın başını derde soktun. Neşeli bir manzara değilsin benim için.

Catherine yüzüme bakıp gülümsedi, masanın altından ayağı ile ayağıma dokundu.

"Başımı belaya sokan falan yok, Fergy, dedi. "Ben kendi belamı bulmasını bilirim.

"Ona dayanamıyorum, dedi Ferguson. "Pis İtalyan numaralarıyla seni mahvetmekten başka bir şey yapmadı. Amerikalılar İtalyanlardan da beter."

"İskoçlar öyle ahlak düşkünü oluyorlar ki," dedi Catherine.

"Onu demek istemedim. O İtalyan sinsiliğinden söz ediyorum ben.

"Ben sinsi miyim, Fergy?"

"Öylesin elbette. Sinsiden de betersin. Yılan gibisin. İtalyan üniforması giymiş bir yılan. Boynunda da pelerinin.

"Şimdi İtalyan üniforması yok üstümde.

"Sinsiliğinin bir örneği daha işte. Bütün yaz aşk hayatı yaşadın bu kızla, onu hamile bıraktın, şimdi de sıvışmanın yolunu arıyorsundur.

Catherine'e bakıp gülümsedim, o da bana gülümsedi.

"İkimiz birden sıvışırız. dedi.

"İkinizin de birbirinizden farkınız yok zaten. Senden utanıyorum, Catherine Barkley. Utanma ve onur diye bir şey yok, onun kadar sinsisin sen de.

"Yapma Fergy. diye Catherine arkadaşının elini okşadı. "Beni suçlama. Birbirimizi sevdiğimizi bilirsin.

"Çek elini. dedi Ferguson. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. "Biraz utanma duygusuna sahip olsaydın her şey değişirdi. Tanrı bilir kaç aylık hamilesin, bunu şaka sanıyorsun ve şimdi de seni iğfal eden herif karşına çıkınca yılışık yılışık gülmekten başka bir şey yapmıyorsun. Ne utanma var sende, ne de başka bir duygu." Ağlamaya başladı. Catherine kalkıp kolunu arkadaşının boynuna doladı. Ferguson'u yatıştırmaya çalışırken, vücudunda belirli bir değişiklik olmadığını fark ettim.

"Umurumda bile değil. diye hıçkırıyordu Ferguson. "Korkunç bir şey bu.

"Haydi haydi, Fergy. Utanacağım, söz. Fergy Ağlama. Ağlama, Fergy."

"Ağlamıyorum, diye hıçkırdı Ferguson. "Ağlamıyorum. Ama içine düştüğün bu durum..." Yüzüme baktı. "Nefret ediyorum senden. Senden nefret etmemi önleyemez. Pis sinsi Amerikalı İtal yan. Ağlamaktan burnu ve gözleri kızarmıştı.

Catherine bana bakıp gülümsedi.

"Kolun benim boynumdayken gülümseme ona.

"Çok mantıksızsın, Fergy.

"Biliyorum, diye hıçkırdı Ferguson. "İkiniz de aldırmayın bana. Çok sinirliyim. Mantıksız değilim. Biliyorum mantıksız olmadığımı. İkinizin de mutlu olmanızı istiyorum.

"Mutluyuz, dedi Catherine. "Sen de tatlı bir Fergy'sin.

Ferguson yine ağlamaya başladı. "Ben böyle mutlu olmanızı istemiyorum. Neden evlenmiyorsunuz? Evli değilsin ya?"

"Değilim, dedim. Catherine güldü.

"Gülecek bir şey yok, dedi Ferguson. "Çoğunun bir yerde bir karıları vardır.

"Eğer seni memnun edecekse evleniriz, dedi Catherine.

"Beni memnun etmek için değil. Evlenmeyi istemeniz gerek.

"Çok işimiz vardı.

"Biliyorum. Çocuk yapmakla meşguldünüz. Yine ağlayacağını sandım, ama bu kez birden buruklaştı. "Artık bu gece onunla gidersin herhalde, dedi.

"İsterse tabii, dedi Catherine.

"Ya ben ne olacağım?"

"Burada yalnız kalmaktan korkuyor musun?"

"Evet.

"Öyleyse seninle kalırım.

"Hayır, onunla git. Hemen git. İkinizi de görmekten bıktım artık."

"Yemeğimizi bitirelim önce.

"Hayır. Hemen gidin.

"Mantıklı ol, Fergy.

"Hemen gidin dedim size. İkiniz de gidin, haydi.

"Gidelim öyleyse, dedim. Fergy'den bıkmıştım.

"Gitmek istiyorsun işte. Beni yemekte bile yalnız bırakmak istiyorsun. Ben ne zamandır istiyordum İtalyan göllerine gelmeyi. şimdi olanlara bak. Ah! Aah!" diye hıçkırmaya başladı. Sonra Catherine'e baktı, boğulur gibi oldu.

"Yemekten sonra gideriz, dedi Catherine. "Kalmamı istersen seni yalnız bırakmayacağım Fergy.

"Hayır hayır. Gitmeni istiyorum.. Kız gözlerini sildi. "Çok mantıksızım. Lütfen aldırmayın bana.

Yemeği getiren kız bu kadar ağlama karşısında iyice şaşırmıştı. Şimdi ikinci yemeği getirirken ortalığın düzelmiş olmasından rahatladığı belli oluyordu.

O gece otelde, odamızın dışında uzun ve boş bir koridor, kapının dışında ayakkabılarımız, odanın tabanında kalın bir halı, camların dışında yağan yağmur, odanın içinde aydınlık, her şey hoş ve sevinçli, sonra ışık sönünce rahat bir yatak ve dümdüz çarşaflar, yuvamıza dönmüş olma duygusu, gece uyandığımızda birbirimizi yanı başımızda bulacağımız, bir yere gitmiş olmayacağımız bilinci... Bunların dışındaki her şey gerçekdışıydı. Yorulduğumuz zaman uyuduk; birimiz uyanınca yalnız kalmasın diye diğerimiz de uyanıyordu. Çoğunlukla yalnız kalmak ister bir erkek; bir kız da yalnız kalmak ister ve birbirlerini seviyorlarsa bu duygularını kıskanırlar; ama ben bunu hiç hissetmediğimizi açıklıkla söyleyebilirim. Bir arada olduğumuzda da yalnızlık hissediyorduk, başkalarına karşı yalnızlık. Bu bana bir kez olmuştu ancak. Pek çok kızla birlikteyken çoğu kez yalnızlık hissetmiştim; insanın kendisini en çok yalnız hissettiği zamanlar da bunlardır işte. Ama biz birlikteyken hiç yalnız değildik ve hiç korkmuyorduk. Gecenin gündüzle bir olmadığını bilirim; geceleri her şey değişiktir, gecenin şeyleri gündüzün anlatılamazlar, yokturlar gündüzün çünkü; bir kez yalnızlıkları başladı mı, gece yalnızlık çekenler için korkunç bir zamandır Ama Catherine

ile, gece gündüz arasında hiçbir fark olmuyordu, hatta gece, daha iyi bile oluyordu. İnsanlar bu dünyaya bu kadar çok cesaret getirirlerse, dünya onları kendi iradesine tabi kılmak için öldürmek zorundadır ve öldürür de. Dünya hepsini kırar onların ve çoğu sonraları kırık yerlerinde güçlülük gösterirler. Ama dünya, kıramayacağını öldürür. En iyiyi, en inceyi ve en yürekliyi taraf gözetmeksizin öldürür. Eğer bunlardan hiçbiri değilseniz, sizi, yine de öldüreceğinden emin olabilirsiniz, ama bunun için hiç de acelesi yoktur.

Sabah uyanmamızı hatırlıyorum. Catherine uyuyordu daha, pencereden güneş giriyordu. Yağmur dinmişti. Yataktan kalkıp çıplak ayakla yere basarak pencereye gittim. Aşağıda şimdi çıplak olan ama, yine de güzel bahçeler, çakıllı patikalar, ağaçlar, gölün kıyısındaki taş duvar, berisindeki dağlarla güneşte ışıldayan göl vardı. Pencerede durup dışarı baktım. Döndüğümde Catherine uyanmış bana bakıyordu.

"Nasılsın sevgilim?" dedi. "Şahane bir gün, değil mi?"

"Sen nasılsın?"

"Çok iyiyim. Şahane bir gece geçirdik.

"Kahvaltı ister misin?"

Kahvaltı istiyordu. Ben de. Yatakta ettik kahvaltımızı, ekim güneşi pencereden girerken, kahvaltı tepsisi kucağımda olduğu halde.

"Gazeteyi istemiyor musun? Hastanede hep gazete isterdin.

"Şimdi istemiyorum, dedim.

"Okumak bile istemeyeceğin kadar kötü müydü?"

"Okumak istemiyorum.

"Nasıl olduğunu anlamak için seninle birlikte olmayı isterdim."

"Kafamda toparlayabilirsem bir gün anlatırım sana.

"Seni üniformasız yakalarlarsa tutuklamazlar mı?"

"Kurşuna dizerler herhalde.

"Öyleyse burada kalmayalım. Sınır dışına çıkalım."

"Ben de öyle bir şeyler düşündüm zaten.

"Çıkacağız buradan. Sevgilim, işi talihe bırakmamalısın. Mestre'den Milano'ya nasıl geldin.

"Trenle geldim. Üniformalıydım o zaman.

"Tehlikede değil miydin?"

"Pek sayılmaz. Elimde eski bir hareket emri vardı. Mestre'de tarihleri değiştirdim."

"Sevgilim, burada her an tutuklanabilirsin. Buna göz yumamam. Bunu yapman çok saçma. Seni götürürlerse ne yaparız sonra?"

"Şimdi düşünmeyelim bunu. Bunu düşünmekten bıktım ben.

"Seni tutuklamaya gelirlerse ne yaparsın?"

"Öldürürüm onları."

"Ne kadar saçmaladığını görüyorsun, değil mi? Buradan gidene kadar otelden çıkmana izin vermeyeceğim."

"Nereye gideceğiz?"

"Lütfen öyle olma, sevgilim. Nereye istersen oraya gideriz. Ama lütfen hemen gidecek bir yer bul."

"İsviçre gölün karşı kıyısında, oraya gidebiliriz.

"Bu çok iyi olur işte.

Dışarda bulutlar çoğalıyor, gölün üstü kararıyordu.

"Hep böyle suçluymuş gibi yaşamak zorunda olmasaydık," dedim.

"Öyle konuşma, sevgilim. Sen uzun zamandan beri suçlu gibi yaşamıyorsun ki. Hiçbir zaman suçlu gibi yaşamayacağız. Çok güzel günler geçireceğiz."

"Ben suçlu hissediyorum kendimi. Ordudan kaçtım.

"Lütfen mantıklı ol, sevgilim. Ordudan kaçmak değil. Yalnızca, İtalyan ordusu bu.

Güldüm. "Esaslı kızsın, dedim. "Haydi yatağa girelim. Yatakta çok keyifleniyorum."

Az sonra Catherine, "Kendini suçlu bulmuyorsun, değil mi?" diye sordu.

"Senin yanındayken, hayır.

"Çok aptal bir çocuksun sen. Ama ben sana bakarım. Sabahları midemin bulanmaması ne iyi değil mi?"

"Evet.

"Ne esaslı bir karın olduğunun farkında değilsin sen. Ama umurumda bile değil. Seni tutuklayamayacakları bir yere götüreceğim. Çok güzel günler geçireceğimiz bir yere.

"Hemen gidelim oraya.

"Gideceğiz, sevgilim. Nereye ne zaman istersen gelirim seninle."

"Hiçbir şey düşünmeyelim artık.

"Peki.

35

Catherine, Ferguson'u görmek için göl boyundaki küçük otele gidince, ben de barda oturup gazetelerimi okudum. Bardaki rahat meşin koltuklardan birine oturmuştum, barmen gelene kadar. Ordu Tagliamento'da tutunamamıştı. Piave'ye doğru geri çekiliyorlardı. Piave'yi hatırlıyordum. Demiryolu, San Dona yakınlarında oradan geçip, cepheye doğru uzanırdı. Orası derin, dar ve geçişi ağır bir yerdi. Aşağısında sivrisinekli bataklıklar ve kanallar vardı. Çok güzel villalar da vardı. Savaştan önce Cortino d'Ampezzo'ya giderken saatlerce dolaşmıştım tepelerinde bir keresinde. Alabalık dolu bir ırmak gibiydi oralarda, kayaların altında havuz gibi sularıyla epey hızlı akardı. Cadore'de yol ırmaktan ayrılırdı. Oradaki ordunun nasıl aşağı ineceğini düşünürken barmen geldi.

"Kont Greffi sizi arıyordu, dedi.

"Kim?"

"Kont Greffi. Daha önce buraya geldiğinizde karşılaştığınız yaşlı adamı hatırlıyor musunuz?"

"Burada mı o?"

"Evet, yeğeniyle geldi. Burada olduğunuzu söyledim. Sizinle bilardo oynamak istiyor."

"Nerede şimdi?"

"Yürüyüşe çıktı.

"Sağlığı nasıl?"

"Her zamankinden daha genç. Dün akşam yemekten önce üç şampanya kokteyli içti.

"Bilardosu nasıl?"

"İyi. Beni yendi. Burada olduğunuzu söylediğimde çok sevindi. Oynayacak kimse bulamıyor burada."

Kont Grelli doksan dört yaşındaydı. Metternich'in çağdaşıydı, ak saçlı ve bıyıklı, davranışları ince bir ihtiyardı. Hem Avusturya, hem de İtalya'da diplomatik hizmetlerde bulunmuştu, doğumgünü partileri Milano'nun sosyete olaylarından biriydi. Yüz yıl yaşamaya hazırlanıyordu, bilardo oynayışı da doksan dört yaşıyla karşılaştırılamayacak kadar zarifti. Onunla yine bir mevsim sonrasında Stresa'da tanışmıştım, bilardo oynarken şampanya içmiştik. Bunu çok güzel bir gelenek olarak düşünmüştüm o zamanlar. Bana yüz sayıda on beş sayı avans verdiği halde yenmişti, sonunda.

"Neden, onun burada olduğunu, söylemedin bana?"

"Unutmuşum.

"Başka kimler var?"

"Bildiğiniz biri yok. Zaten topu topu altı kişi var

"Ne yapıyorsun şimdi?"

"Hiç işim yok.

"Gel balığa çıkalım.

"Bir saatliğine gelebilirim.

"Haydi yürü, bana trol ağını getir.

Barmen ceketini giydi, çıktık. Gidip bir kayık bulduk, ben küreğe geçtim, o da kıç tarafa oturup ucu ağırlıklı makaralı oltayı suya saldı. Kıyı boyunca kürek çektim ben, barmen de oltayı tutuyor, zaman zaman çekiyordu. Stresa'nın terk

edilmiş bir görünüşü vardı gölden. Çıplak ağaçlar, büyük oteller, kapalı villalar sıra sıra uzanıyordu. Isola Bella'ya doğru çektim kayığı, duvarlara, suyun aniden derinleştiği yerlere yaklaştık. Kaya duvarın, duru suyun içine doğru uzanışı görünüyordu. Oradan balıkçı adasına gittik. Güneş, bulutlar arasındaydı şimdi: su karanlık, düz ve çok soğuktu. Suyun üzerine yükselen balıkların oluşturduğu halkaları gördüysek de hiç balık vurmadı oltaya.

Kayıkların kıyıya çekildiği ve balıkçıların ağlarını onardıkları balıkçı adasının karşısına doğru çektim kürekleri.

"Bir içki içelim mi?"

"İçelim.

Kayığı taş iskeleye yanaştırdım, barmen oltayı toplayıp halka biçiminde sandalın içine bıraktı, makarasını da küpeştenin kenarına iliştirdi. Kıyıya çıkıp bağladım kayığı. Küçük bir kahveye girip tahta bir masaya oturduk, birer vermut ısmarladık.

"Kürek çekmek yordu mu sizi?"

"Hayır."

"Dönerken ben çekerim, dedi.

"Kürek çekmeyi severim.

"Oltayı siz tutarsanız belki şansımız açılır.

"Pekâlâ.

"Savaştan ne haberler var?"

"Berbat.

"Ben askere gitmek zorunda değilim. Kont Greffi gibi yaşlıyım ben.

"Yine de alırlar belki.

"Gelecek yıl benim sınıfımı silah altına çağıracaklar. Ama ben gitmeyeceğim.

"Ne yapacaksın peki?"

"Kaçacağım buradan. Savaşa gitmem. Bir zamanlar Habeşistan'da savaş gördüm ben. Gitmem artık. Siz niye gittiniz?"

"Bilmem, aptallığımdan herhalde.

"Bir vermut daha içer misiniz?"

"İçelim.

Dönerken barmen geçti küreklere. Stresa'nın açıklarında, sonra da kıyı boyunca salladık oltayı. Oltayı gergin tutuyor, makara hafifçe dönerken gölün karanlık kasım sularına ve ıssız kıyıya bakıyordum. Barmen sıkıca asılıp çekiyordu kürekleri, kayık ileri fırladıkça olta titriyordu. Bir ara bir balık vurdu, olta gerginleşti ve geri çekildi. Hemen asıldım, alabalığın canlı ağırlığını duymuştum, ama sonra yeniden gevşedi olta, kaçırmıştım balığı.

"Büyük müydü?"

"Epey büyüktü hem de.

"Bir kez ben yalnız avlanırken oltayı dişlerimin arasında tutuyordum, öyle iri bir balık vurdu ki, dişlerimin hepsi döküldü sandım.

"En iyisi bacağına sarmak, dedim. "Hem balığın vurduğunu hissedersin, hem de dişinden olmazsın.

Elimi suya soktum. Çok soğuktu. Otelin karşısındaydık şimdi.

"Ben gideyim artık, dedi. "Saat on birde otelde olmalıyım. *L'heure du cocktail.* Kokteyl saati.

"Peki.

Oltayı çekip iki ucu çentikli bir tahta parçasına sardım. Barmen kayığı taş duvarın içindeki bir oyuğa soktu, zincirini bağlayıp kilitledi.

"Anahtarı veririm istediğiniz zaman.

"Teşekkür ederim.

Otele gidip bara girdik. Sabahın bu erken saatinde içmek istemediğim için odaya çıktım. Hizmetçi odayı toplamayı henüz bitirmişti, Catherine de dönmemişti daha. Yatağa uzanıp hiçbir şey düşünmemeye çalıştım.

Catherine döndüğünde her şey yeniden düzene girdi. "Ferguson aşağıda, dedi. "Öğle yemeğine kalacakmış. Kızmayacağını biliyordum, dedi.

"Kızmadım, dedim.

"Nen var, sevgilim?"

"Bilmiyorum."

"Ben biliyorum. Yapacak hiçbir işin yok. Bir

tek ben varım ve ben de seni bırakıp gidiyorum.

"Bu doğru işte.

"Özür dilerim, sevgilim. Birdenbire hiçbir şeyi olmamanın korkunç bir şey olduğunu bilirim.

"Yaşamım dopdoluydu. Şimdi sen yanımda olmayınca hiçbir şeyim yok.

"Ama ben hep yanında olacağım senin. Yalnızca iki saatliğine gittim. Yapabileceğin bir şey yok muydu?"

"Barmenle balığa çıktım.

"Eğlenceli değil miydi?"

"Öyleydi.

"Ben yanında değilken beni düşünme.

"Cephedeyken bunu başarıyordum, ama o zaman yapacak bir şeyler çıkıyordu.

"Mesleği elinden alınmış Othello, diye alay etti.

"Othello zenciydi. Üstelik ben kıskanç değilim. Seni öyle çok seviyorum ki, bunun dışında hiçbir şey yok artık.

"İyi bir çocuk olup Ferguson'a kibar davranacak mısın?"

"Bana küfür etmediği sürece her zaman kibarım Ferguson'a karşı.

"Ona iyi davran. Bizim ne kadar çok şeyimiz olduğunu, onun ise hiçbir şeyi olmadığını düşün."

"Onun bizim sahip olduğumuz şeyi istediğini sanmıyorum.

"Akıllısın ama yine de pek çok şey bilmiyorsun, sevgilim.

"Ona karşı iyi davranacağım.

"Eminim buna. Çok tatlısın sen.

"Yemekten sonra kalmayacak, değil mi?"

"Hayır. Onu atlatmanın bir yolunu bulurum.

"Sonra da buraya çıkarız.

"Elbette. Sen benim başka bir şey yapmak istediğimi mi sanıyordun?"

Aşağı inip Ferguson'la yemek yedik. Otel ve yemek salonunun görkemliliği kızı epey etkilemiş-

ti. İki şişe beyaz capri ile güzel bir yemek yedik. Kont Greffi salona girince bizi selamladı. Yanında. büyükannemi andıran yeğeni vardı. Catherine ile Ferguson'a kontun kim olduğunu anlatınca. Ferguson müthiş etkilendi. Otel büyük. lüks ve boştu. Ama yemekler iyi. şarap kusursuzdu. Sonunda şaraptan hepimiz keyiflendik. Catherine'in daha keyiflenmeye ihtiyacı yoktu. Mutluydu. Ferguson da neşelendi. Ben de pek keyifliydim. Yemekten sonra Ferguson oteline döndü. Bir süre yatıp dinlenecekti.

Öğleden sonra kapımız vuruldu.

"Kim o?"

"Kont Greffi kendisiyle bilardo oynayıp oynamayacağımızı soruyor.

Saatime baktım: saati kolumdan çıkartıp yastığın altına koymuştum.

"İlle de gitmeli misin. sevgilim?" diye fısıldadı Catherine.

"Gitsem iyi olur. Saat dördü çeyrek geçiyordu. Yüksek sesle. "Kont Greffi'ye saat beşte bilardo salonunda olacağımı söyleyin. dedim.

Saat beşe çeyrek kala Catherine'i öpüp giyinmek üzere banyoya geçtim. Kravatımı bağlarken. aynaya bakıp siviller içinde kendi gözümde bile. ne kadar yabancı göründüğüme dikkat ettim. Birkaç çift çorap ve gömlek almayı ihmal etmemeliydim.

"Çok kalacak mısın?" diye sordu Catherine. Yatakta çok güzeldi. "Fırçamı verir misin?"

Saçını fırçalamasını. saçının ağırlığını bir yana vermek için başını yana eğmesini seyrettim. Dışarsı karanlıktı. yatağın başucundaki lambanın ışığı saçlarına. boynuna. omuzlarına dökülüyordu. Gidip öptüm. fırçalı elini tuttum. başı yastığa düştü. Boynunu. omuzlarını öptüm. Onu böylesine sevmek başımı döndürüyordu.

"Gitmek istemiyorum.

"Gitmeni istemiyorum.

"Gitmem o halde.

"Gitme. Git. Az bir şey git. hemen dön.

"Yemeğimizi burada yeriz."

"Çabuk gel.

Kont Greffi'yi bilardo salonunda buldum. Masanın üstündeki ışıkta çok zayıf görünüyor, vuruş deniyordu. Az ötede bir sehpada gümüş bir buz kabı içinde iki şişe şampanya vardı. Ben masaya doğru yürürken Kont Greffi doğruldu, bana doğru geldi. Elini uzattı. "Burada bulunmanız beni çok mutlu etti. Benimle oynamaya gelmeniz büyük bir incelik.

"Beni çağırmakla, onur kazandırdınız.

"İyi misiniz? Isonzo'da yaralandığınızı söylediler. Umarım iyileşmişsinizdir.

"İyiyim, siz nasılsınız?"

"Ben hep iyiyim. Ama yaşlanıyorum artık. Yaşlılık belirtilerini fark etmeye başladım."

"Buna inanmam işte.

"Öyle. Bir tanesini söyleyeyim mi? İtalyanca konuşmak daha kolayıma geliyor. Kendimi kontrol etmeye çalışıyorum ama yorgun olduğum zamanlar İtalyanca konuşmanın gerçekten kolay olduğunu görüyorum. Böylece yaşlanmakta olduğumu anlıyorum.

"İtalyanca konuşalım öyleyse. Ben de biraz yorgunum."

"Siz yorgun olduğunuzda İngilizce konuşmanız daha kolay olur."

"Amerikanca.

"Evet, Amerikanca. Lütfen Amerikanca konuşun. Güzel bir dildir.

"Amerikalıları pek görüyorum denemez burada.

"Onları özlüyor olmalısınız. İnsan yurttaşlarını, hele hele yurdunun kadınlarını özler. Bunu yaşadım ben. Oynayalım mı, yoksa yorgun musunuz?"

"Gerçekte yorgun değilim, şaka olsun diye söyledim. Bana ne avantaj tanıyacaksınız?"

"Çok oynadınız mı bu arada?"

"Hiç oynamadım.

"Çok iyi oynuyorsunuz aslında. Yüz sayıda. on sayı diyelim mi?"

"Bana iltifat ediyorsunuz.

"On beş o halde.

"İyi. ama yine de yeneceksiniz beni.

"Bir şeyine oynayalım mı? Her zaman bir şeyine oynamak isterdiniz.

"İyi olur.

"Pekâlâ. Size on sekiz sayı tanıyacağım ve sayısı bir franga oynayacağız.

Çok güzel oynuyordu. verdiği avantaja rağmen elli sayıda ancak dört sayı ilerdeydim. Kont Greffi garsonu çağırmak için duvardaki zile bastı.

"Bir şişe açın. lütfen." dedi. Sonra bana döndü. "Şöyle canlandırıcı bir şey içelim. Şarap buz gibi. kupkuru ve çok lezzetliydi.

"İtalyanca konuşalım mı? Bir sakıncası yoktur umarım. en büyük zayıflığım bu benim."

Oyunu sürdürdük. vuruşlar arasında şarabımızı yudumluyor. ama pek az konuşarak tüm dikkatimizi oyuna veriyorduk. Kont Greffi yüz sayıyı yaptığında ben avantajımla birlikte ancak doksan dört sayı yapmıştım. Gülümseyerek omzumu okşadı.

"Şimdi öteki şişeyi içeceğiz ve siz de bana savaşı anlatacaksınız." Oturmamı bekledi.

"Başka bir şeyden söz etsek. dedim.

"Savaştan söz etmek istemiyor musunuz? Çok iyi. Neler okuyorsunuz?"

"Hiçbir şey." dedim "Korkarım çok can sıkıcı bir insanım."

"Değilsiniz. ama okumalısınız da.

"Savaş sırasında yazılan neler var?"

"Barbusse diye bir Fransızın yazdığı *Le Feu* var. *Mr. Britling Sees Through It* (Bay Britling İşin Aslını Biliyor) var.

"Bilmiyor.

"Efendim.

"Bilmiyor. dedim. Hastanede vardı o kitaplar.

"Okuyordunuz o halde?"

"Evet, ama iyi bir şey değildi okuduklarım.

"Ben *Mr. Britling*'in İngiliz orta sınıfının ruhunu iyi yansıttığını sanmıştım.

"Benim ruhtan pek anladığım yoktur.

"Zavallı çocuk. Ruh denilen şeyi hangimiz anlarız ki. İnancınız var mıdır?"

"Geceleri. Kont Grefli gülümseyerek parmakları arasında çevirdi kadehini.

"Ben yaşlandıkça daha dindar olacağımı sanırdım ama her nedense olamadım işte. Çok yazık."

"Öldükten sonra yaşamak ister miydiniz?" diye sordum ve sorar sormaz da ölümden söz ettiğim için, ne kadar aptallık ettiğimi anladım. Ama Kont sözcüğe aldırmadı.

"Bu yaşama bağlı bir şey. Bu yaşam çok zevkli. Sonsuza dek yaşamak isterdim." Gülümsedi. "Yaşadım da sayılır ya.

Rahat deri koltuklarda oturuyorduk, şampanyanın içinde durduğu buz kabı aramızdaki sehpanın üzerindeydi.

"Benim kadar yaşarsanız pek çok şeyi garipseyeceksiniz.

"Siz hiç yaşlı görünmüyorsunuz ki.

"Yaşlanan bedendir. Kimi zaman bir insanın bir tebeşiri kırdığı gibi, parmağımı kıracağımdan korkuyorum. Ruh ise ne yaşlanıyor, ne de akıllanıyor."

"Siz akıllısınız ama.

"Yaşlıların akıllı oldukları düşüncesi büyük bir yanılgıdır. İnsanlar akıllanmazlar yaşlandıkça, daha dikkatli olurlar sadece.

"Belki de akıl budur.

"Çok çirkin bir akıl, bu öyleyse. En çok neye değer verirsiniz?"

"Sevdiğim kişiye.

"Benim için de öyle. Bu akıllılık değil. Yaşama değer verir misiniz?"

"Evet.

"Ben de. Elimde yalnız o kaldı da, onun için. Bir de doğumgünü davetleri vermeyi severim.

Güldü. "Siz herhalde benden akıllısınızdır. Hiç olmazsa doğumgünü daveti vermiyorsunuzdur."

Şarabımızı içtik.

"Savaş konusunda gerçekten ne düşünüyorsunuz?" diye sordum.

"Aptalca bir şey bence.

"Kim kazanacak dersiniz?"

"İtalya.

"Neden?"

"Daha genç bir ulus olduğu için.

"Genç uluslar her zaman savaşı kazanırlar mı?"

"Bir süre için öyle.

"Sonra ne olur?"

"Yaşlı uluslar olurlar.

"Akıllı olmadığınızı söylemiştiniz.

"Sevgili çocuğum, akıl değil bu, alaycılık.

"Bana çok akıllıca gibi geldi.

"Pek değil aslında. Size karşı tarafın görüşlerini de dile getirebilirim. Ama kötü bir şey değil. Şarabı bitirdik mi?"

"Hemen hemen.

"Biraz daha içelim mi? Sonra gidip giyinmem gerek."

"Şimdi içmesek daha iyi olur belki.

"Biraz daha istemediğinizden emin misiniz?"

"Evet. Kont ayağa kalktı.

"Çok talihli, çok mutlu ve çok sağlıklı olmanızı dilerim."

"Teşekkür ederim. Ben de sizin sonsuza dek yaşamanızı dilerim."

"Teşekkür ederim, yaşadım bile. Eğer günün birinde dindar olursanız ben de ölmüşsem benim için dua edin. Dostlarımdan bunu istiyorum şimdi. Ben dindar olacağımı ummuştum ama olmadı işte. Yüzünde kederli bir gülümseme vardı belki, ama pek emin değilim. Öylesine yaşlıydı ve yüzü öylesine karışıktı ki, gülümserken çizgiler birbirlerine karışıyor, gülümsemesinin anlamı kayboluyordu.

"Çok dindar olabilirim, dedim. "Her neyse, sizin için dua edeceğim.

"Ben hep dindar olmayı beklemişimdir. Ailemde herkes dinine kavuşarak öldü. Ama bana bir türlü gelmiyor işte.

"Çok erken daha.

"Belki de çok geç. Belki de din duygusunu aşacak kadar yaşadım.

"Benimki yalnız geceleri geliyor.

"O zaman siz de seviyorsunuz demek. Onun da dinsel bir duygu olduğunu unutmayın.

"Öyle mi dersiniz?"

"Elbette. Masaya doğru bir adım attı. "Benimle oynadığınız için teşekkür ederim.

"Bir zevkti benim için.

"Yukarı birlikte çıkalım.

36

O gece fırtına çıktı. uyandığımda yağmur camlara vuruyordu. Açık pencereden giriyordu yağmur. Biri kapıyı vurmuştu. Catherine'i uyandırmamak için ayaklarımın ucuna basarak gidip açtım. Barmen duruyordu karşımda. Sırtında paltosu, elinde ıslak şapkası vardı.

"Sizinle konuşabilir miyim, Tenente?"

"Ne var?"

"Çok ciddi bir şey.

Çevreme bakındım. Oda karanlıktı. Pencerenin önü ıslanmıştı. "Gel. dedim. Kolundan tutup banyoya soktum. kapıyı kilitledim. ışığı açtım. Banyonun kenarına oturdum.

"Ne var, Emilio? Başın dertte mi?"

"Hayır, ama sizin başınız dertte, Tenente?"

"Öyle mi?"

"Sabaha tutuklayacaklar sizi.

"Öyle mi?"

"Size haber vermeye geldim. Kasabaya inmiştim. bir kahvede konuşurlarken duydum.

"Anlıyorum.

Paltosu ıslaktı. ıslak şapkası elinde öylece duruyordu kapının önünde.

"Neden tutuklayacaklarmış beni?"

"Savaşla ilgili bir şey.

"Ne olduğunu biliyor musun?"

"Hayır. Ama daha önce buraya geldiğinizi, subay olduğunuzu ve şimdi de sivil giyimli olduğunuzu bildiklerini biliyorum. Bu geri çekilmeden sonra, herkesi tutukluyorlar."

Bir an düşündüm.

"Kaçta gelecekler beni tutuklamaya?"

"Sabaha. Saatini bilmiyorum.

"Ne yapmamı önerirsin?"

Barmen şapkasını lavabonun içine koydu. Şapka çok ıslaktı ve suları yere damlıyordu.

"Korkacak bir şeyiniz yoksa tutuklanmak önemli değildir. Ancak şu anda, tutuklanmak çok kötü bir şeydir.

"Ben tutuklanmak istemiyorum.

"İsviçre'ye gidin o halde.

"Nasıl?"

"Benim kayığımla.

"Fırtına var," dedim.

"Fırtına geçti. Göl dalgalı ama önemi yok.

"Ne zaman gitmemiz gerek?"

"Hemen. Sabah erkenden gelebilirler tutuklamaya.

"Çantalarımız ne olacak?"

"Hemen toplayın. Hanımınız da giyinsin. Ben çantaların gereğine bakarım.

"Sen nerede olacaksın?"

"Burada beklerim. Dışarı koridorda görünmek istemiyorum.

Kapıyı açtım, kapattım, odaya girdim. Catherine uyanmıştı.

"Ne var, sevgilim?"

"Önemli değil, Cat. Hemen giyinip kayıkla İsviçre'ye gitmek ister miydin?"

"Hayır, ya sen?"

"Hayır," dedim. "Ben yatağa dönmek isterdim.

"Neler oluyor?"

"Barmen geldi, beni sabaha tutuklayacaklarını söylüyor.

"Kaçırmış mı bu barmen?"

"Hayır.

"Öyleyse acele et, sevgilim, hemen giyin de yola çıkalım. Catherine kalktı. Hâlâ uyku akıyordu gözlerinden. "Banyodaki barmen mi?"

"Evet.

"Yıkanmam o halde. Lütfen ben giyinirken başını çevir, sevgilim. Hemen biter işim."

Geceliğini çıkarırken beyaz sırtını gördüm, sonra o istediği için bakışlarımı çevirdim. Karnı büyümeye başladığı için kendisini o halde görmemi istemiyordu. Pencereye vuran yağmuru dinleyerek giyindim. Çantama koyacak pek bir şeyim yoktu.

"İhtiyacın varsa benim çantamda çok yer var, Cat.

"Benim işim bitti sayılır. Sevgilim, aptallığıma ver, ama barmen ne bekliyor banyoda?"

"Şşşt... çantalarımızı aşağı indirmek için bekliyor."

"Çok iyi bir adammış.

"Eski bir dosttur, dedim. "Bir zamanlar kendisine pipo tütünü gönderecektim ama olmadı, bir türlü."

Açık pencereden karanlık geceye baktım. Gölü göremiyordum, yalnızca karanlık ve yağmur vardı, ama rüzgâr biraz hafiflemişti.

"Hazırım, sevgilim.

"Tamam. Banyonun kapısına gittim. "İşte çantalar, Emilio. Barmen iki çantayı aldı.

"Bize yardım ettiğiniz için çok naziksiniz, dedi Catherine.

"Bir şey değil, hanımefendi. Benim kendi başım derde girmesin de, size seve seve yardım ederim. Bana döndü. "Bunları uşakların kapısından çıkarır, kayığa götürürüm. Siz de sanki yürüyüşe çıkıyormuşsunuz gibi çıkarsınız ön kapıdan."

"Yürümek için şahane bir gece, dedi Catherine.

"Berbat bir gece, haklısınız.

"İyi ki şemsiyem var, dedi Catherine.

Koridordan geçtik, kalın tüylü halı döşeli merdivenden indik. Merdiven başındaki kapının yanında kapıcı, masası önünde oturuyordu.

Bizi görünce şaşırmıştı.

"Dışarı çıkmayacaksınız ya, efendim?"

"Çıkıyoruz, dedim. "Göl kıyısından fırtınayı seyretmek istiyoruz.

"Şemsiyeniz yok mu, efendim?"

"Yok, dedim. "Bu pardösü su tutmaz.

Kuşkuyla baktı pardösüme. "Size bir şemsiye vereyim, efendim. Gidip kocaman bir şemsiye getirdi. "Biraz büyüktür, efendim. Adama on liret bahşiş verdim. "Çok iyisiniz, efendim. Çok teşekkür ederim." Kapıyı açtı, yağmura çıktık. Adam Catherine'e gülümsedi, Catherine de ona. "Fırtınada fazla kalmayın, dedi. "Islanacaksınız, ikiniz de.

"Döneceğiz, dedim. Dev şemsiyenin altında yürüdük, karanlık ıslak bahçelerden geçip yola, oradan da kameriyeli yolun altından göl kenarına gittik. Rüzgâr şimdi kıyıdan göle doğru esiyordu. Soğuk, ıslak bir kasım rüzgârıydı, dağlara kar düştüğünü biliyordum. İskeleye zincirli kayıkların yanından geçip barmenin kayığının olduğu yere yürüdük. Taşlara vuran su kapkaraydı. Barmen ağaçların altından çıktı.

"Çantalarınız kayıkta.

"Kayık için para vermek isterim sana.

"Kaç paranız var?"

"Fazla yok.

"Daha sonra gönderirsiniz. Önemi yok.

"Ne kadar?"

"Ne isterseniz verirsiniz.

"Ne kadar olduğunu söyle bana.

"Karşıya geçerseniz beş yüz frank gönderirsiniz. Eğer geçerseniz sizin için önemli bir para değildir bu."

"Pekâlâ.

"Bunlar da sandviçleriniz. Bir paket tutuşturdu elime. "Barda ne buldumsa yaptım işte. Bir şişe konyakla bir şişe de şarap koydum. Çantama koydum paketleri. "Hiç olmazsa bunların parasını vereyim.

"Eh. elli liret verin öyleyse.

Parayı verdim. "Konyak iyidir. dedi. "Hanıma vermekten çekinmeyin. Kayığa binse iyi olacak artık. Suyla yükselip taş duvara çarpan kayığı tuttu. Catherine'in binmesine yardım ettim. Kız gidip kıç tarafa oturdu, pelerinine sarındı.

"Nereye gideceğinizi biliyor musunuz?"

"Gölün yukarısına.

"Nereye kadar?"

"Luino'yu geçene kadar.

"Luino'yu, Cannero'yu, Cannobio'yu ve Tranzano'yu geçeceksiniz. Brissago'ya gelene kadar İsviçre'de sayılmazsınız. Monte Tamara'yı geçmeniz gerek.

"Saat kaç?" diye sordu Catherine.

"Daha on bir," dedim.

"Sürekli kürek çekerseniz sabah yedide orada olursunuz.

"O kadar uzak mı?"

"Otuz beş kilometredir.

"Nasıl bulacağız yolumuzu? Bu yağmurda pusula gerekecek."

"Pusula istemez. Isola Bella'ya gidin. Isola Madre'nin öteki yanına geçince rüzgâra verin arkanızı. Rüzgâr sizi Pollonza'ya atar. Işıkları görürsünüz. Sonra da kıyıyı izleyin.

"Ya rüzgâr değişirse?"

"Değişmez, dedi barmen. "Bu rüzgâr üç gün böyle eser. Motterone'den geliyor. Suyu boşaltmak için bir de teneke var kayıkta.

"Kayık için bir şey vereyim şimdi.

"Hayır. bunu şansa bırakacağım. Karşı tarafa geçebilirseniz bulabildiğiniz parayı gönderirsiniz."

"Peki.

"Boğulacağınızı sanmıyorum.
"Bu çok iyi işte.
"Rüzgâra arkanızı verip gölün yukarısına doğru gidin.
"Peki. Kayığa bindim.
"Otel için para bıraktınız mı?"
"Evet. odada bir zarf içinde."
"Oldu. Talihiniz açık olsun. Tenente.
"Sana da. Çok teşekkür ederiz.
"Boğulursanız teşekkür falan etmezsiniz bana.
"Ne diyor?" diye sordu Catherine.
"İyi şanslar diliyor.
"Talihiniz açık olsun, dedi Catherine. "Çok teşekkür ederiz."
"Hazır mısınız?"
"Evet.
Barmen eğilip itti kayığı. Kürekleri suya daldırdım, bir elimle selam verdim. Barmen bu hareketime itiraz edercesine salladı elini. Otelin ışıklarını görüp açığa doğru çektim kürekleri. Işıklar gözden kaybolana kadar. Göl dalgalıydı, rüzgâr da arkamızdan esiyordu.

37

Yüzümü rüzgâra vererek kürek çektim karanlıkta. Yağmur dinmişti, arasıra serpiştiriyordu artık. Ortalık çok karanlık, rüzgâr da çok soğuktu. Kıçta oturan Catherine'i görüyordum ama küreklerin daldığı suyu göremiyordum. Kürekler uzundu, suya kaymalarını önleyecek meşin halkaları yoktu. Çekiyordum, kaldırıyordum kürekleri. öne eğiliyor, suyu buluyor yeniden daldırıyordum. Ellerimin su toplayacağını biliyor ve bunu mümkün olduğu kadar geciktirmek istiyordum. Kayık hafifti, uçar gibi gidiyordu. Karanlık sularda çekiyordum kürekleri. Çevreyi göremiyor, ancak, yakında Pallanza karşısına geleceğimizi umuyordum.

Pallanza'yı göremedik. Rüzgâr gölün yukarısına doğru esiyordu. Pallanza'nın arkasında bulunduğu burnu karanlıkta geçtik ve ışıkları göremedik. Sonunda gölün daha ilersinde ve kıyıya yakın ışıkları gördüğümüzde Intra'ya gelmiştik. Ama uzun bir süre göremedik ışıkları, kıyıyı da göremedik, dalgalarla kapışıp karanlıkta çektim kürekleri. Kimi zaman bir dalga kayığı havaya kaldırdığında kürekleri boşa çekiyordum. Ama yine de hiç durmadım, ta ki yanı başımızda bir kaya parçası yükselene kadar. Dalgalar kayaya vuruyor, yükseliyor, sonra gerisin geri yuvarlanıyorlardı. Sağ küreğe asıldım, diğeriyle suları ittim, yeniden göle döndük. Burun görünmüyordu artık, gölün yukarılarına doğru gidiyorduk.

"Gölün karşısına geçtik, dedim.

"Pallanza'yı görmeyecek miydik?"

"Kaçırdık."

"Nasılsın, sevgilim?"

"İyiyim.

"Kürekleri biraz da ben çekeyim istersen.

"İstemez, iyiyim.

"Zavallı Ferguson, dedi Catherine. "Sabaha otele geldiğinde bizi bulamayacak.

"Ben onu pek düşünmüyorum, dedim. "Gün doğmadan ve gümrük muhafızlarına görünmeden, İsviçre tarafına geçmekten başka bir şey düşündüğüm yok."

"Yolumuz uzun mu?"

"Daha otuz kilometre falan var.

Bütün gece kürek çektim. Sonunda ellerim öylesine şişmişti ki, kürekleri tutamıyordum artık. Birkaç kere kıyıya vurup parçalanma tehlikesi de geçirmiştik. Gölde kaybolmaktan korktuğumdan, kıyıdan ayrılamıyordum. Kimi zaman kıyıya öylesine yakın gidiyorduk ki, ağaçları, yolu ve gerideki dağları görebiliyorduk. Yağmur dinmişti, rüzgâr bulutları dağıtınca ay da çıkmıştı: şimdi uzun, kara Castagnola Burnunu, beyaz kö-

püklü dalgalarıyla gölü ve yüksek dağlarda karların üstüne vuran ayışığını görebiliyordum. Bulutlar yine kapandı, ay da dağlar da göl de gözden kayboldu yine. Ama hava eskisinden daha aydınlıktı şimdi, kıyıyı görebiliyorduk. Açık seçik görebildiğim Pallanza yolunda gümrükçülerin dolaşması olasılığına karşılık kayığı onların göremeyecekleri uzaklığa çektim. Ay yine ortaya çıktığında dağın yamaçlarındaki beyaz villalar ve ağaçlar arasındaki yolun beyazlığı göründü. Bense durmadan kürek çekiyordum.

Göl genişlemişti, öteki yanda dağların eteğinde Luino olması gereken birkaç ışık göründü. Karşı tarafta dağlar arasında kama biçiminde bir girinti görünce orasının Luino olduğunu düşündüm. Eğer yanılmıyorsam, doğru yol almışız demekti bu. Kürekleri kayığa alıp arkama yaslandım. Çok ama çok yorulmuştum. Kollarımı, omuzlarım, sırtım ağrıyordu, ellerim kabarmıştı.

"Ben şemsiyeyi açayım, dedi Catherine. "Rüzgârda yelken yerine geçer.

"Dümeni idare edebilir misin?"

"Edebilirim sanırım.

"Sen şu küreği kolunun altına sıkıştırıp suya sok, dümen diye kullan, ben de şemsiyeyi tutarım. Kıça geçip küreği nasıl tutacağını gösterdim. Kapıcının verdiği büyük şemsiyeyi aldım, öne geçtim, şemsiyeyi açtım. Sapını iki yanından kavramış, kürek çekecek tahtaya tutturarak ata biner gibi oturmuştum. Rüzgâr şemsiyeyi doldurunca kayığın öne doğru fırladığını hissettim. Sıkı sıkı sarıldım iki kenarına. Kayık hızla ilerliyordu.

"Çok güzel gidiyoruz," dedi Catherine. Ben şemsiyenin tellerinden başka bir şey göremiyordum. Şemsiye geriliyor, elimden uçacakmış gibi oluyordu. Biz de onunla gidiyorduk. Ayaklarımı tahtaya dayayıp sıkıca tutundum, birden büküldü şemsiye, tellerden birinin koparak alnıma çarptığını duydum. Tersine dönmek üzere olan şemsiyeyi doğrultmaya çalışırken bir anda içi dışına döndü: şimdi oturduğum yerde tersine dönmüş, yırtılmış bir şemsiye tutuyordum rüzgârda

şişmiş yelken yerine. Şemsiyenin sapını taktığım tahtadan çıkardım, şemsiyeyi katlayıp burunaltına yerleştirdim, küreği almak için Catherine'in yanına döndüm. Catherine elimi tutarken bile kahkahalarla gülüyordu.

"Ne oldu?" Küreği aldım.

"O şeyi tutarken öyle komiktin ki.

"Sanırım, dedim.

"Kızma sevgilim. Gerçekten çok komikti. Şemsiyeyi iki yanından tutarken çok şefkatli ve altı metre eninde görünüyordun... Gülmekten boğulacaktı az daha.

"Ben kürekleri çekeyim yine.

"Biraz dinlen, bir içki iç. Şahane bir gece, epey de yol aldık şimdiye kadar."

"Kayığı dalgaların arasına düşürmemem gerek.

"Ben bir içki vereyim sana. Sonra da biraz dinlen, sevgilim."

Kürekleri havaya diktim, dalgalara kapılıp gitmeye başladık. Catherine çantayı açıyordu. Bana konyak şişesini uzattı. Mantarı çakımla çıkarıp uzun uzun içtim. Yakıyordu içimi konyak, vücudum birden ısındı, keyiflendim. "Çok güzelmiş, dedim. Ay, yine bulutlar arasına girmişti; ama kıyıyı görebiliyordum. Gölün içine doğru uzanan bir burun daha vardı.

"Sen üşümüyorsun ya, Cat?"

"Çok rahatım ben. Biraz vücudum tutuldu o kadar.

'Suyu boşalt da ayaklarını yere indir."

Yine küreklere asıldım, ıskarmozların gacırtısını, Catherine suyu boşaltırken tenekenin kayığın tahtasına sürtünmesini dinledim.

"O tenekeyi versene, biraz su içmek istiyorum, dedim.

"Çok pis ama.

"Zararı yok, çalkalarım.

Catherine'in tenekeyi çalkaladığını işittim. Sonra su dolu olarak uzattı. Konyaktan içim yanmıştı, su da öylesine soğuktu ki, dişlerimi don-

durmuştu. Kıyıya baktım yine. Uzun burna yakındık şimdi. İlerdeki körfezde ışıklar vardı.

"Teşekkür ederim." Tenekeyi geri verdim.

"Bir şey değil. İstersen daha çok var.

"Birşeyler yemek istemez miydin?"

"İstemem. Birazdan acıkacağım. O zamana kadar beklerim.

"Öyle olsun.

İlerde burun gibi görünen şey uzun, yüksek bir dildi. Onu aşmak için gölün içine doğru asıldım küreklere. Göl epey daralmıştı şimdi. Ay da çıkmıştı, gümrük muhafızları bakıyor olsalardı suyun üstünde kapkara görünen kayığımızı görürlerdi.

"Nasılsın, Cat?"

"İyiyim. Neredeyiz?"

"Ancak sekiz milimiz falan kaldı sanırım.

"Kürekle az yol sayılmaz, zavallı sevgilim benim. Ölmedin mi daha?"

"Hayır. İyiyim. Ellerim su topladı, başka bir şeyim yok.

Gölün yukarılarına doğru gidiyorduk. Sağ tarafta dağların arasında bir düzlük vardı. Alçak kıyı çizgisini görünce burasının Cannobio olduğunu tahmin ettim. Bundan sonra bir *guardia* ile karşılaşma olasılığı fazla olduğundan, epey açıktan geçiyordum. İlerde, karşı kıyıda kubbemsi tepesi olan bir dağ vardı. Çok yorulmuştum. Kürek çekmek için fazla bir yol değildi aslında, ama benim gibi birisi için çok uzun yol sayılırdı. O dağı geçip, en az beş mil daha ileriye gitmek zorunda olduğumu biliyordum. Ancak o zaman İsviçre sularında olurduk. Ay da batmak üzereydi, ama batmadan önce yine, bulutlarla örtüldü: göz gözü görmez oldu. Gölün ortasından ayrılmadım, biraz kürek çektim, biraz dinlendim. Rüzgâr vursun diye kürekleri yan tutuyordum dinlenirken.

"Bırak biraz da ben çekeyim. dedi Catherine.

"Bunun senin için iyi olacağını sanmıyorum.

"Saçma. İyi olur elbette. Daha fazla tutulmamı önler."

"Bunun doğru olacağını hiç sanmıyorum Cat.

"Saçma. Yorulmamak şartıyla kürek çekmek hamile hanımlara iyi gelir.

"Peki biraz çek bakalım. Önce ben oraya geleyim, sonra sen öne gelirsin. Gelirken kenarlara tutun.

Kıç tarafta oturdum. Paltomun yakalarını kaldırmıştım. Catherine'in kürek çekmesini seyrettim. İyi çekiyordu, ama kürekler fazla uzundu ve rahatsız oluyordu. Çantayı açıp bir sandviç yedim, biraz daha konyak içtim. Her şey daha iyiydi şimdi, biraz daha içtim.

'Yorulduğun zaman söyle, dedim. Sonra da. "Dikkat et kürek karnına çarpmasın" diye uyardım.

"Çarparsa hayat çok daha basitleşir, dedi.

Bir yudum daha içtim.

"Nasılsın?"

"İyiyim.

"Bırakmak istediğin zaman haber ver.

"Peki.

Biraz daha içtim, sonra kayığın kenarlarına tutunup öne yürüdüm.

"Olmaz, çok güzel çekiyorum işte.

"Arkaya geç, dinlendim ben.

İçkinin etkisiyle bir süre rahat çektim kürekleri, ama sonra kollarıma kramplar girmeye başladı. Kürekler sağa sola savruldu, içkinin hemen ardından çektiğim için de safranın pis tadını duydum ağzımda.

"Biraz su versene, dedim.

"Kolay bir iş, dedi Catherine.

Gün ışımadan yağmur çiselemeye başladı. Rüzgâr azalmıştı, ya da kara çıkıntısını oluşturan dağlar koruyordu bizi. Güneşin doğacağını anlayınca, yerime iyice yerleşip sıkıca asıldım küreklere. Nerede olduğumuzu bilmiyordum ve gölün İsviçre yakasına geçmek istiyordum. Gün ağar-

maya başladığında kıyıya çok yakındık. Kayalıklarla ağaçları görüyordum.

"O da ne?" dedi Catherine. Kürekleri bırakıp dinledim. Gölde bir motor sesi vardı. Kıyıya iyice yaklaşıp bekledim. Motorun sesi iyice yaklaştı; yağmurda az ilerimizden giden motoru gördüm. Kıç tarafta şapkalarını kulaklarına kadar indirmiş dört *guardia di finanza* vardı. Pelerinlerinin yakalarını kaldırmışlardı, silahları omuzlarındaydı. Sabahın bu erken saatinde uykulu görünüyorlardı. Şapkalarındaki sarı çizgiyi, pelerinlerinin yakalarındaki sarı işaretleri görebiliyordum. Motor yoluna devam ederek yağmurun içinde kayboldu.

Yine göle açıldım. Sınıra bu kadar yakınsak, yol boyunca devriye gezen nöbetçiler tarafından yakalanmak istemezdim. Kıyıyı ancak görebileceğim açıklığa kadar gidip yağmurda üç çeyrek saat hiç durmadan kürek çektim. Motor sesini bir daha duyduk, ama ses gölün öte tarafına uzaklaşana kadar ses çıkarmadan bekledim.

"İsviçre'ye geldik sanırım, Cat.

"Gerçekten mi?"

"İsviçreli askerleri görene dek bilemeyiz bunu.

"Ya da İsviçre donanmasını."

"İsviçre donanmasının şakası yoktur. O son duyduğumuz motor sanırım İsviçre donanmasıydı."

"İsviçre'deysek önce şöyle mükellef bir kahvaltı ederiz. İsviçre'de şahane francala, tereyağ ve reçel vardır.

Şimdi ortalık aydınlanmış, inceden bir de yağmur başlamıştı. Gölün dışında hâlâ rüzgâr esiyordu, beyaz köpüklü dalgaların gölün yukarısına doğru uzaklaştıklarını görüyorduk. İsviçre'de olduğumuzdan emindim artık. Kıyının gerisindeki ağaçlar arasında pek çok ev vardı; ilerde de taş evli bir köy; tepelerde villalar ve bir kilise görünüyordu. Kıyıya paralel giden yolda nöbetçilere bakındımsa da kimseyi göremedim. Yol şimdi gölün

hemen yanı başındaydı, yol üstündeki bir kahveden bir askerin çıktığını gördüm. Üzerinde gri yeşil bir üniforma, başında da Almanlarınki gibi bir miğfer vardı. Sağlıklı bir yüzü, küçük, diş fırçası gibi bir de bıyığı vardı. Bize bakıyordu.

"Elini salla, dedim Catherine'e. Catherine elini salladı, asker utanarak gülümsedi, elini salladı bize. Kürekleri bıraktım, şimdi köyün rıhtımının önünden geçiyorduk.

"Sınırdan epey içeri girmiş olmalıyız, dedim.

"Emin olmamız gerek, sevgilim. Bizi sınırda geri çevirmelerini istemeyiz.

"Sınır epey geride kaldı. Burasının sınır kasabası olduğunu sanıyorum. Brissago olduğundan eminim."

"İtalyan yok mudur burada? Sınır kasabalarında her iki ülkeden de insanlar vardır.

"Savaş zamanı olmaz. İtalyanların sınırı geçmelerine izin vereceklerini sanmam.

Hoş bir kasabaydı. İskele boyunca balıkçı kayıkları sıralanmış, ağlar kurumak üzere serilmişti. İnce ince bir kasım yağmuru yağıyordu, ama yağmura rağmen temiz ve neşeliydi ortalık.

"Öyleyse yanaşıp bir kahvaltı edelim.

"Tamam."

Sol küreğe asılıp yaklaştım rıhtıma, biraz daha yaklaşınca kayığı doğrulttum, tam tamına yanaştırdım. Kürekleri içeri aldım, demir halkayı tutup ıslak taşların üstüne atladım. İsviçre'deydim. Kayığı bağlayıp Catherine'e elimi uzattım.

"Haydi gel, Cat. Anlatılmaz bir duygu bu.

"Çantalar ne olacak?"

"Kayıkta kalsın.

Catherine karaya çıktı. İkimiz de İsviçre'deydik.

"Ne güzel bir yer, dedi.

"Olağanüstü değil mi?"

"Haydi gidip kahvaltı edelim.

"Ne güzel bir yer değil mi? Ayaklarımın altında hissettiğim şeyi seviyorum.

"Benim her tarafım öylesine tutuldu ki pek bir şey hissedemiyorum. Ama yine de çok güzel bir yer. Sevgilim, burada olduğumuzun ve o lanet yerden kurtulduğumuzun farkında mısın?"

"Hem de nasıl! Daha önce hiç böylesine bir duyguya kapılmamıştım.

"Şu evlere bak. Ne güzel bir meydan, değil mi? İşte şurada da kahvaltı edebiliriz."

"Yağmur da ne güzel yağıyor, değil mi? İtalya'da böyle yağmazdı. Neşeli bir yağmur bu.

"Geldik, sevgilim. Geldiğimizin farkında mısın?"

Kahveye girip temiz bir tahta masaya oturduk. Heyecandan yerimizde duramıyorduk. Önlüklü tertemiz bir kadın gelip ne istediğimizi sordu.

"Francala, reçel ve kahve. dedi Catherine.

"Özür dilerim ama savaş sırasında francala çıkmıyor.

"Ekmek olsun öyleyse.

"Size ekmek kızartabilirim.

"Olur."

"Ben yağda yumurta da istiyorum.

"Beyefendiye kaç yumurta kırayım?"

"Üç.

"Dört tane ye, sevgilim.

"Dört olsun.

Kadın gitti. Catherine'i öptüm, sıkı sıkı tuttum elini. Birbirimize ve kahveye baktık.

"Sevgilim, ne güzel, değil mi sevgilim?"

"Şahane, dedim.

"Francala olmaması umurumda bile değil, dedi Catherine. "Bütün gece francala düşünmeme karşın. Umurumda bile değil.

"Sanırım çok geçmeden tutuklarlar bizi.

"Önemi yok, sevgilim. Önce kahvaltımızı edelim de. Kahvaltıdan sonra tutuklamaya pek aldırmazsın. Zaten bize bir şey yapamazlar ki. İngiliz ve Amerikan yurttaşlarıyız biz."

"Pasaportun var, değil mi?"

"Elbette, ama şimdi konuşmayalım bunu artık. Mutlu olalım şimdi."

"Bundan daha mutlu olamam," dedim. Kuyruğunu bir tüy gibi kaldırmış tombul tekir bir kedi masamıza yaklaşıp dizime sürtünmeye başladı. Eğilip okşadım hayvanı. Catherine mutlulukla bakıyordu bana. "Kahvemiz de geldi işte," dedi.

Kahvaltıdan sonra tutuklandık. Köy içinde küçük bir yürüyüş yapmış, sonra çantalarımızı almak için kayığın yanına gitmiştik. Kayığın başında bir asker duruyordu.

"Sizin mi bu kayık?"

"Evet.

"Nereden geliyorsunuz?"

"Gölün öte yanından.

"Öyleyse benimle gelmenizi rica edeceğim.

"Ya çantalar ne olacak?"

"Çantaları siz taşıyın.

Çantaları ben taşıdım, yanımda Catherine'le birlikte eski gümrük binasına doğru yürüdük. Asker de arkamızdan geliyordu. Gümrük binasında çok zayıf ve bütün tavırları askerce olan bir teğmen bizi sorguya çekti.

"Milliyetiniz?"

"Amerikalı ve İngiliz.

"Pasaportlarınızı göreyim.

Pasaportumu verdim, Catherine de kendisininkini çantasından çıkardı.

Adam uzun uzun inceledi pasaportları.

"İsviçre'ye neden böyle kayıkla geldiniz?"

"Ben sporcuyum, dedim. "Kürek sporunu çok severim. Elime geçen fırsatı hiç kaçırmam.

"Neden geldiniz buraya?"

"Kış sporları için. Turistiz biz, kış sporları yapmak istiyoruz.

"Burası kış sporu yapılacak bir yer değil ki.

"Biliyoruz. Buradan kış sporları yapılan bir yere gidecektik.

"İtalya'da ne yapıyordunuz?"

"Ben mimarlık okuyordum. Kuzenim de güzel sanatlardaydı."

"Neden ayrıldınız oradan?"

"Kış sporları yapmak istiyoruz. Savaş sürdüğü sürece mimarlık okunmuyor."

"Lütfen olduğunuz yerde kalın. dedi teğmen. Pasaportlarımızı alıp içeri girdi.

"Çok iyiydin sevgilim," dedi Catherine. "Aynı biçimde sürdür. Kış sporları yapmak istiyorsun.

"Sanatla ilgili bir şeyler bilir misin?"

"Rubens. dedi Catherine.

"İri ve şişman. dedim.

"Titian."

"Titian saçlı. Ya Mantegna?"

"Güç şeyler sorma. dedi. "Onu biliyorum ama... çok kötü.

"Çok, dedim.

"Sana iyi bir eş olacağım. dedi Catherine.

"Müşterilerine sanattan söz edebileceğim.

"Geliyor işte, dedim. Zayıf teğmen elinde pasaportlarımızla gümrük kapısının öteki ucundan çıkıp geldi.

"Sizi Locarno'ya göndereceğim. dedi. "Bir araba tutabilirsiniz, bir asker de gelecek sizinle.

"Olur," dedim. "Ya kayık ne olacak?"

"Kayığa el konuldu. O çantalarda ne var?"

İki çantayı da didik didik aradı, konyak şişesini tutup kaldırdı sonra.

"Benimle bir içki içer miydiniz?" diye sordum.

"Teşekkür ederim, hayır. Adam doğruldu. "Kaç paranız var.

"İki bin beş yüz liret.

Epey etkilenmişti bundan. "Kuzeninizin kaç parası var?"

Catherine'in de bin iki yüz liretten biraz fazla parası vardı. Teğmen pek sevinmişti. Bize karşı tutumu biraz yumuşadı.

"Kış sporları yapmak istiyorsanız en iyi yer Wengen'dir, dedi. "Babamın Wengen'de çok iyi bir oteli var. Bütün mevsim açıktır."

"Bu çok iyi işte, dedim. "Adını verebilir miydiniz acaba?"

"Bir kâğıda yazayım. Saygıyla uzattı kartı bana.

"Asker sizi Locarno'ya götürecek. Pasaportlarınız onda kalacak. Özür dilerim ama kurallar böyle. Locarno'da size vize ya da polis izni verirler sanırım.

İki pasaportu askere verdi, biz de çantaları yüklenip bir araba bulmak için köye yürüdük. "Hey!" diye seslendi teğmen askere. Alman lehçesiyle bir şeyler söyledi. Asker tüfeğini omzuna atıp çantalarımızı aldı.

"Bulunmaz bir ülke burası, dedim Catherine'e.

"Öyle de pratik insanlar ki.

"Çok teşekkür ederim, dedim teğmene. Elini salladı.

"Service!" dedi. Muhafızımızın ardından köye yürüdük.

Sonunda Locarno'ya bir araba bulduk, asker arabacının yanına oturdu. Pek güçlük çıkarmadılar orada da. Sorguya çekildik ama pasaportumuz ve paramız olduğu için saygıyı elden bırakmıyorlardı. Anlattıklarımızın tek kelimesine inanmadıklarını çok iyi biliyordum, saçma sapan şeylerdi ayrıca, ama bir mahkemede gibiydik. Mantıklı değil teknik bir şey gerekliydi ve bunu buldun mu da sımsıkı yapışmalıydın. Ama pasaportlarımız vardı ve para harcayacaktık. Geçici vize verdiler bunun üzerine. Vizeler her an geri alınabilirdi, gittiğimiz her yerde polise haber vermek zorundaydık.

İstediğimiz yere gidebilir miydik! Evet. Nereye gitmek istiyorduk?

"Nereye gitmek istiyorsun, Cat?"

"Montreux'ye.

"Güzel bir yerdir, dedi memur "Orasını seveceğinizden eminim.

"Locarno da güzeldir." dedi bir başkası. "Bu-

rayı da çok seveceğinizden eminim. Locarno çok ilginç bir yerdir."

"Biz, kış sporu yapabileceğimiz bir yere gitmek istiyoruz.

"Montreux'de kış sporu yoktur.

"Çok özür dilerim," dedi birinci memur. "Ben Montreux'lüyüm. Montreux Oberland Bernois demiryolu üzerinde pekâlâ kış sporu yapılır. Buna karşı çıkamazsın."

"Karşı çıkıyor değilim, ben yalnızca Montreux'de kış sporu yoktur dedim.

"Hiç de senin gibi düşünmüyorum.

"Ben sözümde ısrar ediyorum.

"Ben de sözünden kuşku duyduğumu bir daha belirtiyorum. Ben Montreux sokaklarında pek çok kez kızakla kaymışımdır. Kızakla kaymak da bir kış sporudur."

Öteki memur bana döndü.

"Kızakla kaymak kış sporu mudur sizce, bayım? Burada Locarno'da kalsanız çok rahat edersiniz oysa. İklimi sağlıklı, çevresi güzeldir. Çok hoşlanacaksınız buradan."

"Beyefendi Montreux'ye gitmek istediğini belirtti.

"Bu kızakla kaymak nedir?" diye sordum.

"Gördün mü, hiç duymamış bile.

İkinci memur buna pek sevinmişti.

"Kızakla kaymak dediğimiz luge, toboggan'dan farklıdır." dedi.

Birinci memur: "Luge toboggan demektir, diye atıldı.

"Hiç de değil, diye öteki memur başını salladı.. "Aynı fikirde değilim. Toboggan kızağı luge kızağından çok farklıdır. Toboggan Kanada'da düz tahtalardan yapılır. Luge ise bildiğimiz adi kızaktır. Her şeyin doğrusunu söylemek gerek.

"Toboggan yapamaz mıyız?" diye sordum.

"Yaparsınız elbette, dedi birinci memur. "Çok iyi yaparsınız hem de. Montreux'de çok üstün Kanada tobogganları satılır. Och Kardeşler

mağazasında. Tobogganlarını Kanada'dan ithal ederler.

İkinci memur döndü. "Toboggan yapmak için özel pist gereklidir. Montreux sokaklarında toboggan yapılmaz. Burada nerede kalıyorsunuz?"

"Bilmiyoruz," dedim. "Brissago'dan yeni geldik. Araba dışarda."

"Montreux'ye gitmekle iyi yapıyorsunuz," dedi birinci memur. "İklimini çok hoş bulacaksınız. Kış sporları yapmak için kentten pek uzaklaşmanıza gerek kalmayacak."

"Eğer gerçekten kış sporu yapmak istiyorsanız Engadina ya da Mürren'e gitmelisiniz," dedi, ikincisi. "Kış sporları yapmanız için Montreux'ye gitmenizin salık verilmesine karşıyım ben."

Montreux taraftarı öfkeyle baktı meslektaşının yüzüne. "Montreux'nün üzerinde Les Avants'da mükemmel kış sporu yapılır. Hem de her türü."

"Korkarım artık gitmemiz gerek beyler," dedim. "Kuzenim çok yorgun. Montreux'ye bir gidip bakarız."

"Sizi kutlarım." Birinci memur elimi sıktı.

"Locarno'dan ayrıldığınıza pişman olacaksınız sanırım," dedi ikinci memur. "Her neyse. Montreux'de polise gideceğinizi unutmayın."

Birinci memur, "Polis size tatsızlık çıkarmaz," diye atıldı. "Kent halkını pek konuksever ve candan bulacaksınız."

"İkinize de çok teşekkür ederim," dedim. "Verdiğiniz bilgiler için de teşekkürler."

"Hoşça kalın," dedi Catherine. "İkinize de çok teşekkür ederiz."

Eğilip selam vererek bizi kapıya kadar geçirdiler. Locarno taraftarı biraz daha soğuk davranıyordu. Merdivenlerden indik, arabaya bindik.

"Daha önce kaçamaz mıydık, sevgilim?" dedi Catherine. Memurlardan birinin önerdiği otelin adını söyledim arabacıya. Adam dizginleri eline aldı.

"Orduyu unuttun," dedi Catherine. Asker

arabanın yanında duruyordu. Ona da on liret verdim. "Daha para bozduramadım. dedim. Asker teşekkür etti, selam verip gitti. Araba yola koyuldu. otele gittik.

"Montreux de nereden aklına geldi?" diye sordum. "Gerçekten oraya gitmek istiyor musun?"

"Aklıma gelen ilk yer orasıydı. Kötü bir yer değildir. Dağlarda bir yer bulabiliriz.

"Uykun var mı?"

"Şu anda uyuyorum bile.

"İyi bir uyku çekelim. Zavallı Cat, uzun ve kötü bir gece geçirdin.

"Çok iyi bir gece geçirdim. Hele sen şemsiyeyle yelken açtığında."

"İsviçre'de olduğumuzun farkında mısın?"

"Hayır. Uyandığımda bütün bunların gerçek olmadığını göreceğimden korkuyorum.

"Ben de.

"Doğru ama, değil mi sevgilim? Seni uğurlamak için Milano istasyonuna gitmiyorum. değil mi?"

"Umarım öyle değildir."

"Böyle söyleme. Korkuyorum. Belki de oraya gidiyoruz şimdi.

"Öyleki, sarhoş gibiyim, hiçbir şey bilmiyorum.

"Ellerine bakayım.

Ellerimi uzattım. İkisi de su toplamıştı.

"Ama böğrümde bir delik yok," dedim.

"Konuşma böyle.

Çok yorgun hissediyordum kendimi, başım dönüyordu. Heyecan falan kalmamıştı artık. Araba bir sokak boyunca ilerliyordu.

"Zavallı eller. dedi Catherine.

"Dokunma sakın. dedim. "Nerede olduğumuzu bilmiyorum artık. Nereye gidiyoruz, arabacı?" Arabacı atını durdurdu.

"Hotel Metropole'e. Oraya gitmek istemiyor muydunuz?"

"Evet, dedim. 'Tamammış, Cat.

"Üzülme, sevgilim, işte her şey yolunda. İyi

bir uyku çekeceğiz, yarın kalktığında başın dönmez artık."

"Başım dönüyor, dedim. "Bugün olanlar bir operete benziyordu. Belki de açım."

"Yorgunsun, sevgilim. Geçecek hepsi. Araba otelin önünde durdu. Biri çantalarımızı almak için geldi.

"İyiyim, dedim. Kaldırıma inmiş otele giriyorduk.

"İyi olduğunu biliyorum. Yorgunsun sadece. Uzun zamandır ayaktayız.

"Her neyse geldik artık.

"Evet, gerçekten geldik artık.

Çantaları taşıyan çocuğun ardından otele girdik.

BEŞİNCİ BÖLÜM

38

O sonbahar kar çok geç yağdı. Dağın yamacındaki çamların arasında, ahşap, kahverengi bir evde oturuyorduk. Geceleri öyle bir don oluyordu ki, konsolun üstünde duran iki testideki sular bile incecik bir buz tabakasıyla kaplanıyordu. Bayan Guttingen erkenden odaya gelip pencereleri kapatır, uzun çini sobayı yakardı. Çam odunu önce çatırdar, kıvılcımlar fırlatır, sonra birden alev alıp yanardı. Bayan Guttingen ikinci gelişinde bir testi sıcak suyla birlikte, yakmak için iri iri odunlar getirirdi. Oda yeteri kadar ısınınca da kahvaltılarımızı hazırlardı. Yatakta oturmuş kahvaltı ederken, göle ve karşıdaki Fransa tarafındaki dağlara bakardık. Dağların dorukları karla kaplıydı, göl grimsi çelik mavisiydi.

Dışarda, dağevimizin önünden bir yol daha çıkardı. Tekerlek oyukları ve yerdeki girinti çıkıntılar donarak demir gibi sertleşmişti: yol, ormandan geçer, dağın çevresinden dolanıp çimenliklerin, samanlıkların ve vadiye bakan ormanların kıyısındaki küçük evlerin olduğu yerlere varırdı. Vadi derindi, dibinde göle akan bir dere vardı, rüzgâr vadiden estiğinde kayalar arasından şırıl şırıl akışı duyulurdu.

Kimi zaman yoldan çıkıp çam ormanı içindeki patikalara dalardık. Yürürken ormanın yumuşacık toprağını duyardık, ayaklarımızın altında: burası yol üstünde olduğu gibi kaskatı donmamıştı. Ama ayakkabılarımızın altında çelik çiviler

olduğundan pek de umursamıyorduk yolun bu sertliğini. Çivili ayakkabılarla yolda yürümek güzel ve canlandırıcıydı. Ancak ormanda yürümek çok daha zevkliydi.

Oturduğumuz evin üzerinde bulunduğu dağ, gölün kıyısındaki ovaya dimdik inerdi. Güneş varken evin önünde oturur, yolun yamaçlardan kıvrılarak inişini; daha aşağılardaki şimdi kış olduğu için ölmüş bağları; taş duvarlarla bölünmüş tarlaları ve bağların altında da göl kıyısının hemen yanındaki daracık ovadaki kenti seyrederdik. Gölde iki ağaçlı bir ada vardı; ağaçlar, bir balıkçı teknesinin çifte yelkenini andırırdı. Dağlar dik ve sivriydi gölün karşı yakasında; gölün aşağısında da, iki sıra dağ arasında Rhone Vadisi uzanırdı. Dağların vadiyi kestiği yer, Dent du Midi idi. Bu yüksek karlı dağ, tüm vadiye egemenmiş gibiydi; ancak, o kadar uzaktaydı ki, gölge bile yapmıyordu.

Güneşli günlerde yemeğimizi evin önünde, başka günlerdeyse yukarda sade, tahta duvarlı büyük sobalı odada yiyorduk. Kentten kitap ve dergiler almış, *Hoyle*'un kitabından da bir sürü iki kişilik iskambil oyunu öğrenmiştik. Sobalı küçük oda oturma odamızdı. İki rahat koltuk, kitaplar ve gazeteler için bir sehpamız vardı. İskambili de sofra kaldırıldığı zaman büyük yemek masasında oynuyorduk. Bay ve Bayan Guttingen aşağıda otururlardı, kimi zaman akşamları onların konuşmalarını duyardık, onlar da birlikte olmaktan mutluydular. Adam bir otelde şef garson, karısı da aynı otelde hizmetçilik yapmıştı. Paralarını biriktirip burasını almışlardı sonra. Şef garson olmak için okuyan bir oğulları vardı. Zürih'te bir otelde çalışıyordu. Aşağıda şarap ve bira sattıkları bir de salonları vardı. Akşamları dışarda arabaların durduğunu ve adamların şarap içmek üzere içeri girdiklerini duyardık.

Oturma odasının dışında, koridorda bir odun sandığı dururdu, sobadaki ateşi, oradan aldığım odunlarla güçlendirirdim. Yalnız pek geç saatlere kalmazdık. Büyük yatak odasında karanlıkta ya-

tardık, soyunduktan sonra ben, pencereleri açar; geceye, soğuk yıldızlara, pencerenin altındaki çam ağaçlarına bakar, sonra olabildiğince çabuk yatağa girerdim. Hava öylesine soğuk ve temizken, gece de pencerenin hemen dışındayken yatmak, çok zevkliydi. Çok rahat uyurduk. Geceleri uyanırsam bunun, ancak bir nedeni olduğunu bilirdim. Catherine'i uyandırmamak için kuştüyü yorganı hafifçe üstümüzde çevirir, sonra, ince örtünün hafifliği ve sıcaklığı ile yeniden uyurdum. Savaş, çok uzaklardaydı artık. Ama gazetelerde, karın bir türlü yağmaması yüzünden dağlarda çarpışmaların hâlâ sürdüğünü okuyordum.

Kimi zaman dağdan aşağı Montreux'ye inerdik. Dağdan inen bir keçiyolu vardı ama çok dikti orası; o yüzden genellikle, yoldan yürürdük. Tarlalar arasındaki geniş, buzlu yoldan yürür; bağların taş duvarlarının, oradan da yol boyunca uzanan köy evlerinin arasından geçerdik. Üç köy vardı: Chernex, Fontanivant ve adını unuttuğum üçüncüsü. Dağın teraslar halindeki bağlarla çevrili yamacında, bir taş çıkıntının üstüne oturtulmuş, eski bir dört köşe şatonun önünden geçerdik. Asmalar ayakta durabilsin diye birer çubuğa bağlıydılar; hazırlanmış toprak, kar beklerdi, asmalar kuru ve kahverengiydiler; aşağıdaki göl düz ve çelik kadar griydi. Şatonun altındaki yoldan dimdik inilir, sonra sağa sapılır, yine dik ve kaldırım taşlarıyla döşeli başka yoldan Montreux'ye gidilirdi.

Montreux'de tanıdığımız yoktu. Göl kıyısında yürür, kuğuları, martıları ve yanlarına yaklaşınca çığlık çığlığa kaçışan, kaçarken hep suya bakarak uçuşan kırlangıçları seyrederdik. Göl üzerinde kara kara, büyük küçük karabatak sürüleri vardı, yüzerlerken suyun içinde izler bırakırlardı. Kentte anayolda dolaşır, mağazaların vitrinlerine bakardık. Çoğu kapalı olan pek çok büyük otel vardı, ama mağazaların çoğu açıktı ve dükkâncılar bizi görünce sevinirlerdi. Catherine'in saçları-

nı yaptırdığı iyi bir kuaför vardı. Mağaza sahibi neşeli bir kadındı: Montreux'de tek tanıdığımız da oydu. Catherine oradayken ben gider bir birahanede siyah Münih birası içer, *Corriera della Sera* ile Paris'ten gelen İngiliz ve Amerikan gazetelerini okurdum. Düşmanla haberleşmeyi önlemek için olacak, bütün ilanlar, yasak edilmişti. Gazete okumak da insanın içini karartıyordu aslında. Her yerde işler pek kötü gidiyordu. Bir köşeye oturdum. Önümdeki kocaman bir kadeh siyah birayla birlikte, tuzlu çöreklerin parlak kâğıtlarını açarak yemeye başladım. Çörekleri tuzlu olduklarından, biranın tadını arttırdığı için yiyor, bir yandan da felaketleri okuyordum. Catherine'in geleceğini sandım ama gelmedi. Gazeteleri yerine bıraktım, biramın parasını ödeyip dışarı, onu aramaya çıktım. Hava soğuk ve karanlıktı: tam bir kış havası vardı dışarda. Evlerin taşları bile soğuk görünüyordu, insanın gözüne. Catherine hâlâ berberdeydi. Kadın onun saçlarını kıvırıyordu. Küçük dükkâna girip seyrettim. Çok heyecan vericiydi onu seyretmek: Catherine gülümsedi, konuştu benimle, sesim heyecanımdan boğuk çıkıyordu. Maşalar pek hoş bir sesle takırdıyorlardı, üç aynada birden görüyordum Catherine'i, dükkânın içi sıcak ve güzeldi. Kadın Catherine'in saçını bitirdi. Catherine aynaya baktı, yapılan başı hafifçe değiştirdi, birkaç firkete çıkardı, bir iki tane yeni koydu, sonra ayağa kalktı. "Seni beklettiğim için özür dilerim, dedi.

"Mösyö işimizle çok ilgilendi ama. Öyle değil mi, mösyö?" Kadın gülümsedi.

"Öyle, dedim.

Dışarı çıktık. Hava soğuktu, kış soğuğu, rüzgâr sert esiyordu. "Sevgilim, seni öyle çok seviyorum ki, dedim.

"Ne güzel vakit geçiriyoruz değil mi? Haydi gel bir yere gidelim, çay yerine birer bira içelim. Küçük Catherine için çok iyidir bira. Onu küçük tutar, fazla büyütmez."

"Küçük Catherine, dedim. "Bırak şu tembeli.

"Çok iyi bir çocuk ama. Bana hiç dert olmuyor. Doktor biranın bana iyi geldiğini, çocuğu da küçük tutacağını söylüyor."

"Çok küçük olursa ve de erkek olursa sen de onu jokey yaparsın sonra.

"Bu çocuğu gerçekten doğuracaksam evlenelim bari. dedi Catherine. Birahanenin köşedeki masasında oturuyorduk. Hava kararıyordu. Saat henüz erkendi, ama gün iyice kararmıştı.

"Şimdi evlenelim." dedim.

"Olmaz. Çok garip olur. Hamile olduğum açıkça görülüyor. Bu durumda kimsenin önüne çıkıp evlenemem.

"Daha önce evlenmiş olsaydık keşke.

"Çok iyi olurdu. Ne zaman evlenebiliriz, sevgilim?"

'Bilmem.

"Benimse bildiğim tek şey var: o da bu koca karnımla evlenemeyeceğim."

"Karnın hiç de kocaman değil.

"Öyle sevgilim, öyle. Berber, bunun ilk çocuğum olup olmadığını sordu. İki oğlumuzla, iki kızımız daha olduğunu söyledim.

"Ne zaman evleneceğiz?"

"Zayıfladıktan sonra. Herkesin, aman birbirlerine ne kadar yakışan bir çift diyeceği esaslı bir düğün istiyorum.

"Kaygılanmıyor musun peki?"

"Neden kaygılanayım, sevgilim? Bir kez üzüldüm yalnızca, o da Milano'da. Orospu gibi hissetmiştim kendimi. Ama o anım yalnızca yedi dakika sürdü ve nedeni de odanın mobilyasıydı. İyi bir eş değil miyim?"

"Eşi bulunmaz bir kadınsın.

"Öyleyse teknik konulara fazla girme, sevgilim. Seninle zayıflar zayıflamaz evleneceğim.

"Peki.

"Bir bira daha içsem mi dersin? Doktor kalçalarımın epey dar olduğunu, bu yüzden küçük Catherine'i elimizden geldiğince küçük tutmanın yararlı olacağını söyledi.

"Başka ne dedi?" Şimdi endişelenmiştim işte.

"Hiç. Tansiyonum çok iyiymiş, sevgilim. Tansiyonuma hayran kaldı."

"Kalçalarının dar olmasıyla ilgili ne dedi?"

"Hiçbir şey. Gerçekten bir şey söylemedi. Kayak yapmamalıymışım."

"Çok doğru.

"Daha önce yapmamış olsam bile şimdi artık başlamayacak kadar geçmiş. Eğer düşmezsem kayak yapabileceğimi söyledi."

"Çok şakacı bir insanmış.

"Çok iyi bir insan. Doğumu ona yaptırırız.

"Evlenmen gerekip gerekmediğini de sordun mu ona?"

"Hayır. Dört yıllık evli olduğumuzu söyledim. Sevgilim, seninle evlenince ben de Amerikalı olacağım ve böylece de Amerikan yasalarına göre evlenirsek çocuk yasal olacak.

"Bunu da nereden öğrendin?"

"Kütüphanedeki New York *World d'Almanaç*'tan."

"Çok esaslı bir kızsın.

"Amerikalı olacağıma çok seviniyorum. Amerika'ya gideceğiz, değil mi, sevgilim? Niyagara Çavlanını görmek istiyorum ben."

"Çok esaslı bir kızsın sen.

"Görmek istediğim bir şey daha var ama hatırlayamadım şimdi."

"Mezbahalar mı?"

"Hayır. Hatırlamadım.

"Woolworth binası mı?"

"Hayır.

"Grand Canyon?"

"Hayır, ama onu da görmek isterdim.

"Neydi peki?"

"Golden Gate! İşte onu görmek istiyorum. Golden Gate Köprüsü nerededir?"

"San Fransisco'da.

"Oraya gidelim öyleyse. Zaten San Fransisco'yu görmek istiyordum."

"Oldu. Oraya gideriz.

"Şimdi dağa dönelim haydi. M.O.B.'ye yetişebilir miyiz?"

"Saat beşten sonra bir tren var.

"Ona yetişelim.

'Tamam. Ama önce bir bira daha içeyim.

Sokağa çıkıp da istasyona gitmek üzere yokuşu tırmanırken hava çok soğuktu. Rhone Vadisinden buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Vitrinlerin ışıkları yanmıştı. Dik taş merdivenden üst yola, sonra başka bir merdivenden de istasyona çıktık. Bütün ışıkları yanmış olan elektrikli tren bekliyordu. Trenin kaçta kalkacağını gösteren bir saat vardı. Beşi on geçe kalkacaktı tren. İstasyon saatine baktım, beşi beş geçiyordu. Biz biner binmez makinistle kondüktörün istasyon şarapçısından çıktıklarını gördüm. Oturup camı açtık. Tren elektrikle ısıtılıyordu, çok havasızdı içersi, ama camdan soğuk ve temiz hava giriyordu.

"Yoruldun mu, Cat?"

"Hayır. Çok iyiyim.

"Yol uzun değil.

"Ben bu yoldan hoşlanıyorum, dedi. "Benim için endişelenme, sevgilim. Çok iyi hissediyorum kendimi."

Kar, Noele üç gün kala yağdı. Bir sabah kalktığımızda kar yağıyordu. Soba gürül gürül yanarken, yataktan çıkmadan karın yağışını seyrettik. Bayan Guttingen kahvaltı tepsilerini alırken sobayı yeniden doldurdu. Büyük bir kar fırtınasıydı bu. Gece yarısı başlamış olduğunu söyledi kadın. Pencereye gidip dışarı baktım, ama yolun karşısını bile göremedim. Rüzgâr çok sert esiyor ve kar da çok şiddetli yağıyordu. Yatağa döndüm, yatıp konuştuk.

"Kayabilseydim keşke, dedi Catherine. "Kayak yapamamak çok berbat bir şey

"Bir kızak bulup yolda kayarız. Arabaya binmekten daha kötü olamaz bu senin için.

"Çok sarsmaz mı?"

"Görürüz bakalım.

"Çok sarsmayacağını umarım.

"Sonra da karda yürürüz.

"Yemekten önce," dedi Catherine. "İştahımız açılır.

"Ben hep açım.

"Ben de."

Dışarı çıktık, ancak öyle çok esiyordu ki fazla uzağa gidemedik. Ben önden gidip karda istasyona kadar yol açtım, ama oraya varınca daha öteye gidemeyeceğimizi anladık. Göz gözü göremeyecek kadar hızlı yağıyordu kar. İstasyonun yanındaki küçük meyhaneye girdik, birbirimizin üstünü süpürgeyle temizleyip birer vermut içtik.

"Büyük bir fırtına," dedi bardaki garson kız.

"Öyle.

"Kar çok geç kaldı bu yıl.

"Evet."

"Bir çikolata yiyebilir miyim?" diye sordu Catherine. "Yoksa yemek zamanı geldi mi? Hep açım ben.

"Ye bir tane, dedim.

"Fındıklı istiyorum, dedi.

"Ben de en çok onları severim, dedi kız. "En iyisi odur.

"Ben de bir vermut daha içeyim, dedim.

Geri dönmek için dışarı çıktığımızda açtığımız yol karla kapanmıştı. Ayak izlerimizin olduğu yerde silik çöküntüler vardı şimdi. Kar gözlerimize doluyor, önümüzü göremiyorduk. Üstümüzü silkeleyip yemeğe gittik. Bay Guttingen verdi yemeklerimizi.

"Yarın kayak yapacağız, dedi. "Siz kayar mısınız, Bay Henry?"

"Hayır, ama öğrenmek istiyorum.

"Çok kolay öğrenirsiniz. Oğlum Noele buraya gelecek, o size öğretir.

"Bu çok iyi işte. Ne zaman geliyor?"

"Yarın gece."

Yemekten sonra küçük odamızda sobanın

başında oturup, pencereden karın yağışını seyrederken Catherine, "Tek başına bir yere gitmek, başka insanların yanında olup kayak yapmak istemez misin, sevgilim?" diye sordu.

"Hayır. Neden isteyeyim ki?"

"Benden başkalarını da görmek istersin sanmıştım."

"Sen başka insanları görmek istiyor musun?"

"Hayır.

"Ben de istemiyorum.

"Biliyorum. Ama sen farklısın. Benim bir çocuğum olacak: bu, beni başka bir şeyi aramayacak kadar mutlu eden bir şey. Şu anda çok aptal olduğumu ve çok konuştuğumu biliyorum, o yüzden benden bıkmamak için biraz uzaklaşmalısın.

"Gitmemi istiyor musun?"

"Hayır, kalmanı istiyorum.

"Ben de kalacağım zaten.

"Yanıma gel" dedi. "Başındaki şişi yoklamak istiyorum. Epey de büyük bir şiş." Parmağını dolaştırdı şişin üzerinde. "Sevgilim. sakal uzatmak ister miydin?"

"Sen uzatmamı ister misin?"

"Eğlenceli olabilir. Seni sakallı görmek isterim.

"Pekâlâ, uzatırım öyleyse. Hemen şu andan başlayarak. Güzel bir fikir. Yapacak bir işim olur."

"Yapacak işin olmadığı için üzülüyor musun?"

"Hayır, aksine hoşuma gidiyor. Şahane bir yaşamım var. Sen de öyle değil misin?"

"Benim de şahane bir yaşamım var. Ama şimdi karnımın büyüklüğüyle seni sıkmaktan korkuyorum.

"Cat. Senin için nasıl çıldırdığımı bilemezsin.

"Böyle olsam da mı?"

"Böyle olduğun için. Çok iyi geçiyor günlerim. Çok güzel bir yaşantımız var, değil mi?"

"Öyle ama ben, senin huzursuz olacağını düşünmüştüm.

"Değilim. Zaman zaman cepheyi, tanıdıklarımı falan düşünüyorum ama üzülmüyorum. Hiçbir şeyi pek fazla düşünmüyorum."

"Kimi merak ediyorsun?"

"Rinaldi'yi, papazı, tanıdığım bir sürü insanı. Ama onları da çok düşünüyorum sayılmaz. Savaşı düşünmek istemiyorum. Savaşla ilgim kalmadı artık."

"Şu anda ne düşünüyorsun?"

"Hiçbir şey.

"Düşünüyordun. Söyle bana.

"Rinaldi'nin frengiye tutulup tutulmadığını düşünüyordum.

"Hepsi bu mu?"

"Evet.

"Frengisi var mı?"

"Bilmiyorum.

"Senin olmadığına sevindim. Hiç öyle bir hastalığa tutulmuş muydun?"

"Belsoğukluğu geçirmiştim?"

"Dinlemek istemiyorum. Çok acı veriyor muydu, sevgilim?"

"Pek çok.

"Keşke ben de tutulsaydım.

"Sakın ha.

"Gerçekten isterdim bunu. Senin gibi olmak için isterdim. Tanıdığın bütün kızlarla ben de birlikte olmak isterdim: sonra karşına geçip onlarla alay edebileyim diye.

"Hoş bir şey olurdu bu.

"Senin belsoğukluğuna tutulman hoş bir şey değil.

"Biliyorum. Bak yine kar yağıyor.

"Ben sana bakmayı isterim. Sevgilim, neden saçlarını uzatmıyorsun?"

"Nasıl uzatmak yani?"

"Biraz daha uzun olsunlar.

"Yeteri kadar uzun ya.

"Hayır, biraz daha uzasın, ben de kendi saç-

larımı keserim, ikimiz de birbirimize benzeriz, ama birimiz sarışın öteki esmer."

"Senin saçlarını kesmene izin vermem.

"Çok hoş olurdu. Bıktım saçlarımdan artık. Geceleri yatakta beni çok rahatsız ediyor."

"Ben hoşlanıyorum ama."

"Kısa olmasını istemez miydin?"

"İsterdim belki. Ama şimdiki halini seviyorum.

"Kısa da güzel olabilir. O zaman birbirimize benzeriz. Sevgilim, seni o kadar çok istiyorum ki, sen olmak bile istiyorum.

"Öylesin zaten. Tek kişiyiz biz."

"Biliyorum, geceleri öyleyiz."

"Geceler şahane."

"Birlikte iyice kaynaşalım, istiyorum. Gitmeni hiç istemiyorum. Söyledim işte. İstersen git. Ama çabuk dön. Sevgilim, senin yanında değilken, neden yaşamıyor gibiyim, ha?"

"Hiç gitmeyeceğim." dedim. "Sen yanımda olmadığın zaman, hiçbir işe yaramam ben. Hayat diye, bir şey yok benim için o zaman.

"Ben senin hayatın olmasını istiyorum. İyi bir hayatın olmasını istiyorum. Ama birlikte yaşayacağız, değil mi?"

"Sakalımı uzatayım mı, keseyim mi, ha?"

"Uzat. Heyecanı olur. Belki de yeni yıla kadar uzar."

"Satranç oynamak ister misin şimdi?"

"Seninle oynamayı yeğlerim."

"Hayır gel satranç oynayalım.

"Sonra da oynaşacağız tamam mı?"

"Evet.

"Peki öyleyse.

Satranç tahtasını çıkardım, taşları dizdim. Dışarda kar hâlâ bütün şiddetiyle yağıyordu.

Gece bir ara uyandığımda Catherine'in de uyanık olduğunu gördüm. Pencerede ayışığı parıldıyordu: camların çıtalarının gölgesi düşmüştü yatağın üzerine.

"Uyandın mı, sevgilim?"

"Evet. Uyuyamıyor musun?"

"Seninle ilk tanıştığımda nasıl çıldıracak halde olduğumu hatırlayarak uyandım. Hatırlıyor musun?"

"Eh, biraz kaçıktın.

"Artık hiç öyle değilim. Çok iyiyim şimdi. Çok mutluyum.

"Haydi uyu, dedim.

"Peki. İkimiz de aynı anda uyuyalım.

"Olur.

Uyuyamadık ama. Uzun bir süre uyanık kalıp düşündüm, yüzü ayışığıyla aydınlanan Catherine'in uyumasını seyrettim. Sonra ben de uyudum.

39

Ocak ayının ortalarına doğru sakalım uzamış, kış da parlak soğuk günlere ve sert soğuk gecelere dönüşmüştü. Yollarda yine yürüyebiliyorduk. Dağdan indirilen kütüklerin, saman taşıyan, odun taşıyan kızakların etkisiyle karlar iyice sertleşmişti. Kar, her yeri kaplamıştı: hatta Montreux'ye kadar bile iniyordu. Gölün öteki kıyısındaki dağlar bembeyazdı. Rhone Vadisi de karla örtülüydü. Dağın öteki yanında Bains d'Alliez'e kadar uzun yürüyüşler yapıyorduk. Catherine altı kabaralı botlar ve pelerin giyer, eline sivri, çelik burunlu bir baston alırdı. Pelerin giydiğinde hamileliği pek belli olmuyordu, hızlı yürümezdik, ama yorulduğunda yol kenarındaki kütüklerin üstüne otururduk dinlenmesi için.

Oduncuların içki içtikleri bir meyhane vardı, Bains d'Alliez'de ağaçlar arasında. Oraya gidip sobanın yanında ısındık, içinde baharat ve limon olan sıcak kırmızı şarap içtik. *Glühwein* diyorlardı buna, insanın içini ısıtmak, bir şeyi kutlamak için, bunun üstüne içki yoktu. Meyhanenin içi karanlık ve dumanlıydı, dışarı çıkınca soğuk ha-

va birden insanın ciğerlerine dolar, havayı içine çekerken burnunun uyuştuğunu hissederdi insan. Pencerelerinden taşan ışıkta baktık meyhaneye, dışarda oduncuların atlarının ısınmak için ayaklarını yere vurduklarını, başlarını iki yana salladıklarını gördük. Eve giderken yol bir süre dümdüz ve kaygandı, ta ki, kütük çeken atların saptıkları yere kadar. Ondan sonrası temiz karla örtülüydü, ağaçların arasından kıvrıla kıvrıla geçerdi, yol. İki kez akşamüstü tilkileri bile gördük.

Çok güzel yerlerdi, dışarı çıktığımızda her zaman çok eğleniyorduk.

"Esaslı bir sakalın var, dedi Catherine. "Tıpkı oduncularınki gibi. Küçük altın küpeli adamı gördün mü?"

"Dağkeçisi avcısıydı o, dedim. "Daha iyi duyduklarını sandıkları için kulaklarına küpe takarlar.

"Sahi mi? İnanmıyorum. Keçiavcısı olduklarını göstermek için takıyorlardır, bence. Buralarda dağkeçisi var mıdır?"

"Evet, Dent de Jaman'ın hemen ötesinde.

"Tilkiyi görmek çok hoş oldu.

"Uyuduğu zaman ısınmak için o koca kuyruğunu çevresine sarar.

"Ben hep öyle bir kuyruğum olsun istemişimdir. Bizim de tilki gibi kuyruğumuz olsa ne güzel olurdu, değil mi?"

"Giyinmek güç olabilirdi.

"Özel giysiler yaptırırdık, ya da böyle bir şeyin önemsenmeyeceği bir ülkede yaşardık.

"Biz hiçbir şeyin önemsenmediği bir ülkede yaşıyoruz. Hiç kimseyle görüşmemek ne güzel, değil mi? Kimseyi görmek istemiyorsun değil mi, sevgilim?"

"İstemiyorum.

"Bir dakika oturalım mı, şurada? Biraz yoruldum da.

Kütüklerin üstüne yanyana oturduk. Önümüzdeki yol ormanın içinden geçiyordu.

"Küçük haylaz aramıza giremeyecek, değil mi?"

"Hayır. Buna izin vermeyeceğiz.

"Para durumumuz nasıl?"

"Paramız bol. Son bloke çeki de bozdular.

"Ailen senin İsviçre'de olduğunu öğrenince, seni geri çağırmaz mı şimdi?"

"Çağırırlar herhalde. Bir şeyler yazarım onlara.

"Daha yazmadın mı?"

"Hayır, yalnızca çeki istedim.

"İyi ki ailenden biri değilmişim.

"Bir telgraf çekerim.

"Onları hiç düşünmez misin?"

"Düşünürdüm, ama o kadar çok kavga ettik ki, sevgi eridi bitti."

"Onları seveceğimi sanıyorum. Hem de pek çok.

"Onlardan söz etmeyelim, yoksa yine kaygılanmaya başlayacağım," dedim. Bir süre sonra, "Dinlendiysen devam edelim.

"Dinlendim.

Yola devam ettik. Hava kararmıştı şimdi, karlar ayağımızın altında gacırdıyordu. Gece kuru, soğuk ve pırıl pırıldı.

"Sakalını seviyorum, dedi Catherine. "Çok başarılı oldu. Çok sert ve dehşet verici gözüküyor ama, öyle yumuşacık ve hoş ki.

"Beni sakallı daha çok mu beğeniyorsun?"

"Sanırım. Biliyor musun sevgilim, küçük Catherine doğduktan sonraya kadar kesmeyeceğim saçımı. Şimdi çok iri ve anaç bir görünüşüm var. Ama o doğduktan sonra vücudum incelince, saçımı kesip senin için yepyeni ve değişik bir kız olacağım. Birlikte gider kestiririz, ya da ben yalnız gider, sonra şaşırtırım seni.

Hiçbir şey demedim.

"Bana yapamazsın demeyeceksin, değil mi?"

"Hayır. Çok heyecan verici bir şey olacak bu.

"Çok tatlısın. Sevgilim. belki de çok hoş olurum. hele öyle zayıf falan da olunca belki de yeniden âşık olursun bana.

"Seni yeteri kadar seviyorum şimdi, dedim. "Ne yapmak istiyorsun? Beni mahvetmek mi?"

"Evet, seni mahvetmek istiyorum.

"Çok iyi, dedim. "Ben de istiyorum bunu.

40

Çok hoş bir yaşantımız vardı. Ocak ve şubat aylarını böyle geçirdik. kış çok güzel, biz de mutluyduk. Rüzgâr ılık estiği zamanlar donmuş ırmaklar kısa bir süre eriyor, karlar yumuşuyor, hava bahar gelmiş gibi oluyordu. Ama hemen ardından yine o sert soğuk geliyor. kış dönüyordu. Martta havalar ilk kez döndü. Gece yağmur başladı. Bütün sabah boyunca da yağdı. karlar çamura dönüştü, dağların yamaçları berbat oldu. Gölün üzerini ve vadiyi bulutlar kapladı. Dağın yukarılarında yağmur yağıyordu. Catherine koca lastiklerini geçirdi ayakkabılarının üstüne, ben Bay Guttingen'in lastik çizmelerini giydim, şemsiyeyi açıp istasyona gittik. Sürekli akan yağmur suları yolun buzunu silip atıyordu. Öğle yemeğinden önce bir vermut içmek için meyhaneye girdik. Dışarda yağmurun sesini duyuyorduk.

"Kente taşınsak mı dersin?"

"Sen ne diyorsun?" diye sordu Catherine.

"Kış sona erdi artık. yağmur devam ederse hoş olmaz burası. Küçük Catherine'in doğumuna ne kadar kaldı?"

"Bu ay. Belki biraz daha fazla.

"Neden Lozan'a gitmiyoruz? Hastane orada.

"Pekâlâ. Ama ben orasını fazla büyük bir kent diye düşünmüştüm.

"Büyük bir kentte de yalnız olabiliriz, hem Lozan güzel bir yer olabilir."

"Ne zaman gidelim?"

"Ne zaman istersen, sevgilim. Sen istemezsen, ben de istemem buradan ayrılmayı.

"Hava nasıl olacak bir görelim de."

Üç gün yağmur yağdı. Şimdi dağın istasyonun altındaki kesiminde, hiç kar kalmamıştı. Yol çamurlu kar suyundan bir ırmaktı sanki. Dışarı çıkılmayacak kadar ıslak ve çamurluydu. Yağmurun sürekli yağdığı üçüncü günün sabahı kente inmeye karar verdik.

"Hiç önemi yok, Bay Henry," dedi Guttingen. "Bana önceden haber vermeniz gerekmez. Kötü havalar başladıktan sonra burada kalmak isteyeceğinizi sanmıyordum.

"Zaten hanım için hastaneye yakın bir yerde olmamız gerekiyor."

"Anlıyorum. Bir gün küçükle birlikte yine dönecek misiniz buraya?"

"Evet, eğer bir odanız varsa.

"Baharda çok güzeldir buraları, gelip keyfini çıkarırsınız. Küçükle dadısını da şimdi kapalı olan büyük odaya koyarız, siz de hanımefendiyle göle bakan eski odanıza geçersiniz."

"Gelmeden önce yazarım, dedim. Eşyalarımızı toplayıp öğle yemeğinden sonra gelen trenle gittik. Bay ve Bayan Guttingen de geldiler bizimle istasyona, adam çantalarımızı çamurlar arasında bir kızakta taşıdı. Trenin yanında durup el salladılar.

"Çok tatlı insanlar, dedi Catherine.

"Bize karşı çok iyi davrandılar.

Montreux'den trenle gittik. Lozan'a. Oturduğumuz eve doğru bakınca bulutlardan dağlar görünmüyordu. Tren, Vevey'de durdu; sonra, yoluna devam edip gölün yanından, sonra karşı kıyısından geçti. Islak kahverengi tarlalar, çıplak ormanlar ve ıslak evler arasından geçtik. Lozan'da ikinci sınıf bir otele indik. Sokaklardan geçip otelin araba girişi önüne geldiğimizde hep yağmur yağıyordu. Yakalarında bakır anahtarlar olan kapıcı, asansör, yerdeki halılar, beyaz lavabolar, parlak musluklar, büyük bakır yatak ve kocaman

rahat yatak odası Guttingenlerin pansiyonundan sonra büyük bir lüks gibi göründü bize. Pencereden üzeri demir parmaklıklı bir duvarla çevrili, ıslak bir bahçe görünüyordu. Hafif yokuş olan sokağın karşısında bizimki gibi bahçesi ve duvarı olan bir otel daha vardı. Bahçedeki havuza yağan yağmura baktım.

Catherine bütün ışıkları yakıp eşyaları açmaya koyuldu. Ben bir viski soda ısmarladım, yatağa uzanıp istasyondan aldığım gazeteleri okudum. 1918 Martındaydık. Fransa'da Alman saldırısı başlamıştı. Ben, viski sodamı içip gazetelerimi okurken, Catherine eşyaları açıp odanın içinde oradan oraya koşuşturuyordu.

"Ne almam gerekiyor biliyor musun, sevgilim?" dedi.

"Ne?"

"Bebek giyecekleri. Hamileliğinin bu ayına dek hiçbir şey hazırlamadan gelen insan, pek azdır."

"Satın alabilirsin.

"Biliyorum. Hemen yarın alacağım. Nelerin gerekli olduğunu öğrenirim."

"Bilmen gerekir, hemşireydin sen.

"Ama askerlerin o kadar azının çocuğu oluyor ki hastanede.

"Benim oldu ya.

Yastıkla yüzüme vurup viski sodamı devirdi.

"Bir tane daha ısmarlayayım, dedi. "Döktüğüm için üzgünüm.

"Zaten bitmişti. Gel yatağa haydi.

"Olmaz. Bu odayı oturulur bir hale sokmalıyım.

"Ne gibi?"

"Evimizmiş gibi.

"Müttefik bayrakları as öyleyse.

"Sus artık.

"Çok dikkatli konuşuyorsun, sanki kimseyi kırmak istemezmiş gibi, dedim.

"İstemem elbette.

"Öyleyse yatağa gel.

"Peki. Gelip yanıma oturdu. "Senin için pek eğlenceli olmadığını biliyorum, sevgilim. Koca bir un çuvalından farkım yok.

"Hiç de değil. Güzelsin ve tatlısın.

"Evlendiğin çirkin bir insanım ben.

"Değilsin. Her gün biraz daha güzelleşiyorsun.

"Yine zayıflayacağım ama.

"Şimdi zayıfsın zaten.

"İçmişsin sen.

"Yalnızca bir viski.

"Bir tane daha geliyor. dedi. "Yemeğimizi buraya mı getirtelim?"

"Çok iyi olur.

"Öyleyse dışarı çıkmayacağız, değil mi? Bu gece buradan hiç çıkmayacağız."

"Oynaşırız, dedim.

"Ben biraz şarap içerim. Bir zarar vermez. Belki bizim eski beyaz capri'den buluruz.

"Buluruz, dedim. "Bu büyüklükte bir otelde İtalyan şarabı bulundururlar."

Garson kapıyı tıklattı. Bir tepsi üzerinde bir kadeh viski ve buz yanında da bir soda şişesi vardı.

"Teşekkür ederim, dedim. "Şuraya koyun lütfen. Bize iki kişilik yemek ve iki şişe sek beyaz capri de getirir misiniz?"

"Yemeğinize çorba ile mi başlamak isterdiniz?"

"Çorba ister misin, Cat?"

"Lütfen.

"Bir çorba getirin.

"Teşekkür ederim, efendim. Adam kapıyı kapayıp, çıktı. Ben gazetelerime, gazetelerimdeki savaşa döndüm, sodayı viskinin içine boşalttım ağır ağır. Buzu viskinin içine koymamalarını söyleyecektim. Buzu ayrı getirmeliydiler. Öylece insan kadehte ne kadar viski olduğunu anlar ve içki de fazla soda koymaktan berbat olmazdı. Bir şişe viski satın alıp otelden yalnızca buz ve soda iste-

yecektim. En akıllısı buydu. İyi viski çok hoş bir şeydi. Yaşamın hoş yanlarından biri de buydu.

"Ne düşünüyorsun, sevgilim?"

"Viskiyi düşünüyorum."

"Viskinin nesini?"

"Ne hoş bir şey olduğunu.

Catherine yüzünü buruşturdu. "Öyle olsun, dedi.

O otelde üç hafta kaldık. Kötü bir yer değildi, yemek salonu genellikle boş olurdu, biz de sık sık odamızda yerdik yemeklerimizi. Kentte dolaşmaya çıkıyorduk, trenle Ouchy'ye gidip göl kenarında yürüyüş yaptık. Hava oldukça ısınmış, bahar gelmiş gibi olmuştu. Dağlarda olmayı istedik, ama bu bahar havası ancak bir iki gün sürdü, ardından kışın sona erişinin o soğukluğu yeniden çöktü.

Catherine bebek için gerekli olacağını düşündüğü şeyleri almıştı. Ben bir jimnastikhaneye gidip boks çalışmalarına başladım. Catherine yataktan geç kalkıyor, ben de sabahları erkenden oraya gidiyordum. Yalancı bahar günlerinde boks yapıp duşumu aldıktan sonra, bahar kokan sokaklarda dolaşmak, bir kahveye oturup bir vermut içip gazeteleri okumak, gelip geçeni seyretmek, sonra otele gidip Catherine'le öğle yemeği yemek çok hoş oluyordu. Boks çalıştırıcısının bıyıkları vardı, çok titiz ve heyecanlıydı, üzerine gidildiğinde aptala dönüyordu. Ama jimnastikhane hoş bir yerdi doğrusu. Işığı ve havası çok iyiydi. Ben çok iyi çalışıyor, ip atlıyor, gölge boksuyla birlikte, açık pencereden vuran güneşli yerde karın egzersizleri yapıyordum. Zaman zaman da boks yaptığımızda ödünü patlatıyordum, çalıştırıcımın. Sakallı bir adamın boks yaptığını görmek çok garip geldiğinden ilk başlarda dar aynanın önünde gölge boksu yapamadım. Ama sonunda bunun yalnızca komik bir şey olduğunu düşündüm. Boksa başlar başlamaz sakalımı kesmek istedim ama Catherine bırakmadı.

Catherine ile kimi kez bir arabaya binip kırlarda gezintiye çıkıyorduk. Havalar iyi gittiği sürece iyi oluyordu bu: yemek yiyecek iki iyi yer de bulmuştuk. Catherine artık uzun yürüyüşlere çıkamıyordu. ben de onunla birlikte araba gezintilerini çok seviyordum. Havanın iyi olduğu günler. çok iyi vakit geçirirdik: hiç sıkılmazdı. Bebeğin doğumunun çok yaklaştığını biliyorduk: bu ikimizde de sanki acele etmemiz ve boşa geçirecek tek bir dakikamız olmadığı. gibi bir duygu uyandırıyordu.

41

Bir sabah saat üçte uyandığımda Catherine'in yatakta kıpırdandığını fark ettim.

"İyi misin Cat?"

"Sancı gelip gidiyor, sevgilim.

"Düzenli sancı mı?"

"Pek düzenli sayılmaz.

"Düzenli sancı başlayınca hastaneye gideriz.

Çok uykum vardı. hemen uyudum. Biraz sonra yine uyandım.

"Doktoru çağırsan iyi olur sanırım. dedi Catherine. "Zamanı geldi galiba."

Telefonla çağırdım doktoru. "Sancılar ne kadar arayla geliyor?" diye sordu.

"Ne kadar sık geliyor sancıların, Cat?"

"Çeyrek saatte bir sanırım.

"Öyleyse hastaneye gitme zamanı geldi. dedi doktor. "Ben de giyinip doğruca oraya gidiyorum.

Telefonu kapatıp istasyondaki garajı aradım. bir taksi çağırmak için. Uzun bir süre telefonu açan olmadı. Sonunda biri çıkıp hemen bir taksi göndereceğini söyledi. Catherine giyiniyordu. Hastanede ihtiyacı olacak şeylerle. bebek eşyaları zaten hazırdı. Koridora çıkıp asansörü çağırdım. Gelen giden olmadı. Aşağı indim. Gece bekçisi dışında kimse yoktu aşağıda. Asansörü yukarı ben

çıkardım. Catherine'in çantasını yerleştirdim. Catherine de geldi, aşağı indik. Gece bekçisi kapıyı açtı, taksiyi beklemek için dışarı çıktık. Hava açıktı, yıldızlar parıldıyordu. Catherine çok heyecanlıydı.

"Sancıların başlamasına öyle sevindim ki" dedi. "Az sonra her şey sona erecek.

"Çok cesur bir kızsın.

"Korkmuyorum. Ama taksi de gelse iyi olur artık."

Taksinin kendisini görmeden sesini duyduk, az sonra farları göründü. Catherine'in binmesine yardım ettim, sürücü de çantayı öne aldı.

"Hastaneye çek, dedim.

Otelin önünden ayrılıp yokuş yukarı çıkmaya başladık.

Hastaneye girdik, çantayı ben taşıyordum. Masa başındaki kadın Catherine'in adını, yaşını, adresini, akrabalarını, dinini yazdı bir deftere. Catherine dinsiz olduğunu söyleyince, kadın, sorunun karşısına bir çizgi çizdi. Adının da Catherine Henry olduğunu söylemişti.

"Sizi odanıza götüreyim, dedi kadın. Asansörle çıktık yukarı. Kadının ardından yürüdük, koridorda. Catherine sıkı sıkı tutuyordu kolumu.

"İşte oda," dedi kadın. "Lütfen hemen soyunup yatar mısınız? İşte gecelik."

"Benim geceliğim var." dedi Catherine.

"Bunu giymeniz daha iyi olur."

Ben koridora gidip bir iskemleye oturdum.

Kadın kapıdan, "Şimdi gelebilirsiniz," dedi. Catherine üzerinde çarşaftan yapılmış gibi görünen düz ve sade bir gecelik olduğu halde, daracık yatakta yatıyordu. Beni görünce gülümsedi.

"Sancılar iyice arttı," dedi. Kadın bileğini tutmuş, sancıların sıklık düzenini saatine bakıp ölçüyordu.

"İşte bu esaslıydı, dedi Catherine. Yüzünde gördüm sancıyı.

"Doktor nerede?" diye sordum kadına.

"Uyuyor, ihtiyaç olduğu zaman kalkacak.

"Madam için bir şeyler yapmam gerek, dedi kadın. "Lütfen dışarda bekler misiniz?"

Koridora çıktım. İki pencereli, kapıları kapalı çıplak bir koridordu. Hastane kokuyordu. İskemleye oturup yere baktım. Catherine için dua ettim.

"Gelebilirsiniz," dedi hemşire. İçeri girdim.

"Nasılsın sevgilim, dedi Catherine.

"Nasılsın sen?"

"Epey sıklaştı sancılar." Yüzü gerildi. Gülümsedi sonra.

"Sıkı bir sancıydı. Elinizi yine sırtıma koymak ister miydiniz hemşire hanım?"

"Size bir yardımı dokunuyorsa. dedi hemşire.

"Sen git sevgilim, dedi Catherine, "Git de bir şeyler ye. Hemşirenin dediğine göre uzun zaman çekebilirmişim bu sancıları."

"İlk doğum genellikle uzun sürer," dedi kadın.

"Lütfen git bir şeyler ye. Ben iyiyim, gerçekten iyiyim.

"Biraz daha durayım. dedim.

Sancılar düzenli bir arayla geldi, sonra hafifledi. Catherine çok heyecanlanmıştı. Sancı pek berbat olduğunda, kendisi iyi sancı diyordu buna. Hafifleyince düş kırıklığına uğramış ve utanmış gibiydi.

"Haydi sen git. sevgilim. dedi. "Beni utandırıyorsun." Yüzü buruştu. "Hah, bu iyiydi işte. İyi bir eş olup fazla saçmalık çıkarmadan bu çocuğu doğurmak istiyorum. Lütfen git de biraz kahvaltı et, sevgilim. Sonra gelirsin yine. Seni aramayacağım. Hemşire çok iyi davranıyor bana.

"Kahvaltı edecek zamanınız var. dedi hemşire.

"Gideyim o halde. Hoşça kal, tatlım.

"Güle güle. dedi Catherine. "Benim için de kahvaltı et."

"Nerede kahvaltı edebilirim?" diye sordum kadına.

"Yolun aşağısında meydanda bir kahve var, bu saatte açıktır.

Dışarda hava aydınlanıyordu. Boş sokaktan geçip kahveye yürüdüm. Penceresinde bir ışık vardı. Gidip çinko tezgâhın önünde durdum, yaşlı bir adam bir kadeh beyaz şarapla bir çörek verdi. Dünden kalmaydı çörek. Şaraba batırıp yedim, ardından bir fincan da kahve içtim.

"Bu saatte ne işiniz var buralarda?" diye sordu yaşlı adam.

"Karım hastanede, doğum sancıları geldi.

"Öyle mi? İyi şanslar dilerim size.

"Bir kadeh şarap daha verir misiniz?"

Adam şarabı doldururken birazını da çinko tezgâhın üstüne döktü. Şarabı içtim, parasını ödeyip çıktım. Dışarda evlerin önünde çöp kutuları çöpçüyü bekliyordu. Bir köpek tenekelerden birini kokluyordu.

"Bir şey mi arıyorsun?" dedim. Tenekenin içine baktım çekip hayvana vereceğim bir şey bulabilir miyim diye, ama üstte kahve telvesi, toz ve kuru çiçeklerden başka bir şey yoktu.

"Bir şey yok, köpek, dedim. Köpek karşıya geçti. Ben hastaneye girdim, Catherine'in kaldığı kata çıktım. Kapıyı vurdum. Cevap yoktu. Kapıyı açtım, boştu oda. Catherine'in çantası iskemlenin üzerindeydi, sabahlığı duvarda bir çengele asılıydı. Dışarı koridora çıkıp birini aradım. Bir hemşire çıktı karşıma.

"Madam Henry nerede?"

"Bir hanım az önce doğum odasına alındı.

"Nerede doğum odası?"

"Göstereyim.

Beni koridorun ucuna götürdü. Oda kapısı aralıktı. Catherine'in üzeri bir çarşafla örtülü olarak bir masanın üstünde yattığını gördüm. Bir yanında hemşire, öteki yanında da doktor vardı. Doktorun yanı başında bazı silindirler görünüyordu. Elinde ucu borulu bir lastik maske vardı.

Hemşire, "size bir önlük vereyim de içeri girin, dedi. "Şöyle gelin, lütfen.

Üzerime beyaz bir önlük geçirip bir çengelli iğneyle ensemden tutturdu.

"Şimdi girebilirsiniz. İçeri girdim.

"Selam sevgilim. dedi Catherine gergin bir sesle. "Pek beceremedim daha.

"Bay Henry siz misiniz?" diye sordu doktor.

"Evet. Durum nasıl. doktor?"

"Her şey yolunda. Sancılara karşı gaz vermek daha kolay olur. diye geldik buraya."

"Şimdi istiyorum," dedi Catherine. Doktor lastik maskeyi kızın yüzüne yerleştirip bir düğmeyi çevirdi. Catherine'in derin ve sık soluk aldığını gördüm. Sonra eliyle itti maskeyi. doktor musluğu kapattı.

"Çok büyük değildi. Az önce büyük bir sancı geldi. Doktor beni bayılttı. Değil mi. doktor bey?" Sesi garipti. doktor derken sesi tizleşiyordu.

Doktor gülümsedi.

"Bir daha," dedi. Maskeyi yüzüne tutup derin soluklar aldı. İnlediğini duydum. Maskeyi çekip gülümsedi.

"Çok esaslıydı bu. Çok çok esaslı hem de. Sakın endişelenme. sevgilim. Git sen buradan. Git bir kahvaltı daha et."

"Kalacağım. dedim.

Hastaneye sabah saat üçte gitmiştik. öğle olduğunda Catherine hâlâ doğum odasındaydı. Sancılar hafiflemişti yine. Çok yorgun ve bitkin görünüyordu. ama neşesini kaybetmemişti.

"Hiç de beceremedim. sevgilim. dedi. "Kusuruma bakma. Çok kolay başaracağımı sanmıştım oysa. İşte... İşte... Uzanıp maskeyi aldı yüzüne tuttu. Doktor düğmeyi çevirdi. kızın yüzüne baktı. Bir süre sonra geçti sancı.

"Büyük değildi." diye gülümsedi Catherine. "Bu gaza bayılıyorum. harika bir şey.

"Eve de alırız bir tane.

"İşte geliyor." dedi Catherine aceleyle. Doktor düğmeyi çevirirken saatine baktı.

"Süre ne kadar şimdi?" diye sordum.

"Dakikada bir."

"Yemek yemeyecek misiniz?"

"Az sonra bir şeyler yerim. dedi.

"Yemek yemelisiniz. doktor bey. diye atıldı Catherine. "Böyle uzun sürdüğü için özür dilerim. Gazı kocam veremez mi?"

"İsterseniz" dedi doktor. "Düğmeyi ikiye getireceksiniz.

"Anlıyorum. Bir kolla çevrilen düğmenin üstünde numaralar vardı.

"Şimdi istiyorum." dedi Catherine. Maskeyi yüzüne bastırdı. Düğmeyi ikiye getirdim. Catherine maskeyi bırakınca da yine kapattım. Doktorun bir şeyler yapmama izin vermesi çok iyiydi.

"Yaptın mı sevgilim?" Catherine bileğimi okşadı.

"Elbette.

"Öyle iyisin ki. Gazdan sarhoş gibiydi.

"Ben yan odaya getirteceğim tepsimi. dedi doktor. "Her an çağırabilirsiniz beni." Onun yemek yediğini. bir süre sonra da uzanıp bir sigara yaktığını gördüm. Catherine çok yoruluyordu.

"Bu çocuğu doğurabilecek miyim dersin?" diye sordu.

"Elbette doğuracaksın.

"Elimden geldiğince zorluyorum kendimi. Ikınıyorum ama. o kaçıyor yine. *İşte işte. çabuk ver maskeyi."*

Saat ikide ben de çıkıp yemek yedim. Kahvede önlerinde kahve. kirsch ya da marc bardakları olan birkaç kişi vardı. Bir masaya oturdum. Garsona. "Yemek yiyebilir miyim?" diye sordum.

"Yemek saati geçti.

"Her saatte yenebilecek bir şey yok mudur?"

"*Choucroute* yiyebilirsiniz.

"*Choucroute* ile bira ver. o halde.

"Sarı mı yoksa Alman birası mı?"

"Sarı olsun.

Garson bir tabak kapuska getirdi. yemeğin üzerinde bir dilim salam vardı. sıcak şaraba batı-

rılmış lahananın içinde bir de sosis. Yemeği yedim, birayı içtim. Çok açtım. Kahvedeki öteki masalarda oturanlara baktım. Bir masada iskambil oynuyorlardı. Yanımdaki masada iki adam konuşarak sigara içmekteydiler. İçerisi sigara dumanıyla doluydu. Sabah kahvaltı ettiğim çinko tezgâhın ardında üç kişi vardı: sabahki yaşlı adam, masalara servis yapılan her şeyi kaydeden tombul bir kadın ve önlüklü bir çocuk. Kadının kaç çocuk doğurduğunu ve bunun nasıl bir şey olduğunu düşündüm.

Yemeğimi bitirince hastaneye döndüm. Sokak tertemizdi şimdi. Çöp tenekeleri toplanmıştı. Hava bulutluydu, ama güneş bulutların arasından sıyrılmaya çalışıyordu. Asansörle yukarı çıkıp beyaz önlüğümü bıraktığım. Catherine'in odasına gittim. Önlüğü üstüme geçirip çengelli iğneyle boynumdan tutturdum. Aynaya bakınca sakalımla kendimi sahte bir doktor gibi gördüm. Sonra koridorun ucundaki doğum odasına gittim. Kapı kapalıydı, vurdum. Kimse gel demeyince kolu çevirip içeri girdim. Doktor Catherine'in yanında oturuyordu. Hemşire odanın öteki ucunda bir şeyler yapmaktaydı.

"İşte kocanız," dedi doktor.

"Sevgilim, doktorum bulunmaz bir insan, dedi Catherine çok garip bir sesle. "Bana şahane bir hikâye anlatıyor ve sancı gelince de bayıltıyor beni. Şahane bir insan. Şahanesiniz doktor.

"Sarhoşsun sen, dedim.

"Biliyorum, dedi Catherine. "Ama bunu söylememelisin. *Verin. Verin.*" dedi sonra. Maskeyi yakalayıp kısa kısa soludu. Sonra derin bir iç çekişle bıraktı: doktor uzanıp aldı maskeyi.

"Çok esaslı bir sancıydı, dedi Catherine. Sesi çok garipti. "Artık ölmeyeceğim, sevgilim. Ölme sınırını aştım artık. Sevinmiyor musun?"

"Bir daha oraya gideyim deme.

"Gitmeyeceğim. Korkmuyorum ama. Ölmeyeceğim, sevgilim."

"Böyle bir saçmalık yapacak değilsin, dedi doktor. "Ölüp de kocanı bırakacak değilsin.

"Hayır. Ölmeyeceğim. Ölemem. Ölmek aptalca bir şey. Geliyor işte. *Verin çabuk."*

Doktor bir süre sonra. "Siz biraz çıkın. Bay Henry. dedi. "Ben bir muayene yapmak istiyorum."

"Nasıl olduğumu öğrenmek istiyor. dedi Catherine. "Sonra gelirsin. sevgilim. Sonra gelebilir. değil mi. doktor bey?"

"Evet. Ben çağırtırım. dedi doktor.

Dışarı çıkıp Catherine'in bebek doğduktan sonra yatacağı odaya gittim. Bir iskemleye oturup çevreme bakındım. Yemeğe çıktığımda aldığım gazete cebimdeydi. onu okudum. Dışarda hava kararıyordu. okuyabilmek için ışığı yaktım. Bir süre sonra okumayı bıraktım. ışığı söndürdüm. karanlığın çökmesini seyrettim. Doktorun beni neden çağırtmadığını merak ediyordum. Belki de orada olmamam daha iyiydi. Bir süre ayak altında dolaşmamı istemiyordu. herhalde. Saatime baktım. On dakika içinde çağırtmazsa gidecektim oraya.

Zavallı Cat. Birlikte yatmanın bedeli bu işte. Kapanın sonu bu. İnsanların birbirlerini sevmelerinin karşılığında aldıkları şey bu. Tanrı'ya şükürler olsun ki. gaz vardı. Uyuşturucu yokken nasıldı bu işler acaba? Sancı bir kere başladı mı. iş işten geçmişti artık. Hamileliği iyi geçmişti Catherine'in. Sonlara kadar büyük bir sıkıntı çekmemişti. Sonunda pes etmişti ama. Öyle kolay kurtulmak yoktu. Ne kurtulması? Elli kere evlensek de aynı şey olacaktı. Ya ölürse. Ölmeyecekti ama. Şimdi kadınlar çocuk doğururken ölmüyorlardı. Kocalar hep böyle düşünürlerdi. Ya ölürse? Ölmeyecek. Sıkıntılı saatler geçiriyor yalnızca. İlk doğum genellikle uzun sürer. Sıkıntılı saatler geçiriyor. Daha sonraları bu anları düşünüp ne kadar sıkıntılıydı diyeceğiz. Catherine aslında o kadar da değildi. diyecek. Ya ölürse peki? Ölemez. diyorum sana. Saçmalama. Sıkıntılı birkaç saat işte. Doğa canına okuyor. hepsi o. İlk doğumu bu. İlk doğumlar hep uzun sürer. Ya ölürse ama. Ölemez. Neden ölecekmiş ki? Ölmesi için bir neden mi var? Bir çocuk doğacak hepsi bu. Mila-

no'daki iyi gecelerin bir yan ürünü. Güçlük çıkarır, doğar, sonra ona bakarsın ve belki de seversin. Ya ölürse ama? Ölmeyecek. Ya ölürse? Ölmeyecek. İyidir, bir şeyi yok Ya ölürse ama? Ölemez. Peki ya ölürse? Ne diyorsun, ha? Ya ölürse?

Doktor girdi içeri.

"Nasıl gidiyor, doktor?"

"İyi gitmiyor.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Söyledim işte. Muayene ettim... Muayenenin ayrıntılarını anlattı. "O zamandan beri de bekliyordum. Ama ilerlemiyor.

"Ne önerirsiniz?"

"İki şey var. Ya forsepsle alırız ki, bu yırtılmaya neden olur ve bebeğe zarar verebilir, ya da sezaryen yaparız.

"Sezaryenin tehlikesi nedir?" diye sordum. Ya ölürse!

"Normal bir doğumdan daha tehlikeli değildir."

"Siz yapar mısınız ameliyatı?"

"Evet. Hazırlık yapmam ve ihtiyacım olan kişileri toplamam için bir saat gerek. Daha az belki de."

"Ne öneriyorsunuz siz?"

"Sezaryen ameliyatı öneririm. Benim karım olsaydı sezaryen yapardım.

"Ameliyat sonrası etkileri nelerdir?"

"Hiç yoktur. Yalnızca ameliyat izi kalır."

"Mikrop kapar mı?"

"Forsepsli doğumlardaki kadar çok değildir, bu olasılık."

"Peki olduğu gibi bırakırsanız?"

"Sonunda bir şey olur. Bayan Henry gücünü büyük bir ölçüde kaybetti. Ne kadar çabuk ameliyat edersek o kadar güvenli olur.

"Çabuk ameliyat edin, dedim.

"Gidip hazırlıklara başlanmasını söyleyeyim.

Doğum odasına girdim. Masanın üstünde, çarşafın altında çok iri, çok yorgun ve soluk görünen Catherine'in yanındaydı hemşire.

"Ameliyatı yapabileceğini söyledin mi?" diye sordu.

"Evet.

"Ne iyi. değil mi? Şimdi bir saatte bitecek hepsi. İşim bitik. sevgilim. Paramparça olmuş gibiyim. *Lütfen verin onu.* Artık yararı da olmuyor. *Yararı olmuyor!"*

"Derin soluk al.

"Alıyorum. Ama bir yararı yok artık. Hiçbir yararı yok!"

"Başka bir tüp getirin. dedim hemşireye.

"O tüp yeni zaten.

"Ben aptalın biriyim. sevgilim. Ama artık hiçbir yararı yok işte. Ağlamaya başladı. "Bu çocuğu öyle çok istiyordum ki. kimseye yük olmadan hem de. Ama şimdi mahvoldum artık. gazın da bir yararı kalmadı. Hiçbir yararı kalmadı. sevgilim. Ölmek bile umurumda değil artık. yalnız şu sancı geçsin. Sevgilim. ne olur kes artık şu sancıyı. ne olur. sevgilim. *İşte! İşte! Yine geldi!"* Hıçkırarak maskeyi bastırdı yüzüne. "Hiçbir yararı yok artık. Yok. Yok. N'olur bana bakma sen. sevgilim. Ağlama sakın. Aldırış etme. sen bana. Paramparçayım sanki. Zavallı sevgilim benim. Seni öyle çok seviyorum ki. Yine iyileşeceğim göreceksin. Çok iyi olacağım sana karşı. *Hiçbir şey veremezler mi?* Bir şey verebilselerdi."

"Ben düğmeyi sonuna kadar çevireceğim. işe yarayacak görürsün.

"Haydi. şimdi.

Düğmeyi sonuna kadar çevirdim. Catherine derin bir soluk aldı. maskeyi tutan eli gevşedi. Gazı kapatıp maskeyi çıkardım. Uzak yerlerden geldi yanıma.

"Çok güzeldi. sevgilim. Bana karşı öyle iyisin ki.

"Cesur olmaya çalış. onu her zaman yapamam. Ölebilirsin."

"Cesur değilim artık. sevgilim. Paramparçayım. Parçaladılar beni. Bunu anladım artık."

"Herkes öyledir.

"Korkunç bir şey bu ama. İnsanı parçalayana kadar devam ediyorlar."

"Bir saat sonra hepsi bitmiş olacak.

"Ne iyi, değil mi? Sevgilim, ölmeyeceğim, değil mi?"

"Hayır. Söz veriyorum sana, ölmeyeceksin.

"Ölüp de seni yalnız bırakmak istemiyorum. Ama öyle yoruluyorum ki, ölecekmiş gibi hissediyorum kendimi."

"Saçma. Herkes öyle hisseder.

"Kimi zaman öleceğimi anlıyorum.

"Ölmeyeceksin. Ölemezsin."

"Ya ölürsem peki?"

"Buna izin veremem.

"Çabuk ver. *Ver çabuk!"*

Sonra, "Ölmeyeceğim, dedi. "Ölmeme izin vermeyeceğim.

"Elbette, vermeyeceksin.

"Benimle kalacak mısın?"

"Seyretmem ama.

"Peki, ama orada ol.

"Elbette. Hep yanında olacağım.

"Bana karşı öyle iyisin ki. Ver biraz daha. Haydi, biraz daha ver. *İşe yaramıyor işte!"*

Düğmeyi önce üçe, sonra dörde getirdim. Doktorun bir an önce gelmesini istiyordum. İkinin üstündeki sayılardan çok korkuyordum.

Sonunda yeni bir doktorla iki hemşire geldi, Catherine'i tekerlekli bir sedyeye koydular, koridor boyunca yürüdük. Sedyeyi asansöre soktular, hepimiz bir kenara toplandık, yukarı kata çıktık, asansörden inip ameliyat odasına girdik. Başlığı ve maskesiyle doktoru tanımamıştım. Başka bir doktorla birkaç hemşire daha vardı.

"Bir şey versinler bana, dedi Catherine. *"Bir şey versinler bana.* Doktor, ne olur işe yarayacak bir şey verin bana.

Doktorlardan biri Catherine'in yüzüne mas-

keyi geçirdi, kapıdan içeri başımı uzatınca ameliyat odasının parlak ışıklarını gördüm.

Hemşirelerden biri, "Öteki kapıdan girip şurada oturabilirsiniz." dedi. Beyaz masaya ve ışıklara bakan balkonda bir dizi sıra vardı. Catherine'e baktım. Maske yüzündeydi, sakindi şimdi. Sedyeyi ittiler. Ben dönüp koridor boyunca yürüdüm. İki hemşire balkon girişine doğru yürüyorlardı.

"Sezaryen, dedi biri. "Sezaryen ameliyatı yapacaklar.

Ötekisi güldü. "Tam zamanında geldik. Talihimiz varmış, değil mi?" Balkona açılan kapıya yürüdüler.

Bir hemşire daha göründü. O da acele adımlarla yürüyordu.

"İçeri girin, dedi.

"Dışarda bekleyeceğim.

Kadın içeri girdi. Ben koridorda yukarı aşağı yürümeye başladım. Pencereden dışarı baktım. Hava kararmıştı, ancak pencereden taşan ışıkta yağmur yağdığı görülüyordu. Koridorun öteki ucundaki bir odaya girip, cam bir dolapta sıralı duran şişelerin etiketlerini okudum. Sonra çıkıp boş koridorda durdum, ameliyat odasının kapısına baktım.

Ardında bir hemşire olan bir doktor çıktı dışarı. İki elinde derisi yeni yüzülmüş tavşana benzeyen bir şey vardı. Koridordan geçip başka bir kapıdan girdi. Girdiği odanın kapısına gidince, yeni doğmuş çocuğa bir şeyler yaptıklarını gördüm. Doktor görmem için tutup kaldırdı bebeği. Bacaklarından tutup arkasına vurdu.

"İyi mi?"

"Harika. Beş kilo gelir.

Hiçbir duygu yoktu içimde bebeğe karşı. Benimle bir ilgisi yok gibiydi. Babalık duygusu yoktu içimde.

"Oğlunuzla gurur duymuyor musunuz?" diye sordu hemşire. Çocuğu yıkayıp bir şeylere sarıyorlardı. Küçük yüzünün ve elinin esmer olduğu-

nu gördüm, ama hareket ettiğini görmedim, sesini de duymamıştım. Doktor yine bir şeyler yapıyordu çocuğa. Sıkılmış gibiydi.

"Gururlu değilim," dedim. "Az daha öldürüyordu annesini.

"Yavrucağın suçu değildi bu. Oğlan istemiyor muydunuz?"

"Hayır. dedim. Doktor çocukla uğraşıyordu. Ayaklarından tutup arkasına vurdu. Görmek için beklemedim. Koridora çıktım. Şimdi girip görebilirdim. Kapıyı açıp balkona çıktım. Parmaklığın kenarında oturan hemşireler yanlarına gelmem için el salladılar. Başımı salladım. Olduğum yerden yeterince görebiliyordum.

Catherine'i öldü sandım. Ölü gibiydi. Yüzü, görebildiğim kadarıyla, kül rengindeydi. Doktor ışığın altında uzun, kalın kenarlı bir yarayı dikiyordu. Maskeli bir doktor uyuşturucu yapıyordu. Maskeli iki hemşire doktorlara gerekli şeyleri uzatıyorlardı. Engizisyon tablosu gibi bir şeydi. Bakarken ameliyatın tümünü seyredebileceğimi anladım, ama seyretmediğime seviniyordum yine de. Onların eti kesmelerine bakabileceğimi sanmıyordum, ama bir kundura tamircisininki gibi usta dikişlerle yaranın dikilmesini seyrettim. Yara kapanınca koridora çıkıp, aşağı yukarı yürümeye başladım yine. Bir süre sonra doktor dışarı çıktı.

"Nasıl?" diye sordum.

"İyidir. Seyrettiniz mi?"

Yorgun görünüyordu.

"Dikişleri yaptığınızı gördüm. Çok uzun bir yaraydı.

"Öyle mi dersiniz?"

"Evet. Yara izi sonradan kaybolur mu?"

"Elbette.

Az sonra tekerlekli sedyeyi çıkarıp hızla asansöre doğru götürdüler. Ben de yanında yürüdüm. Catherine inliyordu. Aşağıda odasında yatağa yatırdılar. Ben yatağın ucundaki iskemleye oturdum. Odada bir hemşire vardı. Kalkıp yata-

ğın yanına gittim. Oda karanlıktı. Catherine elini uzattı. "Selam, sevgilim." Sesi yorgun ve zayıftı.

"Nasılsın, tatlım?"

"Bebek nasıldı?"

"Şştt, konuşmayın!" dedi hemşire.

"Oğlan. Uzun boylu, topluca ve esmer.

"İyi mi?"

"Evet, iyi, dedim.

Hemşirenin yüzüme garip garip baktığını gördüm.

"Çok yorgunum, dedi Catherine. "Canım acıyor. Sen iyi misin, sevgilim?"

"İyiyim. Konuşma."

"Bana karşı çok iyi davrandın. Canım çok acıyor, sevgilim. Neye benziyor?"

"Buruşuk suratlı bir ihtiyarla derisi yüzülmüş bir tavşana.

"Odadan çıkmalısınız," dedi hemşire. "Bayan Henry'nin konuşmaması gerek."

"Dışardayım," dedim.

"Git bir şeyler ye."

"Hayır, dışarda bekleyeceğim. Catherine'i öptüm. Yüzü çok soluktu, yorgundu, zayıftı.

"Sizinle konuşabilir miyim?" dedim hemşireye. Benimle koridora çıktı. Bir iki adım yürüdüm.

"Bebeğin nesi var?" diye sordum.

"Bilmiyor muydunuz?"

"Hayır.

"Canlı değildi.

"Ölü müydü?"

"Soluk aldıramadılar. Boynuna mı neresine kordon dolanmış."

"Öldü demek.

"Evet. Çok yazık, öylesine iri bir oğlandı ki. Bildiğinizi sanıyordum."

"Bilmiyordum, dedim. "Madamın yanına dönseniz iyi olur artık.

Hemşire raporlarının kenarına asılı olduğu masanın önündeki iskemleye oturup dışarı baktım. Karanlıktan ve pencereden taşan ışıkta yağan yağmurdan başka hiçbir şey göremiyordum.

Demek olan buydu. Bebek ölüydü. O yüzden doktor o kadar bitkin görünüyordu. İyi ama neden odada bebekle birlikteyken öyle rol yapmışlardı? Çocuğun normal solumasını beklemişlerdi herhalde. Ben dindar değildim ama vaftiz edilmesi gerektiğini biliyordum. Ya hiç soluk almamışsa. Almamıştı da. Hiç canlı değildi ki. Catherine'in içindeyken canlıydı, yalnızca. Karnını tekmelediğini hissetmiştim. Ama bir haftadır hiçbir şey hissetmemiştim. Belki de bir haftadan beri boğulmuştu. Zavallı çocuk. Keşke öyle boğulan ben olsaydım. Hayır hayır istemiyordum bunu. Yine de bu kadar ölüm olmayacaktı o zaman. Şimdi de Catherine ölecekti. Yaptığın iş buydu işte. Sen ölüyordun. Ne olduğunu bilmiyordun bunun. Öğrenecek zamanın olmamıştı. Seni yaka paça alıp kuralları anlatmışlardı ve ilk falsonda yakalayıp öldürüyorlardı. Ya da hiç nedensiz yere öldürüyorlardı Aymo gibi. Ya da Rinaldi gibi frengi veriyorlardı. Ama sonunda öldürüyorlardı. Buna güvenebilirdin. Dünyada olup da öldürülmemenin olanağı yoktu.

Kamptayken bir keresinde ateşin üzerine içi karıncalarla dolu bir kütük koymuştum. Kütük ateş alınca karıncalar sürü halinde çıkıp ateşin ortasına doğru gittiler, sonra uca doğru koşuştular. Uçta birikince ateşe düştüler. İçlerinden bazıları gövdeleri yamyassı olmuş, yanmış halde kurtuldular ve nereye gittiklerini bilmeden sürünüp durdular. Ama çoğu ateşe koştular, sonra gerisin geriye uca gittiler, kütüğün soğuk ucunda toplandılar ve sonunda ateşe düştüler. O zaman dünyanın sonu geldiğini ve bir kurtarıcı rolü oynamak için mükemmel bir fırsat geldiğini düşündüğümü hatırlıyorum. Kütüğü ateşin üstünden alıp karıncaların yere inebilecekleri bir yere fırlatıp atmayı düşündüm. Ama bunu yapmadım. Yaptığım tek şey maşrapamdaki suyu ateşe boşaltmak oldu. Böylece boş maşrapaya viski doldurabilecektim. Yanan kütüğün üzerine dökülen suyun, karıncaları haşlamaktan başka bir işe yaramadığını sanıyorum.

Şimdi de koridorda oturmuş, Catherine'in sağlık haberini bekliyordum. Hemşire çıkmayınca ben gidip kapıyı hafifçe aralayıp içeri baktım. Koridor aydınlık, oda ise karanlık olduğundan ilk önceleri hiçbir şey göremedim. Sonra hemşirenin yatağın yanında oturduğunu, Catherine'in yastık üzerindeki başını gördüm. Çarşafın altında dümdüzdü. Hemşire parmağını dudaklarına götürdü, sonra kalkıp kapıya geldi.

"Nasıl?" diye sordum.

"İyi, dedi. "Gidip yemek yiyin şimdi, isterseniz daha sonra gelebilirsiniz.

Koridora döndüm, merdivenden aşağı inip dışarı çıktım. Karanlık sokaktan yağmur altında geçip kahveye gittim. Kahvenin içi aydınlıktı, masalar doluydu. Oturacak bir yer göremedim, garson gelip ıslak pardösümü aldı, bana bira içen ve akşam gazetesini okuyan yaşlıca bir adamın karşısındaki iskemleyi gösterdi. Oturup garsona günün yemeğinin ne olduğunu sordum.

"Dana eti haşlaması... ama bitti."

"Ne yiyebilirim peki?"

"Salamlı yumurta, peynirli yumurta, ya da *choucroute.*" dedi.

"Choucroute'u bu öğlen yemiştim.

"Doğru ya. Bu öğlen yemiştiniz. Orta yaşlı, tepesi açılmış ve açık yeri saçlarıyla örtmüş bir adamdı. İyi bir yüzü vardı.

"Ne istiyorsunuz? Salamlı yumurta mı, peynirli yumurta mı?"

"Salamlı yumurta, dedim. "Bir de bira.

"Sarı mı?"

"Evet.

"Hatırladım, dedi. "Bu öğlen de sarı bira içmiştiniz.

Salamlı yumurtayı yiyip birayı içtim. Yuvarlak bir tabaktaydı salamlı yumurta, salamlar altta, yumurtalar üstte. Çok sıcaktı, ilk lokmadan sonra bir yudum bira içmek zorunda kaldım. Çok açtım, garsondan bir porsiyon daha istedim. Birkaç kadeh bira içtim. Hiçbir şey düşünmüyor.

karşımdaki adamın gazetesini okuyordum. İngiliz cephesinde bir yarma hareketi olmuştu. Adam gazetesini okuduğumu fark edince gazeteyi katladı. Garsondan bir gazete istemeyi düşündüm ama kafamı bir yere toplayamıyordum. Kahve sıcaktı, havası da pisti. Masalarda oturanların çoğu birbirlerini tanıyorlardı. Birkaç masada iskambil oynanıyordu. Garsonlar, bardan masalara, içki taşıyorlardı. İki kişi geldi, oturacak yer bulamadılar. Benim oturduğum masanın karşısında ayakta beklemeye başladılar. Bir bira daha istedim. Henüz gitmeye hazır değildim. Hastaneye dönmeyecek kadar erkendi. Düşünmemeye, sakin olmaya çalıştım. Adamlar bir süre durdular orada, ama kimsenin kalkmaya niyetli olmadığını görünce gittiler. Bir bira daha içtim. Önümde epeyce bira altlığı birikmişti, şimdi. Karşımdaki adam gözlüğünü çıkardı, kılıfına soktu; gazetesini katlayıp cebine yerleştirdi; likör kadehini alıp çevresini incelemeye başladı. Birden gitmem gerektiğini düşündüm. Garsonu çağırdım, hesabı ödedim, pardösümü, şapkamı giydim, dışarı çıktım. Yağmurda hastaneye kadar yürüdüm.

Yukarda koridorda hemşireye rastladım.

"Sizi otelde aradım," dedi. İçim boşalır gibi oldu birden. "Bir şey mi oldu?"

"Bayan Henry bir kanama geçirdi.

"İçeri girebilir miyim?"

"Şu anda olmaz. Yanında doktor var.

"Durumu tehlikeli mi?"

"Çok tehlikeli. Hemşire içeri girip kapıyı kapattı. Ben koridorda oturdum. İçim bomboştu. Düşünemiyordum. Düşünmedim. Catherine'in öleceğini biliyordum, ölmemesi için dua ettim. Ölmesin, Tanrı'm. N'olur ölmesin. Onun ölmesine izin vermezsen, ne istersen yaparım. N'olur, n'olur, Tanrı'm, n'olur ölmesin o. Sevgili Tanrı'm, öldürme onu. Lütfen. N'olur, ölmesin. İstediğin her şeyi yapacağım, söz. Bebeği aldın ama onu alma. Onu öldürme... bebeği anladım, ama onu öldürme. N'olur, Tanrı'm. Öldürme onu.

Hemşire kapıyı açıp parmağıyla gelmemi işa-

ret etti. Ardından odaya girdim. Girdiğimde Catherine bakmadı benden yana. Yatağın yanına gittim. Doktor öteki yanında duruyordu. Catherine beni görünce gülümsedi. Yatağa doğru eğilip ağlamaya başladım.

"Zavallı sevgilim, dedi zayıf bir sesle. Kül gibiydi rengi.

"İyisin, Cat. İyileşeceksin.

"Öleceğim, dedi. Bekledi biraz. "Nefret ediyorum, dedi. Elini tuttum.

"Lütfen dokunma bana. dedi. Elini bıraktım. Gülümsedi. "Zavallı sevgilim. İstediğin kadar dokunabilirsin bana.

"İyileşeceksin, Cat. İyileşeceğini biliyorum.

"Bana bir şey olursa, diye sana bir mektup yazacaktım, ama yazmadım.

"Bir papaz ya da başka birini ister misin?"

"Yalnızca seni. dedi. "Korkmuyorum, dedi sonra. "Yalnızca nefret ediyorum ölmekten."

"Bu kadar çok konuşmamalısınız, dedi doktor.

"Peki."

"Benden istediğin bir şey var mı, Catherine. Hemen getireyim sana?"

Catherine gülümsedi. "Hayır." Az sonra, "Bizim yaptıklarımızı başka bir kızla yapmayacaksın, ya da aynı şeyleri söylemeyeceksin, değil mi?" dedi.

"Asla.

"Kızlarla birlikte olmanı isterim ama.

"Ben istemiyorum.

"Çok konuşuyorsunuz, dedi doktor. "Konuşmamalısınız. Bay Henry dışarı çıkmalı. Daha sonra gelebilir. Ölmeyeceksiniz. Saçmalamamalısınız.

"Peki, dedi Catherine. "Gelir geceleri seninle kalırım, dedi. Güçlükle konuşuyordu.

"Lütfen çıkın odadan, dedi doktor. Catherine göz kırptı. Kül rengindeydi yüzü.

"Dışardayım," dedim.

"Üzülme sevgilim. Ben hiç korkmuyorum. Pis bir oyun sadece."

"Cesur ve tatlı sevgilim benim.

Koridorda bekledim. Uzun bir süre bekledim. Hemşire yanıma geldi. "Korkarım Bayan Henry çok hasta," dedi. "Onun için korkuyorum."

"Öldü mü?"

"Hayır. ama baygın.

Arka arkaya kanama geçiriyordu. Kanamayı durduramıyorlardı. Ölene dek gidip yanında durdum. Hep komadaydı, ölmesi uzun sürmedi.

Koridorda doktorla konuştum. "Bu gece yapabileceğim hiçbir şey yok mu?"

"Yapacak hiçbir şey yok, dedi. "Sizi otelinize götürebilir miyim?"

"Teşekkür ederim, bir süre burada kalacağım.

"Söyleyecek bir şey olmadığını biliyorum. Size ne kadar..."

"Hayır. dedim. "Söyleyecek hiçbir şey yok.

"İyi geceler," dedi. "Sizi otelinize götürebilir miyim?"

"Teşekkür ederim, istemem.

"Yapacak tek şey buydu," dedi. "Ameliyat...

"Bunu konuşmak istemiyorum," dedim.

"Sizi otelinize götürmek isterdim.

"Teşekkür ederim, istemem."

Koridorda yürüdü gitti. Ben de odanın kapısına gittim.

Hemşirelerden biri, "Şimdi giremezsiniz. dedi.

"Girerim, dedim.

"Şu anda giremezsiniz."

"Çık dışarı sen," dedim. "Öteki de çıksın.

Onları dışarı çıkarıp kapıyı kapattıktan sonra ışığı da söndürdüm ama bir yararı olmadı. Bir heykele veda etmek gibi bir şeydi, bu. Bir süre sonra hastaneden çıktım, yağmur altında yürüyerek otele döndüm.

NOBEL ÖDÜLÜ

HEMINGWAY

Çağımızın önde gelen yazarlarından Ernest HEMINGWAY, 1899'da Chicago yakınlarında doğdu. Babası doktordu. Hemingway ortaokulu bitirdikten sonra, Kansas City Star adlı gazetede çalışmaya başladı. Birinci Dünya Savaşı'na gönüllü olarak katıldı. 1918'de İtalyan ordusunda çarpışırken yaralanarak, cepheden ayrıldı ve Paris'e yerleşti. Burada Ezra Pound'dan büyük destek gören Hemingway, önce "Güneş de Doğar" (The Sun Also Rises) ve "Silahlara Veda" (A Farewell to Arms) adlı romanlarını yazdı. Silahlara Veda, yazara büyük ün sağladı. Bunu, avcılık serüvenlerini anlatan "Afrika'nın Yeşil Tepeleri" (The Green Hills of Africa) izledi. Dönemin birçok sanatçısı gibi İspanya İç Savaşı'na da katılan Hemingway, 1940'ta bu savaşı anlatan güçlü romanı "Çanlar Kimin İçin Çalıyor?" (For Whom the Bell Tolls)'u yayımladı. Bu roman çok geçmeden sinemaya uyarlandı. 1952'de yazdığı "İhtiyar Balıkçı" (The Old Man and the Sea) büyük yazarın ününe ün kattı. Bu başarısını 1953'te Nobel Edebiyat Ödülü izledi. 1961'de av tüfeğiyle vurularak ölen yazarın intihar mı ettiği, yoksa kazaya mı uğradığı kesin olarak öğrenilemedi.

***Ernest Hemingway* için savaş, çok önemli bir konudur. *Hemingway* savaşı; yaşayarak yazar romanlarında, öykülerinde; savaşın, o, inanılması güç öldürücü koşullarını okuyucusuna da yaşatır.**

SİLAHLARA VEDA, *Hemingway*'in en önemli romanlarından biridir. SİLAHLARA VEDA'da sıcak savaşın ortasında iki genç insan hem kendi sevgi dolu dünyalarında, hem de savaşın her şeyi yerle bir eden acımasız dünyasında yaşarlar; bütün zorlukları aşarlar sevgileriyle. Bir yanda insanı yok eden savaş, bir yanda insanı insan yapan sevgi... yaşama sevinci... bu çelişkili yaşam içinde bu iki insanı çeke sürükleye götüren olaylar... romanı en güzel savaş romanlarından biri yapan bir sonuç.

***Hemingway*, SİLAHLARA VEDA'da olağanüstü gözlemleri ve yazın tekniğiyle başarının doruğuna ulaşır, ününe ün katar. Başka savaş romanları da yazan *Hemingway*, yazarken yalnız savaşı anlatmakla kalmaz, kendi dünya görüşü doğrultusunda savaşın insan yaşamına olan tüm olumsuz etkilerini de vurgular, kitaplarında.**

SİLAHLARA VEDA, *Hemingway Bütün Eserleri* dizisinde önemli yer tutacak, ilgi ve beğeniyle okunacak bir başyapıt.

pan

ISBN 975 - 494 - 008 - 8
92 . 06 . Y. 0105 . 0453